

Георги Найденов
ИДЕОЛОЗИ И ВЛАСТ

*Приносът
на университетските и академични идеолози за реконцентрация
на икономическата власт на комунистическата номенклатура*

Авангард Прима
София, 2019

© проф. д.с.н. Георги Ненев Найденов, автор, 2019

Рецензенти:

проф. д.ик.н. Кирил Петков Ангелов

доц. д.п.н. Минчо Христов Куминов

ISBN 978-619-239-163-8

Издателство „Авангард Прима”

София, 2019

Георги Найденов

ИДЕОЛОЗИ И ВЛАСТ

*Приносът
на университетските и академични идеолози
за реконцентрация на икономическата власт
на комунистическата номенклатура*

Авангард Прима
София, 2019

*Посвещавам
на светлата памет
на големия социолог
и доблестен мъж
проф. д.с.н. Начко Радев*

Съдържание

Въведение: Защо „идеолозите“ и коя „власт“?	7
1. глава. Теоретична основа на изследването	11
1.1. Двете парадигми	11
1.2. Реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура	17
2. глава. Методика на изследването	23
2.1. Актуалност и значимост на темата, основна цел и задачи, обект и предмет на научното изследване, работна хипотеза, ограничения и изследователски методи	23
2.2. Обект и субект на експертната оценка	32
3. глава. Резултати, анализ, изводи	39
3.1. Резултати на експертната оценка	39
3.2. Анализ и изводи	53
4. глава. Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов	75
4.1. Ситуационен анализ	75
4.2. Срещите ми с „философската бригада“ на Т. Павлов в Института по философия на БАН	79
4.3. Срещите ми с „философската бригада“ на Т. Павлов във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“	92
5. глава. Първи прояви на „ревизионизъм“	121
5.1. Окупацията на „Св. Кл. Охридски“ през есента и зимата на 2013 год.	121
5.2. Сравнителен анализ на борбата между „догматици“ и „ревизионисти“ през 60-те и 70-те години на XX век и през 2013 г.	130
5.3. Антиваско	135

Приложения	
към 1 глава: „Теоретични основи на изследването“	181
Приложение №1. „Ефективност на класическия марксизъм като методологична основа на социални изследвания“	181
Приложения	
към 2. глава: Методика на изследването	186
Приложение №1 – Писмо до Факултетния съвет на Философския факултет.....	186
Приложение №2 „Анкетна карта“	190
Приложения	
към 4. глава: Новите ипостаси	
на „Философската бригада“ на Тодор Павлов	215
Приложение №1. Доклад – Приморско	215
Приложение №2. „Две писма“	235
Приложение №3. „Отразени бележки“	237
Приложение №4. Молба за предоставяне на препис от протокол	243
Приложение №5. Рецензия 2	245
Приложение №6. Благовест Георгиев, писмо 2	247
Приложения	
към 5 глава: Първи прояви на „ревизионизъм“	248
Приложение 1. Доц. Мая Иванова: Окупаторите стихнаха до абсурда...248	
Приложение 2. Когато здравите сили побеждават здравия разум	255
Приложение 3. Обръщение към академичната общност на СУ „Св. Климент Охридски“	257
Цитирана литература	261

Въведение:

Защо „идеолозите“ и коя „власт“?

В досегашните си изследвания на „прехода“ съм акцентирал основно на обективната страна на извършващата се в България трансформация. В сегашното изследване акцентирам основно върху **субективната** страна. Тоест, върху „актьорите“ извършващи социалните промени. Някои от тези актьори твърде ентусиазирано участваха в реализирането на стратегията на ценовите шокове на управляващата класа. Тази стратегия, освен в България, се реализира още в Русия и Румъния. Частично и в Полша. Стратегията на ценовите шокове е възможно **най-бруталния** вариант на социална трансформация. Не случайно трите страни – България, Русия и Румъния през 90-те години имат най-лоши резултати – икономически, политически, нравствени и пр. от извършващите се промени. Цената на „прехода“, която платиха обикновените хора в тези три страни е най-висока и най-трагична.

Съществена роля в реализиране на стратегията на ценовите шокове изиграха идеолозите на прехода. Моето изследване е насочено към част от идеолозите на „прехода“. Изследвам приноса само на университетските и академичните идеолози. Именно те изиграха най-важна роля в реактивиране на лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“.¹ Същността на тази парадигма е, че Октомврийската революция 1917 год., Деветосептемврийската 1944 год. и всички други революции от този тип са антибуржоазни, „социалистически“ революции, че възникналото в резултат на тези революции общество е коренно различно от капиталистическото, че то е „социализъм“ и че средствата за производство в това общество са „обществена“ собственост. Реактивирането стана чрез обръщане на **оценъчния знак** на лениновата парадигма и позволи на управляващата класа да реализира „розовата“ мечта на комунистическата номенклатура – ценови шок срещу

¹ Виж: Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015

нейния кредитор – българското гражданство.² Благодарение на реактивирането на лениновата парадигма двата отряда на управляващата класа – „червения“ и „синия“ политически елити „насъстваха“ „червения“ и „синия“ квазиетноси един срещу друг, като по този начин ликвидираха възможността на българския народ да защитава икономическите си интереси.³ А двата отряда на управляващата класа **заедно**, и в пълен **синхрон** реализираха стратегията на ценовите шокове и натрупаха първоначалните си капитали.

Подчертавам – активната агитация и пропаганда на лениновата парадигма – „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“ от идеолозите на „прехода“ изигра възлова роля в реализиране на стратегията на ценовите шокове. Именно за това е необходимо да се изследва какъв е техния **индивидуален** принос в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Чрез експертна оценка ще се направи своеобразна **йерархизация** на техния принос.

Тази йерархизация, обаче обхваща само университетските и академични идеолози. Значителна идеологическа роля през прехода изиграха и професионалисти, които се издържаха, чрез участието си в различни неправителствени организации, финансирани основно от САЩ. С тях не се занимавам. Въпреки че има изключения. Включил съм и имена на идеолози, които освен финансиране от НПО-та, си „изкарват хляба и маслото“ и с университетска работа. Като например Евгени Дайнов.

Често в изследването използвам като взаимозаменяеми понятия – „управляваща класа“ и „комунистическа номенклатура“. Правилно ли е това?

Да! Защото ядро на управляващата класа е бившата комунистическа номенклатура. Още от началото на промените – 10.11.1989 год. политическата фракция на комунистическата номенклатура се раздвои на два отряда – бившата БКП се преименува на Българска

² Два пъти през 80-те години – 1980/81 и 1987/88 години комунистическата номенклатура се опитва да проведе ценови шок срещу българското гражданство. Тези два опита, обаче са неуспешни.

³ По този въпрос виж: Найденов, Г., 8.5. „Червеният“ и „синият“ квазиетноси, субстратна основа на двуполусния политически модел, В: Стогодишната парадигма, изд. на Института по социология, БАН, С., 2003 г., стр. 239-250.

социалистическа партия – БСП. А от друга нейна част – основно **нисша** номенклатура на **Ленинския районен комитет** на БКП (така наречената „отчетна“ номенклатура),⁴ се създаде „опозиционния“ Съюз на демократическите сили – СДС. БСП като цяло запази за сравнително дълго време позитивния знак на идеологемата „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“, тоест тезата, че ние – „комунистите“, сме извършили една прекрасна „социалистическа“ революция, че сме построили едно чудесно „социалистическо“ общество и че средствата за производство в него са били „обществена“ собственост. Влиянието на тази идеологема все повече намаляваше. По времето, когато Сергей Станишев беше председател на БСП, тази партия също „обърна резбата“ и възприе новия оценъчен знак на лениновата парадигма. Тоест, и тази партия се нареди под идейното знаме на антикомунизма и русофобията.⁵

Другият отряд на комунистическата номенклатура – СДС, веднага след 10.11.1989 год. разви новата идеология на комунистическата номенклатура, чрез преобръщане на оценъчния знак на лениновата парадигма. Тоест тезата, че – да, „комунистите“ са извършили антибуржоазна революция и това е много, много лошо. Те са построили едно фалшиво, изкуствено, „социалистическо“ общество, което е „отклонение“ от естественото развитие на капитализма в България. Те са превърнали средствата за производство в обществена собственост, а тази форма на собственост е крайно неефективна и безсмислена.

Синове на членове на ЦК на БКП, като Евгени Дайнов, Красен Станчев, Деян Кюранов, Иван Кръстев и др. се включиха активно в пропагандирането на новата идеология на комунистическата номенклатура.⁶ Повечето от възловите журналисти, много от които агенти на

⁴ Виж: Восленский, М., „7. Категории номенклатуры“, В: Номенклатура, господствующий класс советского союза, изд. МП „Октябрь“, „Советская Россия“, Москва, 1991 г., стр.146-165.

⁵ Понастоящем в реалните си действия БСП е антикомунистическа и русофобска партия. Но запазвайки „приличие“ периодично провежда „акции“ представящи я пред нейния електорат като „комунистическа“ и „русофилска“ партия. Свидетелствам за това, тъй като редовно участвах в митингите против НАТО и американските бази в България. А БСП имаше „пръст“ в организирането на тези митинги.

⁶ По този въпрос виж чудесната книга на Достена Лаверн – „Експертите на

Държавна сигурност също дадоха силна подкрепа на пропагандата на новата идеология на комунистическата номенклатура. Така че за кратко време новата идеология на комунистическата номенклатура се наложи в общественото пространство. Дори след като СДС през 2001 год. загуби властта и много от кадрите на Ленинския комитет на БКП бяха изतिकани от политиката (Михаил Неделчев, Едвин Сугарев, Александър Йорданов и др.), новата идеология на комунистическата номенклатура остана да доминира в масмедиите и публичното пространство. Още повече се засили нейното влияние, след като Бойко Борисов, също кадър на комунистическата номенклатура, направи нова партия – Граждани за европейско развитие на България – ГЕРБ, и чрез нея доведе до властта провинциалната номенклатура на БКП.

Така че въпреки разместването на пластовете, въпреки смяната на поколенията, политическият сегмент на комунистическата номенклатура през всички години на „преход“ държеше властта.

Същото се отнася и за стопанската фракция на комунистическата номенклатура. Повечето от стопанските „дейци“ на прехода са бивши номенклатурни кадри. Това е естествено. Тъй като именно те имаха необходимите познания, опит и неформални връзки за стопанска дейност. Много силно „бизнесът“ в България беше „подсилен“ с уволнените и оставени на произвола на съдбата кадри на Държавна сигурност, партийни кадри, кадри от външната търговия и пр. Именно от тези среди се създадоха най-силните разпределителни коалиции – Мултигруп, ТИМ, СИК и пр. Далеч съм от мисълта, че управляващата по време на „прехода“ класа е съставена само от номенклатурни кадри на БКП. Но, несъмнено нейното ядро, основната ѝ част е от такива кадри. Така че лично аз употребявам двете понятия – управляваща класа и комунистическа номенклатура като синоними.

1. глава. ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

1.1. Двете парадигми

По време на „социализма“ и по време на „прехода“ общественото съзнание в нашата страна успешно се манипулира чрез създадената от Ленин преди 100 години парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“. Същността на този „поглед“ върху най-важното събитие на XX век – Октомврийската революция 1917 год. в Русия е, че както вече отбелязах, тази революция е антибуржоазна, „социалистическа“, че в резултат от нея е възникнало ново, принципно различно от капитализма общество – „социализъм“ и че държавната собственост в това общество е обществена. Тази парадигма изиграва изключително силна роля за мобилизиране на новия собственик на националния капитал – болшевишката номенклатура, за кардинална трансформация на руското общество. Тя, в своя позитивен вариант, се превръща в мощна идеология, позволила в кратки срокове утвърждаването на капиталистическия начин на производство в Русия. Нещо повече – тя се превръща в идейно знаме на елитите извършващи буржоазни революции в повечето развиващи се страни през XX век. Основна форма на утвърждаване и развитие на капиталистическия начин на производство през втората половина на XX век става създадения от болшевиките в Съюза на съветските социалистически републики – СССР, нов вид капитализъм – съветския държавен капитализъм.⁷

След 10.11.1989 год. в България лениновата парадигма е реактивирана от „синия“ отряд на комунистическата номенклатура, чрез

⁷ Ленин е велика историческа фигура. Той е създател на идеологията на буржоазните революции на XX век. Той е лидер на първата революция, давала до възникването на съветския държавен капитализъм. А именно чрез съветския държавен капитализъм се извършва прехода на традиционните, патриархални общества към прогресивния капиталистически начин на производство в повечето от развиващите се страни през XX век.

обръщане на оценъчния знак. За разлика от периода на съветския държавен капитализъм след преврата лениновата парадигма вече не играе позитивна роля, а напротив, играе отрицателна роля, тъй като служи за реализиране на най-лошия вариант на социална трансформация – вариантът на ценовите шокове.

Непосредствено след 10.11.1989 год. лансирах в публичното пространство нова парадигма за разбиране на същността на така наречените „социалистически“ революции и „социализма“. Тя е алтернативна на лениновата парадигма. За мен Октомврийската революция е буржоазна революция, дала силен тласък на утвърждаване на капиталистическия начин на производство в Русия и в другите страни, обединени в СССР.⁸ В резултат на Октомврийската революция възниква нова форма на капиталистическо общество – съветския държавен капитализъм.

Съветският държавен капитализъм е естествената, закономерна, типична форма за утвърждаване и развитие на капиталистическия начин на производство в повечето от развиващите се страни. Той по своята същност е една дълга вълна на икономическата конюнктура, една дълга вълна на Кондратиев. Впрочем, същото е и при всички етапи в развитието на капитализма, навсякъде по света. Както всеки етап на утвърждаване и развитие на капиталистическия начин на производство, съветският държавен капитализъм има възходяща, и след това нисходяща фаза. В България неговата възходяща фаза продължава до 1976 год.⁹ След това започва нисходящата

⁸ Понастоящем си задавам въпроса – всъщност трябва ли да се разглеждат отделно Февруарската и Октомврийската революции. Или това са два етапа на една и съща буржоазна революция? Очевидно и в Русия си задават този въпрос, защото през 2017 год. във връзка с честването на 100-годишнината от Октомврийската революция, нейното официално название е Великата руска революция. Тоест, на практика не се разделят двете революции – Февруарската и Октомврийската. Все още това разбиране не е влязло в учебниците в Русия. Но е много вероятно това да стане в близко бъдеще.

⁹ Още в малкия ми докторат, защитен през 1982 год. установих, че през средата на 70-те години се „пречупва“ възходящата фаза на икономическото ни развитие. Виж: Найденов, Г., Субективният фактор и обективните възможности на социализма в НРБ, изд. Наука и изкуство, С., 1986 г., стр. 63-70. Преди няколко години с Калоян Харалампиев отново направихме същите изчисления, разполагайки вече с по богат емпиричен материал (данни по години, а не по петилетки,

му фаза и след преврата на 10.11.1989 год. започва трансформацията му в корпоративен зависим държавен капитализъм.

Средствата за производство при съветския държавен капитализъм са собственост на комунистическата номенклатура.

Предложената от мен парадигма „буржоазна революция, държавен капитализъм, групова собственост“ има извънредно силен евристичен потенциал. Нейна методологична основа е класическия марксизъм.¹⁰ Теоретични предшественици на тази парадигма са Карл Кауцки и Георги Плеханов. Непосредствено преди и след Октомврийската революция те издигат тезата, че завземането на властта от болшевиките не може да бъде нищо друго, освен буржоазна революция. Българската наука може да се гордее, че и един български учен – Нанко Моралиев през 1929 год. също издига тази теза.¹¹

Парадигмата „буржоазна революция, държавен капитализъм, групова собственост“ в качеството си на научна теза **хипотетично** можеше да обслужи идеологически интересите на наемния труд. Но липсваше политически субект, който да я използва като идеологическо оръжие. Какво имам предвид?

А) Парадигмата дава възможност да се разкрие **континуитета** на българската история. Съответно лишава от възможност двата отряда на комунистическата номенклатура да насъскват един срещу друг масата от населението (в голямата си част – наемни работни-

както беше по времето на моя докторат) и установихме, че точната година на „пречупване“ е 1976 г.

¹⁰ Именно използването на класическия марксизъм като методология доведе до това, че моите изследвания изпреварват с около четвърт век фронта на официалната наука. Изрично искам да подчертая, че когато официалната наука макар и с десетки години закъснение стигне до моите тези, тя прави това само на **феноменологично** равнище, но не и на същностно. Другояче не може и да бъде. Защото официалната наука така или иначе е идеология на управляващата класа. Относно евристичността на марксистката методология виж: „Ефективност на класическия марксизъм като методологична основа на социални изследвания“, публикувано В: Найденов, Г., „Марксизъм и ленинизъм, сп. „Философски алтернативи“, №3, 2015, стр. 138-141, а също и в предговора на новото издание на „Стогодишната парадигма“ – Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г. За улеснения на читателите съм дал този текст и като Приложение № 1 към първа глава.

¹¹ Моралиев, Н. „Социалната същност на руската революция“, сп. „Философски преглед“, № 1, 1929 г.

ци), които поради своя произход се преживяват като „червен“ или „син“ квазиетноси.¹²

Б) Парадигмата ясно доказва, че в края на осемдесетте и началото на деветдесетте години в икономически банкрут изпада не българският народ, каквато беше тезата на двата отряда на комунистическата номенклатура, а самата комунистическа номенклатура; че, съответно трябва да се обяви фалит на самата номенклатура, а не на кредитиралото я българско гражданство.

Този въпрос – за банкрута и фалита ще разгледам в следващия параграф.

В България трима учени **изцяло** излизаме извън рамките на официалната идеология – моя милост, с работите си преди 10.11.1989 год. за държавната собственост, в които разглеждам същността на отношенията на собственост при така наречения „социализъм“ като отношения на **отчуждаване** и **присвояване** на принаден продукт между социални субекти (държавата и наемната работна сила) и публикуваната в монографията „Какво става“ алтернативна на лениновата, парадигма „буржоазна революция, държавен капитализъм, групова собственост“¹³, Петя Пачкова – с монографията си за елита на прехода¹⁴ и Минчо Христов¹⁵.

Има и една друга група автори, които използвайки терминологията на теориите за модернизацията, в конкретните си изследвания практически също излизат извън лениновата парадигма. Това са социолозите Иван Чалъков в изследванията си върху предприемачеството¹⁶, Иво Христов в изследването си на правосъдната система¹⁷,

¹² За пръв път въпросът за двата квазиетноса съм разгледал в доклада си „Историческото преобръщане и самосъзнанието за групова идентичност“, В: "Трансцендентална философия, наука и морал", С., 1993 г. Спомням си, че за пръв път чух това понятие в доклад на Петър Емил Митев. Много добре го използва и Мартин Табаков.

¹³ Виж например: Найденов, Г., Субектните противоречия при държавната форма на собственост, В: „Икономическият механизъм и стратегията на социално-икономическо развитие, С., 1988; Какво става?, „ВИКОМ-КОС“, С., 1991; Стогодишната парадигма, Институт по социология-БАН, С., 2003.

¹⁴ Пачкова, П., Елитът на прехода, М8М, С., 2003.

¹⁵ Христов, М., Социализъм и преход към пазарно общество в България, „Авангард“, С., 2003.

¹⁶ Например неговите текстова В: Чалъков, И., А. Бунжолов, И.Христов и

Духомир Минев в изследванията си на същността на прехода¹⁸ и философа Димитър Цацов в изследването си на континуитета на българската философия¹⁹. Много интересни са изследванията и на един учен от новото поколение – Александър Везенков.²⁰ Като цяло тези автори разкриват **континуитета** на българската история в различни социални сфери. А това е в противоречие със съдържанието на лениновата парадигма.

Има и един друг много интересен случай – на икономиста Румен Аврамов. При него има много ясно изразено противоречие между идеология и съдържание на конкретните му изследвания. Придържайки се към терминологията на официалната идеология (разбира се оценявайки отрицателно „социализма“, защото той е либерал), в конкретните си изследвания по стопанска история на България той показва историческия **континуитет** на стопанското развитие на страната и приемствеността в държавната икономическа политика.²¹ С което реално „подкопава“ визията за „разкъсване“ на историческото време от „социалистическата“ революция.

Има и няколко автора, които откъслечно споменават, че обществото в България не е било „истински социализъм“ а е било държавен капитализъм, но те са изцяло в рамките на концепцията за „предадената революция“ и писаното от тях има изцяло идеологически, а не научен характер.²²

Длъжен съм да спомена още двама автори, които имаха научния потенциал да излезат извън рамките на лениновата парадигма и да аргументират либерален вариант на социална трансформация. Първият е икономистът Георги Петров, който преди 10.11.1989 год.

др., „Мрежите на прехода – какво всъщност се случи в България след 1989 г.“, „Изток-Запад“, С., 2008.

¹⁷ Виж например: Христов, И., „Право и модерност“, „Кротал“, С., 2003.

¹⁸ Минев, Д., П. Кабакчиева, „Преходът, елити, стратегии“, УИ „Св.Кл.Охридски“, С., 1996 год..

¹⁹ Цацов, Д., „Линии на кохерентност в българската философска история“, В: Философията като призвание, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2010 год.

²⁰ Везенков, А., „9 септември 1944 г.“, изд. „Сиела“, 2014.

²¹ Аврамов, Р., „Стопанският XX век на България“, Център за либерални стратегии, С., 2001.

²² Например Христо Здравчев – „Защо преходът от капитализъм към социализъм не се осъществи?“, сп. „Понеделник“, №1-2, 2003.

е най-сериозния защитник в България на тезата, че на „социализма“ са присъщи парично-стоковите отношения. Макар и в идеологическа форма, тази теза е един от малкото опити да се прокаква **материалистическо** разбиране за икономическите процеси. При последния опит по времето на съветския държавен капитализъм – 1987-1988 год., на управляващата класа да нанесе сериозен ценови шок, той публикува много остра и аргументирана статия против този опит и неговата идеологическа обосновка.²³ За съжаление след 10.11.1989 год. той не разви научния си потенциал и остана в рамките на господстващите идеологеми.

Другият учен е Георги Костов. След първия ценови шок 1991 год. той публикува отлична статия в сп. „Ново време“ против стратегията на ценовите шокове.²⁴ Но по това време той вече е възрастен и болен. С тази статия се приключва опитът му да се противопостави на стратегията на ценовите шокове. Обръщам се с молба към вас, уважаеми колеги, ако познавате публикациите на други учени, критикували стратегията на ценовите шокове, или излизащи извън рамките на лениновата парадигма, да ме информирате по мейла, защото добре осъзнавам, че може да има пропуски в изброените автори.²⁵

²³ Петров, Г., Връзки и взаимодействие между вътрешните и световните цени, сп. „Икономическа мисъл“, №3, 1987 год.

²⁴ Костов, Г., Смяната на социално-икономическата система, сп. „Ново време“, №10, 1991 год.

²⁵ naidenov@tu-sofia.bg

1.2. Реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура

В момента общоприета теза е, че в резултат на така наречения „преход“, комунистическата номенклатура е заграбила националното богатство и е възстановила властовите си позиции. При цялата условност на понятието „комунистическа номенклатура“ и отчитайки разместванията на пластове в нея (включително и генерационни), тази теза в общи черти е вярна. Кой знае защо, обаче, именно политиките и идеолозите на **този вариант** на социална трансформация, в момента яростно афишират възмущението си от резултата на своите действия.²⁶

В България двама автори – моя милост от началото на 90-те години, и Духомир Минев от средата на 90-те години, публично посочвахме, че моделът на трансформация чрез ценови шокове, може да има само този резултат – всмукване на националното богатство и спестяванията на населението и **реконцентрация** на икономическата власт на комунистическата номенклатура.²⁷ И двамата не очаквахме позитивни резултати от този вариант на социална промяна.

И действително! Коалиционното правителство на Д. Попов, с помощта на сините икономически министри и на първо място на И. Костов, успешно реализира **безуспешната** преди това стратегия на комунистическата номенклатура на ценови шокове (първият безуспешен опит е през 1980-1981 год., вторият 1987-1988 год.). Вместо към приватизация, дисперсия на едрия централизиран държавно-нополистичен капитал и преход към конкурентна пазарна икономика се премина към политика на източване на спестяванията на населението и на оборотния капитал на дребния и средния бизнес, чрез поредица от **ценови шокове** (зимата на 1990/1991, 1996/1997 год. и през 1994 год.), политика на **декапитализация** на предприятията, на извънредно бързо – чрез използване машината на държавната власт трупане на личните капитали на управляващата върхушка. Тази

²⁶ Например Д. Луджев, И. Пушкарров, Н. Василев, А. Томов и много други.

²⁷ Виж: Найденов, Г., Какво става, изд. „Виком-Кос“, С., 1991 год.; Минев, Д., П. Кабакчиева, Преходът, елити, стратегии“, УИ „Св. Кл. Охридски“, С., 1996 год.

стратегия на управляващата класа на практика **блокира** реформите. Реализира се „**плитък**“ вариант на социалното развитие. Успешното реализиране на стратегията на комунистическата номенклатура на ценови шокове през 90-те години доведе до **катастрофални** резултати. Спадът на brutния вътрешен продукт и на потреблението в този период е като след ужасна война. Впрочем двете основни политически сили през този период – БСП и СДС също отчитат периода като катастрофален – но разбира се катастрофите са във времето на управление на политическия противник. Сравнително добрите постижения в държавното управление през първото десетилетие на новото хилядолетие не могат да компенсират трагичните резултати на управленската политика през 90-те години. В момента България е на последно място в Европейския съюз по основни социално-икономически показатели. Докато през 1988 год. по индекс на човешкото развитие България е на 27 място в света, сега е на 58 място.

От началото на 90-те години, в контекста на моята парадигма „буржоазна революция, държавен капитализъм, групова собственост“, аз интерпретирам социалната трансформация в България и другите източно европейски страни като преход от една фаза в развитието на държавния капитализъм, в следващата негова фаза. Призовавах „моите хора“ – **комунистическата номенклатура** да признаем, че сме банкрутирали като собственик на националния капитал, за което красноречиво доказателство е спирането на плащанията по външния дълг от правителството на Луканов; да обявим фалит, като направим бърза приватизация и с постъпленията от нея (или чрез суапови сделки) покрием външния си дълг, да върнем земята и изплатим неплащаната в продължение на почти 40 години рента, да реституираме национализираната собственост и изплатим пропуснатите ползи, да възстановим изпразнените от нас пенсионни и здравноосигурителни фондове и пр.²⁸

²⁸ Аз съм **ренегат** на своята класа. Защото при варианта, който предлагам, комунистическата номенклатура губеше 35 млрд.дол. капитал. Но мисля, че имам правото да говоря за „моите хора“, тъй като по произход съм от комунистическата номенклатура и поемам моралната отговорност за това, което моята фамилия е вършила. Най-интересното е, че въпреки **враждебните** ми действия, никога не съм срещал омраза към мен от бивши комсомолски и партийни дейци. Защото моите „писания“ защитавах тяхното достойнство и чест. А това за тях **има значение!**

При този вариант, обаче за „моите хора“ нямаше да остане почти никакъв капитал. И отделно, без ценови шокове, комунистическата номенклатура нямаше да може да всмуче спестяванията на населението, а и цената на работната сила щеше да остане висока. Тоест, „моите хора“ нямаше да **реконцентрират** икономическата си власт. Така че за тях този вариант беше очевидно неприемлив. Имаше, обаче още един – втори вариант, който се предлагаше от Ричарт Ран и Доналд Ът. Те също предлагаха бърза приватизация и чрез нея, или чрез суапови сделки изплащане на външния дълг. При този вариант за комунистическата номенклатура щеше да остане капитал на стойност около 18 – 20 млрд. долара, и щеше да има частично реконцентриране на икономическата ѝ власт. Жалко е, че тази стратегия не срещна подкрепа нито сред населението, нито сред елита. При трансформацията комунистическата номенклатура, възползвайки се от властовите си позиции, всмуква националното богатство и спестяванията на населението, и от съвкупен капиталист се превърна в съвкупност от капиталисти, като прехвърли върху нейния кредитор – българското гражданство изплащането: а) на нейния външен дълг; б) на изпразнените от нея пенсионни фондове; в) на изпразнените от нея здравни-осигурителни фондове и пр.

За мен превратът на 10.11.1989 год. несъмнено доведе до социална революция – **трета** поред в утвърждаването и развитието на **капиталистическия начин на производство** в България.²⁹ Фактът, че социалната промяна се извърши „отгоре“, че нейната посока, динамика, стратегия и т. н., се определяха основно от комунистическата номенклатура, че тя причини огромни нещастия, лишения, глад и смърт на значителни слоеве от населението, не променя нейната същност – че тя е **социална революция** (буржоазна, естествено), водеща до преход от съветски държавен капитализъм към корпоративен държавен капитализъм.

От тази гледна точка претенциите на идеолозите на **този вариант** на трансформация (например Евгени Дайнов), че те са **революционери**, са напълно основателни. Може помпозността, сует-

²⁹ Първата, която е основна е Руско-турската освободителна война. Втората, която е вторична е революцията, която започна с вземането на властта от Отечествения фронт на 9.09.1944 год.

ността на изказа и пр., да дразни общественото мнение, може общественото мнение да се чуди, защо тези хора се гордеят с това, че активно са участвали в грабежа на българския народ, но това не променя факта – те действително са „революционери“. При това искам изрично да подчертая, че както историческото развитие, така и особеностите на националната психика на масата от населението, бяха съществена предпоставка за реализиране на този вариант – на ценовите шокове, на социална трансформация. **Реконцентрацията** на икономическата власт на комунистическата номенклатура е обективен процес. При революция „отгоре“, винаги има субстратна, идейна и пр. приемственост в управляващата класа. Тезата на Духомир Минев, че трансформацията е „**контрареволюция на елитите**“, прекратила временно пазарното развитие, за да се реструктурира богатството, т. е. да се концентрира отново икономическата власт.“, е по-скоро емоционален израз на **неприемане** от негова страна на високата цена на тази социална революция.³⁰ Високата социална цена, обаче, не променя факта, че революцията се „**случи**“ и че стана това, което обикновено става при революции отгоре – **реконцентрира** се властта на управляващия елит.

Съществено за науката е да открие приноса на различните елити – политически, икономически, академичен (университетски), журналистически и т. н. за реализиране на стратегията на комунистическата номенклатура за трансформация чрез ценови шокове, а не чрез някой от другите два изброени възможни (възможни, но малко вероятни) начина. Значим **принос** за реализиране на именно този – чрез ценови шокове, вариант на социална трансформация имат много университетски интелектуалци. Университетските преподаватели и учени изиграха важна роля в **реактивирането** на лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“. Чрез **преобръщане на оценъчния знак** на „комунизма“ те оказаха съществено влияние за създаването на **биполярен** конфронтационен политически модел през 90-те години. Това даде възможност на раздвоилата се комунистическа номенклатура да „насъсква“ един срещу друг „червения“ и „синия“ квазиетноси и да реализира „розовата“ си мечта от 80-те години – ценови шок срещу

³⁰ Цит. произв., стр. 88

своя кредитор – българското гражданство.³¹ Ето защо извършването на **индивидуална** класация на университетските преподаватели (плюс учените от БАН), които имат най-голям принос в реконцентриране на икономическата власт на комунистическата номенклатура е важен момент в изследване на близкото минало.

³¹ „Раздвояването“ на комунистическата номенклатура не е резултат на „злокобен“ заговор. Това е **естествен** процес в общество изпаднало в **аномия**, имащ своите икономически, психологически, житейски и пр. причини.

2. глава.

МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

2.1. Актуалност и значимост на темата, основна цел и задачи, обект и предмет на научното изследване, работна хипотеза, ограничения и изследователски методи

А) Изследователският проблем

Както казах, през 90-те години на XX век българският политически елит реализира трансформация на съветския държавен капитализъм в корпоративен държавен капитализъм, чрез серия от три ценови шока. Тези ценови шокове се отразиха катастрофално на жизненото равнище на населението. Настъпи всеобщо разочарование от политическата класа. Разочарованието намери израз в масовото гласуване на парламентарните избори през 2001 год. за ново, създадено от бившия български цар – Симеон II „движение“ – НДСВ (Национално движение Симеон Втори). Изтласканите от това „движение“ политици в началото на XXI век се „преориентираха“ и вече вместо да „възхваляват“ извършения от тях модел на социална трансформация, започнаха яростно да афишират възмущението си от резултата на своите действия.³² Пред общественото мнение те се представят не като активни дейци на стратегията на ценовите шокове. А като **опоненти** на тази стратегия???

Следователно има следния проблем – доколко политиците, идеолозите и пр. на стратегията на ценовите шокове съзнателно са участвали в политиката на брутален грабеж, доколко те са осъзнавали това, което вършат. И доколко от дистанцията на времето те осъзнават личната си отговорност, или – обратно, търсят отговорност не в себе си, а в други социални субекти.

³² И. Костов, Д. Луджев, И. Пушкарров, Н. Василев, А. Томов и много други.

Б) Основна цел и задачи

Основната цел е да се изследва самосъзнанието на **идеолозите** на стратегията на ценовите шокове. Заедно с това да се изследва и **индивидуалният** „принос“ на идеолозите, като се направи класация на този „принос“.

Задачите на изследването са:

1. Да се проведе анкета с две групи респонденти – а) идеолози на прехода; б) експерти от сферата на социалните науки, относно индивидуалния „принос“ на идеолозите в реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура.

2. Да се изследва самосъзнанието на 30-те колеги, фиксирани като идеолози на стратегията на ценовите шокове в доклада – „Приносът на преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ за реализиране стратегията на ценовите шокове през деветдесетте години“, чрез включването им в тази анкета като експерти.³³

3. Да се анализират и обобщят резултатите на изследването.

В) Обект и предмет на научното изследване

Обект на изследването са преподаватели и изследователи в обществените науки взели активно участие в реконцентрирането на икономическата власт на комунистическата номенклатура, йерархизирани по своя принос в посочения доклад от 2001 год.

Предмет на изследването е дейността и самосъзнанието на тези преподаватели и изследователи за реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура.

Г) Работна хипотеза

Две са работните хипотези:

1. Идеолозите на трансформацията, чрез ценови шокове, нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. Виновни за резултатите от този вид трансформация са „лошите комунисти“.

2. Йерархизацията на приноса на идеолозите направена чрез

³³ Найденов, Г., Приносът на преподавателите от Философския факултет на СУ "Св. Кл. Охридски" за реализиране стратегията на ценовите шокове през деветдесетте години, В: "Философия и европейски ценности", УНСС, С., 2001 г.,

експертните оценки няма да се различава съществено от моята лична йерархизация, направена в доклад през 2011 год.³⁴

Д) Лични мотиви за изследването

Имам лични мотива за това изследване. Много отдавна – през 90-те години на XX век, участвах в конкурс за доцент в кат. „Социология“ на СУ „Св. Кл. Охридски“. Получих две извънредно идеологизирани отрицателни рецензии. Конкурсът беше провален. Аз написах открито писмо до членовете на Факултетния съвет на Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“.³⁵ Този случай изостри вниманието ми към силната идеологизация на Философския факултет. Още повече, че именно там съм завършил висшето си образование. Следях с „пристрастие“ идеологическата и политическата дейност на най-активните мои колеги. През 2001 год. участвах в конференция в УНСС с доклад на тема – „Приносът на преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ за реализиране стратегията на ценовите шокове през деветдесетте години“.³⁶ След десетина години участвах с подобна тема на още две конференции.³⁷ Мислех, че с тези три доклада съм си „разчистил сметките“ с „идеологическата прислуга“ на управляващата класа – комунистическата номенклатура. Съзнавах добре, че в тази тема има много „хляб“. Че за да бъде пълноценно анализиран „приносът“ на университетските и академични идеолозите за реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура е нужно

³⁴ Нашият морал и нашето морализаторстване, В: „Етиката в българската наука“, Седма национална конференция по етика, София, 4-5 ноември, 2011 г., изд. компл. – УНСС, С., 2012 г., с.180-188

³⁵ Виж: „Приложение № 1: Писмо до Факултетния съвет на Философския факултет“ към 2 глава.

³⁶ Марков, Приносът на преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ за реализиране стратегията на ценовите шокове през деветдесетте години, В: „Философия и европейски ценности“, УНСС, С., 2001 г.

³⁷ Найденов, Г., Приносът на „десните“ университетски интелектуалци за реконцентриране на икономическата власт на комунистическата номенклатура, научна конференция: „Интелектуалците и/или властта“, 29-30 април 2011 г., Нов български университет, София; Нашият морал и нашето морализаторстване, Седма национална конференция по етика, София, 4-5 ноември, 2011 г., изд. компл. – УНСС, С., 2012 г.

да се проведе специално изследване. Но нямах време за това. В този период подготвих защитата на големия ми докторат.³⁸ Темата за съветския държавен капитализъм ме беше „обсебила“. Впоследствие от темата за съветския държавен капитализъм по естествен път се „роди“ темата за дългите вълни на Кондратиев³⁹, а след това и за типологизацията на видовете капитализъм.⁴⁰ Междувременно заедно с мои колеги реализирахме изследване за „социалистическата“ държавна собственост.⁴¹ Дватамата с Калоян Харалампиев направихме и изследване на локалните и глобалните рискове пред България и света.⁴²

В общи линии, в момента живея с чувството, че съм изпълнил дълга си пред човечеството. Обаче се случиха две неща, които ме мотивираха да се върна към темата за „приноса“ на университетските и академични идеолозите за реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура.

Първото е публикуването на едно голямо изследване на Ивайло Знеполски. През 2016 год. е издадена неговата двутомна монография – „Как се променят нещата – от инциденти до голямото събитие“.⁴³ В това изследване се разглеждат сложните отношения между преподавателската гилдия на СУ „Св. Климент Охридски“ и по-специално гилдиите на философите и историците, от една страна, и официалната власт, от друга страна, в периода след 9.09.1944 год.

Първата част на изследването е озаглавена „Властта в университета“. Втората – „Университетът във властта“. Анализиран е стремежът на управляващата класа – номенклатурата на БКП, да упражнява пряк и плътен идеологически контрол над преподавателите

³⁸ Виж: Найденов, Г., Държавният капитализъм – произход, същност, идеологии.

³⁹ Найденов, Г., К. Харалампиев, Дългите вълни на Кондратиев при „социализма“, Издателски комплекс – УНСС, 2014 г.

⁴⁰ Найденов, Г., и съавт., Клъстерите капитализъм (типология и динамика на капиталистическите икономики), Издателски комплекс – УНСС, С., 2012 г.

⁴¹ Марков, М., Г. Найденов и съавт. Българската „социалистическа“ държавна собственост Политикономически анализ, Издателски комплекс – УНСС, С., 2019 г.,

⁴² Найденов, Г., К. Харалампиев, Рискове и социални трансформации, Издателски комплекс – УНСС, С., 2018 г.

⁴³ Знеполски, И., Как се променят нещата – от инциденти до голямото събитие, Институт за изследване на близкото минало, изд. „Ciela“, С., 2016 г.

от Философско-историческия факултет. Едно от най-важните средства за упражняване на този контрол е **инкорпориране** в преподавателската гилдия на участници в антифашистката съпротива и на млади симпатизанти на комунистическия режим. Това инкорпориране обаче има двояк резултат.

Някои от новите преподаватели възприемат преподавателската и изследователската си дейност като плътно следване на „официалната“ линия на БКП. За тях основната задача е *пропагандиране* на партийната политика. Обикновено тези преподаватели са **конформисти**, със сравнително ниска образованост и невисоки интелектуални качества. Тях Ивайло Знеполски нарича „**догматици**“.

Други преподаватели се стремят в преподавателската и изследователската си дейност да имат *относителна независимост* от „официалната“ линия на БКП. Тоест, въпреки че и те се придържат към постулатите на официалната идеология, тези преподаватели се стремят освен идеология да преподават и **наука**. Според тях освен идеологически компонент, обществените науки имат и научен компонент. Това са обикновено преподаватели, отличаващи се с независимо мислене, с по-висока образованост, и по-високи интелектуални качества. Тях Ивайло Знеполски нарича „**ревизионисти**“.

Ивайло Знеполски проследява във времето как се разгръща борбата между догматиците и ревизионистите. Показва че в хода на тази борба освен идеологически и морални, има и редица личностни „страсти“ и съперничества. Ценни са неговите анализи как в хода на сблъсъка, сред „ревизионистите“ възниква съзнание за общност, как се формира гилдийната етика и „алтернативен център за атестиране на научното и гражданското поведение“ и пр.

Това изследване на Ивайло Знеполски „събуди“ моя интерес към старата тема – „приноса“ на преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ и на колеги от други идеологически звена, в реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Защото изследването на И. Знеполски проследява процеса на борба на преподаватели от Философско-историческия факултет за относителна независимост спрямо догматиката на официалната наука и властта. А след 10.11.1989 год. новото поколение преподаватели във Философския факултет започна

точно обратния процес – превръщане на Философския факултет в най-преданата група идеолози на комунистическата номенклатура.⁴⁴ Отделно, че доста от тях пряко участваха в политически акции, чрез които комунистическата номенклатура реализира стратегията си на ценови шокове и реконцентрация на икономическата си власт. Интересът ми беше „събуден“, но още едно нещо натежа на везните за моето решение да започна изследването. Какво се случи?

През 2016 год. с Калоян Харалампиев правим заявка за участие в Юбилейна конференция на кат. „Социология“ на СУ „Св. Климент Охридски“. Заявката е с резюме, докладът ни е приет. Темата на доклада е – „Третият арбитраж – апокалипсис сега? Или по късно?“.

На конференцията, състояла се на 10-11.03.2017 изнасяме доклада си. Тъй като той е извън идеологията на управляващата класа, предизвиква **паника** сред „здравите сили“ в катедрата. Още по време на презентацията няколкократно съм прекъсван от колеги на катедрата. За една седмица паниката се усилва. Започват „мероприятия“ за цензуриране и отстраняване на доклада. В последната глава на книгата ще проследя цялата „история“. Тук ще отбележа само следното:

Съвпадането във времето на публикацията на Ивайло Знеполски и на този случай на **идеологическа цензура** ми даде шанс да използвам едно понятие, въведено от него. В следващата си теоретична дейност за противодействие на идеологическата цензура и извоюване на относителна самостоятелност на университетите от прекия контрол на властта и дистанциране на нашата гилдия от „боричкаанията“ между различните фракции на комунистическата номенклатура, аз използвах **реактивираното** в научния оборот от И. Знеполски понятие „**философската бригада на Тодор Павлов**“.⁴⁵

⁴⁴ Искам да подчертая – далеч не всички преподаватели от Философския факултет станаха идеологически „прислужници“ на управляващата класа – комунистическата номенклатура. Но именно „прислужниците“, толерирани от властта и американските фондации, определяха климата във Философския факултет.

⁴⁵ Найденов, Г., Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов, В: Научни трудове, Том 1/2018 г., Издателски комплекс – УНСС, С., 2018 г. В първата част на своето изследване – „Властта в университета“ Ивайло Знеполски използва израза "философската бригада" на Т. Павлов на страници: 120; 142; 156 – под линия; 159; 173. Във втората част – „Университетът във властта“, изразът се среща на стр. 120. Възможно е този израз да се среща и на други места

Тази случка ми демонстрира, колко здраво „духът на догматизма“ се е „окопал“ във Философския факултет. Претърпял поражение през 60-те и 70-те години, този „дух“ взе реванш след 10.11.1989 год. Идеологическата цензура е само един момент, една страна на **лакейство** към властта. Но тя е много показателна. Ето защо реших да реализирам изследването за „приноса“ на преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ и на колеги от други идеологически звена, в реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура, като прибавя към него част, в която описвам и анализирам моите пет срещи с идеологическата цензура.

Е) Ограничения на изследването

Първото ограничение е фиксирано във формулировката на темата на изследването. Изследвам не приноса на идеолозите в България „изобщо“, а само на идеолозите от университетските и академични среди. Несъмнено идеолозите от средите на политическият и журналистическият елити имат също принос за реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Но в случая техният „принос“ не е тема на моето изследване.

Второто ограничение също е фиксирано във формулировката на темата на изследването. Изследвам „приноса“ на идеолозите за реконцентрация на конкретен вид власт – **икономическата** власт. След 10.11.1989 год. комунистическата номенклатура реконцентрира не само икономическата си власт, но и други видове власт – например политическата, идеологическата, медийната и пр. Но тяхната реконцентрация не е тема на изследването.

Третото ограничение е свързано с концентриране на вниманието ми основно върху Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“. И в известна степен върху Института по философия на БАН и неговия приемник – Института за изследване на общества и знанието. Причините за това са няколко:

* Философският факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ е несъмнено най-силното идеологическо звено в България. Преподавателите от този факултет имаха възлова роля в реализиране на стратегията

на ценовите шокове през 90-те години.

* Аз съм завършил Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“. Познавам повечето от преподавателите от сегашното поколение, с които съм бил състудент. Други познавам от конференции и пр. събития на нашата гилдия. Тяхното участие в реализиране на стратегията на ценовите шокове през 90-те години ми се е „набивало“ в очите.

* Идейните ми „сблъсъци“ най-често са били с колеги именно от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“. Тези „сблъсъци“ доведоха до това, че някои от тях, които бяха членове на Специализирания съвет по социология антропология и науки за културата, организираха провала на защитата на големия ми докторат.⁴⁶ Опитът ми в идеологическата борба против „обслужващия персонал“ на комунистическата номенклатура е твърде богат. Има смисъл този опит да добие **публичност**.

* Ивайло Знеполски, който отвори този нов проблемен кръг в нашата наука се занимава точно с тази институция, макар и в по ранен период.

Последното ограничение, обаче не означава игнориране на приноса на колеги от други идеологически звена. В индивидуалната класация на приносите фигурират представители и на БАН, НБУ, ЮЗУ и др.

Ж) Изследователски методи

Методологичната основа на изследването е марксисткото материалистическо разбиране на историческия процес. Методите са пряко наблюдение, анализ на документи и експертна оценка. Основният метод е експертната оценка.

- *Прякото наблюдение* е подходящ метод, тъй като аз съм **пряк** свидетел на събитията. Може да се каже – и участник. Първо, защото бях член на Клуба за подкрепа на гласността и преустройството. Така че много от важните неща в началото на прехода ставаха пред очите ми. Второ, защото нямам партийни пристрастия. Не се

⁴⁶ В крайна сметка Президиумът на ВАК ми присъди научната степен „доктор на социологическите науки“. Възлова роля за това изигра проф. Георги Фотев, който ми беше супер рецензент.

записях в преименованата БСП. Не се „изкуших“ да се включа и в някоя от многобройните партии, родили се от Клуба за подкрепа на гласността и преустройството. Въпреки афинитета си към „левите“ идеи, запазах безпристрасност към различните „леви“ фракции на политическата класа. Нещо повече – станах **ренегат** на моята класа, – номенклатурата на БКП, тъй като след 10.11.1989 год активно я призовавах в публичното пространство да обяви фалит. В същото време защитавах нейното **достойнство**. Как? Като обяснявах материалистически закономерността на възникването, просперитета и след това „угасването“ на този етап в генезиса на капитализма, който официалната наука нарича „социализъм“.

- *Анализът на документи.* Обхваща периода през зимата на 1996/97 год. Тоест, периода на третия ценови шок. Изследват се публикации през този период, документиращи участието на университетски и академични идеолози в ценовите шокове. Обръща се внимание на документи, отразяващи окупацията на СУ „Св. Кл. Охридски“. Защото окупацията е много съществен момент в легитимизирането на източването на спестяванията на населението и декапитализацията на предприятията по време на двата ценови шока. Този метод е приложен още през 2001 г. в моето изследване – „Приносът на преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ за реализиране стратегията на ценовите шокове през деветдесетте години“. Изследването е публикувано в сборника: „Философия и европейски ценности“, УНСС, С., 2001.

- *Експертната оценка* цели преди всичко да се разкрие индивидуалния принос на университетски и академични идеолози в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура. За основа ще се използва направената от мен експертна оценка в доклада от 2011 г. За **обект** на оценката ще бъдат трите списъка от по 10 човека, които съм фиксира в доклада. Но всеки експерт ще има право да добавя и други имена. Самите експерти ще бъдат от два типа: а) Фигуриращите в основния списък; б) Учени в областта на обществените науки, които не са силно обвързани с политически партии, които в по-голяма или по-малка степен са политически неутрални.⁴⁷

⁴⁷ Анкетата, изпратена до експертите виж в Приложение № 2 към втора

Защо включвам като експерти фигуриращите като обект в по-раншните мои изследвания? Причината е: а) те действително са експерти; б) това е мое морално задължение; в) научен интерес представлява тяхната самооценка за индивидуалния им „принос“; г) научен интерес представлява и реакцията им на оценката на неофициалната наука (в случая на моя доклад от 2001 г.) за тяхната дейност.

Ще разгледам по подробно проблема за **обекта** и **субекта** на експертната оценка.

2.2. Обект и субект на експертната оценка

а) Относно обекта на изследването.

Обект на изследването са университетски и академични идеолози. Понятието „университетски и академични идеолози“ има широк и тесен смисъл. В **широк** смисъл идеолози са всички университетски преподаватели и академични работници, които се занимават с обществени науки. В **тесен** смисъл, това са тези от тях, които активно пропагандират идеологемите на господстващата класа. В настоящето изследване използвам тесния смисъл на понятието.

В по-раншните ми публикации обект на изследването бяха две категории идеолози: 1) „десни“ политолози и философи; 2) „леви“ идеолози.⁴⁸ Класацията е до десето място отделно на „десните“ политолози и философите. При „левите“ идеолози списъкът също е до десето място. Но той е „смесен“. Причината е проста – познатите на мен „леви“ идеолози бяха малко. И освен това тяхната идеологическа дейност беше оскъдна, в сравнение с „десните“ идеолози. Едва запълних списъка до 10-то място.

„Десните“ идеолози през 90-те години бяха извънредно активни. Именно те водеха най-активна идеологическа работа за реактивиране на лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“, чрез смяна на оценъчния знак

глава – „Анкетна карта“.

⁴⁸ Този факт, че съм се спрял на политолози и философи не означава пренебрегване на историци, икономисти, юристи, богослови и пр. Просто най-добре познавам гилдиите на политолозите и философите. А социолозите, които също познавам добре, не бяха особено активни в идеологическите си изяви.

на така наречените „социалистически“ революции и „социализма“. Тяхната идеологическа работа обхващаше: публикуване на монографии, студии, статии в научни списания; активна публицистична дейност в масмедиите – вестници, списания, радио, телевизия и пр., а също и пряко участие с формулиране на лозунги и идеологеми в „политическия театър“ – „смяна на властта“.

Освен идеологически, те обслужваха и **пряко** комунистическата номенклатура в реализацията на ценовите шокове. Те участваха най-активно в политическия театър – смяна на властта, участваха пряко в окупациите на „СУ „Св. Кл. Охридски“, в митинги, шествия и пр. Така че техните имена ще фигурират в списъка на обектите на изследването. В него влизат основно политолози и философи от „СУ „Св. Кл. Охридски“, защото те бяха най-активни. Но, влизат политолози и философи и от други идеологически звена. Така че списъкът на „десните“ идеолози, приносят на които ще оценяват експертите ще се състои от 20-те фигуриращи в по-ранните ми изследвания имена. Но това е **отворен** списък. Всеки експерт може да прибавя идеолози, нефигуриращи в списъка от различни гилдии. И съответно да игнорира имена от списъка. Хубаво би било експертите да „редуцират“ списъка и да се „тушира“ тези гилдийна „едностранчивост“ на моя списък – това че съм изследвал само политолози и философи в по-ранните публикации. Желателно е експертите да включват идеолози от всички хуманитарни и обществени науки. Включително и богослови. Единственото условие е да се прави задължителна класация на „десните“ идеолози до 20-то място. И на „левите“ – до 10-то място. Подчертавам – приносят на „десните“ идеолози за реактивиране на лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“ и съответно за реализиране на стратегията на ценовите шокове на комунистическата номенклатура е по-голям от този на „левите“ идеолози. Така че двойно по-големия брой (20) за тях, отколкото за „левите“ идеолози (10) е необходимост, а не моя „приумица“.

След 20-място на „десните“ и 10-то място на „левите“ идеолози, всеки експерт може да продължи списъка и съответно индивидуалната оценка на произволен брой избрани от него идеолози.

Така че обект на изследването са всички идеолози – университетски преподаватели и академични работници, взели активно участие в реактивирането на лениновата парадигма и съответно рекон-

центрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура.

Надявам се, че на по късен етап един по-голям изследователски екип би могъл да очертае приноса на **целия** интелектуален елит – не само на университетския и академичния, но и на интелектуалците от сферата на изкуството, на журналистиката и пр. Хубаво би било да се направи изследване и на приноса на политическия елит.

Настоящото изследване е малка стъпка в това отношение.

б) Относно субекта на изследване

Субекта на изследването – това са групата експерти. Тя се състои от две подгрупи.

Първата, това са всички тези 30 колеги, които фигурират в по-раншните мои изследвания като обект. Съображенията ми да включа в групата на експертите тези 30 колеги са три:

* Самите те са не само преки участници в социалната трансформация в България, но и експерти за това, което ставаше. Несъмнено тяхната експертиза ще бъде **пристрастна**. Несъмнено те няма да имат голямо желание да участват в експертната оценка. Ще се опитам да преодолеем тази пристрастност, като включа въпрос – „Коя формулировка считате за по-правилна относно събитията през зимата на 1990/91 и 1996/97 години: „Сваляне на комунистите от власт“, или „Политически „театър“ – смяна на властта, чрез който се легитимира източването на спестяванията на населението и декапитализацията на предприятията и се реконцентрира икономическата власт на комунистическата номенклатура?“. Съответно се предлага всеки да отговаря за индивидуалния принос на университетските преподаватели и академични работници по тази формулировка на въпроса, която според него е по-правилна. По такъв начин се надявам част от тези 30 човека да бъдат привлечени и да получа тяхната експертна оценка.

* Второто съображение да включа в групата на експертите тези 30 колеги е, че това е мое **морално** задължение. В две свои публикации аз съм казал техните имена. Редно е и те да кажат своето мнение.

* Третото съображение е, че тази експертна оценка става исторически документ. Тя дава представа за самосъзнанието на участниците в социалните трансформации. Както сега, така и след време

самосъзнанието на „революционерите“ ще може да се изследва, като се използват данните на тази експертна оценка.

Трябва да уточня, че от включените в таблиците 30 колеги-идеолози, има починали. От „десните“ идеолози са починали Димитър Иванов, Иван Славов, Николай Василев и Стефан Гайтанджиев. От „левите“ идеолози са починали Александър Лилев и Чавдар Кюранов. Не успях да намеря мейлите на Иван Калчев и Емил Георгиев, от „десните“ идеолози, и на Стефан Стоилов, от „левите“ идеолози. Положих усилия. Свързах се със секретарите на бившите им катедри, но те не успяха да открият никакви техни координати. Така че анкетната карта е изпратена на 21 колеги-идеолози.

Втората група експерти се състои от утвърдили се изследователи в сферата на хуманитарните и социалните науки. Които повече или по малко са запазили дистанцираност от пряката политика. Формирането на „извадката“ стана като използвах метода на „отзова-лите се“. Изпратих анкетната карта и две мои по раншни публикации по темата на 21 експерти, които лично познавам и, които според мен, са повече или по-малко политически безпристрастни. Единайс-ет от тях се „отзоваха“ и попълниха анкетата.

в) Някои уточнения

Експертите ще оценяват приноса в две сфери – на идеологията и на политиката. Причината да се дава оценка и в сферата на политиката е, че много университетски преподаватели участваха в социалната трансформация не само като идеолози, но и като политици. Но ще се дава оценка само на идеолози, които се идентифицират от експерта като **университетски** (академични) личности. За тях присъствието им в политиката е било временно явление. Трайната им самоидентификация и публичния им образ е именно на университетски (академични) преподаватели и учени. Такъв е например проф. Николай Василев, който беше министър на образованието и вицепремиер в правителството на Ф. Димитров. Други, като например Александър Томов, Димитър Луджев и пр., въпреки продължителната им (включително и досега) университетска кариера, и академични титли, лично аз не включвам в класификацията, защото за мен те са **политици**, и съответно трябва да бъдат класифицирани именно като политици.

Експертите ще оценяват приноса в политиката, като отчитат не

само участието, макар и недълготрайно в определени политически органи и формации, но и участието в реализацията на двата ценови шока през зимите на 1990/91 и 1996/97 год. Тъй като някои от първата група експерти може да не приемат моята формулировка за техния принос – „Участие в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура“, то това участие ще бъде формулирано и по друг начин – „Участие във свалянето от властта на комунистите“. Един и същи процес – ценовите шокове през зимите на 1990/91 и 1996/97 год. може да се схваща по различен начин от различните съвременници. Така че както те, така и другата група експерти ще избират варианта, който е в съзвучие с тяхната самопореценка.

Оценката ще се дава по най широко използваната петстепенна скала:

- а) единица – при нищожен принос;
- б) двойка – при слаб принос;
- в) тройка – при среден принос;
- г) четворка – при голям принос;
- д) петица – при извънредно голям принос.

Уместен е въпросът – защо за „десните“ идеолози се определят 20 места за индивидуалния им принос, а на „левите“ идеолози – само 10 места.

Несъмнено за това съществува и **личен** мотив. Самият аз, въпреки че съм **ренегат** на своята класа (защото предлагам стратегия на трансформация засягаща **грубо** нейните икономически интереси), се самоопределям като „ляв“ интелектуалец. Естествено е, че изпитвам известно „злорадство“ и съответно ентусиазъм, разкривайки неособено привлекателната идеологическа и политическа роля на „десните“ интелектуалци в прехода;

По важното е, обаче, че „десните“ идеолози бяха **активната** страна в манипулациите на общественото мнение. „Левите“ интелектуалци също имат принос. Ни най-малко не подценявам техния принос за изграждането на конфронтационния биполярен политически модел. Но все пак тяхната роля беше „пасивна“ и „отбрани телна“. „Левите“ интелектуалци“ нямаха храброст и доблест. Те не следваха традицията на вожда на БКП Георги Димитров и избраха ролята на „наковалня“, а не на „чук“, ако използвам неговия израз. Те бяха „статисти“, а не „актьори“ в „идеологическата пиеса“. Така

че естествено е, че те не заслужават същото количество „бройки“ като „десните“ идеолози.⁴⁹

Количествената оценка на **идеологическия** принос ще се дава, като се отчита участието на дадения интелектуалец в реактивирането на: а) лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“; б) на архетипите „изкупителна жертва“ и „черно минало-светло бъдеще“.⁵⁰ Участието се изразява най-вече в публикуване на монографии и статии в публичния и научния печат.

Количествената оценка на **политическия** принос ще се дава, като се отчита участието на дадения интелектуалец в политическата власт и политическите събития, на първо място в политическия „театър“ – „смяна на властта“, който е важен момент от реализиране на ценовите шокове.

За мен е несъмнена нуждата социалните науки да имат **саморефлексия**. Ние не можем да избягаме от въпроса – „Каква е нашата роля в това което се случи?“.

Важно е да се знае, че не натоварвам с негативен смисъл из-

⁴⁹ Водещите „десни“ идеолози са по произход от висшата комунистическа номенклатура. От книгата на Достена Лаверн „Експертите на прехода“, може да се разбере, че на трима от четиримата „сини шамани“ – Евгени Дайнов, Иван Кръстев и Красен Станчев, бащите им са били членове на ЦК на БКП. Висши комунистически функционери са и бащите на други „десни“ идеолози, имащи също големи заслуги за реализиране на стратегията на ценовите шокове – Николай Василев, Асен Давидов и пр. Защо именно децата на висши комунистически дейци станаха идеолози на антикомунизма е отделен въпрос, имащ своите икономически, социологически, психологически, психиатрически и др. страни. Факт е, че именно тези идеолози, поради своя класов инстинкт **по-добре** от бащите си осъзнаха необходимостта чрез идеологията на антикомунизма да се реактивира лениновата парадигма и да се създадат идейните и психологическите предпоставки за трансформация на съвкупния капиталист (класата от която те произхождат и на която принадлежат) в съвкупност от капиталисти.

⁵⁰ Генезиса на лениновата парадигма съм разгледал в 1-ва глава на монографията „Стогодишната парадигма“. А как чрез смяна на оценъчния знак на „комунизма“ „десните“ интелектуалци **реактивираха** тази парадигма и двата архетипа след 10.11.1989 год. и какви функции имаше тя за манипулация на общественото съзнание, съм изследвал във втора глава на същата монография. Виж: Найденов, Г., „Стогодишната парадигма“, изд. на Института по социология на БАН, С., 2003 год., стр. 19-46.

ползваните от мен понятия – „идеолози“ и „комунистическа номенклатура“. Това са научни понятия. Идеолози са всички преподаватели и научни работници в сферата на обществените науки. Идеолози са поради **обекта** на своите изследвания. Комунистическа номенклатура е понятие достатъчно точно определено от редица изследователи, например М. Восленски.⁵¹ За съжаление, както това понятие, така и понятието – идеолози, понастоящем се възприемат в общественото съзнание **негативно**. За това подчертавам – аз игнорирам този негативен смисъл в използването на двете понятия.

⁵¹ Виж: Восленский, М., Номенклатура господствующий класс Советского союза, изд. МП „Октябрь“, Москва, 1991 г.

3. глава. РЕЗУЛТАТИ, АНАЛИЗ, ИЗВОДИ

3.1. Резултати на експертната оценка

Изследването се проведе от средата на месец октомври до края на месец ноември. Още през лятото изпратих запитване до експертите дали имат желание да участват в анкетата. Получих положителен отговор единствено от Антони Тодоров (експерт) и Мария Пиргова („ляв“ идеолог). През средата на месец октомври изпратих анкетата до всички, включени в изследването. В анкетната карта е фиксирано, че крайният срок за изпращане на попълнената анкета е края на месец ноември. Тъй като до втората половина на месец ноември бях получил попълнена анкета само от около 1/3 от експертите и нито една от идеолозите-експерти, на 19.11.2018 год. изпратих мейл до всички, като отново им напомних, че чакам отговор до края на ноември и отново изпратих анкетата. До края на ноември получих попълнена анкета от 11 експерти. Като включим и попълнената от мен анкета, ставаме общо 12 експерта. Ето списък на експертите, попълнили анкета:

1. Димитър Цацов – ВТУ „Св. Св. Кирил и методий“, философ
2. Марчо Марчев – УНСС, икономист
3. Духомир Минев – БАН, социолог
4. Максим Мизов – Университет по библиотекознание и информационни технологии, философ
5. Мария Желязкова – БАН, социолог
6. Петя Пачкова – ЮЗУ „Неофит Рилски“, политолог
7. Мая Иванова – СУ „Св. Кл. Охридски“, естетика
8. Силвия Минева – СУ „Св. Кл. Охридски“, етика
9. Георги Георгиев – УНСС, международни отношения
10. Андрей Нончев – УНСС, социолог
11. Блавест Георгиев – СУ „Св. Кл. Охридски“, социолог
12. Георги Найденов – УНСС, социолог

Групата на експертите включваше 21 имена. Извадката е чрез метода на отзовалите се. Не се отзоваха 10 колеги. Броят на отзовалите се експерти е напълно достатъчен да се прави анализ на експертната оценка. Групата на експертите се състои от социолози, фи-

лософи и политолози. Има и един икономист. Бях поканил още двама икономисти, двама юристи и пр. Исках „ветрилото“ на експертите да е по широко. Но, уви, установих, че се отзоваха колеги, с които имам лични приятелски отношения. Тоест – от моята гилдия. От гилдията на икономистите и юристите – не си дадох труда. Може би трябваше да им окажа известен натиск по телефона. Но не го направих. Така или иначе, броя на експертите е достатъчен.

От групата на идеолозите анкетата не е попълнена от **никой**. Това е многозначително!!! Допускам да има момент и на „мързел“. Все пак попълването на анкетата изисква време и усилия. Но основният мотив на повечето от идеолозите да не попълнят анкетата, очевидно е поради несъгласие с нейните методологически основи. Жалко е, че не са се възползвали от случая и в отворените въпроси да „оборят“ моята методология! Там е работата, обаче, че идеолозите на „прехода“ избягват да спорят по научни теми. Защото не ги бива. Теоретичните основи им са слаби. Очевидно е и, че **нямат чувство за вина**. В обратния случай щяха да дадат обяснение за участието си в реализиране на стратегията на ценовите шокове. Най-малкото щяха да изкажат съжаление.⁵² Това е изводът, който правя от пълното неучастие на идеолозите в попълването на анкетата. По нататък ще анализирам този проблем – за самосъзнанието на идеолозите и през погледа на експертите.

Отговори на експертите по четирите отворени въпроси:

1. Доколко сте съгласен с теоретичните основи на изследването, експлицирани в приложените публикации и други публикации на проф. Г. Найденов? Имате ли забележки, несъгласия и препоръки по теоретичната основа на изследването?

2. Какво е мнението Ви за следната хипотеза: Идеолозите на трансформацията, чрез ценови шокове, нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. Виновни за резултатите от този вид трансформация са „лошите комунисти“.

3. Доколко, според Вас, участниците в идеологическото и политическото „осигуряване“ на: а) реконцентрацията на икономичес-

⁵² От участниците в реализиране на ценовия шок през зимата на 1996/97 год. единственият преподавател от СУ „Св. Кл. Охридски“, който публично изказа съжаление за участието си в ценовия шок е философът Христо Паунов.

ката власт на комунистическата номенклатура / б) свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в) (Добавете своя формулировка), са получили лични материални облаги от своята идеологическа и политическа активност под формата на издигане на платени постове в различни организации, печелене на национални и международни държавни и недържавни проекти и пр?

4. Спечели, или обратно загуби престиж основното идеологическо звено в България – СУ „Св. Кл. Охридски“, от активното участие на свои преподаватели в: а) реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура / б) свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в) (Добавете своя формулировка)?

Следващите по долу отговори са анонимни. Означението първи, втори, трети и т.н. експерти е условно и не отговаря на реда, в който по горе са поставени експертите.

Отговори на 1. Въпрос: *Доколко сте съгласен с теоретичните основи на изследването, експлицирани в приложените публикации и други публикации на проф. Г. Найденов? Имате ли забележки, несъгласия и препоръки по теоретичната основа на изследването?*

Първи експерт: Здравей, Жоро. Както обещах, изпращам няколко коментара във връзка с провежданото от теб изследване на тема: „Приносът на университетските и академични идеолози за реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура през 90-те години“ и анкетната карта, която ми изпрати. Те имат отношение най-вече към първия открит въпрос на анкетата (Доколко сте съгласен с теоретичните основи на изследването, експлицирани в приложените публикации и други публикации на проф. Г. Найденов? Имате ли забележки, несъгласия и препоръки по теоретичната основа на изследването?), както и към предложената методика на изследването. Ще се опитам да изразя както съгласието си, така и резервите си към част от твоите ключови тези, изразени в публикациите. Ще коментирам и някои от методическите решения, намерили израз в съдържанието на анкетната карта.

Първо, за тезите, които според мен споделяме с теб:

1. Съгласен съм с виждането ти, че „държавен капитализъм“ е по-адекватното понятие за описание на обществото, в което живеехме до 1989 г. (в сравнение например с използваните идеологичес-

ки натоварени категории като „реален социализъм“, „развито социалистическо общество“ и др. под., свързани с любимата ти ленинова парадигма). Оценявам твоя принос в последователното отстояване на тази теза и мисля, че тя е израз на научна принципност.

2. Подкрепям твоето разбиране, че през 80-те години на 20 в. тази система изчерпи своите икономически възможности, политическата си легитимност и идеологическите си ресурси, които поддържаха икономическата и политическата власт на номенклатурната класа. Това доведе до нейния икономически и политически банкрут, както и на легитимиращата я идеология.

3. Струва ми се, че нямаме противоречия и в разбирането за специфичните групови интереси на („уж“) делегитимираната номенклатурна класа, която се изправи пред сложна „свръхзадача“, отразяваща нейния екзистенциален интерес – да съхрани своите доминиращи обществени позиции и статус, като се впише в новия политически и икономически институционален ред.

4. Съгласен съм, че решаването на тази задача се осъществяваше чрез следване на специфични рационални стратегии за запазване на политическа и икономическа власт, за превръщането на своя политически и институционален капитал в икономически, за трансфер на публични икономически ресурси в частни ръце (свои и на подставени лица), на извличане на частни икономически ползи/ренти и натрупване на лично богатство.

5. Считаю, че стратегията на „ценовите шокове“ наистина е един от важните механизми (не само той разбира се), чрез които беше извършено ограбването на националното богатство от номенклатурната класа (или поне на част от нея), която едновременно с това постепенно успя да постави под свой явен и неявен контрол политическите, икономическите, съдебните институции на държавата.

6. Споделям виждането, че съществуваше алтернативен подход за извършване на социалната трансформация в интерес на по-голямата част от българското общество, който беше „пожертван“ в името на частните интереси на номенклатурната класа. Реално случилите се трансформации се развиваха и като политическа мимикрия (наречена от теб „политически театър“, бутафорна политическа битка между „червени“ и „сини“ етноси), при която различни клонове/кланове на номенклатурата се бореха за преразпределението и контрола върху собствеността, икономическите ресурси и полити-

ческата власт.

7. Легитимацията на тези процеси се осъществяваше под мотото на клишето „преход към пазарна икономика и политическа демокрация“. Между другото, както и ти според мен мислиш, нямаше да има нищо лошо, ако подобен преход беше наистина осъществяван в обществен интерес на мнозинството от българския народ (колкото и недостатъци да има доминиращата в европейските страни либерална демокрация и социална пазарна икономика, засега подобър модел аз поне не виждам). Проблемът е, че както прокламираната „демокрация“ имаше фасаден характер, така и „пазарната“ икономика придоби олигархично-монополистични форми.

8. Безспорно производството и разпространението на идеи под контрола на мимикриращата номенклатурна класа (успешно овладяла както „третата власт“, така и оказваща значимо въздействие върху важни научни и академични институции), които представят частните/груповите ѝ интереси за обществени, е неин важен легитимационен ресурс. Това е особено валидно в ситуация, когато тя е делегитимирана в очите на българските граждани. Със сигурност определени интелектуалци имат пряко отношение към този процес и оказват влияние върху него. Някои от тях са и преки „заинтересовани страни“ като бивша част от номенклатурата и „нови“ капиталисти.

Второ, няколко резерви към твоя подход и методическите решения за изследване на индивидуалния принос на университетските и академични идеолози към реконцентрирането на икономическата власт на комунистическата номенклатура и конкретно тяхната съзнателна или несъзнателна подкрепа за стратегията на „ценовите шокове“ през 90-те години на 20 в.

Според мен е методологически изключително трудно да се оценява индивидуален принос на конкретни лица към сложни макросоциални процеси. Това е свързано и с някои специфични методически проблеми:

а) принцип на емпиричните изследвания е сложните и многозначни понятия да бъдат ясно дефинирани и да се конкретизират чрез набор от индикатори. Според мен едно пределно общо понятие като „принос“ трябва да бъде поне до някаква степен „дешифрирано“ и конкретизирано в контекста на изследването (разграничението на „идеологически“ и „политически“ принос е недостатъчно). Според

мен би трябвало да бъдат предложени конкретни индикатори, чрез които евентуално да се оцени наличието и степента на проявление на различни измерения на този принос (принос чрез публикации, изразяващи определени тези; принос чрез политическа дейност, членство в партии или подкрепа на определени политически идеи; принос чрез преподавателска дейност, учебници, учебни курсове; принос чрез медийна активност; принос чрез участие в граждански организации и инициативи; принос чрез лично участие в преразпределението на националното богатство и т. н.). Липсата на конкретност затруднява както самото оценяване, така и интерпретацията на резултатите (например, какво означава принос оценен с 3).

б) даването на персонални оценки предполага много добро познаване на дейността и на изразените позиции от всеки „идеолог“, особено когато се търси конкретен личен „принос“ към използването на стратегията на „ценовите шокове“. Аз лично определено не съм в състояние да направя такава преценка. Още повече, че ти презюмираш това, което трябва да се докаже (наличието на „принос“) и се интересуваеш единствено от количествените му измерения.

в) въпреки, че ти декларираш, че не натоварваш с негативен смисъл използваните понятия („идеолози“, „комунистическа номенклатура“), това реално не е съвсем така. Още при формулирането на изследователския проблем, ти посочваш, че искаш да разбереш дали „те осъзнават личната си отговорност, или – обратно, търсят отговорност не в себе си, а в други социални субекти“ – обикновено се търси отговорност за виновни действия. Изследването на приноса на „идеолозите“ към реализацията на „ценовите шокове“ определено е негативно смислово натоварен израз (не вярвам някой да възприема „ценовия шок“ като нещо добро или дори неутрално). Освен това в самите текстове на изпратените статии личи много ясно отрицателно отношение към ролята на „идеолозите“, чиято дейност ти наричаш „манипулация на общественото съзнание“. Според мен претенцията изследването да бъде „ценностно неутрално“ не е защитена убедително.

г) според мен има известно смесване на понятия, които ти отъждествяваш, а според мен те имат различно значение. Например, предлагаш на респондентите да възприемат като формулировки с аналогичен смисъл изразите „Участие в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура“ и „Участие

в свалянето от властта на комунистите“. Според мен тези два израза не могат да се отъждествят нито смислово, нито практически. Мисля, че ефективното обезвластяване на комунистическата номенклатура би създало условия обществената трансформация да протече по различен начин и в обществен интерес. Ако имаш предвид, че трябва да се прави разлика между „комунистическа номенклатура“ и „комунисти“, то бих могъл да се съглася донякъде. Макар че реалното запазване и дори разширяване на икономическата и политическата власт на номенклатурата се осъществи с политическата подкрепа на „обикновените“ комунисти. Същевременно съм съгласен, че ако идеологическият „огън“ беше съсредоточен върху номенклатурната класа, а не върху „комунистите“ и „комунизма“, какъвто реално не съществуваше, шансовете за друг модел на промяна биха били многократно по-големи.

И едно последно съображение. Струва ми се, че поставянето под общия знаменател „идеолози“ на всички изброени от теб личности не е съвсем правомерно. Ти сам правиш разлика между тези, които съзнателно са участвали в процеса на икономическо и политическо „прераждане“ на номенклатурата (някои от тях са и преки „бенефициенти“), и тези които несъзнателно и „в крайна сметка“ са изиграли някаква роля в тези процеси. Същевременно не мисля, че например участието в граждански протести и изразяването на негативно отношение към правителството на Жан Виденов е достатъчно основание на някой да бъде приписана „идеологическа вина“. Много от тези хора протестираха именно срещу комунистическата номенклатура и нейната ревитализация. Отново бих се съгласил, че трябва да се прави разлика между безадресния протест срещу „комунистите“ и таргетирувания протест срещу комунистическата номенклатура.

Въпреки, че коментарите ми са направени на „прима виста“, надявам се да ти бъдат от полза. Ще се радвам да продължим обсъждането на подобни теми, които и за мен представляват голям интерес.

И както обичаш да казваш – бъди жив и здрав :)

Втори експерт: Като цяло съм съгласен. Но мисля, че става дума за действителна смяна на системата, която доведе до загуба на политическия суверинитет на държавата. В този процес се формира нов компрадорски елит, който вече надхвърля старата номенклату-

ра, т. е. започна да се самовъзпроизвежда.

Трети експерт: Личен филтър: Отговорите на въпросите отразяват субективно възприятие, повлияно/онагледено от следните обстоятелства:

- Осъзнаването на процесите в България при мен зае времето от 1990 до 1998 г., в зависимост от убедителността на пропагандата (вестници и телевизия) в този период и от степента, в която тези процеси се отразиха на личния ми живот.

- След 1995 г. професионално се занимавам с политика (преподаване и анализи), най-вече международни отношения, в т.ч. икономически.

- За времето от 1990 г. до 2018 г. нито веднъж не съм гласувал за БСП, ДПС и НДСВ, след 1998 г. нито веднъж не съм гласувал за СДС и неговите производни (в т.ч. такива като „Да, България“), веднъж съм гласувал за кандидат на ГЕРБ. След 1998 г. практически съм гласувал винаги за извънсистемни/антисистемни (или поне за представлящи се за такива) политически сили и личности.

- Около 2000 г. престанах без изключение да следя официозното политическо предаване „Панорама“, никога не съм гледал предаването „Референдум“, освен при единственото ми случайно участие в него през юни 2016 г. Почти не следя сутрешните телевизионни блокове, като избягвам най-вече bTV и Nova. Чета избирателно аналитичните материали в електронните вестници. По тази причина не мога да свържа с нищо една голяма част от имената, изброени в таблиците по-долу.

- В свалянето от властта на комунистите – въпросът е излишен и неточен. След 1990 г. комунистите (в истинския смисъл на думата) никога не са били на власт, с редки изключения по места, напр. Лазар Причкапов, кмет на Благоевград между 2002 и 2007 г. „Борбата срещу комунистите“ е формулировка, която трябва да оправдае „общественополезната функция“ и властови позиции на изброените по-долу идеолози.

- в) Геополитическа и икономическа преориентация на България, с неблагоприятни последици.

Забележка:

- Позволих си да добавя колонка „убедителност“, тъй като честото телевизионно или вестникарско присъствие на някои от изброените личности е по-скоро във вреда на целите, преследвани от

тях. Те не са в състояние да защитават тезите си поради нисък интелект, неприятно екранно излъчване, усещане за съмнителен морал и т.н. Активната политическата дейност на някои от тях показва катастрофални резултати, по-често косвено (чрез влияние върху определени политически сили) и по-рядко пряко – чрез лично участие.

- Направените забележки и добавки са посочени по-горе. Не съм съгласен с намаляването на ролята на „левите“ идеолози – те носят главна вина за ограничаването, компрометирането, потискането и изкривяването на лявата „мисъл“ и лявото „говорене“. Тяхна е заслугата на превръщането на БСП в по същество дясна партия, защитник на интересите на едрия капитал, по правило с престъпен произход.

Четвърти експерт: Да, това е концепция, която е вярна и е доказала своята евристичност!

Пети експерт: Като цяло съм съгласен, първо, актуалността на проблема, второ, опитът за реализирането на една микроскопска оптика към изследваното явление; трето – нужно е да се продължи изследването, защото ролята на българската интелигенция бе решаваща за днешното трагично състояние на Реп. България.

Забележки: Целта на изследването, както е обявена – само самосъзнанието на експертите на прехода, не е валидно, защото се изследва оценката на другите за тях; Второ, възможността на отговори е базирана на знания в анкетираните за много конкретни механизми, свързани с ценовите шокове, които в повечето случай не са от компетенцията им; същото се отнася и до познаване на публикациите на оценяваните (Участието се изразява най-вече в публикуване на монографии и статии в публичния и научния печат.).

Като цяло моите отговори се основават на общата ми интуиция и убеждението ми, че българската интелигенция (естествено с изключения) не успя през тези 30 години на преход да бъде отговорна за бъдещето на българския народ, а се ръководеше само от своите лични и тясно общностни интереси.

Шести експерт: Жоро, напълно съм съгласен с твоето мнение, че висшата „комунистическа“ номенклатура извърши исторически безпрецедентно престъпление спрямо своята страна и народ (в сравнение с него атентатът в Света Неделя е младежка работа), и искам някак си да те подкрепя. Престъплението не беше в това, че направи преход и предаде „големите идеи“. Престъплението, което продължава и досега е, че извърши прехода, така както го извърши. Затова

съвсем приятелски ще ти кажа какво в твоята мисловна конструкция ме кара да съм предпазлив и дори недоверчив към нея.

Първо и преди всичко – боравенето с конкретни имена. За мен (доколкото минавам за икономист и социолог) конкретните имена нямат значение. Важни са крупните и често невидими процеси, които текат. Важни са скритите, непознати игри на властта, политиките на маменето и съсипването на огромни маси хора. Затова включването на имена ми се струва неуместно и нелогично. Струва ми се, че това ерозира, отлабва твоята позиция, която иначе е силна.

За обяснение (не за оправдание) обаче трябва да имаме предвид поне две неща: те са невежи и не знаеха (с малки изключения) какви ще са последствията от това, което правят; поради невежеството си действаха първосигнално (да станем богати); нямаха много голям избор – колективът на КГБ и ЦРУ ги мачкаше яко.

Второ, още по-странно ми изглежда обсъждането на вината (отговорността) на политолози и философи. За мен това е сериозно подхлъзване поради няколко причини: тези професионални измамници – агитатори и пропагандисти на голямата далавера само донякъде успяха да измамят хората (в началния период на „синьо-червената мъгла“), но бързо загубиха доверието им и едва ли някой им вярваше, и бързо престанаха да ги слушат. Моето впечатление е, че Николай Василев беше изключение в смисъл, че като политик и като учен (особено през последните си години) беше по-почтен и по-смел от другите.

Трето, за мен е погрешно и разделянето на певците на „прехода“ на „леви“ и „десни“. Това ми струва повърхностно. И едните и другите играеха една и съща игра – произвеждаха „синьо-червена“ или все същото – ляво-дясна мъгла. Всички имат сходен социален произход и позиции, сходни „научни“ кариери и по същество – сходна роля през прехода.

Четвърто, освен горното има и нещо друго – да си призная аз лично не ги четах, не ме интересуваха, а дори и да съм чел нещо – не съм запомнил нищо съществено от тези хора, отдавна съм забравил техните брътвежи от онези времена («социализмът» беше лош – имаше опашки за банани). Направи експеримент – попитай обикновени хора (още по-добре студенти) какво знаят за имената, които изброяваш и ще видиш, че повечето са получили заслужена награда – пълно забвение.

Осми експерт: Мисля че темата на изследването „Приносът на университетските и академични идеолози за реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура през 90-те години“ е интересна и разработването ѝ е полезно. Но имам проблем с този индивидуален подход и опитът за оценка на индивидуален идеологически и политически принос. По-скоро това са действия на мрежи и групи.

Проблематично ми изглежда и деленето им на леви и десни, както и конкретния начин, по който са разделени.

Девети експерт: Съгласен съм изцяло.

Десети експерт: Съгласна съм с тезата.

Дванайсти експерт: Не се чувствам компетентна да оценявам този тип изследвания, но оценявам положително като навременно и полезно начинание да се реконструира един драматичен период от обществения живот.

Отговори на 2. Въпрос: *Какво е мнението Ви за следната хипотеза: Идеолозите на трансформацията, чрез ценови шокове, нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. Виновни за резултатите от този вид трансформация са „лошите комунисти“.*

Втори експерт: Повечето от тях всъщност не смятат резултатите за лоши, оттам няма откъде да дойде чувство за отговорност. Някои опити за изпреварващо (заради възможен политически обрат) идейно „измъкване“ се наблюдават напр. при И.Кръстев и О.Минчев – дистанциране и половинчато признаване на някои „неуспехи на прехода“, при което вината за неуспеха се стоварва не само върху „лошите комунисти“, но и върху некачествения „човешки (в т.ч. политически) материал“ изобщо.

Трети експерт: Да, така е. Идеолозите на трансформацията с малки изключения много добре си даваха сметка за унищожителните последици от прехода към англо-саксонски капитализъм (икономическа система и тип парламентаризъм).

Четвърти експерт: Да! Идеолозите на трансформацията, чрез ценови шокове, нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. За тях виновни за резултатите от този вид трансформация са „лошите комунисти“.

Пети експерт: Да, това е доминиращото мнение, но се налага

много по активно да се пропагандира идеята за личната отговорност за т.нар. от Лаверн „експерти на прехода“.

Шести експерт: Не мисля, че посочените хора са имали и имат значимо влияние върху протичащите реални процеси. И с тях и без тях все същото щеше да стане. Поради това, че нямаха власт и влияние, както и поради невежеството им, не мисля, че може да им се приписва някаква отговорност. Да, те не предупредиха обществото за опасностите, които го заплашваха, но и те не знаеха нищо за опасностите, а ако са знаели нещо, ги е било страх да го кажат. Впрочем, доколкото съм запознат със световната социология и политология, такова е състоянието почти навсякъде по света. Изключенията като Чомски се броят на пръсти, но той не е социолог или политолог. И никога нямаше да стане, ако пишеше така, както пише сега. Накратко – придаваш прекалено значение на обикновени шутове, палячовци, които просто си изкарваха хляба, работейки като шмекери. Това за мен е методологична грешка. Впрочем, в палячовщината им виждам известен прагматизъм – ако се бяха направили на борци за истината, щяха да ги пометат и пак щеше да е същото.

Осми експерт: Съгласна съм че нямат чувство за достатъчна отговорност. За тази цел имат поредица от оневиняващи ги обяснения, не само посоченото по-горе. Същите механизми – никаква отговорност – са в действие и днес по повод на други не по-малко вредни процеси и подкрепящи ги идеолози (някои от които същите).

Девети експерт: Вярна теза.

Десети експерт: Да!

Дванайсти експерт: Мисля, че е пълна глупост /тезата на идеолозите за вината на „комунистите“ – бел. моя/. „Хората правят обстоятелствата в същата степен, в която обстоятелствата – хората.“

Отговори на 3. Въпрос: *Доколко, според Вас, участниците в идеологическото и политическото „осигуряване“ на: а) реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура / б) свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в) (Добавете своя формулировка), са получили лични материални облаги от своята идеологическа и политическа активност под формата на издигане на платени постове в различни организации, печелене на национални и международни държавни и недържавни проекти и пр?*

Втори експерт: Известна част са получили. Но от друга страна, не това е била целта на „правоверните“ антикомунисти. Печеленото на проекти на различно равнище е просто начин за вписване в новата система, това е неизбежно, ако трябва да се получи и политически ефект от прегръщането на новата либерална идеология.

Трети експерт: Доказателствата са налице и са изобилни, в т.ч. назначаването на И.Кръстев за „главен специалист“ по Източна Европа с офис във Виена, депутатски места, министерски постове (Р.Коларова), множеството „центрове“ и „институти“ с външно финансиране и/или подкрепяни финансово чрез държавни поръчки (А.Райчев, К.Стойчев), проекти от ФНИ (Е.Дайнов, „Дискурсите на белъто“) и много, много други.

Четвърти експерт: Да! Участниците в идеологическото и политическото „осигуряване“ на реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура са получили лични материални облаги от своята идеологическа и политическа активност под формата на издигане на платени постове в различни организации, печелене на национални и международни държавни и недържавни проекти и пр?

Пети експерт: Няма съмнение, че резултатите от дейността им е свързана с заемане на позиции, които осигуряват начин на живот, който е много над средния за България. Това се отнася и до десните и леви.

Шести експерт: О, хапнаха добре мушморците. Някои от тях – изключително добре. Хапването е особено голямо, защото много от тях едва ли биха получили същото чрез големи научни постижения. А за някои от тях важна придобивка беше, че не им извадиха досиетата, иначе щеше да падне голям смях.

И друго – автентични (почтени и вярващи) комунисти не са сваляни от власт през прехода – запомни това добре. Свалиха ги много преди прехода и затова приказките за свалянето им от власт през прехода от героичното СДС, са меко казано силно преувеличени. Още през 70-те години по върховете на властта вече нямаше автентични комунисти – имаше тарикати и послушковци. Но такъв е животът.

Осми експерт: Да, смятам че повечето са получили облаги и че това е била една от причините да участват в тези процеси.

Девети експерт: Получили са предостатъчно.

Десети експерт: Да, получили са материални облаги!

Дванайсти експерт: Достатъчно, като се вземат предвид проектите на „Отворено общество“ и „Америка за България“.

Отговори на 4. Въпрос: *Спечели, или обратно загуби престиж основното идеологическо звено в България СУ „Св. Кл. Охридски“ от активното участие на свои преподаватели в: а) реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура / б) свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в) (Добавете своя формулировка)*

Втори експерт: Определено загуби. Не това е работата на един университет, а именно, идеологически да осигурява дадена политическа промяна. Става дума именно за идеологическо осигуряване, а не толкова за пряко участие на негови служители в политическата власт, което е нещо нормално за съвременните висши училища. Случи се същото, както след 9-ти септември 1944 – загуби се интелектуален потенциал за сметка на осигуряването на „идейна чистота“. Например, след 9-ти септември трябваше да минат 12 години, до април 1956 г., за да се прозре, че на 9-ти септември не е настъпил „краят на историята“. Сега нашите студенти са толкова „идейно чисти“, че нямат и не искат да придобият никакво позитивно знание за историческия процес въобще, те дори не си дават сметка, че всекидневно пребивават в условията на обикновен капитализъм, при това от най-ниска проба. С други думи, идейната чистота се оказва най-обикновена политическа и социална неграмотност, отсъствие на елементарна социална култура.

Трети експерт: Покрай Философския си факултет целият университет „Св. Кл. Охридски“ придоби славата на официозно учреждение, университет на властта, заедно с НБУ. Възможно е от тяхна гледна точка това да е по-скоро печалба на престиж.

Четвърти експерт: СУ „Св. Кл. Охридски“ загуби престиж от активното участие на свои преподаватели в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура.

Пети експерт: От гледна точка на „народа“ – загуби, а от гледна точка на елитите – спечели.

Шести експерт: Участието на отделни хора във властта не може да повлияе върху престижа на СУ. Но Софийският университет, както и цялата научна общност в социалните науки се поизложи по други причини.

Осми експерт: Мисля че печалбите са само лични. Загубите са социални, навсякъде около нас. Престижът на СУ не съм сигурна, че се е повлиял от това участие.

Девети експерт: Много загуби от своя престиж, доколкото го е имал.

Десети експерт: Да, загуби от своя престиж.

Дванайсти експерт: Загуби.

Какво е положението с отговорите на *петия въпрос* – Желаете ли ваш коментар по някой от четирите отворени въпроса да бъдат публикувани с Вашето име в предстоящото издание на изследването? А) Да, желая да се публикува отговорът ми на въпрос №Б) Не желая?

Само един от експертите е съгласен отговорите му да бъдат публични – Георги Георгиев. Но тъй като е единствен, оставих и неговите отговори анонимни.

Първичната емпирична информация с оценка на индивидуалния принос на идеолозите може да бъде предоставена на всеки интересуваш се. Разбира се – анонимно.

3.2. Анализ и изводи

А. Анализ на експертната оценка относно индивидуалния принос на идеолозите

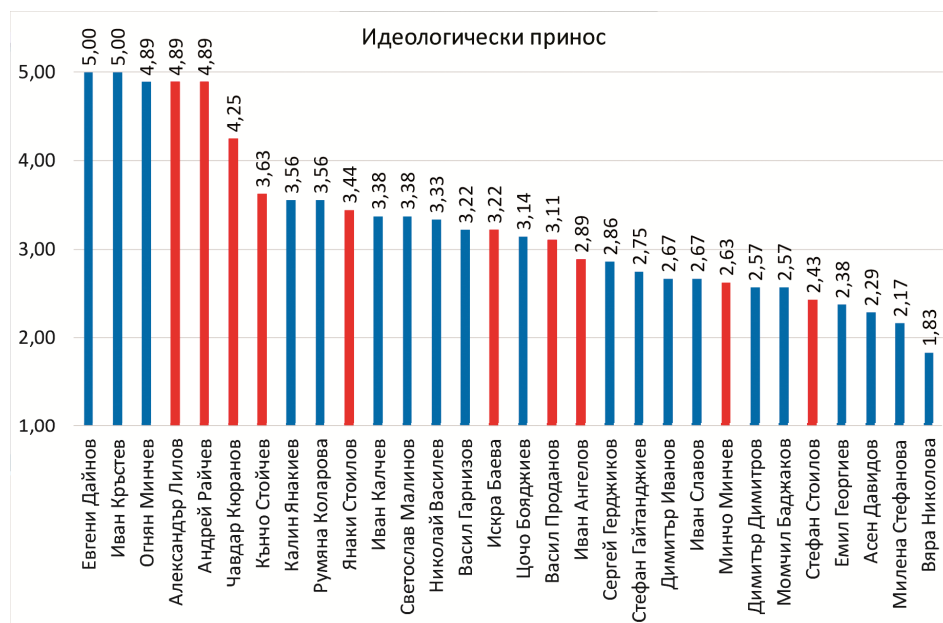
С доц. Калоян Харалампиев измерихме средноаритметичните стойности за всеки идеолог по двата показателя – идеологическия и политическия, дадени от експертите. А също и средноаритметичните стойности общо на идеологическия и политическия принос. Виж Таблица 1.

Направихме две графики, в които идеолозите са подредени по нисходящ ред според своя ранг. Едната графика е на идеологическия принос. (Виж Фиг. 1) Другата е по политическия принос. (Виж Фиг. 2) Накрая направихме графика на средноаритметичните стойности общо на идеологическия и политическия принос. (Виж Фиг. 3)

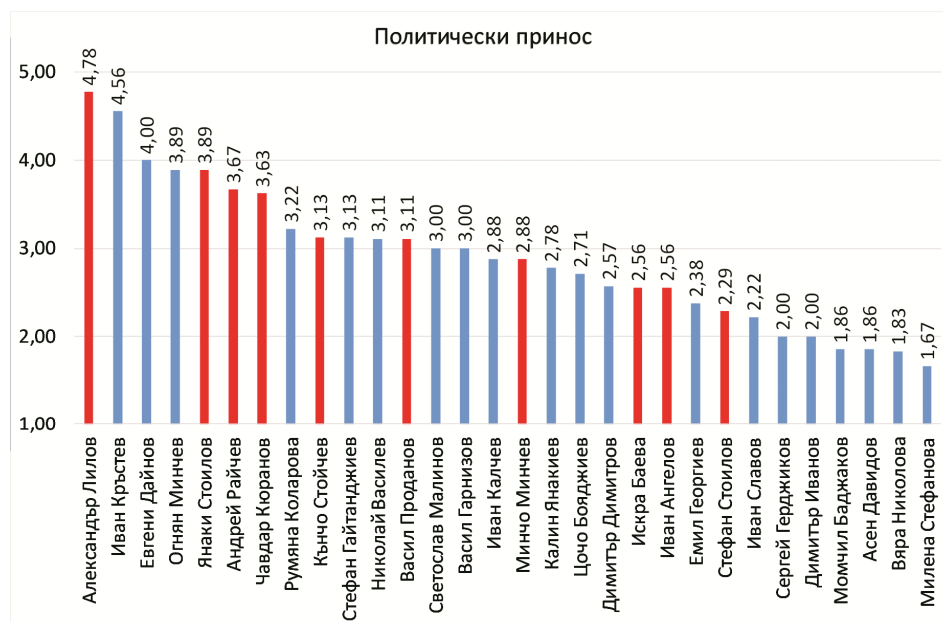
Със син цвят са означени „десните“ идеолози. А с червен цвят са означени „левите“ идеолози.

Таблица 1. Средно аритметични стойности за идеологическия и политическия принос на всеки идеолог

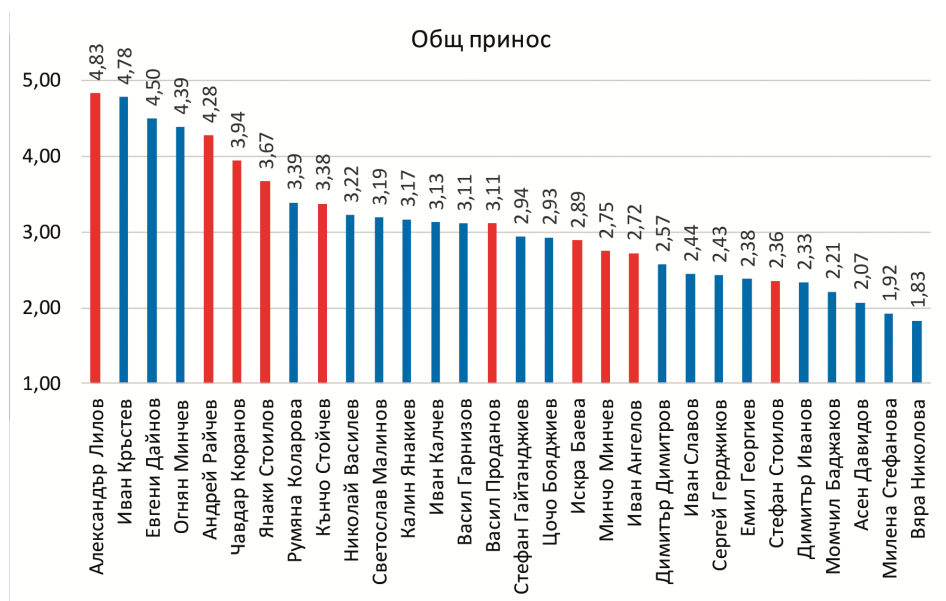
Идеолог	Идеологически принос	Ранг	Политически принос	Ранг	Общ принос	Ранг	Брой експерти
Асен Давидов	2,29	28	1,86	27	2,07	28	7
Васил Гарнизов	3,22	14	3,00	13	3,11	14	9
Вяра Николова	1,83	30	1,83	29	1,83	30	6
Димитър Димитров	2,57	24	2,57	19	2,57	21	7
Димитър Иванов	2,67	21	2,00	25	2,33	26	6
Евгени Дайнов	5,00	1	4,00	3	4,50	3	9
Емил Георгиев	2,38	27	2,38	22	2,38	24	8
Иван Калчев	3,38	11	2,88	15	3,13	13	8
Иван Кръстев	5,00	1	4,56	2	4,78	2	9
Иван Славов	2,67	21	2,22	24	2,44	22	9
Калин Янакиев	3,56	8	2,78	17	3,17	12	9
Милена Стефанова	2,17	29	1,67	30	1,92	29	6
Момчил Баджаков	2,57	24	1,86	27	2,21	27	7
Николай Василев	3,33	13	3,11	11	3,22	10	9
Огнян Минчев	4,89	3	3,89	4	4,39	4	9
Румяна Коларова	3,56	8	3,22	8	3,39	8	9
Светослав Малинов	3,38	11	3,00	13	3,19	11	8
Сергей Герджиков	2,86	19	2,00	25	2,43	23	7
Стефан Гайтанджиев	2,75	20	3,13	9	2,94	16	8
Цочо Бояджиев	3,14	16	2,71	18	2,93	17	7
Александър Лилов	4,89	3	4,78	1	4,83	1	9
Андрей Райчев	4,89	3	3,67	6	4,28	5	9
Васил Проданов	3,11	17	3,11	11	3,11	14	9
Иван Ангелов	2,89	18	2,56	20	2,72	20	9
Искра Баева	3,22	14	2,56	20	2,89	18	9
Кънчо Стойчев	3,63	7	3,13	9	3,38	9	8
Минчо Минчев	2,63	23	2,88	15	2,75	19	8
Стефан Стоилов	2,43	26	2,29	23	2,36	25	7
Чавдар Кюранов	4,25	6	3,63	7	3,94	6	8
Янаки Стоилов	3,44	10	3,89	4	3,67	7	9
Десни (първите десет)	3,84		3,36		3,58		
Леви	3,54		3,25		3,39		

Фигура 1. Идеологически принос на „десни“ и „леви“ идеолози

Фигура 2. Политически принос на „десни“ и „леви“ идеолози

Фигура 3. Средноаритметично на идеологическия и политическия принос

а) Средно аритметичните стойности показват, че „десните“ идеолози имат по-голям **идеологически** принос – 3,84, от „левите“ идеолози – 3,54. Първите три места са „окупирани“ от „десните“ идеолози Евгени Дайнов, Иван Кръстев и Огнян Минчев. Тримата още през 90-те години са наречени в публичното пространство – „сините шамани“. Експертната оценка показва, че това тяхно назоваване не е случайно. И, че е справедливо!

В същото време се установява, че разликата в приноса на двете групи идеолози не е голяма – 0,30. Този момент е много важен. Защото някои от „левите“ идеолози по време на кризата 2008-2012 год. много настъпателно започнаха да обвиняват „десницата“ за безобразията на българския „преход“ (например Васил Проданов и Иван Ангелов). Те активно агитират и пропагандират в публичното пространство идеологемата за „краха на неолиберализма“; измиват си ръцете“, че уж нямат нищо общо с модела, по който стана социалната трансформация в България. А това изобщо не е вярно. „Левите“ идеолози имат съществена роля в изграждането на идеологическата и политическата „люшкалка“ изпълнителен орган – политичес-

ки резерв. Тяхната роля за изграждане на двуполюсния политически модел, за „насъскване“ на „червения“ и „синия“ квазиетноси един срещу друг, и съответно реализиране през 90-те години на стратегията на ценовите шокове – стратегия на брутален грабеж, макар и помалка от тази на „десните“ идеолози, но е от същия **мащаб**. Тоест, близка, приблизително равна на ролята на „десните“ идеолози.⁵³

б) При **политическия** принос има известно разместване в подредбата. Тоест, йерархията е подобна, но не и тъждествена на тази при идеологическия принос. На първо място е вече „червеният“ идеолог Александър Лилев. Това е естествено. А. Лилев през 90-те години е ръководител на Българската социалистическа партия. Той играе изключително голяма роля във вземането на всички важни стратегически решения на управляващата класа. Включително и във вземането на решението за стартиране на стратегията на ценовите шокове. Съвсем не е случайно, че след приемането на Постановление № 8, от 29.01.1990 год. на Министерския съвет за нанасяне на първия ценови шок срещу спестяванията на българското гражданство, именно А. Лилев в Парламента изразява подкрепата на това постановление от страна на БСП.

След него отново следват тримата „сини“ шамани. Но този път първи от тях е Иван Кръстев. Според мен, това „разместване“ на позициите на Иван Кръстев и Евгени Дайнов е справедливо. И. Кръстев несъмнено има по голямо политическо влияние от Евгени Дайнов.

Като цяло експертите оценяват, че „десните“ идеолози имат по голям политически принос в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура – 3,36, в сравнение с „левите“ идеолози – 3,25. Правят впечатления две неща. Първо, че политическият принос на „десните“ и „левите“ идеолози е по малък, отколкото е техния идеологически принос. Това е съвсем естестве-

⁵³ Този резултат показва лично на мен, че моята оценка на индивидуалния принос се влияе от личните ми емоции и личното ми отношение към конкретен индивид или група индивиди. Тъй като бях много „зъл“ на „десните“ идеолози“, когато пишех доклада си за конференцията през 2011 год. лично аз допусках разлика в **мащаба** на приноса на „десните“ и „левите“ идеолози. Ето защо в личната ми оценка на „левите“ идеолози в скоба давах цифра, която е двойно по малка от официално изписаната.

но. В крайна сметка, въпреки че някои от тях пряко участват в политиката, например като ръководители на политически партии (А. Лилев, Н. Василев, И. Калчев и др.), те са преди всичко идеолози, а след това политици. Второ, че разликата между политическия принос на „десните“ и „левите“ идеолози е по-малка, отколкото при идеологическия принос. При последния е 0,30, а при политическия принос е 0,11.

Последен извод – изглежда добре съм определил списъка на идеолозите, защото само един експерт е добавил в предложения от мен списък още едно име. Пренебрегнах това име. Само едно предложение не е достатъчно този идеолог да бъде включен в анализа.

Б. Анализ на отговорите на експертите по четирите отворени въпроса

Най напред трябва да отбележа, че двама от експертите са попълнили анкетната карта, но не са отговорили на отворените въпроси. Един от експертите е отговорил само на първия въпрос. Чудех се дали самият аз трябва да отговарям на въпросите. В крайна сметка реших с по едно изречение да дам отговор. Така че анализът ми обхваща по десет отговора на първи въпрос и по девет отговора на останалите три въпроса.

И така!

1. Анализ на отговорите на първия въпрос – *Доколко сте съгласен с теоретичните основи на изследването, експлицирани в приложените публикации и други публикации на проф. Г. Найденов? Имате ли забележки, несъгласия и препоръки по теоретичната основа на изследването?*

Отговорите по този въпрос като цяло са най-подробни и обстоятелствени. В повечето отговори се изказва съгласие с теоретичните основи на изследването. Но има и редица критични бележки. Най-обширни са критическите бележки на първи и шести експерти. Но и други експерти имат бележки – например, трети, пети, осми и др. Критичните бележки са много интересни. Радвам се, че те са основа за, мисля, една плодотворна публична дискусия.

1.1. Анализ на бележките по първия въпрос на Първи експерт:

Основната му бележка и препоръка е, че: „...едно пределно общо понятие като „принос“ трябва да бъде поне до някаква степен

„дешифрирано“ и конкретизирано в контекста на изследването (разграничението на „идеологически“ и „политически“ принос е недостатъчно). Според мен би трябвало да бъдат предложени конкретни индикатори, чрез които евентуално да се оцени наличието и степента на проявление на различни измерения на този принос (принос чрез публикации, изразяващи определени тези; принос чрез политическа дейност, членство в партии или подкрепа на определени политически идеи; принос чрез преподавателска дейност, учебници, учебни курсове; принос чрез медийна активност; принос чрез участие в граждански организации и инициативи; принос чрез лично участие в преразпределението на националното богатство и т. н.)“.

Тази бележка е несъмнено уместна. Самият аз бих искал „ветрилото“ от индикатори да бъде по широко. Но, уви, нямах възможност за това поради две обстоятелства. Първото обстоятелство има финансов характер. А второто – методически. Какво имам предвид?

Настоящото изследване, както и неговото публикуване, изцяло се провежда и финансира от мен самия. А моите психо-физически и финансови възможности са ограничени. Ясно е, че едно по широко „ветрило“ от показатели, ще промени **характера** на експертната оценка. Защото ще изисква от експертите допълнителни изследвания, а не както е в настоящата анкета – интуитивни представи, опиращи се на личния им опит. Тоест, по същество то няма да е „експертна оценка“, а научно изследване от група учени. Нещо съвсем различно от моята цел. Освен това такова изследване ще изисква **финансиране** на работата на изследователите. Никой няма да се съгласи заради „милите ми очи“ да прави безплатни изследвания. Допълнително финансиране ще е нужно и за сътрудници в подобен вид изследване.⁵⁴ С две думи – нямам нито финансови, нито психо-физически възможности за провеждане на изследване с широко „ветрило“ от показатели. А и не това ми е целта. Мисля, че направеното от мен изследване е добра основа за разгръщане на други изследвания от силни колективи социолози с осигурено финансиране. Те биха могли да изследват „приноса“ и на други фракции на елита

⁵⁴ Лично аз бих се радвал, ако имам финансова възможност да заплащам на сътрудници за да направя нещо по „скромно“ – отворени интервюта с експертите. Но, за съжаление, нито имам възможност да заплащам на сътрудници, нито имам психо-физически сили сам да направя такива интервюта.

– стопански, политически, журналистически и пр.; Да изследват „приноса“ на само в реконцентрацията на икономическата власт, но и за реконцентрацията на политическата, медийната и пр. власти.

Друга съществена бележка е, че „в) ...въпреки, че ти декларираш, че не натоварваш с негативен смисъл използваните понятия („идеолози“, „комунистическа номенклатура“), това реално не е съвсем така. Още при формулирането на изследователския проблем, ти посочваш, че искаш да разбереш дали „те осъзнават личната си отговорност, или – обратно, търсят отговорност не в себе си, а в други социални субекти“ – обикновено се търси отговорност за виновни действия. Изследването на приноса на „идеолозите“ към реализацията на „ценовите шокове“ определено е негативно смислово натоварен израз (не вярвам някой да възприема „ценовия шок“ като нещо добро или дори неутрално). Освен това в самите текстове на изпратените статии личи много ясно отрицателно отношение към ролята на „идеолозите“, чиято дейност ти наричаш „манипулация на общественото съзнание“. Според мен претенцията изследването да бъде „ценностно неутрално“ не е защитена убедително.“

В голяма степен съм съгласен и с тази забележка. Но е нужно да дам следното пояснение. Лично аз не натоварвам с негативен смисъл понятията „идеолози“ и „номенклатура“. Не ги натоварвам с негативния смисъл, с който ги натоварва масовото съзнание и официалната идеология. По простата причина, че възприемам тези две социални групи в цялата пълнота на техните социални функции и същност. А социалната им същност и функции имат двояка природа. Ето например класата на комунистическата номенклатура. От една страна това е класа, която реализира прехода от традиционно общество в капиталистическо в България. В този смисъл тя извърши една необходима, неизбежна и безусловно **прогресивна** вторична буржоазна революция. От друга страна, комунистическата номенклатура е **експлоататорска** класа, която реши основната задача на генезиса на капитализма – разкъсване на връзката на непосредствения производител с неговите средства за производство и експроприация на частната собственост на народната маса, чрез прилагане на масово **насилие**. В относително цивилизовани форми, разбира се, спрямо формите на насилие на англисаксонския елит. Но все пак това е експлоататорска класа, прилагаща масово насилие. Давайки си сметка за нейната двойствена природа, аз не изпитвам никакъв не-

гативизъм към тази класа, чиито член съм и самия аз. Моят негативизъм към идеолозите на „прехода“ и комунистическата номенклатура се дължи на **несъгласието** ми с **начина**, по който те реализираха трансформацията на съветския държавен капитализъм в корпоративен държавен капитализъм. Само в три държави от бившия „социалистически лагер“ – България, Румъния и Русия, тази трансформация се реализира чрез стратегията на **ценовите шокове**. Последниците от реализирането на тази стратегия са катастрофални за българския народ – разруха, глад и мизерия. Никога не съм крил и нямам намерение да крия, че **виновни** за тази форма на социална трансформация смятам комунистическата номенклатура и нейните идеолози. В този смисъл моето отношение към идеолозите и комунистическата номенклатура е несъмнено негативно.

Интересна е и следващата забележка – „според мен има известно смесване на понятия, които ти отъждествяваш, а според мен те имат различно значение. Например, предлагаш на респондентите да възприемат като формулировки с аналогичен смисъл изразите „Участие в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура“ и „Участие в свалянето от властта на комунистите“. Според мен тези два израза не могат да се отъждествят нито смислово, нито практически. Мисля, че ефективното обезвластяване на комунистическата номенклатура би създадо условия обществената трансформация да протече по различен начин и в обществен интерес. Ако имаш предвид, че трябва да се прави разлика между „комунистическа номенклатура“ и „комунисти“, то бих могъл да се съглася донякъде. Макар че реалното запазване и дори разширяване на икономическата и политическата власт на номенклатурата се осъществи с политическата подкрепа на „обикновените“ комунисти. Същевременно съм съгласен, че ако идеологическият „огън“ беше съсредоточен върху номенклатурната класа, а не върху „комунистите“ и „комунизма“, какъвто реално не съществуваше, шансовете за друг модел на промяна биха били многократно по-големи.“

Мисля, че в първата половина на тази бележка има едно недоразумение. Когато предлагам на респондентите да слагат един от двата израза – „Участие в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура“ и „Участие в свалянето от властта на комунистите“, аз не отъждествявам едното с другото.

Вторият израз е „удобната“ формулировка на „десните“ респонденти, чрез който те си представяха своето участие в социалната трансформация. Това е изразът, чрез който те **самосугестираха** себе си, за да имат някакво морално оправдание в реализиране на стратегията на ценовите шокове. Аз им предлагам да изберат един от двата израза, за да им позволя да попълнят анкетата. Ако оставя само първия израз, вероятността да попълнят анкетата е нищожна. Моето предложение да изберат един от двата създава някаква вероятност някой от тях да попълни анкетата. Уви, оказва се, че дори създавайки им този идеологически „комфорт“, не можах да „стимулирам“ никой от „десните“ идеолози да участва в изследването.

Втората част на бележката показва, че самият първи експерт осъзнава истинската причина за формулиране на двата варианта на отговор. Така че втората част на бележката всъщност отразява моите, макар и неафиширани, истински мотиви да предложи двете формулировки.

И, накрая, относно последното „съображение“ на първия експерт – че „...че поставянето под общия знаменател „идеолози“ на всички изброени от теб личности не е съвсем правомерно. Ти сам правиш разлика между тези, които съзнателно са участвали в процеса на икономическо и политическо „прераждане“ на номенклатурата (някои от тях са и преки „бенефициенти“), и тези които несъзнателно и „в крайна сметка“ са изиграли някаква роля в тези процеси.“

Правя разлика между едните и другите на **общотеоретично** ниво. На ниво – отделна личност, не правя разлика, по простата причина, че не знам кой до колко съзнателно е участвал в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Надявах се това да стане ясно поне за тези, които попълнят анкетата. Уви, никой от тези 21 идеолози, на които изпратих анкетата, не я попълни. Така че коствени изводите по този въпрос, и то на общотеоретично ниво, могат да се правят единствено от мнението на 12-те експерта при отговора им на втори и трети въпроси. Оценка за това доколко всеки от идеолозите **съзнателно** е участвал в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура, уви, от моето изследване не може да се направи. Поради игнорирането на анкетата от тях. Но, от друга страна, се надявам, че моето изследване е достатъчно силен дразнител за тях. Ако и други изследователи започнат да им задават подобни въпроси, се надявам,

че те рано или по късно ще започнат да отговарят.

1.2. Анализ на бележките по първия въпрос на Втория експерт:

Бележката на втори експерт е, че социалната трансформация – „...доведе до загуба на политическия суверинитет на държавата. В този процес се формира нов компрадорски елит, който вече надхвърля старата номенклатура, т.е. започна да се самовъзпроизвежда.“. Напълно съм съгласен с тази бележка.

1.3. Анализ на бележките по първия въпрос на Третия експерт:

Две са основните бележки на третия експерт. Напълно съм съгласен с първата бележка. А именно, че – „В свалянето от властта на комунистите – въпросът е излишен и неточен. След 1990 г. комунистите (в истинския смисъл на думата) никога не са били на власт, с редки изключения по места, напр. Лазар Причкапов, кмет на Благоевград между 2002 и 2007 г. „Борбата срещу комунистите“ е формулировка, която трябва да оправдае „общественополезната функция“ и властови позиции на изброените по-долу идеолози.“. Вече казах по горе, че тази формулировка съм я дал, с оглед да мотивирам „десните“ идеолози да попълнят анкетата. Радвам се, че освен първия, третият експерт също експлицира идеологемния характер на тази формулировка.

С втората бележка съм отчасти съгласен, отчасти – не. Съгласен с това, че „левите“ идеолози „носят главна вина за ограничаването, компрометирането, потискането и изкривяването на лявата „мисъл“ и лявото „говорене“. Тяхна е заслугата на превръщането на БСП в по същество дясна партия, защитник на интересите на едрия капитал, по правило с престъпен произход.“. Но не съм съгласен, че лично аз „намалявам“ тяхната роля. Не, не я намалявам! Просто констатирам реалния факт, че те бяха „наковалня“, а не „чук“ в псевдо ожесточената идеологическа „борба“ по време на „прехода“.

И накрая – в отговора на третия рецензент има констатация, подобна на отговора на втория рецензент. А именно, че „преходът“ доведе до „Геополитическа и икономическа преориентация на България, с неблагоприятни последици.“. Тази теза е несъмнено много точна и вярна.

1.4. Анализ на бележките по първия въпрос на Четвъртия експерт:

Четвъртият експерт изказва пълно съгласие с методологическата основа на изследването.

1.5. Анализ на бележките по първия въпрос на **Петия експерт**:

Петият експерт е съгласен с методологията на изследването. Освен другите плюсове на изследването той изтъква следната важна негова страна, а именно – „...опитът за реализирането на една микроскопска оптика към изследваното явление.“. Изтъква и това, че „...ролята на българската интелигенция бе решаваща за днешното трагично състояние на Реп. България.“.

Относно първата бележка на пети експерт – „...Целта на изследването, както е обявена – само самосъзнанието на експертите на прехода, не е валидно, защото се изследва оценката на другите за тях.“, може да се каже следното. Уви, самосъзнанието на идеолозите действително не можа да се изследва. Но не защото това не е заложено в методиката на изследването. Напротив – заложено е! Именно за да се изследва тяхното самосъзнание анкетата се прави и с тях. Проблемът е, че **никой** от тях не попълни анкетата. Но фактът, че те не попълниха анкетата, макар и **косвено** показва, че те нямат чувство за вина. Защото тази анкета беше удобен повод за тези, които имат чувство за вина да се „покаят“. Ако бъркам – нека ме поправят! Мнението си изказвам публично. Всеки от тях може да ми възрази също публично. А за съзнанието им действително можем да съдим от мненията на експертите.

Втората бележка – съмнението, че експертите имат знания за стратегията на ценовите шокове и от тази гледна точка стои въпросът за тяхната компетентност да оценяват „приноса“ на идеолозите, в известна степен е основателна. Именно за да **минимизирам** този проблемен момент, към анкетата добавих две мои публикации, които не са големи по обем и при добро желание могат да бъдат прочетени. От отговорите на експертите стигам до извода, че те са запознати с моите изследвания на стратегията на ценовите шокове. За идеолозите не знам дали са запознати, или дали са прочели двете ми изпратени до тях публикации. Защото нито един от тях не отговори. Имам интуиция, обаче че имат представа за какво става дума. Не е случайно, че именно хора от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ организираха провалянето на големия ми докторат.

Напълно съм съгласен с извода на пети експерт, че „... българската интелигенция (естествено с изключения) не успя през тези 30

години на преход да бъде отговорна за бъдещето на българския народ, а се ръководеше само от своите лични и тясно общностни интереси.“

1.6. Анализ на бележките по първия въпрос на **Шестия експерт**:

Изпитвам недоумение как да разбирам следните две изречения, които са още в началото на отговора на шести експерт – „Престъплението не беше в това, че направи преход и предаде „големите идеи“. Престъплението, което продължава и досега е, че извърши прехода, така както го извърши.“ Надявам се, експертът не счита, че моето мнение е обратното!

Шестият експерт има двойнствено отношения към методологичната основа на изследването. От една страна, той е съгласен с мен, „... че висшата „комунистическа“ номенклатура извърши исторически безпрецедентно престъпление спрямо своята страна и народ...“. От друга страна, той е „предпазлив и дори недоверчив към нея (към моята концепция – бел. моя)“. Защо!?

Защото – „Първо и преди всичко – боравенето с конкретни имена. За мен (доколкото минавам за икономист и социолог) конкретните имена нямат значение. Важни са крупните и често невидими процеси, които текат. Важни са скритите, непознати игри на властта, политиките на маменето и съсипването на огромни маси хора. Затова включването на имена ми се струва неуместно и нелогично. Струва ми се, че това ерозира, отлабва твоята позиция, която иначе е силна.“

Не мога да разбера този аргумент за „предпазливост“. С какво „боравенето с конкретни имена“ отслабва моята позиция? Не само, че не я „отслабва“, а напротив – засилва я! Винаги съм „боравел“ с конкретни имена. В разработването на алтернативната парадигма на обществените науки за този голям клас явления – съветския държавен капитализъм „боравенето“ с конкретни имена не само, че не ми е пречило, а напротив помагало ми е. Имах голямо желание да кажа имената на **всички**, които между 10 и 18 ноември 1990 год. вземат решението да стартират стратегията на ценовите шокове. Успях да открия имената на повече от половината. Но не на **всички**. Потърсих „линия“ за да говоря с Жельо Желев, защото именно той, в качеството си на президент, ги е поканил в голямата зала на Президентството за вземане на решение за стартиране на стратегията на це-

новите шокове. Той ми каза доста имена. След това се срещнах с Ал. Лилов. Той категорично отказа да ми съобщи каквото и да е име. Преди няколко години Волен Сидеров, който също е присъствал на тези срещи, се „изпусна“ и в едно интервю в масмедия с него, каза още няколко имена, които Жельо Желев не беше ми казал. Така че имената, които аз мога да кажа са – А. Луканов, Ж. Желев, А. Лилов, Н. Ананиева, В. Вълков, Е. Кирчева, П. Дертлиев, М. Дренчев, Д. Луджев, П. Симеонов, Й. Трифонов, П. Берон, К. Тренчев, А. Доган, О. Октай, В. Сидеров, Е. Сугарев, М. Неделчев. Голяма разправия е да се искат от президентството протоколите на тези няколко срещи между 10 и 18 ноември 1990 год. Ако бях по млад, щях да предприема „акция“ за узнаване на **всички** участвали във вземане на това трагично решение. Но – уви, поради възрастта си, нямам вече нужната енергия. Ето, предоставям тази възможност на някой по млад изследовател.

Пречило ли ми е търсенето на конкретност за изграждане на новата парадигма на обществените науки? Ни най малко! Напротив – помагало ми е! Всеки, който се съмнява в това да прочете книгите ми „Какво става?“ и „Стогодишната парадигма“! Имам претенция, че новата парадигма ми позволи да разкрия „крупните и често невидими процеси, които текат“. Никога не крия, че прилаганият от мен класически марксистки подход в изследването на социалните процеси има най висока **евристичност**. За това и в тази монография експлицирам в Приложение № 1 към Първа глава своите претенции за това, че моите изследвания вървят със сериозна времева преднина пред фронта на официалната наука. Който не е съгласен, нека ме обори **публично**!

Във втората бележка шестият експерт изказва мнение, че съм се „подхлъзнал“, като съм разглеждал „приноса“ на политолози и философи. Счита, че щетите, нанесени от тях не са големи. Бих се радвал, ако е така! Вярно е, че те бързо загубиха престиж и доверие от общественото мнение. Но, уви, щетите, нанесени от тях са твърде големи. Всекидневно се убеждавам в това от работата ми със студентите. А защо съм избрал политолозите и философите вече съм обяснил. Защото тях най-добре познавам. Защото именно техните изяви съм следил с най голямо внимание.

В третата бележка, че деленето на „леви“ и „десни“ е „повърхностно“ и че „И едните и другите играеха една и съща игра – произ-

веждаха „синьо-червена“ или все същото – ляво-дясна мъгла. Всички имат сходен социален произход и позиции, сходни „научни“ кариери и по същество – сходна роля през прехода.“, има истина. Но, тази бележка е уместна, ако аз не слагам кавички на двата термина. А аз слагам кавички. Нещо повече – в моите изследвания най-детайлно показвам как именно двата „отбора“ на управляващата класа – „леви“ и „десни“ заедно играеха своята „игра“, как си „прехвърляха топката“ и заедно и в синхрон реализираха стратегията на ценовите шокове – стратегия на груб, брутален грабеж.⁵⁵ Така че най-малко спрямо мен може да се отправя тази критична бележка.

Интересна е четвъртата бележка на шестия експерт. А именно, че „брътвежите“ на идеолозите от началото на прехода са вече забравени. Той ми предлага следното – „Направи експеримент – попитай обикновени хора (още по-добре студенти) какво знаят за имената, които изброяваш и ще видиш, че повечето са получили заслужена награда – пълно забвение.“

Да, в голяма степен това е така. Лично аз свидетелствам, тъй като съм споменавал имената им пред моите студенти. Несъмнено голяма част от „медийните звезди“ от 90-те години са забравени.⁵⁶ Впрочем, за това е показателен и фактът, че дори експертите далеч не винаги могат да си спомнят кой какъв беше и какво правеше през 90-те години. Прави чест на експертите, че го казват и не дават оценки за такива „забравени“ идеолози. Не случайно съм добавил нова колона, когато обобщавам резултатите от анкетата – брой оценки за всеки идеолог. Това е отличен индикатор за степента, в която той или не е бил забелязан, или медийното му присъствие не е било ярко.

В същото време анкетата показва, че „сините шамани“ – Огнян Минчев, Евгени Дайнов, Красен Станчев и Иван Кръстев, не са „забравени“. Причината за това не е толкова „силата“ на медийните им изяви. А честотата на медийното им присъствие. И фактът, че те и досега са чести „гости“ на медиите.

Ни най-малко не отричам медийна „атрактивност“ на „сините

⁵⁵ Виж цялата 8 глава Социалната промяна в България след 10.11.1989 от „Стогодишната парадигма“.

⁵⁶ Още повече от студентите, които по това време не са били дори родени.

шамани“. Напротив – **атрактивни са!** Но по дълбоката причина за тяхното продължаващо присъствие (въпреки че вече са напълно омръзнали на българската „публика“) е, че са американски агенти за влияние.⁵⁷ Самите те са длъжни да се **натрапват** на медиите. А медиите не искат да правят „лошо впечатление“ на американското посолство, отказвайки им публични изяви.

Тоест, искам да кажа, че в четвъртата бележка на шестия експерт има доза истина. Но тя не е „цялата“ истина.

1.7. Анализ на бележките по първия въпрос на **Осмия експерт:**

Осмият експерт като цяло одобрява моето изследване. „Но имам проблем, пише той, с този индивидуален подход и опитът за оценка на индивидуален идеологически и политически принос. Поскоро това са действия на мрежи и групи.“

Няма две мнения, че идеолозите на прехода действат в мрежи и в групи. Това ни най-малко не пречи да се търси индивидуалния им принос. Достена Лаверн направи индивидуални „портрети“ на членовете на Тинк-танковете.⁵⁸ Разкри груповата, но и индивидуалната им дейност. Нейното изследване е изключително съдържателно и богато. Моето изследване е по ограничено и по тясно. Но, надявам се – също полезно и смислено!

⁵⁷ Не си спомням в интервю на кой от бившите служители на Държавна сигурност прочетох следния забавен случай. В началото на „прехода“ към нашите служители на ДС се обърнаха от „братските“ американски служби с молба да ги ориентират към млади, подготвени идеолози с „десни“ възгледи, с които те да „работят“. Нашите хора, тъй като знаят добре синчетата на висшата номенклатура и знаят високата им готовност по примера на бащите си да „обслужват“ актуалния „голям брат“ им завеждат Евгени Дайнов. Американците в началото се стреснали. Отделили се с нашите им и рекли – бе, кого сте ни довели вие? Мъ, той не може да е „десен“. Американските служби са свикнали, че младите хора с „десни“ възгледи се носят облечени в костюми, с вратовръзка, добре подстригани и пр. А Евгени Дайнов се носи в рокаджийски (или може би – хипарски, не съм компетентен в това отношение) стил. Нашите хора им обяснили – бъркате, това е вашия човек. И – да, правилно са им казали. Не напразно американския англосаксонски и американския еврейски елити наливаха мангизи в НПО-то на Е. Дайнов. Той предано обслужваше интересите на американския нарко и петролен бизнес и на американския военно-промишлен комплекс.

⁵⁸ Лаверн, Д., Експертите на прехода, Българските think-tanks и глобалните мрежи за влияние, изд. Изток/Запад, С., 2010 год.

Девети, десети и дванадесети експерти като цяло имат положително отношение към методологията на изследването.

Обобщение на анализа на бележките по първия въпрос:

а) Методологията на изследването като цяло се приема от отзовалите се експерти. Фактът, че методологическата основа е класическият марксизъм не ги смущава. „Предпазливостта“ на шестия експерт не се отнася за теоретичната основа на изследването, тоест за класическия марксизъм като негова методология.

б) Има бележки и препоръки относно методиката на изследването. Най-детайлни са тези на първия експерт. Неговата критика е конструктивна. С много от тези бележки за методиката на изследването съм съгласен. Други просто е невъзможно да бъдат решени при ограничените финансови и човешки ресурси на изследването.

2. Анализ на отговорите на втория въпрос – *Какво е мнението Ви за следната хипотеза: Идеолозите на трансформацията, чрез ценови шокове, нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. Виновни за резултатите от този вид трансформация са „лошите комунисти“.*

2.1. Анализ на бележките по втория въпрос на Втория експерт:

Отговорът на втория въпрос на втория експерт е много интересен. Според него идеолозите на „прехода“ нямат чувство за отговорност, по простата причина, че за тях резултатите от трансформацията са положителни. Има логика в тази теза. В личен план за тях резултатите са несъмнено положителни. А, дали са положителни за обикновените хора тях просто не ги интересува. Лично аз съм свидетел, че едни от лидерите на СДС – а именно Петър Берон и Петко Симеонов „възхваляват“ резултатите от направената от тях трансформация.

2.2. Трети, четвърти и пети експерти са напълно съгласни с изказаната хипотеза.

2.3. Анализ на бележките по втория въпрос на Шестия експерт:

Шести експерт не счита, че „...посочените хора са имали и имат значимо влияние върху протичащите реални процеси“. Дали е така? Можеше ли управляващата класа – комунистическата номенклатура, да реализира стратегията си на ценови шокове, ако не беше медийната активност на идеолозите? Ако те ежедневно не „проми-

ваха“ общественото съзнание с новите идеологеми на комунистическата номенклатура – антикомунизъм и русофобия, ако не „насъсваха“ систематично „червения“ и „синия“ квазиетноси един срещу друг? Не, не можеше! Тя два пъти прави опит да нанесе ценови шок срещу спестяванията на своя кредитор – българското гражданство – 1980/81 и 1987/88 години без да се раздвоява на две фракции. Не успя! Идеолозите изиграха съществена роля в „люлеенето“ на идеологическата и политическата „люшкарка“, на която бяха поставени „червения“ и „синия“ квазиетноси. Ако те не „люлееха“ тази „люшкарка“, българският народ щеше да се противопостави на ценовите шокове. Така че шестият експерт не е прав.

Прав е за друго – че изброените идеолози са „обикновени шутове, палячовци, които просто си изкарваха хляба, работейки като шмекери.“ Да, такива са! Но това не променя факта, че резултатите от техните „палячовщини“ са трагични за българския народ. Така че – тяхното „дело“ и тяхната отговорност заслужават научно внимание. Никаква „методологическа грешка“ няма в това да се покаже конкретната роля на идеолозите в реализиране стратегията на комунистическата номенклатура.

2.4. Осми, девети, десети и дванайсти експерти са напълно съгласни с изказаната хипотеза.

Обобщение: Всички експерти, с изключение на шести, изказват съгласие с хипотезата, че „Идеолозите на трансформацията, чрез ценови шокове, нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. Виновни за резултатите от този вид трансформация са „лошите комунисти“. Шести експерт не изказва нито съгласие, нито несъгласие с хипотезата. Както и при отговора си по първия въпрос той критикува използваната от мен методология. Втори експерт е на мнение, че те нямат чувство за вина, тъй като считат резултатите от „прехода“ за успешни

3. Анализ на отговорите на третия въпрос – *Доколко, според Вас, участниците в идеологическото и политическото „осигуряване“ на: а) реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура / б) свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в) (Добавете своя формулировка), са получили лични материални облаги от своята идеологическа и политическа активност под формата на издигане на пла-*

тени постове в различни организации, печелене на национални и международни държавни и недържавни проекти и пр?

Всички експерти са единодушни, че идеолозите са получили лични материални облаги от своята идеологическа и политическа активност под формата на издигане на платени постове в различни организации, печелене на национални и международни държавни и недържавни проекти и пр. Някои от експертите посочват и конкретни облаги на един или повече идеолози.

4. Анализ на отговорите на четвъртия въпрос – Спечели, или обратно загуби престиж основното идеологическо звено в България СУ „Св. Кл. Охридски“ от активното участие на свои преподаватели в: а) реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура / б) свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в) (Добавете своя формулировка)

4.1. Според втори, трети, четвърти, пети, девети, десети и дванайсти експерти СУ „Св. Кл. Охридски“ загуби престиж от активното участие на свои преподаватели в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура.

4.2. Според шести и осми експерт участието на преподаватели в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура не се е отразило на престижа на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Обобщение: Повечето от експертите считат, че СУ „Св. Кл. Охридски“ загуби престиж от активното участие на свои преподаватели в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Никой от експертите не счита, че СУ „Св. Кл. Охридски“ е спечелил престиж от активното участие на свои преподаватели в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура.

Заключение за резултатите от изследването:

Първата част от основната цел на изследването, респективно първата задача, е решена **частично**. Тъй като никой от идеолозите не отговори на анкетата, то изводи за **самосъзнанието** на идеолозите на стратегията на ценовите шокове можем да правим единствено от отговорите на експертите по втори от откритите въпроси – Какво е мнението Ви за следната хипотеза: Идеолозите на трансформация-

та, чрез ценови шокове, нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. Виновни за резултатите от този вид трансформация са „лошите комунисти“?

Вече посочих, че според експертите идеолозите нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. Седем от експертите подкрепят категорично това мнение. Шести експерт не го коментира. А втори експерт е на мнение, че идеолозите нямат чувство за вина, тъй като считат резултатите от „прехода“ за успешни. Всъщност в личен план за тях те действително са успешни. Замогнаха се!

Според мен, обаче, все пак те са **гузни**. Фактът, че никой не отговори на анкетата е показателен за това. Ако действително нямат **никакво** чувство за вина щяха да реагират **остро** на моята анкета. Най-малкото щяха да ме изругаят по мейла. Така че, от една страна аз съм съгласен с експертите, че идеолозите нямат чувство за вина. Но, от друга страна считам, че все пак са **гузни**.

Изводът е – експертната оценка потвърждава *първата работна хипотеза*, че идеолозите на трансформацията, чрез ценови шокове, нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. Виновни за резултатите от този вид трансформация са „лошите комунисти“.

Втората част на основната цел, респективно втората задача, е решена **напълно**. Изследван е индивидуалният „принос“ на идеолозите, и е направена класация на този „принос“. Класацията **частично** потвърждава *втората работна хипотеза*. Хипотезата е, че „Йерархизацията на приноса на идеолозите направена чрез експертните оценки няма да се различава съществено от моята лична йерархизация, направена в доклад през 2011 год.“⁵⁹

Да разделим условно първата десетка „десни“ идеолози от сегашното изследване на три групи. Първата е от тримата челни идеолози. Втората е от следващите четирима идеолози. Третата е от последните трима идеолози.

Съвпадат ли класациите на „десните“ идеолози?

Експертната оценка на *идеологическия* принос поставя на чел-

⁵⁹ Докладът е даден в **Приложение № 2** „Анкетна карта“. А именно – Нашият морал и нашето морализаторстване, Седма национална конференция по етика, София, 4-5 ноември, 2011 г., изд. компл. – УНСС, С., 2012 г.

ни места Евгени Дайнов, Иван Кръстев и Огнян Минчев. В доклада от 2011 год. на първите три места аз също съм сложил Евгени Дайнов, Огнян Минчев и Иван Кръстев.

Във втората група експертите са класирали Калин Янакиев, Румяна Коларова, Иван Калчев и Светослав Маринов. А в третата група – Николай Василев, Васил Гарнизов и Цочо Бояджиев.

В доклада от 2011 год. за идеологическия принос аз съм сложил с равен брой точки политолозите – Васил Гарнизов, Румяна Коларова, Димитър Димитров и философите Николай Василев, Иван Калчев и Асен Давидов, Сергей Герджиков, Емил Георгиев и Иван Славов.⁶⁰

Вижда се, че и в двете класации за втората и третата група се повтарят имената на Румяна Коларова, Иван Калчев, Николай Василев и Васил Гарнизов. Тоест, от седем места в четири има съвпадение между експертната и моята оценка. Общо в трите групи има съвпадение на класацията в седем от десет места. Следователно можем да направим извод, че двете класации за идеологическия принос на „десните“ идеолози в голяма степен съвпадат. Но не напълно, а частично.

Експертната оценка на *политическия* принос поставя на челни места, Иван Кръстев, Евгени Дайнов и Огнян Минчев. В доклада от 2011 год. на първите три места аз съм сложил Евгени Дайнов, Огнян Минчев и Иван Кръстев.

Във втората група експертите са класирали, Румяна Коларова, Стефан Гайтанджиев, Николай Василев и Светослав Малинов. А в третата група – Иван Калчев, Васил Гарнизов и Калин Янакиев.

В доклада от 2011 год. за политическия принос аз съм сложил с равен брой точки политолозите – Васил Гарнизов, Румяна Коларова, Димитър Димитров и философите Николай Василев, Иван Калчев и Асен Давидов. Сергей Герджиков, Емил Георгиев и Иван Славов и др. са оценени по ниско.

Вижда се, че и относно политическия принос в двете класации за втората и третата група се повтарят имената на Румяна Коларова, Иван Калчев, Николай Василев и Васил Гарнизов. Тоест, от седем

⁶⁰ В моята класация Калин Янакиев и Цочо Бояджиев са класирани във втората десетка.

места в четири има съвпадение между експертната и моята оценка. Общо в трите групи има съвпадение на класацията в седем от десет места. Следователно и за този принос можем да направим извод, че двете класации в голяма степен съвпадат. Но не напълно, а частично.

Съвпадат ли класациите на „левите“ идеолози?

Експертната оценка на *идеологическия* принос поставя на челни места Александър Лилов, Андрей Райчев и Чавдар Кюранов. В доклада от 2011 год. на първите три места с равен брой точки аз също съм сложил Александър Лилов, Чавдар Кюранов и Андрей Райчев.

Във втората група експертите са класирали Кънчо Стойчев, Янаки Стоилов, Искра Баева и Васил Проданов. А в третата група – Иван Ангелов, Минчо Минчев и Стефан Стоилов.

В доклада от 2011 год. за идеологическия принос във втората група аз съм сложил с равен брой точки Васил Проданов, Янаки Стоилов, Кънчо Стойчев и Искра Баева. А в третата група с равен брой точки аз също съм сложил Иван Ангелов, Минчо Минчев и Стефан Стоилов.

Вижда се **пълно съвпадение** на оценката за идеологическия принос в двете класации.

Експертната оценка на *политическия* принос поставя на челни места Александър Лилов, Янаки Стоилов и Андрей Райчев. В доклада от 2011 год. с равен брой точки аз съм сложил седем идеолози – Александър Лилов, Чавдар Кюранов, Андрей Райчев, Васил Проданов, Янаки Стоилов, Кънчо Стойчев и Искра Баева. Последните трима също с равен брой точки са Минчо Минчев, Иван Ангелов и Стефан Стоилов.

Вижда се **пълно съвпадение** имената в двете класации. В моята оценка липсва диференциацията между първата и втората група. Това не е чудно, защото моята оценка е по тристепенна скала, докато експертната оценка е по петстепенна скала.

Както по идеологическия, така и по политическия принос експертната оценка напълно съвпада с моята оценка в доклада от 2011 г.

Заклучение

Основната цел на изследването е постигната. Задачите са решени. От двете работни хипотези първата се потвърждава напълно. Втората се потвърждава в голяма степен.

4. глава. НОВИТЕ ИПОСТАСИ НА „ФИЛОСОФСКАТА БРИГАДА“ НА ТОДОР ПАВЛОВ

4.1. Ситуационен анализ

Първи използва изрaza „философска бригада на Т. Павлов“ Димитър Михалчев. Но изразът става популярен през 2016 год. Тогава е издадена двутомната монография от Ивайло Знеполски „Как се променят нещата – от инциденти до голямото събитие“.⁶¹

При анализа на битките между догматици и ревизионисти Ивайло Знеполски използва понятието „философска бригада“ на Тодор Павлов.⁶²

И. Знеполски използва това понятие, тъй като през целия период до смъртта си Тодор Павлов е основният „идеолог“ на БКП. С големи заслуги към БКП в периода преди 9.09.1944 год., регент след 9.09.1944 год., най-уважавания в СССР български философ, академик, директор на Института по философия към БАН, член на Политбюро на ЦК на БКП, личност с несъмнено високи интелектуални качества и желязна воля, Т. Павлов през цялото време оказва подкрепа на „догматиците“ във Философско-историческия факултет. Около него се формира „философска бригада“, както от преподаватели в СУ „Св. Климент Охридски“, така и от научни сътрудници от Философския институт, които активно участват в идеологическото и административното „мачкане“ на „ревизионистите“. Тази „бригада“ е винаги в „бойна готовност“. Тя упражнява идеологическа цензура над обществените науки. Функцията ѝ е подобна на тази на инкви-

⁶¹ Знеполски, И., Как се променят нещата – от инциденти до голямото събитие, Институт за изследване на близкото минало, изд. „Ciel“, С., 2016.

⁶² Цит. произв., В първата част – „Властта в университета“ Ивайло Знеполски използва изрaza "философската бригада" на Т. Павлов на страници: 120; 142; 156 – под линия; 159; 173. Във втората част – „Университетът във властта“, изразът се среща на стр. 120. Възможно е този израз да се среща и на други места в двата тома.

зицията през Средновековието. Да осъди идеологически „отклоняващите се“, с което да даде повод на светските власти (в съвременното партийните и административни власти) за репресии срещу „провинените“.

Следователно „философската бригада“ на Тодор Павлов, това е групата от преподаватели и изследователи от Института по философия на БАН и от Философско-историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, които имат лични и служебни връзки с Тодор Павлов, подчиняват се на неговия личен и служебен авторитет и участват в упражняването на идеологическа цензура в обществените науки. Във времето тази философска бригада има три проявления, три ипостаси. Първото проявление е по време на идеологическата борба за отстраняване на Димитър Михалчев от Института по философия, по неговото унизяване и лишаване от последователи. Второто, което изследва Ивайло Знеполски е през 60-те и 70-те години. Тогава във „философската бригада“ на Т. Павлов основни фигури, според него са Райчо Караколов, Гиргин Гиргинов, Кирил Петров, Пейко Славов, Илия Тасев, Тоньо Ботев и др. Третите ипостаси на „философската бригада“ на Т. Павлов, се появяват след преврата на 10.11.1989 год. И то пак във Философския факултет и в Института по философия. Как става това във Философския факултет?

През 70-те години на XX век философската бригада на Т. Павлов постепенно губи битката във Философско-историческия факултет (който се разделя на Философски и Исторически факултети). Членовете на философската бригада са „разпръснати“ и се преместват във Философския институт на БАН, в Академията за обществени науки и социално управление на ЦК на БКП и пр. Философската бригада продължава да съществува. Но не и във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. „Ревизионистите“ във Философския факултет извоюват известна автономия и независимост от прекия идеологически контрол на управляващата класа. Те извоюват право сами да преценяват как да обслужват идеологически властта.

След 10.11.1989 год. нещата се обръщат. Управляващата класа – номенклатурата на БКП, отново установява плътен идеологически контрол над Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Новото поколение хабилитирани преподаватели по обществени дисциплини „прекланят глава“ пред управляващата класа. Те отново

приемат, че обществените науки безропотно трябва да пропагандират в аудиториите идеологията на господстващата класа – номенклатурата на БКП. Разбира се под нейното ново идейно знаме – на антикомунизма. Обществениите науки отново стават „прислужници“ на властта.

Причината за това не е „инкорпориране“ във Философския факултет на представители и привърженици на властта, както е в периода след 9.09.1944 год. Причината този път е, че след 10.11.1989 год. използвайки идеологическия си „капитал“, много от преподавателите на Философския факултет си правят партии и влизат **пряко** във властта. Много от тях стават депутати, министри, заемат важни постове във властта. Използвайки идеологическия си „капитал“, тоест знанията, уменията да пишат, да говорят и пр. преподавателите от Философския факултет изиграват възлова роля в изработването на идеологическата и политическата „люшкалка“, чрез която номенклатурата на БКП подлага на брутален грабеж българското гражданство през 90-те години на XX век. Нещо повече – те изиграват възлова роля в самата реализация на стратегията на ценовите шокове на номенклатурата на БКП. Преподавателите от Философския факултет са основни „актьори“ в политическия „театър“ – смяна на властта, чрез който се реализират двата основни ценови шока – през зимите на 1990/91 и 1996/97 години.

Тоест, за разлика от старите ипостаси на „философската бригада“ на Т. Павлов, при които преподавателите са включвани във властта като „обслужващ“ персонал, новите ипостаси на бригадата **пряко** участват във властта и са важно нейно звено. Те, от една страна в периода преди 10.11.1989 год. са нисша отчетна номенклатура на Ленинския районен комитет на БКП. Но от друга страна, след 10.11.1989 год. играят възлова роля в изработването на идеологическата и политическата „люшкалка“, в реализацията на „розовата“ мечта на комунистическата номенклатура за ценови шок срещу спестяванията на нейния кредитор – българското гражданство и пр.⁶³ Преподавателите от „философската бригада“ на Т. Павлов

⁶³ Найденов, Г., Нашият морал и нашето морализаторстване, В: Етиката в българската наука, изд. компл. – УНСС, С., 2012 г., стр. 180-188, Седма национална конференция по етика, София, 4-5 ноември, 2011 г.

плътно се обвързват с така наречената „градска десница“. И загубват чувство за реалистичност. Те считат, че властта им се полага. Обвързват се и с американския англосаксонски и американския еврейски елити. Заемат възлови постове във формиращите се под влияние на американския англосаксонски и американския еврейски елити неправителствени организации. Някои от тях стават директно американски агенти за влияние.

С течение на времето, обаче започват да губят позициите си във властта. Летните протести през 2013 год. показват, че както американското посолство, така и подкрепяната от него мощна разпределителна коалиция на СИК (чието политическо пипало е ГЕРБ) вече гледат на тях като на „обслужващ персонал“. Тоест, в крайна сметка преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, обвързали се с идеологическо „осигуряване“ на властта, понастоящем са отново в изходното си положение от 60-те години – нищо повече от „обслужващ персонал“ на управляващата класа. Дори по-лошо – те са „обслужващ персонал“ на най-крадливия и аморален „октопод“ – разпределителната коалиция на сикаджиите.⁶⁴

А сега ще разгледам моите пет срещи с новите ипостаси на „философската бригада“ на Т. Павлов – една преди 10.11.1989 год. и четири след това. Три от тях са с нейните представители от Философския институт на БАН. Две са с нейните представители от Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

⁶⁴ Отлично изследване на ролята на Любен Гоцев във формирането на разпределителната коалиция на СИК прави Зоя Димитрова в книгата „Любен Гоцев, човекът в сянка“, изд. „Millennium“, С., 2010 год. Много задълбочено е изследването на Кръстьо Петков – „Държавата, това съм аз“ (Социологически портрет на Бойко Борисов), С., 2013 г. Добро е и изследването на Григор Лилев – „Тайният проект Бойко Борисов“, изд. „Кайлас“ ЕООД, 2009 г., Интересни са и книгите на разследващите журналисти Кристи Петрова – „Войната на групировките“, изд. „Слънце“, С., 2007 г., и Димитър Златков – „Войната ВИС СИК“, изд. „Ню медиа груп“, С., 2007 г.

4.2. Срещите ми с „философската бригада“ на Т. Павлов в Института по философия на БАН

Активната ми научно-изследователска и преподавателска дейност започва в края на 70-те и началото на 80-те години. Традиционно участвам в научните конференции на младите научни работници в Приморско, организирани от Института по философия. На 29.04.1986 год. получавам писмо от Редколегията на сборника за Националната младежка школа по философия, социология и психология, че не могат да приемат за печат предложения от мен доклад в този му вид.⁶⁵ Предлага ми се да преработя доклада, като се съобразя със забележките:

„1. В доклада Ви се застъпва идеята за постепенно трансформиране на държавната собственост в колективно-групова, което не съответства на концепцията за отношенията между държавата като собственик и трудовия колектив като стопанин. Освен това Вие се позовавате избиращително на схващания, които не отразяват най-точно политиката на Партията по тези въпроси именно сега, в 1986 год.

2. Заключениеният Ви извод за собствеността в развитото социалистическо общество е произволно свързан с Марксовата постановка за заплатите. Никъде Маркс не свързва своята мисъл с контекст, в който Вие я интерпретирате.

3. В доклада липсват последните партийни постановки по обсъждания от Вас проблем“.

Историята нататък е много дълга. Разменяме доста писма с Организационния комитет на конференцията. Те ме обвиняват в югославски ревизионизъм. Стефан Гайтанджиев изпраща открито писмо до Дружествените бюра на ДКМС, в което важен момент е несъгласието му с идеологическата цензура на моя доклад (Виж 2-ра и 3-та страница на писмото на Стефан Гайтанджиев в Приложение № 1. Доклад – Приморско на 4. глава). Директорът на Института по философия – Иван Калайков ме извиква на разговор. Тази история

⁶⁵ Докладът е на тема „Интензификация на народното стопанство и развитието на формата на собственост“. Докладите се издават преди конференцията. Отказът да се отпечата моя доклад е прецедент. До този момент не е връщан доклад за тези конференции.

му е крайно неприятна и той ми предлага компромисен вариант – той лично ще „натисне“ Организационния комитет да бъде допуснат и да изнесе доклада си на конференцията. Обаче аз да се съглася докладът ми да не бъде публикуван. Не се съгласявам на този вариант. Въпреки симпатиите ми към Иван Калайков.

Доколкото знам Вяра Николова също се е противопоставила енергично на идеологическата цензура на моя доклад. Противопоставили са се и други колеги от института. В крайна сметка, при положение че доклада ми няма да бъде публикуван се отказвам и не участвам на конференцията.⁶⁶

Каква е причината за този случай на идеологическа цензура в Института по философия. Тя не е упражнена от първото поколение идеологически цензури, описани от Ивайло Знеполски. Упражнена е от ново поколение философи. Мога да кажа – моето поколение философи. Получава се странна, двойствена ситуация. От една страна, прехвърлянето от СУ „Св. Кл. Охридски“ на „догматици“ от първото поколение, засилва стереотипите да се пази „вярната“ линия, засилва автоцензурата на новото поколение философи. Засилва, съответно, сред някои негови членове нагласата към идеологическа цензура. От друга страна, обаче, лично аз съм свидетел на свободомислието на колегите от моето поколение в Института по философия. Самият факт, че те реагираха и се противопоставиха на идеологическата цензура е показател за тяхното свободомислие. Друг факт е, че в края на 80-те години сред тях се създадоха „дисидентски“ нагласи и прояви, който също е показател за тяхното свободомислие.⁶⁷

Лично за мен този мой „сблъсък“ с идеологическа цензура в Института по философия не се дължи на сформирана нова бригада за идеологическа цензура от моето поколение философи. Тази проява е резултат на моите лични отношения със Здравко Дунов от Института по философия. Той публикува няколко интересни есеистични материали в сп. „Съвременник“, на който главен редактор беше Павел Вежинов. В един от тези материали Здравко Дунов обявява Па-

⁶⁶ Виж Приложение № 1 към четвърта глава – „Доклад – Приморско“.

⁶⁷ Отделен е въпросът, че основни фигури в организацията на тези „дисидентски“ прояви се оказаха сътрудници на ДС.

вел Вежинов за най-големия философ в България и за създател на новата форма на съвременна философия. При цялото ми уважение към писателския талант на Павел Вежинов, не бях съгласен с пренебрежителното отношение на Здравко Дунов към българската философия и българските философи. За това написах статия, в която се противопоставях на това негово твърдение и я изпратих в сп. „Съвременник“. Статията не беше публикувана. Но със сигурност са запознали Здравко Дунов с нейното съдържание. А в това време той беше събрал „съмишленици“, които се опитваха да „вземат властта“ в Института по философия. Фактически Организационният комитет на школата в Приморско беше съставен от „съмишленици“ на Здравко Дунов. Те се подадоха на неговото въздействие и участваха в нечистоплътната „игра“ – „Да натрием носа на Г. Найденов!“. Чрез упражняване спрямо мен на идеологическа цензура. Впрочем това не промени положителното ми отношение към тези колеги, както и към суперрецензента Иван Миронов. Който беше достоен мъж, но уви, както може да видите в приложението написа уклончива суперрецензия.

Останалите четири срещи с новите ипостаси на „философската бригада“ на Т. Павлов са след 10.11.1989 год. Две от тях са пак с „ентусиасти“, „мераклии“ за идеологически цензори от Философския институт на БАН и две от Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

Двете ми срещи с вживяващите се като идеологически цензури в Института по философия колеги, са свързани с две мои статии, предложени в списанието „Философски алтернативи“, издавано от института. Първата е във връзка с **дискусията**, която започва през 2010 год. в сп. „Философски алтернативи“, по повод книгата на Добрин Тодоров „Философската публичност в тоталитарна и посттоталитарна България“⁶⁸, която отрича континуитета на българската философия и ревностно пропагандира новите идеологеми на комунистическата номенклатура. Веднага има реакция и излиза силна статия на Димитър Цацов.⁶⁹ В нея много аргументирано и компетентно

⁶⁸ Тодоров, Д., Философската публичност в тоталитарна и посттоталитарна България, С, 2009.

⁶⁹ Цацов, Д., „Предупреждение към младия читател на книгата на Добрин Тодоров „Философската публичност в тоталитарна и посттоталитарна България“,

тно се показва **континуитета** на българската **философия**.

Проблемът за континуитета на българския икономически, политически, културен, философски и пр. живот е възлов за управляващата класа. Важен момент в идеологията на управляващата класа – номенклатурата на БКП, и в двата прехода – първият, след 9.09.1944 год. от комунален към съветски държавен капитализъм, и вторият, след 10.11.1989 год. от съветски към корпоративен държавен капитализъм, е *отказът да се признае континуитета на българската история*. Това позволява и през двата прехода да се активират архетипите „черно минало – светло бъдеще“ и „изкупителна жертва“. Чрез тях управляващата класа – номенклатурата на БКП, манипулира успешно общественото съзнание.

Тъй като съм писал за континуитета на българския политически живот,⁷⁰ решавам да се включа в дискусията. Предлагам статия – „Марксизма, ленинизма и континуитета на българската история“. Доколкото статията ми засяга възлов за официалната идеология въпрос, веднага около члена на редколегията Д. Тодоров, ревностен агитатор и пропагандатор на идеологията на комунистическата номенклатура, се формира „философска бригада“ за идеологическа цензура. Какво прави тази **нова** „философска бригада“ на Т. Павлов. Прилага основния прием на старата бригада – „хвърля в чекмедже-то“ моята статия. Ето – направете сметка от 2010 год. досега, колко години са минали (8 години), а аз и досега не съм получил официален отговор за съдбата на моята статия. Не съм получил и официална рецензия. Получил съм само поискано в лично писмо уклончиво, **неофициално** обяснение от моята състудентка Нонка Богомилова, тогавашен главен редактор на списанието.⁷¹ Тъй като не разполагам с рецензията на Добрин Тодоров, не мога да я представя в доклада. Но разполагам с коментар от член на редколегията върху нея, който показва същността ѝ – тоест, че тя не е нищо повече, освен идеологическа цензура. За да се добие представа за методите на идеологическите цензури от „философската бригада“ на Тодор Павлов, пред-

сп. „Философски алтернативи“, №3, 2010, стр. 146-154

⁷⁰ Виж: "The Turnovo Constitution and the Establishment of Bonapartist Statehood in Bulgaria", Sociology and Law, (Ed. by M.Serafimova, St.Hunt et al). 2009. Cambridge Scholars Publishing, pp. 41-48

⁷¹ Виж Приложение № 2 към 4. глава – „Две писма“

ставям моя отговор на Нонка Богомилова. Това мое писмо, обаче изпращам и на всички колеги от новия институт – Институт за изследване на обществата и знанието.

„Уважаема Нонке! Както ти писах, пращам ти по-подробно писмо относно идеологическата цензура в случая с моята статия. Допълнително ще споделя и какво мисля за етиката между ръководството на редколегията (визирам теб и Нина) и моя милост, в качеството ми на автор.

1. Не за първи път се срещам с идеологическа цензура от институционалното тяло в Института по философия. Първият път беше през 1986 год. Редови членове на института се противопоставиха на идеологическата цензура и отказа да бъде публикуван моя доклад за Младежката конференция в Приморско. В прикачените файлове съм приложил цялата документация по този случай. Досега не бях давал публичност на моята и на колеги от института борба против идеологическата цензура, но сега това е необходимо.

2. Добре е това, че ми се извиняваш за голямото забавяне на решението за отказ да се публикува моята статия. Но ти напомням, че аз все още нямам официален отговор от редколегията. Твоето писмо до мен е неофициално. Надявам се, все пак в рамките на една година да получа официален отговор (Краят на този срок съвсем е наблизил). Надявам се в отговора да има и мотиви за отказа да се публикува статията ми. Надявам се и да ми изпратите отрицателните рецензии, може и положителните, за да мога да отговоря на техните автори в публичното пространство.

3. Пишеш, че решението да забавиш решението и отговора е в желанието ти да запазиш консенсуса на редколегията, на който много държиш. Очевидно консенсус да се публикува статията ми не е постигнат. А постигнат ли е консенсус да не се публикува статията? Обръщам се с този въпрос не само към теб, но и към членовете на редколегията. Моля ви, колеги – напишете ми имало ли е консенсус на решението да не се публикува моята статия!

4. Отричаш, че отказът да се публикува статията ми е идеологически мотивиран. Ако ми изпратите рецензиите аз точно ще ти посоча къде е идеологическата цензура. Сега мога само да предполагам. А предполагам, тъй като знам, че първият рецензент е Добрин Тодоров. Ние с него стоим на коренно противоположни идейни позиции. Той е ревностен последовател на идеологемата на управ-

ляващата класа – лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“. А аз защитавам противоположната парадигма – „буржоазна революция, държавен капитализъм, групова собственост“. Той е дал отрицателна рецензия и това е напълно разбираемо. Каква друга рецензия може да даде на един ренегат като мен, който вече 22 години се бори идеологически срещу стратегията на ценовите шокове на управляващата класа! Благодарение на тази стратегия комунистическата номенклатура всмуква материални активи на стойност 28 млрд. дол. и 7-8 млрд. долара спестявания на населението. Така че зад идейните различия между мен и идеолозите на управляващата класа стои нещо много материално – 35 млрд. дол. А тази сума заслужава защита, включително и с потъпкване на личното достойнство.

5. Имам предвид, че ние с Д.Тодоров имаме личен конфликт отпреди много години и аз отказвам да разговарям с него по какъвто и да е повод. Защо той е унизил себе си, като е станал рецензент на колега, с който има личен конфликт – аз не знам. Към него претенции нямам – такъв е личният му морал. Но имам претенции към ръководството на редколегията – към теб и Нина. Още първото изречение на моята статия ясно казва по какъв повод е написана тя – дискусията между Д. Тодоров и Д. Цацов по страниците на списанието относно континуитета на българската философия. Ясно казвам и че моите симпатии са към тезите на Д. Цацов. А вие давате статията ми за рецензия на неговия и моя идеен противник – Добрин Тодоров! Каква рецензия очаквате в този случай? Учудени ли сте от неговата отрицателна рецензия?

6. Скоро имавме в УНСС конференция на тема „Етиката в българската наука“. Обръщам се към вас – уважаеми колеги от ИИОЗ. Етично ли е поведението на ръководството на вашето списание „Философски алтернативи“ към мен? Не случайно ви пращам файл със старата история за моя доклад от конференцията в Приморско. Тогава аз имах моралната ви подкрепа срещу идеологическата цензура на моя доклад. Моля пишете ми – имам ли вашата подкрепа и сега! Не искам нищо друго освен морална подкрепа. Пращам ви и моята статия – толкова ли е „страшна“?

7. Уважаема Нонке! Пишеш ми, че „Метафизично погледнато, не приемам червено-синята дилема като адекватна на философската „оптика“ на Философски алтернативи. Философията е „над“ и „от-

въд“, а не „до“ и „под“ политическите алтернативи.“ Тази фраза ми е много забавна. Включваш ли моята статия в „червено-синята дилема“ и в „политическите алтернативи“? Защото аз съм от много малкото автори в България, които са извън „червено-синята дилема“ на лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“. Изненадай ме, като ми посочиш публикация във „Философски алтернативи“, по времето, когато ти си главен редактор, която има за обект така наречения „социализъм“ и „прехода“ и е извън „червено-синята дилема“ на официалната идеология! Впрочем това е молба и към вас колеги от ИИОЗ. В моята статия аз правя инвентаризация на българските автори, които след 1929 год., когато лениновата парадигма започва да доминира в обществените науки у нас и навсякъде, са работили извън тази официална парадигма. Духомир Минев има вече доста публикации, в които уместно посочва целенасоченото игнориране на „развитийния анализ“ от официалната наука, за да се обслужват интересите на управляващите прослойки. Ето защо, ако знаете автори, които след 1929 год. са работили в България в рамките на класическия марксизъм и които са останали извън моята инвентаризация – моля ви – посочете ми ги!

8. Уважаеми колеги от редколегията на сп. „Философски алтернативи“! Настоявам да получа официален и мотивиран отговор за отхвърлянето на моята статия! Настоявам да получа и рецензиите, за да мога да им отговоря в публичното пространство на интернет!

На всички колеги от ИИОЗ пожелавам здраве и късмет!“

Официален отговор и досега чакам!

За да не се остане с впечатление, че Философската бригада за идеологическа цензура тотално доминира в редколегията давам мнение на член на редколегията, коренно различно от това на Добрин Тодоров:

„Мнение за текста на Г. Найденов на Ина Димитрова. Ще започна, изразявайки категоричната си позиция, че текстът е подходящ за публикуване в сп. Философски алтернативи, като единственото, което според мен трябва да се направи, е авторът да бъде по-молен да внесе някои дребни корекции, на които ще се спра в края на това писмено мнение. Неизбежно е част от написаното тук да не препраща към отрицателната рецензия на Добрин Тодоров. Ще започна, обаче, с общите ми аргументи „в полза“ на текста. Първо, той

засяга една безспорно важна тема – т.нар. континуитет в българския обществен живот, институции, практики и т. н. Ако оставим настрана въпроса, че тя очевидно е актуална по един или друг начин, в един или друг аспект, за мнозина български изследователи, при това „качествени“ изследователи – споменатите Иван Чалъков, Иво Христов, Духомир Минев, Румен Аврамов, „кръговете“ около Центъра за академични изследвания, София и Института за критически социални изследвания, чиито последни проекти са върху историческата социология на социализма и постсоциализма – тя е също така особено важна, защото всъщност се свежда до значими теоретични проблеми: спецификите на различните режими на модернизация, отношенията и зависимостите между тях, особеностите, „природата“ на държавния социализъм като режим на управление – въпрос, който вълнува множество „западни“ изследователи (за които класифицирането като „философи“ или мислители „на границата между“ е ненужно, имайки предвид качеството на анализите, които предлагат) като започнем от Мишел Фуко (според когото не съществува антономна и автентична социалистическа управленческа рационалност – вж. например Foucault, M. 2008. *The Birth of Biopolitics*; внимателното оглеждане на подобна теза, впрочем, не ни ли навежда именно на идеята за някакъв тип „континуитет“ между либерална и социалистическа управленческа рационалност? Навежда ни, разбира си, и на друго място, а именно в „Трябва да защитаваме обществото“, той всъщност посочва биополитическите практики като общо място за управленческите технологии „на изток“ и „на запад“), Шийла Фицпатрик (ключов изследовател на сталинизма), М. Олсън (също), Олег Хархордин, Кенет Кофорд и т. н. и т. н. Второ, текстът на Г. Найденов би бил особено полезен на всеки, който иска да се разбере какво е писано в България по въпроса за континуитета между епохи, които „официално“ се водят за същностно различни (а личното ми убеждение е, че ще има все повече такива (млади) изследователи). Ще си позволя да дам пример от личния си опит – замисълът на индивидуалният ми проект към Центъра за академични изследвания, София бе свързан именно с този проблем в една специфична област (репрезентирането на бедността и политиките за социално подпомагане преди и след 1944) – в началото на изследването определено подобен „птичи поглед“ ми липсваше и щеше да ми е от полза и да ми осигури полезни ориентири. Сега ще се спра

на основните възражения на Добрин Тодоров. Първото е свързано с нефилософския и нетеоретичен характер на текста – твърдение, с което не съм съгласна по няколко линии: първо, то предполага едно ограничено разбиране за „философия“, което очевидно бегло, ако изобщо, се пресича с полета като изборените – стопанска история, политология, социология. Според мен, именно на пресечните точки може да се прави интересна философия или изобщо хуманитаристика днес; да не говорим, че от позицията на аналитичната философия в Оксфорд, например, вероятно почти всичко, което се прави в България, би било „не собствено философия“ или неин доста идиосинкретен вариант; съответно, дори да е „нефилософски“ в този смисъл, не мисля, че това трябва да се приема като проблем, особено за списание като Философски алтернативи, което в крайна сметка, не публикува единствено „философски“ текстове в какъвто и да било строг смисъл. (Тук съвсем не искам да се впускам в безкрайния дебат какво да бъде списанието и за какво имаме ресурс, защото нещата така или иначе поне за момента и по отношение на близкото минало са очевидни: публикуват се и по-скоро „публицистични“ статии като пример за такава, независимо от ценните наблюдения и анализ, които съдържа, е тъкмо статията на самия Добрин Тодоров от последния брой). С други думи, струва ми се, че е време да престанем да се опитваме да „се возим“ на гърба на „чистата философия“ в името на рояци от различни други, „нефилософски“ цели и да се опитваме строго да парцелираме и без това скромното ни българско хуманитарно поле. По-нататък – личното ми мнение е, че няма дразнещо присъствие на „неприсъщи за академичния анализ инструменти“, нито пък отсъствието на детайлна аргументация е проблем, доколкото заявената цел е „инвентаризация“, т.е. обзор. Накрая, предложението статията да бъде „отпратена“ към „партийно-публицистично“ издание ми се струва неуместна имплицитна критика. Няма да се впускам в дискусия за „свободната от ценности наука“, само ще предложа един мисловен експеримент: дали подобно възражение би се отправило, ако например Румен Аврамов депозира статия, в която присъства съответната, споделяна от него, нормативност (да кажем огрубено, противоположна на споделяната от Г. Найденов) – нормативното му понятие за капитализъм, пазар, либерална рационалност и т.н., което се използва като инструмент да се утвърждава идеята за „анормалност“ на българското развитие. Дълбоко се съм-

нявам. При това, според мен присъствието на подобни позиции в текстовете на авторите съвсем не е проблем, доколкото освен „тенденциозен прочит“ на някаква емпирия (израз на самия Аврамов по повод собствената му книга Комуналният капитализъм, вж. Т. 1, стр.19), има и нещо повече – какво е то в случая с Г. Найденов се опитах да покажа в началото на това мнение. И последно – корекциите: наистина има граматически грешки, вкл. трябва да се уеднаквят кавичките; ако редколегията е на същото мнение, може да се предложи на автора да отпаднат „сините шамани“, както може би и примера със „салама от истинско месо“; според мен множеството Bold-вания в текста са излишни и му придават патос, от отсъствието на който би спечелил.

Благодаря за търпението!“

Както виждате, драги читатели, и в Института по философия има достойни хора!!!

Втората моя статия, подложена на идеологическа цензура предлагам във връзка със започнала друга дискусия на страниците на „Философски алтернативи“. Новият главен редактор на списанието – Мартин Табаков, публикува серия от три статии, свързани с въпроса – какво става с бившите марксисти, къде са те, какво е сегашното им отношение към марксизма, прехода, „путинизма“ и прочие.⁷² Тъй като лично аз се чувствам **марксист** след излизането на първата статия представям в редакцията статия, в която отговарям на поставените в нея въпроси. След много перипетии тази статия е публикувана.⁷³ Когато излизат втората и третата статия на Мартин Табаков⁷⁴ написвам нова статия, отговаряща на новите негови въпроси и тези. И започва старата история.

Получавам три положителни рецензии. Отразявам повече от направените препоръки. С една от тези препоръки изразявам несъг-

⁷² Табаков, М., Марксизмът след рухването на системата (логически поглед отстрани), сп. „Философски алтернативи“, № 1, 2015 г.

⁷³ Найденов, Г., Марксизъм и ленинизъм, сп. „Философски алтернативи“, №3, 2015 г.

⁷⁴ Табаков, М., Марксизмът след рухването на системата (логически поглед отстрани) (част 2) сп. „Философски алтернативи“, № 2, 2015 г.; Марксизмът след рухването на системата (логически поглед отстрани) (част 3) сп. „Философски алтернативи“, № 5, 2015 г.

ласия и се мотивирам.⁷⁵ Но нищо не се случва. Нито се обсъжда моята статия. Нито получавам официално отрицателно мнение или рецензия.⁷⁶ Това продължава много време. Налага ми се аз отново да се обръщам към редколегията с призив за професионална етика. На 3.06.2017 год. пиша следната молба, която обаче изпращам не само до гл. редактор на списанието, но и до директора на новия институт – Институт за изследване на обществото и знанието, в който се е „влял“ Института по философия.

„Уважаеми г-н Гл. редактор,

Измина близо една година, откакто предложих втора статия във Вашето списание за участие в дискусията, предизвикана от Вашите три статии за „социализма“ и неговите идеолози. Досега нямам известие от Редколегията. Нямам представа има ли рецензии и какви са те.⁷⁷ Не ми е съобщено приета ли е, или е отхвърлена статията ми. Нито какви критични бележки и препоръки имат рецензентите към мен.

Това ме учудва, тъй като ние с Вас започнахме плодотворна творческа дискусия. Дълбоко съм убеден, че Вие не се страхувате да се подхвърлят на критика вашите тези. Нещо повече, Вие самият апелирате в статиите си към дискусия. Очевидно, че причината за това твърде продължително мълчание е в някакви извън научни мотиви на хора от Редколегията и извън нея. Вие отлично знаете, че това продължително мълчание на Редколегията е нередно, неморално и извън стандартите на академичния живот.

Не за първи път се сблъскам с недостойно и неакадемично отношение към мен от членове на Редколегията на „Философски алтернативи“ и на кръгове от бившия Институт по философия. За трети път ми се случва хора от института да играят ролята на идеологически „цербери“ и да не допускат до публикация мои статии, които не са издържани, според тях от идеологическа гледна точка. Ско-

⁷⁵ Виж Приложение № 3 „Отразени бележки“

⁷⁶ По неофициален път получавам ругатните на член на редакционния съвет по мой адрес, изпратени до членовете на редколегията. От тези ругатни разбирам, че членът на редколегията Димитър Ганов е написал отрицателно „мнение“ за моята статия. Но и досега не разполагам с това отрицателно „мнение“.

⁷⁷ Когато писах това писмо вече бях забравил, че от редколегията ми бяха пратили три положителни рецензии.

ро прочетох монографично изследване от Ивайло Знеполски за взаимоотношенията във философската гилдия и за ролята на Института по философия, в който са „наместени“ бивши номенклатурни партработници. И които са изживявали себе си като идеологически „цербери“. В същото време, обаче, аз познавам много колеги от моето поколение в Института по философия, които имат достойно поведение и не изживяват себе си като идеологически прислужници на политическата класа. Те открито и с имената си защитиха моите статии, както преди 10.11.1989 год., така и след тази дата.

Пределно ми е ясно, че както в Редколегията, така и в института има немалко хора, които „скачат“ срещу всичко, което е извън идеологията на управляващата класа. И че както моите изследвания, така и моето поведение ги дразнят. Опасявам се, че Вие, в качеството си на Гл. редактор на сп. „Философски алтернативи“ сте поставен под силен натиск от тези хора. Но дългото „мълчание“ на Редколегията относно моята статия вече е **неприлично**. Вие, а и Редколегията трябва да поемете своята отговорност! Нека всеки с името си да поеме отговорност за допускането, или обратно – за отхвърлянето на моята статия. Не искам да се стига отново до ситуация, при която отново ще бъда принуден да се обърна към общественото мнение на ИИОЗ. Тогавашният Главен редактор – Нонка Богомилова и зам. гл. редактор – Нина Димитрова си подадоха оставките.⁷⁸ От морална гледна точка това мен ме удовлетвори. Надявах се, че персоналните промени в Редколегията ще доведат до повишаване на стандартите и до придържане към правилата на академичния живот. Но – ето, че отново има инцидент с неакадемично отношение към моя статия. Силно се надявам, че няма да ми се наложи отново да прибягвам към апел до академичната общност. Още повече, че честно казано – вече ми писна от такова отношение към мен. И този път няма да останам с апел само към академичната общност на ИИОЗ. А ще пусна в публичното пространство преписката и по трите случая на моите „битки“ с идеологическите прислужници от Института по философия и Редколегията на „Философски алтернативи“. До сега се въз-

⁷⁸ Въсъщност това мое впечатление е грешно. Истината е, че след изтичане на мандата им те не са участвали в следващото ръководство на редколегията. Надявам се, че вече цитираното мое писмо до Нонка Богомилова, което аз изпратих до всички членове на ИИОЗ е изиграло роля за това.

държах, защото в тези преписки има доста имена на идеологически „цербери“. Въздържах се от колегиалност. Мисля, че конфликтите в нашата общност трябва да си остават между нас. А не да се изнасят в публичното пространство. Но идеолозите на управляващата класа вече прекалиха. Може би е време всеки да каже как се идентифицира – като учен, или като идеолог. Предпочитам това да стане в рамките на академичната дискусия, която Вие започнахте на страниците на сп. „Философски алтернативи“. Но ако това не стане, ще продължим нашата дискусия по страниците на неакадемични издания.

Молбата ми е, „мълчанието“ на Редколегията към моята статия да бъде прекратено!

Бъдете жив и здрав!“

Това писмо и особено фактът, че го изпратих и до директора на института – Румяна Стоилова, изиграват своята роля. Получавам много коректен отговор от Румяна Стоилова. В крайна сметка в началото на 2018 год. статията ми е публикувана.⁷⁹

Очевидни са, обаче следните неща:

1. Въпреки че се сменят личностите във „философската бригада“ на Т. Павлов, духът се запазва. Духът и традициите да се упражнява идеологическа цензура и да не се публикуват статии, критични спрямо управляващата класа, спрямо един или друг „отряд“ на номенклатурата на БКП, остава.

2. Новите ипостаси на „философската бригада“ на Т. Павлов в Института по философия използват старите прийоми на предишния ипостас на бригадата, този от 60-те и 70-те години. Те избягват да влизат в теоретична дискусия. Те не желаят тезите и възраженията на опонентите им да получават публичност. Ето защо **протакат, отлагат**, не дават официални отговори.

3. Основен лаймотив в идеологическата им цензура е блокирането на всякакви опити за марксистки анализ на съвременността и миналото. „Пробиви“, обаче стават. Например двете статии на Д. Цацов, моята първа и втора статии и др.

⁷⁹ Найденов, Г., Да, какво става с марксизма и марксистите след рухването на системата, сп. „Философски алтернативи“, № 1, 2018 год., стр. 121-135. Искам изрично да изкажа голямата си благодарност на колегите оценили положително в рецензиите си моята статия – Ц. Давидков, М. Желязкова и Д. Цацов.

4.3. Срещите ми с „философската бригада“ на Т. Павлов във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

С новите ипостаси на „философската бригада“ на Т. Павлов във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ имам две срещи. Първата е след 10.11.1989 год. Участвам в конкурс за доцент в кат. „Социология“ на Философския факултет. Получавам две силно идеологизирани отрицателни рецензии от Георги Димитров и от Иван Стефанов. Тук няма да се занимавам с този случай. Защото това е специфично проявление на новите ипостаси на „философската бригада“ на Т. Павлов. Не е свързано с цензура на публикация, а с блокиране на възможността за проникване на марксизма във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.⁸⁰

Втората ми среща с новите ипостаси на философската бригада на Тодор Павлов във Философския факултет е през 2016 год. С Калоян Харалампиев правим заявка за участие в Юбилейна конференция на кат. „Социология“ на СУ „Св. Климент Охридски“. Заявката е с резюме, докладът ни е приет. Темата на доклада е – „Третият арбитраж – апокалипсис сега? Или по късно?“

На конференцията, състояла се на 10.11.03.2017 изнасяме доклада си. По време на изнасянето на доклада съм многократно прекъсван от недоброжелателни апострофи. Казвам им – спокойно, колеги, ще отговоря на всички въпроси. Но нека си изнеса доклада. И – да, впоследствие с К. Харалампиев отговаряме на всички въпроси. Но нито доклада, нито отговорите ни се харесват на колегите от идеологическия обслужващ персонал. Докладът ни е извън идеологията на управляващата класа. Той предизвиква **паника** сред „здравите сили“ в катедрата. За една седмица паниката се усилва. Как да се измъкнат от публикуването на този доклад?

Започва формиране на „философската бригада“ на Т. Павлов за идеологическа цензура. Какво измисля тя?

Тя измисля, че за да не се допусне публикуването на доклада,

⁸⁰ Виж Приложение № 1: Писмо до Факултетния съвет на Философския факултет към 2 глава.

трябва да се промени регламента на конференцията. А какъв е регламентът? Цитирам извадки от официалните мейли на катедреното ръководство и от прикачените файлове **преди** самата конференция:

31.05.2016, мейл от snezha.t@gmail.com: „Докладите от конференцията ще бъдат издадени онлайн в реферирания Годишник на СУ, Книга Социология. Избрани доклади ще бъдат публикувани на английски език в специален брой на списание „Социологически проблеми“.“

В прикачения файл:

„Докладите от конференцията ще бъдат издадени онлайн в реферирания Годишник на СУ, Книга Социология. Избрани доклади ще бъдат публикувани на английски език в специален брой на списание „Социологически проблеми“.“

„В публикациите от конференцията ще бъдат включени само докладите, предадени в срок и оформени съгласно указанията. Научният борд си запазва правото да не публикува доклади на автори, които не изпълнят препоръки на научния редактор.“

19.09.2016, мейл от sociology.bsa@gmail.com:

13.01.2017, мейл от sociology@phls.uni-sofia.bg:

Уведомяване, че заявките за докладите са одобрени за участие.

В частност – че нашият доклад е одобрен.

23.02.2017, мейл от sociology.bsa@gmail.com:

В прикачен файл е програмата на конференцията. В която нашият доклад фигурира.

10-11.03.2017, Провеждане на самата конференция

Ето какво обаче става една седмица след конференцията:

16.03.2017, мейл от sociology@phls.uni-sofia.bg:

„Както знаете, планираме да публикуваме статиите онлайн в списанието Годишник на СУ, Книга Социология. Всеки автор ще получи рецензия на своята статия.“

„В списанието ще бъдат включени само докладите, предадени в срок и оформени съгласно указанията. Научният му борд си запазва правото да не публикува доклади от автори, които не изпълнят препоръките на рецензента.“

Обърнете внимание – появява се фигурата на **рецензента**, която заменя **научния редактор**.

17.05.2017, решение от катедрено заседание на кат. „Социология“:

„Рецензентите на статиите от конференцията да са анонимни и да се включат и докторантски текстове.“ (Протокол № 12 от заседанието на катедрата)

Рецензентът става **анонимен**!??? Нашите доклади не са анонимни! Но, рецензентът е анонимен? Това е извън всякакви правила на работата, на която и да е редколегия. И в противоречие с каквито и да е норми на професионална етика.

На 26.07.2017 год. получавам една абсолютно неграмотно написана и силно идеологизирана рецензия.⁸¹

„Стататията на проф. Георги Найденов и доц. Калоян Харалампиев може да бъде критикувана не по линия на включените в нея изчисления и трафики, а преди всичко по линия на предложените в нея обяснения. В тази перспектива трбва ной-напред да посочим, че статията не представлява социологическо, теоретично или емпирично, изследване, а геополитическа теория, основаваща се на догматични предпоставки, които са приети на доверие, без да бъдат подложени на съмнение или оспорване. Могат да бъдат дадени редица примери за това:

- Безкритично се приема, че икономическите цикли в еволюцията на световните пазари детерминират световната политика – икономическият детерминизъм не се обосновава, а се приема за саморазбиращ се;

- Без обсъждане се приема, че посоката на световната политика се определя от американските англосаксонски и американските еврейски елити, които са водени от желанието си за завоюване на все по-голямо световно влияние и все повече богатства;

- На Русия напълно не-исорически е отредена световно-историческата роля едновременно на жертва и на победител. От една страна, Русия винаги е жертва на чужда агресия: „Руският народ има трагична съдба“. Но, от друга страна, Русия е обречена да побеждава: Франция и Германия в миналото, САЩ и Китай при евентуален бъдещ световен конфликт;

- Световната икономическа криза оригинално, но също така догматично е обяснена преди всичко с повишените разходи на американския военно-промишлен комплекс. Не се дискутират полити-

⁸¹ Запазен е оригиналният „правопис“ на рецензията.

ката и новите финансови инструменти, прилагани от американските банки;

- Американският военно-промишлен комплекс се разглежда като безспорния хегемон на американския политически живот, който безпрекословно налага своите интереси на една хомогенна по презумпция управляваща класа.

Можем да посочим подобни примери и сред второстепенните твърдения в текста:

- Например твърдението, прието като самочевидна истина, че САЩ са организирали опита за преврат в Турция, за да попречат на посегателството върху икономическите им интереси;

- Друга ключова теза в края на текста гласи, че рокфелеровците един от двата водещи световни клана действат ирационално и в разрез със своите интереси. Няма обяснение на тази теза, освен допускането, че ирационалността е индикатор за деградацията на американските англосанксонски и американските еврейски елити. Обяснението се движи в порочен кръг: деградацията обяснява ирационалността, а от своя страна ирационалността деградацията.

В заключение бих изтъкнал, че статията съчетава два на пръв поглед отричащи се подхода: обективистичен икономически детерминизъм, допълнен от теория на конспирацията (водящата роля в световната история на рокфелеровците и ротшилдовците). Проблематичният характер на тези два подхода, както и значителното количество догматични твърдения, приети на доверие, не дава основание текстът, представен в този вид, да бъде публикуван.“

Последният абзац ме кара да мисля, че автор на тази рецензия е Боян Знеполски, който зададе въпрос в този контекст.

Пиша веднага отговор на рецензията. Пускам го още същия ден. На следващия ден го изпращам отново.

Ето моя отговор:

„Рецензията засяга аналитичната част, правена от моя милост. Не са отправени никакви препоръки. Докладът се отхвърля, тъй като според автора на рецензията „съчетава два на пръв поглед отричащи се подхода: обективистичен икономически детерминизъм, допълнен от теория на конспирацията“, а също и „значителното количество догматични твърдения, приети на доверие“.

Относно „догматичните твърдения, приети на доверие“, а не

„подложени на съмнение или оспорване“ започвам поред:

1. Относно първата бележка:

1.1. Авторът на рецензията твърди, че според мен „икономическите цикли в еволюцията на световните пазари **детерминират** световната политика – **икономическият детерминизъм** не се обосновава, а се приема за саморазбиращ се“. Моля да посочи пасаж, където твърдя подобно нещо! Нищо подобно няма в статията!!! Методологически използвам изследванията на Ф. Бродел и В. Пантин, които анализират ролята на еволюцията на световния пазар върху развитието на Западноевропейската и световната цивилизации. Бих препоръчал на автора да прочете трудовете на Ф. Бродел. Те са доста „дебелички“, но ще му бъдат полезни. Мога да му предоставя в електронен вид и трудове на В. Пантин.

1.2. Нищо общо нямат моите анализи с икономическия детерминизъм. Методологията, която използвам е класическия марксизъм. За да разбере разликата между марксизма и икономическия детерминизъм, авторът е най-добре да прочете критиката на икономическия детерминизъм на Енгелс.

1.3. Предполагам, че е шега да се иска от мен да обосновавам методологията на материалистическото обяснение на историческия процес. Мога да го направя, но не и в този доклад. Той така или иначе е в допустимия максимален размер.

2. Няма да се спирам на бележката: „Без обсъждане се приема, че посоката на световната политика се определя от американските англосаксонски и американските еврейски елити, които са водени от желанието си за завоюване на все по-голямо световно влияние и все повече богатства“ (правописът е на автора). Има си хас да се „обсъжда“ тази теза??? Разбира се, бих могъл да я „обсъждам“. Дори ще ми бъде забавно. Ако редколегията ми „отпусне“ допълнително няколко страници – за един ден ще я „обсъдя“ и ще дам новия вариант на доклада.

3. Третата бележка е невярна.

3.1. „На Русия напълно не-исторически е отредена световно-историческата роля едновременно на жертва и на победител. От една страна, Русия винаги е жертва на чужда агресия: „Руският народ има трагична съдба“. Но, от друга страна, Русия е обречена да побеждава: Франция и Германия в миналото, САЩ и Китай при евентуален бъдещ световен конфликт;“ Предполагам, че е шега да ми се

вменява защитата на руския царизъм??? Последният комунист защитава руския царизъм??? Хо, хо, хо!!! Майтап!!!

Напротив – ясно съм казал кога Русия е жертва – нападението на Наполеон 1812 г. и на Хитлер 1941 г. Посочил съм и кога руският царизъм е палач – 1848 год.! А че „Руският народ има трагична съдба“, надявам се на всички е ясно!!! Ако на някой не му е ясно, ще му посоча една мисъл на Маркс за това, че не е свободен един народ, който потиска други народи. Той пише това именно на примера на руския народ.

3.2. Относно това, че Русия е „обречена да побеждава“, ясно съм казал кога побеждава. Побеждава при нападенията 1812 и 1941 год. Дали ще „победи“ САЩ, или Китай – никой не може да каже. Моята теза, която е много добре обоснована е, че Русия отново ще бъде **арбитър**. В ядрената война, уважаеми рецензенте няма победители и победени!!!

4. Четвъртата бележка не заслужава отговор. Но ако редколегията сметне за нужно и ми отпусне допълнителни страници, с удоволствие ще покажа ролята на американския военен бюджет за световната икономическа криза. Имам готови изследвания, така че веднага мога да „откликна“. Нужно е само да ми кажете колко допълнителни страници ми отпускате.

5. С най-голямо удоволствие ще направя същото и относно бележката – „Американският военно-промишлен комплекс се разглежда като безспорния хегемон на американския политически живот, който безпрекословно налага своите интереси на една хомогенна по презумпция управляваща класа.“

6. Същото ще направя и по бележката – „Например твърдението, прието като самочевидна истина, че САЩ са организирали опита за преврат в Турция, за да попречат на посегателството върху икономическите им интереси;“

7. Не е вярна последната бележка – „Друга ключова теза в края на текста гласи, че рокфелеровците един от двата водещи световни клана действат ирационално и в разрез със своите интереси. Няма обяснение на тази теза, освен допускането, че ирационалността е индикатор за деградацията на американските англосанксонски и американските еврейски елити. Обяснението се движи в порочен кръг: деградацията обяснява ирационалността, а от своя страна ирационалността деградацията.“ Напротив! Ясно съм обяснил, защо

групата капитали, инвестирали в американския военно-промишлен комплекс, в американския петролен и наркобизнес имат ирационална политика, която е в разрез с техните интереси. Техният интерес е световната война да бъде в периода 2035-2043 год. А в момента те провокират ядрена война в сегашната възходяща фаза на американския военен бюджет. Което е против техния интерес. И е в интерес на групата капитали, инвестирани в Югоизточна Азия и Китай.

Не е вярно и обвинението на автора на рецензията, че използвам методологически „теория на конспирацията (водящата роля в световната история на рокфелеровците и ротшилдовците).“ Ясно съм казал защо и как използвам двата термина. Ето цитат от доклада:

„3. Кои са „актьорите“, които очакваме да започнат войните?

Разгледани **институционално**, това са старият център на световната търговия – САЩ и претендента за нов център на световната търговия – Китай.

Но зад двете държави се крият определящите тяхната политика елити. Така че – кои са съперничащите си елити?

3.1. Единият, това е елитът инвестирал капитали в стария център на световния пазар – САЩ, на първо място капиталите инвестирани във финансовия сектор, във военно-промишления комплекс, в нефтения и наркобизнеса. По принцип капиталът има интернационален характер. Но, несъмнено най-силният „сегмент“ на шарената в етническо отношение картина на този елит е американският англосаксонски и американския еврейски елити. Условно можем да наречем този елит – „клан на **рокфелерите**“. Защото **ядро** на американския англосаксонски и американски еврейски елити е кланът на рокфелерите и на банкерите, собственици на Федералния резерв.⁸²

Вторият от съперничащите си елити е на инвестиралите в Югоизточна Азия и Китай. Той също е „шарен“ от етническа гледна точка. Но и при него основният сегмент са англосаксонците и евре-

⁸² Придържаме се към утвърденото мнение, че още от времето на Великата депресия кланът на рокфелерите координира интересите и действията на американския англосаксонски и американския еврейски елити. Въпреки, че нито е най-голям като капитали, нито като влияние. Заслужава внимание хипотеза, че тази роля се изпълнява от клана на банката Голдън Сакс. Но доколкото това е предмет на специално изследване, тук се придържаме към утвърденото мнение.

ите. Можем условно да наречем този елит „клан на **ротшилдите**“. Защото **ядро** на този англосаксонски и еврейски елит са британските ротшилди. Отношенията между двата клана – на рокфелерите и на ротшилдите са твърде сложни и противоречиви. Защо?“

Е, какви „теории на конспирацията“ има тук???

В заключение – някои от бележките могат да бъдат отразени – 2; 4; 5; 6.. И то много бързо. Достатъчно е редколегията да ми съобщи по колко допълнителни страници ми отпуска. Методологическите бележки е безпредметно да се отразяват. Те или са неверни, или искат аргументация на материалистическото разбиране на историческия процес. Тоест на класическия марксизъм. По този въпрос има безбройна литература. Не че аз не мога да добавя нещо по този въпрос. Но вече съм „добавил“ предостатъчно в монографиите – „Какво става“ и „Стогодишната парадигма“.

Щях да пропусна! Забавно е обвинението на автора на рецензията за – „значителното количество догматични твърдения“ в доклада. Той очевидно не познава същността на понятието „догматизъм“. Бих му препоръчал да прочете двата тома на Ивайло Знеполски за властта в университета и университетът във властта. Там много ясно е показано що е догматизъм – безкритично придържане към идеологията на управляващата класа.⁸³ Е, и за слепия е видно, че в анализите си както сега, така и преди 10.11.1989 г. не се придържам към идеологията на управляващата класа. И преди и сега използвам като методология класическия марксизъм. Преди 10.11.1989 год. марксистките изследвания на „социализма“ бяха забранени в България. Така че в интерес на истината не съм използвал адекватния марксов терминологичен апарат. Например в осемте ми статии, в които изследвам формите на експлоатация при „социализма“, вместо експлоатация, използвах термина „отчуждаване и присвояване на принадлежна стойност“. Сега, въпреки че марксистката методология пак се възприема като враждебна от управляващата класа, използвам адекватния марксов терминологичен апарат. Ще добавя – въпреки, че не го експлицира, авторът на рецензията имплицитно ме

⁸³ Позволявам си известна доза сарказъм. Тъй като допускам, че рецензията е написана от сина на Ивайло Знеполски – Боян Знеполски, посочвам неговото невежество – не познава писаното от собствения му баща. Не е „красива“ моята постъпка. Но – каквото повикало, такова се и обадило!

обвинява в русофилство. Ми, да – русофил съм. Но как може да съм хем русофил, хем „догматик“, като двата основни стълба на официалната идеология на управляващата класа (комунистическата номенклатура) са антикомунизма и русофобията? Е, да има някъде в доклада ми антикомунизъм и русофобия??? Няма! Няма и русофилство. По простата причина, че винаги и навсякъде обяснявам, че управляващата класа съвсем целенасочено използва дихотомията „комунизъм-антикомунизъм“ и „русофилство-русофобство“, като средство за манипулиране на общественото съзнание. Бих препоръчал на автора на рецензията да прочете по този повод пети параграф от осма глава на „Стогодишната парадигма“ – „Червеният“ и „синият“ квазиетноси – субстратна основа на двуполюсния политически модел“ – стр. 239-250.

И накрая – не е лошо редколегията да препоръча на автора на рецензията да пише по-внимателно. Не казвам – „грамотно“. Защото съм сигурен, че множеството грешки са резултат от прибързано писане, а не на липса на грамотност.

Бъдете живи и здрави!“

Какво следва след моя отговор?

Ми – мълчание, естествено! Обичайният прием на „философската бригада“ на Т. Павлов.

През есента пиша писмо с напомняне, че нямам отговор на ръководителя на катедрата Таня Чавдарова. Пак мълчание. В един момент Калоян Харалампиев говори с Таня Чавдарова. Оказва се, че тя не е получила писмата ми??? Защото, виждате ли, сайта на конференцията бил закрит. Извиняват ми се, че не са ме уведомили мен и другите колеги. Забавен е техният отговор. Както вече писах, още същия ден, в който получих рецензията, написах отговор и го пратих на адреса, от който ми пратиха рецензията. За всеки случай на следващия ден пак изпратих моя отговор. Според тях излиза, че щом са ми пратили рецензията, моментално са закрили своя мейл. Ле, ле-е-е-е-е-е-е! Уникално бързи!!! И с прекомерно голямо „внимание“ към мен!!! Не е за вярване!

На 20.09.2017 год. изпращам молба до Таня Чавдарова да ми се предостави препис от протокола на заседанията на катедрата, където се обсъжда моя доклад, тъй като правя изследване за новите прояви на идеологическа цензура и „..... ще е интересно да запазим за историята на българската социология имената на тези, които се опитват да възразят функциите и позициите на „философската

бригада на Тодор Павлов“. А и на тези, които им се противопоставят!⁸⁴

Както и да е – на 26.10.2017 год. пак пращам моя отговор на рецензията, както на Таня Чавдарова, така и на всички членове на катедрата. Отдавна използвам този прием на борба срещу цензурата – пращам моят материал до колегите от гилдията. Това дава ефект. Същият ден получавам отговор от Благовест Георгиев:

На 26-10-2017 19:30, Blagovest написа:

Георги, здравей,

Учудвам се въобще, че се е стигнало до рецензия на вашия доклад на конференцията на катедрата. По начало, беше отчетено, че комисията по допускане на материали не си е свършила работата, като е пропуснала да отхвърли доклада ви като подходящ за конференцията. Според здравите сили в катедрата докладът страда от редица методологически и съдържателни недостатъци, които го обричат на неадекватност. Той е изначално неадекватен на добрия либерален тон, който трябва да се следва. Оттук произтича наукоподобната рационализация на незадоволените либерални очаквания, появила се под формата на рецензия. Но ти в отговора си искаш твърде много от рецензентите – 1. да се дадат методологически аргументи за отхвърлянето на методология (марксистката); 2. да се дадат съдържателни аргументи за отхвърлянето на съдържателния анализ и обобщения на исторически факти (геополитическа разстановка на силите и интересите. Боже господи, каква теория на конспирацията, след като става дума за исторически променящ се баланс на сили, които винаги се проявяват като групови, кланови, държавни и пр. интереси и пр.); 3. да обяснят защо русофобията въобще може да бъде някакъв обяснителен принцип, след като изначално се приема, че русофилията противоречи на правилната либерална конструкция на света около нас.

Повярвай ми, искаш твърде много от тях и от здравите сили в катедрата. Няма смисъл, налице е шизофрено смесване на напъни за позитивен анализ на чужди тези, наблюдения и изводи (твоите, вашите с Калоян) с предвзето идейно насилие над фактите. Това си е чиста проба патология, същата, за която говори Х. Моргентоу по повод на воденето на външна политика.

⁸⁴ Виж Приложение № 5 „Молба за предоставяне на препис от протокол“

Сега, нещо важно. Скоро, в седмицата между 13 и 17 ноември, ще те покания на представянето на последната ми книга „За химерата, наречена колективна сигурност“.

Поздрави, Благовест“

Моралната подкрепа на Благовест Георгиев ме зарадва. Как се развиха нещата по нататък?

На 16.11.2017 год. Калоян Харалампиев, като член на катедра „Социология“ на СУ „Св. Климент Охридски“ получава информация от редколегията на сборника и ми я препраща. От тази информация разбирам, че докладът ни с Калоян „категорично“ е отхвърлен от редколегията. Заедно с него са отхвърлени „категорично“ още докладите на Златина Богданова, Валентина Миленкова, Антоанета Гетова и Юлиан Борисов, Начко Радев, Тодорка Кинева и Таня Рейтан-Маринчешка. Обърнете внимание – всички доклади са на **външни** на катедрата колеги. Липсата на професионална етика е типична за „философската бригада“ на Т. Павлов. Както на старите, така и на новите ипостаси. Получава се, че за да могат да отстранят нашия доклад, те са отстранили докладите и на други външни колеги.

От писмо до мен на Таня Чавдарова на 23.11.2017 год. разбирам, че на моя доклад е писана втора рецензия. И че тази рецензия, която аз още не съм получил е също отрицателна, и въз основа на нея докладът ми е отхвърлен на заседание на катедрата. Очевидно членовете от бригадата за идеологическа цензура са се „засрамили“ от първата – доста неграмотно написана рецензия, и са решили да си „измият лицето“ с по прилично написана рецензия.

Ето писмото до мен на Таня Чавдарова и моя отговор до нея и членовете на катедрата. Впрочем, нещо интересно – Таня също започва да пише писмата си до мен с копие до членовете на катедрата. Радвам се, на което!

2017-11-23 21:20 GMT+02:00 naidenov <naidenov@tu-sofia.bg>:

На 23-11-2017 14:29, Tanya Chavdarova написа:

„Георги, здравей, пиша с информацията, че на вчерашното си заседание нашата катедра прие съдържанието на юбилейния ни Годишник, книга Социология. По повод на твоето възражение, с което членовете на катедрата бяха запознати чрез писмото ти до тях,

редакционната колегия на Годишника ни извести решението си да възложи втора рецензия за твоята статия и ни запозна със съдържанието ѝ. Тя, за съжаление (Хо, хо, хо! – бел. моя), е също отрицателна. Копирам в този мейл доц. Маринова, главен редактор на Годишника, която, предполагам, при първа възможност ще ти изпрати втората рецензия. Поздрави и приятен ден, Таня“

Позволявам си, уважаеми читатели да не променям правописа на писмата и на рецензиите.

Веднага отговарям на Таня Чавдарова.

„Привет, Таня! От писмото ти разбирам, че сте взели решение преди аз да съм получил втората рецензия и съответно да имате отговор от мен. За мен е „чест“, че съм „заслужил“ още една рецензия. Но виждам, че вашата „философската бригада за идеологическа цензора“ не смее да влезе в академична дискусия с мен. Впрочем, това е типично за „философската бригада“ на Тодор Павлов. Като получа рецензията, ще напиша отговор на нея. И ще ви го пратя. Въпреки, че вие вече сте взели решения. Междувременно пращам на теб и цялата катедра моя доклад на нашата конференция на 21 ноември. Тъй като в нашия сборник има ограничения на обема, след един месец ще потърся къде да публикувам тази статия,⁸⁵ която заедно със следващата рецензия и моя отговор, очевидно ще добие обем на студия.⁸⁶ Обръщам се към четирите членове на редколегията, които в моя доклад определям като „философската бригада“ на Тодор Павлов – ако някой от вас не се чувства член на „философската бригада“ на Тодор Павлов, и по някакъв начин със своето поведение е показал това, да ми съобщи по мейла. Същото се отнася и до другите членове на катедрата. Който не подкрепя действията на вашата бригада за идеологическа цензура – да ми съобщи в мейла. Ще напиша имената на обадилите ми се както в доклада си, така и в студията. Впрочем обещах на участниците в конференцията и ще

⁸⁵ Използвам и двата изрази – „доклад“ и „статия“, тъй като на нашата конференция презентирах доклад, тоест кратък вариант на вече написаната голяма статия. За мое удоволствие, впоследствие се оказа, че може да бъде публикуван по големия материал. Така че се публикува статията. Виж: Найденов, Г., Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов, В: Научни трудове, Том 1/2018 г., Издателски комплекс – УНСС, С., 2018 г., стр. 81-94

⁸⁶ А, ето, изследването стана не студия, а солидна част от монография.

пратя по мейл до тях цялата студия. Това мое писмо, а също и следващите документи също ще включа в студията. Ще пратя студията и до членовете на БСА, тъй като дейността на възродената „философска бригада“ за идеологическа цензора на Т. Павлов касаят цялата ни гилдия. Така че – повтарям, който се разграничава от действията на вашата бригада за идеологическа цензура – да ми съобщи по мейла. Бъдете живи и здрави! Георги Найденов“

Тук дължа едно пояснение. За каква „наша“ конференция става дума и за какъв мой доклад?

Става дума за Юбилейна конференция на кат. „Икономическа социология“. В тази конференция двамата с Калоян Харалампиев имаме доклад. Но тъй като в качеството ми на член на катедрата аз имам право и на втори доклад, а бързо се ориентирах, че философската бригада за идеологическа цензура на кат. „Социология“ на Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ ще направи всичко възможно да елиминира доклада ни с К. Харалампиев на тяхната конференция, своевременно, без да дочакам тяхното решение, направих заявка за втори мой доклад на тема – „Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов“. Както вече обясних под линия, този доклад е публикуван като статия в Научните трудове на УНСС.⁸⁷ В тази статия, опирайки се на изследването на Ивайло Знеполски и използвайки неговата терминология, описвам новото проявление на идеологическа цензура, което до този момент проявява бригадата на Т. Павлов от катедра „Социология“ на СУ „Св. Кл. Охридски“ по отношение на нашия доклад с К. Харалампиев.

Специална благодарност дължа на ръководителя на нашата катедра – Андрей Нончев и на председателя на организационния комитет – Георги Петрунов, които отлично знаеха за какво става дума. И какви проблеми може да им донесе на тях лично включването на моя доклад. Но се държаха много достойно. След като разбрах, че темата на доклада ми е приета и съм включен в програмата на нашата конференция, бързо написах статията и я изпратих на кат. „Социология“ на СУ „Св. Кл. Охридски“. И започна една **истерия** сред

⁸⁷ Найденов, Г., Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов, В: Научни трудове, Том 1/2018 г., Издателски комплекс – УНСС, С., 2018 г., стр. 81-94, ISSN 0861-9344; online – 2534-8957

бригадата за идеологическа цензура. Моментално върху двамата ми колеги започва да се оказва натиск докладът ми да не бъде допуснат до конференцията. Впрочем, Г. Петрунов е председател на БСА. И за това е „подръка“ на Таня Чавдарова, член на Управителния съвет на БСА.

Междувременно се случва още нещо. Мила Минева написва представяне на конференцията в сп. „Социологически проблеми“. Но не всички доклади са представени. Ако съпоставим списъка на представените и липсващите доклади със списъка на приетите и отхвърлените доклади, се получава интересна „картинка“. Почти всички от представените доклади са приети за печат, с две изключение – доклада на проф. Начко Радев и доклада на Антоанета Гетова и Юлиан Борисов. И обратно – почти всички от липсващите доклади са отхвърлени, отново с две изключение – Вяра Стоилова, която обаче се е отказала, и Петър Чолаков. Нашият доклад с Калоян Харалампиев, а също докладите на Валя Миленкова, Тодорка Кинева, Таня Рейтан-Маринчешка и Златина Богданова нито присъстват в представянето, нито са одобрени за публикация. Това може да се формулира като **предзададено отхвърляне**. Тогава стои въпросът защо изобщо ни рецензираха!?

Каква е практиката при провеждане на други конференции със същия регламент като конференцията на кат. „Социология“ на СУ „Св. Климент Охридски“?

Давам няколко примера:

а) 2016, Икономическа социология 4.0. Сборник доклади от юбилейна научна конференция, посветена на 40-ата годишнина от създаването на катедра „Икономическа конференция“. Издателски комплекс – УНСС:

„Издателският комплекс не носи отговорност за съдържанието и стила на изложение на авторите. Авторите носят пълна отговорност за оригиналността на произведението, както и за грешки, допуснати по тяхна вина.“

б) 2013, Съвременен развие на статистиката и информационните технологии. Национална научна конференция, посветена на международната година на статистиката. Издателски комплекс – УНСС:

„Издателският комплекс не носи отговорност за съдържанието и стила на изложение на авторите. Авторите носят пълна отговор-

ност за оригиналността на произведението, както и за грешки, допуснати по тяхна вина.“

в) 2013, Статистиката като наука, образование, професия и дейност. Сборник с доклади от международна научна конференция. Издателство „Наука и икономика“, Икономически университет – Варна:

„Публикуваните доклади не са рецензирани, редактирани и коригирани. Авторите носят пълна отговорност за оригиналността им, за съдържанието и за грешки, допуснати по тяхна вина.“

г) 2011, Перспективи и предизвикателства пред обучението по бизнес администрация. Юбилейна научна конференция по повод 20 години специалност към катедра „Управление“. Авангард Прима:

„Авторите носят пълна отговорност за авторството си и за оригиналността на произведението, както и за грешки, допуснати по тяхна вина.“

д) 2011, Икономиката и управлението в ХХІ век – решения за стабилност и растеж. Международна юбилейна научна конференция. Академично издателство „Ценов“, Свищов:

„Публикуваните доклади не са редактирани и коригирани. Авторите носят пълна отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници, както и за езиковото оформление на текстовете.“

е) 2006, Статистиката и предизвикателствата на информационното общество през ХХІ век. Сборник с доклади от научна конференция с международно участие. Издателство „Наука и икономика“, Икономически университет – Варна:

„Публикуваните доклади не са редактирани и коригирани съдържателно. Авторите носят пълна отговорност за тяхната оригиналност, съдържание, пропуски и евентуални грешки по тяхна вина.“

Ето, такава е практиката! Докладите се публикуват, а авторите носят **личната** си отговорност. Очевидно е, че в другите университети си нямат „философски бригади“ за идеологическа цензура, каквато си има кат. „Социология“ на Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Как се развиват събитията по нататък?

Ръководителят на катедрата Таня Чавдарова на 24.11.2017 год. отговаря на моето писмо:

„Уважаеми проф. Найденов,

в отговор на Вашия имейл и прикачен текст се налага да изтъкнем общоизвестния и световно наложен модел за работа на едно научно списание. То се ръководи от редколегия, която насочва постъпилите статии към един, двама или трима научни рецензенти в зависимост от ресурсите и политиката на списанието. Авторът получава анонимизирана рецензия, която завършва с решение – статията се приема в същия вид, предлага се за публикуване след корекции или се отхвърля. Право на автора е да възрази срещу рецензията. Право на редколегията е да реши дали да възложи на друг рецензент допълнителна рецензия или не. Така работи едно списание – то не организира дискусии с автора, нито пък му предоставя запис от обсъжданията в редколегията (каквито искания Вие отправихте). Дискусиите в научното списание имат едно единствено публично проявление – когато редколегията реши да публикува, последователно или едновременно, няколко научни позиции/текста, съдържащи различни аргументи по дадена тема. Така тя повдига значим, от нейно гледище, научен проблем.

Конкретно за конференцията, организирана от катедра „Социология“ и списанието ни, наречено *Годишник на СУ*, книга „Социология“:

1. Преди конференцията бе обявено, че изнесените доклади ще бъдат публикувани в списание. Отново се налага да изтъкнем общоизвестния факт, че има съществена разлика между списание и сборник с доклади от конференция. Сборникът съдържа статии, преминали или не през научна редакция, тоест през съдържателна рецензия. Научната стойност на един сборник в двата случая е несъмнено много различна.

2. Допълнението в анонса към авторите след конференцията следва логиката точно на обстоятелството, че статиите се предвижда да бъдат публикувани в списание, тоест те ще бъдат рецензирани. Нищо неестествено и нищо със задна дата няма в това.

3. Отношението между катедрата и списанието са следните: катедрата избира главния редактор, редколегията и основните правила за работа на списанието; редколегията организира приема на статии и насочва всяка към един анонимен рецензент; редколегията има свобода да прецени при каква ситуация ще даде една статия на втори рецензент; редколегията изпраща на катедрата постъпилите

статии и рецензиите към тях и катедрата ги приема. В борбата си да утвърждава висок научен стандарт на списанието катедрата въведе през тази година анонимизираното рецензиране, което е световна норма; още повече, в условията на една малка научна общност, то е и крайно наложително.

4. Веднъж вече бе отвърнато, но изглежда се налага повторение – Т. Чавдарова не е отговорила на Вашия имейл от октомври, защото той е бил изпратен не до нейния личен имейл адрес, а до имейл адрес, създаден специално за целите на конференцията, и престанал да функционира през май – около два месеца след провеждането ѝ. Отново се извиняваме, че катедрата не е уведомила своевременно участниците в конференцията за този факт.

5. Обзорът за конференцията, публикуван в списание „Социологически проблеми“ в рубриката му за научен живот, е авторски. Той е възложен от катедрата, но не е санкциониран от нея, тъкмо защото е замислен като авторски.

Статията, която Вие в съавторство подадохте към списанието, премина през посочените процедури, както и всички други статии. С това смятаме процедурата за приключена. Останалото е въпрос на Ваша интерпретация, която не намираме за уместно да коментираме.

Поздрави,
проф. д.с.н. Таня Чавдарова, ръководител на катедра „Социология“

доц. д-р Светла Маринова, главен редактор на Годишник на СУ, книга „Социология“

Без да се бавя, същият ден им пращам следния отговор:

До „философската бригада“ за идеологическа цензура
на Тодор Павлов
Проф. д.с.н. Георги Найденов

Уважаеми колеги от „философската бригада“ на Тодор Павлов – Таня Чавдарова и Светла Маринова,

1. Непонятно ми е защо ми разказвате за „общоизвестния и световно наложен модел за работа на едно научно списание“. Да съм изпращал статия във вашето списание? Не съм!!! Участвал съм в юбилейната конференция на вашата катедра. Изпратил съм на ка-

тедрата своя доклад. Толкоз! Това че вие, бригадата за идеологическа цензура сте убедили катедрата да промени постфактум регламента на конференцията и то след нейното провеждане е ваш проблем, а не мой!!! Нищо общо нямам с вашето списание.

2. Поисках от Таня Чавдарова да ми „... предостави протокол или запис при обсъждането на рецензията и моя отговор на катедрното заседание!“. Какво общо има това с „процедурите“ на вашето списание? Нищо общо! Протоколът от заседанието на катедрата е официален документ. Щом отказвате да ми го предоставите, ще се обърна към следващите равнища на управление на вашия факултет. Ако се наложи и към университетското ръководство. Моята цел е да установя от протоколите (настоявам да получа протоколите от заседанията на катедрата на 16.03.2017, 17.05.2017 и 22.11.2017 години), доколко моят доклад е причина за промяна пост фактум на регламента на конференцията. И доколко „философската бригада“ на Тодор Павлов е имала намерение преди написването на първата рецензия моя доклад да бъде подложен на идеологическа цензура. За мен това е важно тъй като:

3. В мен се създава впечатление, че съм причина да не се публикуват докладите на Златина Богданова, Валентина Миленкова, Начко Радев, Тодорка Кинева и др. Решили сте, за да не е „ачик“ идеологическата цензура към моя доклад, да изхвърлите още няколко доклада. Дано да не е така! Защото съм приятел с повечето от изхвърлените. С някои от тях съм работел по проекти и имаме съвместни публикации. Терзая се! Лесно ще успокоите моите тревоги, като ми съобщите, че просто за да освободите място за свои студенти и докторанти сте изхвърлили докладите на външни за вашата катедра преподаватели. Допускам и двата мотива за вашето решение. Но каква е относителната тежест на всеки от тези мотиви ще си изясня от протоколите на заседанията. Успокойте ме, колеги!

4. Престанете да се излагате, колеги! Таня, провери си пощата! Какво ми пишете със Светла – „Т. Чавдарова не е отговорила на Вашия имейл от октомври, защото той е бил изпратен не до нейния личен имейл адрес, а до имейл адрес, създаден специално за целите на конференцията, и е престанал да функционира през май.“ Ми не е вярно това. През октомври съм ти пратил писмо на личния мейл. Бива ли така да се излагате?! Предполагам, че имате предвид писмото ми през септември. Него съм пратил на 20.09.2017 год. на след-

ния мейл: sociology@phls.uni-sofia.bg.

А нещо да кажете за моя отговор на първата рецензия? Аз го изпратих същият ден, в който я получих. Дублирах отговора и на следващия ден. Нали няма да ме убеждавате, че щом сте ми пратили рецензията, моментално, същия ден сте закрили мейла!!!

5. За „авторството“ на обзора за конференцията, публикуван в списание „Социологически проблеми“ в рубриката му за научен живот нямам никакво съмнение. Мила Минева е член на „философската бригада“ на Тодор Павлов за идеологическа цензора. Ясно е какъв „обзор“ ще напише. Друго съм писал в моя доклад на нашата конференция. А именно за „предзададеното отхвърляне“. И че след като отхвърлянето е „предзададено“, то „Тогава стои въпросът защо изобщо ни рецензираха!?“. Ето, по този въпрос кажете нещо. А не че катедрата не носи отговорност за авторския материал на Мила Минева. Знам че не носи!

Бъдете живи и здрави, колеги от „философската бригада“ на Тодор Павлов! Дерзайте!“

Междувременно на 24.11.2017 год. получавам най сетне втората рецензия.⁸⁸

Ето моят отговор на втората рецензия:

„Отговор на Бригдата за идеологическа цензура в кат. „Социология“ на СУ „Св.Кл. Охридски“, относно втората рецензия на доклада ни с доц. Калоян Харалампиев – „Третият арбитраж – апокалипсис сега? Или по-късно!“

Проф. д.с.н. Георги Найденов

Уважаеми колеги Светла Маринова, Милена Якимова, Боян Знеполски и Мила Минева! Днес – 24 ноември, получих втората рецензия на моя доклад. Преди да дам отговор на тази рецензия, искам да ви обърна внимание на един „технически“ въпрос.

Знам че вие сте прочели тази рецензия пред катедрата на заседанието от 22 ноември. Знам, че сте я пратили на моя съдокладчик по рано. Чудя се защо на мен ми я пращате чак сега. Когато заседанието на катедрата вече е минало. Създава се впечатление, че се страхувате от моя отговор. Който отлично знаете, че в рамките на

⁸⁸ Виж Приложение № 5 Рецензия 2

същият ден ще пратя на членовете на катедрата. Eeeeeeeee, колеги – чак толкова ли съм „страшен“? Пращате я на доц. Калоян Харалампиев към когото нямате претенции. А на мен не я пращате!? Въпреки, че претенциите ви са именно към мен! Не бойте се от мен, колеги! Аз се забавлявам с вас. Няма да бъда груб. Както виждате – внимателен съм. Ще видите, че нашето „общуване“ постепенно ще ви хареса. Питайте моите студенти! Винаги в началото на нашето общуване ги предупреждавам, че ще насилвам техния начин на мислене. И че в същото време ще бъда внимателен с тях. И че ще им хареса. Е, харесва им. И на вас ще ви хареса. Сега ви е „терсене“. Но се обзалагам, че след известно време ще ви хареса!

А сега относно втората рецензия.

Радвам се, че за разлика от първия път, този път ми пращате грамотно написана рецензия! Авторът е несъмнено грамотен. Обаче, уви, не е грамотен професионално. Какво имам предвид?

1. В началото на рецензията, а и след това, той се опитва да ме иронизира. „Статията представлява съобщаване на Истината за историята на света през последните 2-3 века, както и за очакваното (пропуснал е буквичката „в“ – бел. моя) света близко бъдеще (остава единствено въпросът ядрената война след десетина или трийсетина година ще се случи).“

Колегиинииини! Още в началото на нашия доклад изрично изтъкваме и цитираме Ф. Бродел и В. Пантин, чиито изследвания на еволюцията на световния пазар са методологическата основа на нашето изследване. Съвсем друг е въпросът дали с всичко в тези автори сме съгласни. С доц. Калоян Харалампиев направихме много обстойно количествено изследване на степента, в която се съкращават дългите вълни на Кондратиев. Издадохме монография – „Дългите вълни на Кондратиев при „социализма“. Количественото изследване показва, че степента на съкращаване на дългите вълни на Кондратиев е по малка от лансираната от В. Пантин, който използва качествени методи. Това не променя ценността на неговите изследвания. Ще ви изпратя по мейла една негова монография. Защото я няма в България. Ако проявите интерес ще ви изпратя и други негови изследвания.

Но, колегиинииини! В България постоянно се издават и преиздават книгите на Бродел!!! Ми, прочетете ги, бе, колеги! От обсъждането на моя доклад останах с впечатление, че във вашата катедра

някои хора страдат от сериозен професионален дефицит! Което е лошо! Впрочем, досетихте ли се защо центъра на световната търговия се движи на запад? Ако още не сте се сетили, или не сте направили справка с Бродел, кажете! Ще ви обясня!

Така че – никакви претенции да „съобщавам Истината за историята на света през последните 2-3 века“ нямам. Историята на философията е твърде сериозна наука. Аз издадох учебник – „Теория и история на цивилизациите“. Но никога не съм си помислял, че имам капацитета да кажа нещо съвършено ново в тази много интересна област. Хайде – посочете ми нещо в доклада, което се различава от тезите на Ф. Бродел и В. Пантин. Повтарям, иронията на автора на рецензията показва едно единствено нещо – сериозния дефицит в неговата професионална образованост.

2. Нашите цели и претенции с доц. Калоян Харалампиев са съвършено други – да изследваме рисковете от световна ядрена война. И да определим периодите, когато тези рискове са най големи. За целта освен изследване на дългите вълни на Кондратиев, които ни показват в какъв момент от еволюцията на световния пазар сме понастоящем, изследваме и цикличността на американския военен бюджет. Обяснили сме защо!

3. Мога само да се забавлявам с „приказката“: „Ясно е, че подобен текст няма как да постави социологически релевантен въпрос/проблем, нито да проведе социологически анализ на каквото и да е.“ Хо, хо, хо! „Нямало как“??? Стегни сЪ, колега!

4. Забавно е и твърдението – „Статията представлява поредица от твърдения без каквато и да било аргументация.....Смятам за излишно да давам примери – те могат да бъдат открити буквално на всяка страница от текста.“ Ми – дай примери, бе, „колега“!

5. Хо, хо, хо! Искрено се забавлявам със следното – „Напълно подвеждаща е първата част на текста – „1. За какъв „трети арбитраж“ става дума?“, – доколкото създава очакването за изясняване на употребата на „арбитраж“ и „арбитър“. Нищо в тази част не прояснява какъв е смисълът на употребата на тези две думи“. И веднага следва цитат от нашия доклад – „Става дума за арбитраж в битката на стария център на световната търговия и новия претендент, в третия пореден цикъл на еволюцията на световния пазар след промишлената революция във Великобритания през 18-ти век. Руският народ има трагичната съдба всеки век след промишлената революция

да бъде арбитър в конкуренцията и съперничеството на стария център и новия претендент за център на световната търговия.“ Тоест – веднага се дава моето пояснение. Уважаеми членове на бригадата за идеологическа цензура. Толкова ли не можете да намерите ваш колега, който да има поне малка концентрация на мисленето? Недейте така! Обиждате ме и с този рецензент. Не ми е „кеф“ да ви „оправям“. Много сте „дашни“. Ми, поопънете ми сЪ малко! Малко съпротива ще ми направи кефа.

6. Няма и няма в рецензията конкретна критика. Ето – „Руският народ очевидно не може да бъде какъвто и да е „арбитър“, ако все пак се използва някое от познатите ми значения на думата; т.е. „арбитър“ е Русия, както става ясно малко по-късно, отново след подчертаване на трагедията на народа: „Трагична е съдбата на руския народ. В сблъсъците си за контрол на световните ресурси и пазари, съперническите си фракции на световния капитал неизбежно опират до **арбитража** на Русия“ (с. 1). „Арбитърът“ Русия всъщност се оказва обект на завладяване на „съперническите си фракции на световния капитал“. Уважаеми членове на Бригадата за идеологическа цензура – виждате ли противоречие в писаното от мен? Че Русия е арбитър и че руския народ е арбитър??? Надявам се не считате, че единствено руският елит е арбитър в битката между стария център и новия претендент. Ни най-малко не подценявам ролята на руския елит в арбитража. Но възлова роля в този арбитраж изиграва руският народ – с неговата самоотверженост, само пожертвователност, готовност да понесе лишения и жертви в името на свободата на своята Родина. Жалко е, че рецензента не разбира тези неща! А вие разбирате ли ги?

7. Още една критика – „„Защо „дългите вълни на Кондратиев“? Защо „американския военен бюджет“? И още подобни въпроси, които нямат отговор.“. Че как да нямат отговор? Още в началото на статията сме дали отговор на въпроса „Защо „дългите вълни на Кондратиев“? След това сме дали отговор и на въпроса „Защо „американския военен бюджет“?“ Как така да нямат отговор тези въпроси? Искате ли да цитирам няколко страници текст?

8. Още забавни цитати – „текстовете, в които се случва свързване на неаргументирани твърдения с произволно подбрани данни, има всички основания да се определят като манипулативни.“ Е, няма такива текстове! И в какъв смисъл сме „злоупотребили“ с дълги-

те вълни на Кондратиев, като сме ги свързали „с (неаргументирано подбрани) данни за военния бюджет и за федералния дълг на САЩ“? Какво значи „неаргументирано подбрани данни“ за военния бюджет и за федералния дълг на САЩ“? Имам чувството, че изследването на динамиката на военния бюджет и на федералния дълг на САЩ много дразни рецензента. мЪ не така, душице! Стегни сЪ!

Драги членове на Бригадата за идеологическа цензура на Тодор Павлов! С удоволствие ще продължа в публичното пространство дискусията си с вас. Тези дни ще отговоря и на писмото на Т. Чавдарова и С. Маринова до мен.⁸⁹

Продължението следва!“ 25.11.2017 год.

Впрочем, кои са членовете на „философската бригада“ на Т. Павлов в кат. „Социология“ на СУ „Св. Климент Охридски“?

Ето членовете на редколегията: Председател – Светла Маринова. Членове – Милена Якимова, Боян Знеполски и Мила Минева. Дали и четиримата са „ентусиазирани“ членове на „философската бригада“ на Т. Павлов, кои от другите членове на катедрата също са членове на бригадата се разбра скоро. Защото в писмото ми до тях от 23.11.2017 год. и до катедрата им правя предложение, който не се чувства член на бригадата на Т. Павлов за идеологическа цензура – да ми пише. Е, никой от четиримата не ми писа. А от катедрата мейл с морална подкрепа пак ми написа само Благовест Георгиев. В Приложение № 6 съм дал неговото писмо.⁹⁰

Изводът е – „ядро“ на бригадата за идеологическа цензура в кат. „Социология на Философския факултет са Светла Маринова, Милена Якимова, Боян Знеполски, Мила Минева и Таня Чавдарова. Със сигурност не са членове на „философската бригада“ моят съдокладчик Калоян Харалампиев и Благовест Георгиев. Останалите членове на катедрата са „плаха“ „маса“.

А сега да се върнем на историята с доклада ми: „Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов“.

Всички членове на катедра „Социология“ бяха запознати с моя доклад предварително, тъй като лично им го бях изпратил по мейла. Но нито един не дойде на нашата конференция да ми опонира. Не

⁸⁹ Въсъщност отговорих същия ден – цитирания ми по-горе отговор.

⁹⁰ Виж: Приложение № 6 Благовест Георгиев, писмо 2

дойде никой и от бригадата за идеологическа цензура, въпреки че става дума за тяхната дейност. Това е интересна черта в поведението на сегашната бригада на Тодор Павлов за идеологическа цензура – избягването на публичния диспут. На тях им се „нрави“ да обругават идеологически „ревизионисти“ като мен в ограничени кръг на една или друга **институция**, но не и да влизат в публична дискусия. Защото в научно отношение са слаби и некомпетентни.

Друга характерна черта на идеологическите цензури е пренебрежителното им отношение към нашата професионална гилдия. Подкрепяни от официалната власт (която ги назначава на възлови постове в бранша, подарява им проекти и пр.) те загубват чувство за реалистичност, изпълват се с високомерие към останалите членове на професионалната гилдия.

Заявките за нашата конференция са много по рано, отколкото моя личен конфликт с бригадата за идеологическа цензура. Никой от бригадата за идеологическа цензура не подаде заявка за участие в нашата конференция. Никой!!! Единственото хабилитирано лице от тяхната катедра, което участва в конференцията беше Калоян Харалампиев, с който имахме съвместен доклад. От цялата катедра участва само една бивша тяхна докторантка. Очевидно вирусът на високомерието и пренебрежението е силно заразен. Това показва фактът, че никой от катедрата не участва на нашата конференция.

Забавно е, че след нашата конференция бригадата за идеологическа цензура започна да оказва натиск върху А. Нончев и Г. Петрунов да се спре публикацията на моя доклад под претекст – да не се влошават отношенията между двете катедри. Вижте парадокса, уважаеми читателю – те, бригадата за идеологическа цензура, не публикуват докладите на двама членове на нашата катедра, участвали в тяхната конференция; никой от тяхната катедра не участва в нашата юбилейна конференция, и отгоре на това приказват, че публикуването на моята статия ще влоши отношенията между двете катедри. Високомерие, пренебрежение и липса на каквато и да е реалистичност. Поведение, извън всякакви стандарти на професионална етика!!! Ми, спорете с мен, уважаеми колеги. Статията ми може да бъде подложена на всякаква публична критика. За вас е изгодно публикуването на тази статия. Защото ще можете да я критикувате.

Е, да, обаче там е работата, че бригадата за идеологическа цензура не харесва публичните дискусии. Те не търпят чуждото мнение,

не търпят мнение извън рамките на официалната идеология на комунистическата номенклатура. Именно за това правят това, което прави бригадата на Тодор Павлов през 60-те и 70-те години. Не допускане на публична дискусия по теми, които са извън официалната догматика на управляващата класа. В случая на комунистическата номенклатура.

А. Нончев и Г. Петрунов не се подават на натиска. Статията ми е публикувана. Но се случва нещо много интересно. Преди публикуването на заседание на Управителния съвет на БСА Таня Чавдарова, като член на Управителния съвет повдига въпроса за моята статия. И се стига до парадокс – Българската социологическа асоциация (БСА), която е **съорганизатор** на нашата юбилейна конференция, отказва името ѝ да фигурира в сборника издаден от нашата конференция. Докъде стигна бригадата за идеологическа цензура на Тодор Павлов? Заради един доклад да принуди Управителния съвет на БСА да се откаже от участието си като съорганизатор на нашата конференция? Имам чувството, че Таня Чавдарова изобщо не усеща колко **срамно** е нейното поведение!

Това решение на Управителния съвет на БСА не ме вълнува. Но все пак изпращам до председателя на УС – Г. Петрунов молба да ми предостави препис от протокола на това събрание.

Ето преписа:

**„Протокол №1/2018г. от Заседание на УС на БСА,
проведено на 16.01.2018г. в гр. София,
СУ „Св. Климент Охридски“, Кампус Изток –
бул. Цариградско шосе 125, бл. 4, ет. 4, ауд. 423**

Присъстват: доц. д-р Георги Петрунов, доц. д-р Лилия Димова, д-р Мариета Христова, д-р Петрана Стойкова, доц. д.с.н. Светла Колева, доц. д-р Стойка Пенкова, проф. д.с.н. Таня Чавдарова и Божидар Христов – протоколчик.

5. Георги Петрунов обобщава съвместната конференция на БСА и к-ра „Икономическа социология“ в УНСС, която беше много успешна с голям брой участници (75), както утвърдени учени, така и докторанти от всички звена, обучаващи в специалност „Социология“.

Петрунов заявява, че УС трябва да обсъди въпроса за публикуване на докладите от конференцията и дали БСА да бъде съиздател,

защото един от докладите в конференцията е провокирал сериозно напрежение, особено в катедра „Социология“ на СУ.

Таня Чавдарова пояснява, че става въпрос за текст на проф. д.с.н. Георги Найденов, който е реакция на решение на списанието на катедрата въз основа на две анонимни рецензии, с което отхвърля статия на Георги Найденов в съавторство с Калоян Харалампиев. След отхвърляне на статията Найденов започва да пише до членовете на катедрата с обвинения, включително, че са част от идеологически бригади, което е и в основата на текста, представен на конференцията на БСА и УНСС.

Светла Колева заявява, че това не е допустимо.

Георги Петрунов казва, че е разговарял няколко пъти с представители на СУ, както и с ръководството на к-ра „Икономическа социология“ и с проф. д.с.н. Георги Найденов в опит да се намери изход от създалата се ситуация. Проф. Найденов има твърда позиция, че остава зад написаното и е готов да го защити в дискусия. Ръководството на к-ра „Икономическа социология“ има твърда позиция, че всеки автор носи отговорност за това, което пише и че няма да цензурира никой. Проведено е гласуване в Организационния комитет, където надделява мнозинство с позицията на ръководството на катедрата. При тези позиции от СУ предлагат БСА да не е съиздател на публикацията.

Таня Чавдарова заявява, че предлагат това, за да е ясно, че асоциацията по никакъв начин не толерира подобни текстове.

Приема се решение БСА да не участва като съиздател в публикацията от конференцията.

6. Разни....

Протоколчик:

Божидар Христов“

Уникално! БСА е съорганизатор на конференцията, но отказва да бъде съиздател на сборника от конференцията, заради публикуването в него на моя доклад на тема: „Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов“??? Представете си, уважаеми читатели – не може Управителният съвет на БСА да „толерира“ критика на идеологическата цензура??? По голям абсурд от това не мога да си представя!

Впрочем, убеден съм, че от членовете на Управителния съвет само неговия председател – Георги Петрунов и Таня Чавдарова са

чели моя доклад. Останалите членове са гласували автоматично предложението на кат. „Социология“ от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Георги Петрунов постъпи дипломатично в тази ситуация. Имам чувството, обаче, че повечето от колегите на кат. „Социология“ на СУ „Св. Кл. Охридски“ изобщо не разбират в каква **грозна** история са въввлечени от бригадата за идеологическа цензура на Тодор Павлов. Това е за тяхна сметка. Мисля, че рано или късно ще осъзнаят смисъла на това, в което са участвали.

Заклучение:

Борбата против новите ипостаси на „бригата за идеологическа цензура на Т. Павлов“ в Института по философия (понастоящем влял се в Института за изследване на обществото и знанието) и Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“, в частност фракцията ѝ в кат. „Социология“, не е безнадеждна. Фактът, че публикувах две мои статии в сп. Философски алтернативи, които са написани на основата на марксистката методология, фактът че въпреки огромния натиск на бригадата за идеологическа цензура на катедра „Социология“ от Философския факултет върху ръководството на нашата катедра и управителния съвет на БСА изнесох доклада „Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов“ и той беше публикуван означава, че при проявена упоритост и морална издръжливост бариерите поставяни от бригадата за идеологическа цензура пред марксисткия подход, пред изследвания извън идеологията на управляващата класа са преодолими.⁹¹ А статията ни с Ка-

⁹¹ Лошото е, че много колеги от гилдията, когато се срещнат с идеологическа цензура и/или липса на професионален морал, не се борят за правата си. Не им се занимава с недостойното поведение на хора като тези от бригадата за идеологическа цензура в кат. „Социология“ на СУ „Св. Кл. Охридски“. Например уважаемите от мен професори Валентина Миленкова и Начко Радев пострадаха, покрай мен, и техните доклади също не бяха публикувани. Обадах се и на двамата и ги попитах – написахте ли възражение. И двамата ми казаха, че не им се занимава с глупостите на така наречената „Редколегия“. Казаха ми, че рецензиите за техните доклади нямат нищо общо с професионализма, че са изпълнени с пренебрежение и липса на морал. Жалко, че не реагираха! Не бива да се примиряваме със *Злото*! А новите ипостаси на бригадата за идеологическа цензура на Тодор Павлов в кат. „Социология“ са едно от проявленията на *Злото*. Проф. Начко Радев

лоян за третия арбитраж вече е публикувана. Има среди, където не се страхуват от изследвания извън идеологията на управляващата класа, на комунистическата номенклатура.

Личните ми впечатления от петте ми срещи с новите ипостаси на бригадата на Тодор Павлов в двете основни идеологически звена – Института по философия на БАН и Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ са следните:

а) Докато преди 10.11.1989 год. философската бригада на Т. Павлов има влияние основно в Института по философия, но след борбите през 60-те и 70-те години – не и във Философския факултет, то след 10.11.1989 год. става обратно. Във Философския факултет по голямата част от преподавателите стават ревностни защитници, агитатори и пропагандатори на новата идеология на комунистическата номенклатура – антикомунизъм и русофобия. Причините за това са:

* Преподавателската работа създава навици и нагласи за успешна пропагандистка дейност. Умението на преподавателите от Философския факултет да говорят, да общуват с една или друга аудитория е школувано. Те имат висока обиграност в тази дейност. Несъмнено е предимството на преподавателите от Философския факултет пред научните работници от Института по философия за идеологическо обслужване на управляващата класа. Те са по ценни, по желани от управляващата класа;

* Преподавателите от Философския факултет са енергични, волеви, целеустремени към властта. Докато научните работници от Философския факултет поради спецификата на тяхната дейност са по умозрителни и сравнително по откъснати от политическия живот.

б) В катедра „Социология“ на Философския факултет има здраво ядро от преподаватели силно ангажирани с пропаганда на официалната идеология на управляващата класа и упражняващи идеологическа цензура в гилдията на социолозите. Явно е също, че за да се стигне до непримиримост в нашата гилдия към идеологи-

скоро след това почина от рак. Не знам доколко грозното и неморално поведение на бригадата за идеологическа цензура в кат. „Социология“ е ускорило неговата смърт. Но знам, че те, идеологическите цензори отровиха последните му години. За това моята книга е посветена на светлата памет на проф. д.с.н. Начко Радев!

ческата цензура ще трябва още много актове на противопоставяне, подобни на моя. Убеден съм, че рано или късно, в кат. „Социология“ ще се създаде обществено мнение отричащо прякото обвързване на преподавателите с агитация и пропаганда на идеологията на управляващата класа, обществено мнение, противопоставящо се на идеологическата цензура в нашата гилдия.

Всъщност актове на противопоставяне във Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ вече има. Вече има противопоставяне на обслужващата роля, която играе Философския факултет спрямо комунистическата номенклатура. Тези актове на противопоставяне ще разгледам в следващата глава – **Първи прояви на „ревизионизъм“**

5. глава. ПЪРВИ ПРОЯВИ НА „РЕВИЗИОНИЗЪМ“

5.1. Окупацията на „Св. Кл. Охридски“ през есента и зимата на 2013 год.

През лятото на 2017 год. се връщаме от конференция в Созопол с Калоян Харалампиев и Силвия Минева, и пътувайки аз коментирам пред нея учудването си от възстановяването на позициите на „догматиците“ след 10.11.1989 год. във Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“, от активната пропаганда на преподаватели на идеологията на управляващата класа – комунистическата номенклатура. Как може новото поколение преподаватели така лесно да зачеркнат историческата традиция на факултета, неговата заслуга да има относителна идеологическа автономност през 60-те и 70-те години на XX век?!

Силвия Минева ми каза нещо, което ме впечатли. „Догматиците“, агитаторите и пропагандаторите на идеологията на комунистическата номенклатура не са болшинство във факултета. Но те са „кресливи“, за разлика от останалите. Ние, каза ми тя, които искаме да запазим относителната независимост на „Св. Кл. Охридски“ от властта обикновено си мълчим. И за това се създава впечатление, че идеолозите на комунистическата номенклатура доминират при нас.“

Вярвам, че това действително е така. Още повече, че именно Силвия Минева реагира публично през зимата на 2013 год., когато отново „догматиците“ се опитаха да въвлекат „Св. Кл. Охридски“ в политически между кланови битки. Всъщност именно тогава в публичното пространство се появиха първите „ревизионисти“.

Ще разгледам тези първи прояви на „ревизионизъм“. Тоест, първото публично противопоставяне на свеждането на Философския факултет до обслужващо идеологически властта звено.

Това се случва през зимата на 2013 год. Отскоро управлява коалиционно правителство на БСП и ДПС, с министър-председател Пламен Орешарски. То управлява в условия на постоянен натиск и противопоставяне от страна на контролирани от американското по-

солство НПО-та и ГЕРБ. Причината за нетърпимостта на американския англосаксонски и американски еврейски елити е опита на правителството на П. Орешарски да възроди работата по Южен поток. Тоест, да защити българския национален интерес.

В определен момент американското посолство задейства контролираните от него агенти за влияние в СУ „Св. Кл. Охридски“. Група студенти, подкрепени от преподаватели окупира университета. Веднага на следващия ден „догматиците“ от Философския факултет, обвързани по един или друг начин с американското посолство свикват факултетно събрание, на което се приема декларация в подкрепа на окупацията. Но тази декларация не е приета единодушно. Появяват се първите „ревизионисти“, които се противопоставят на използването на университета за политически борби.⁹² Нещо повече! Въпреки че „кресливите“ „догматици“ са много активни и създават видимост в публичното пространство, че преподавателското „тяло“ на СУ „Св. Кл. Охридски“ подкрепят окупацията, „ревизионистите“ също успяват да получат достъп до медиите. Две преподавателки от университета – Мая Иванова и Силвия Минева, се изказват критично за това поредно използване на университета за политически цели.

На 28.10.2013 год. Петър Волгин прави интервю по радио „Хоризонт“ с Мая Иванова. По повод на декларацията тя казва следното: „Това беше един много добре подготвен фарс и всъщност това събрание се извърши в деня след окупацията. Те още бяха в 272-ра и изведнъж позволихме Философският факултет да легитимира подобно безумие. Това е много смущаващ пример на квазиморална правота, която се основава на усещане за избраничество. Всъщност това е морална глухота за словото на другите. Това прилича на социален расизъм. /.../ Те са красивите, умните и добрите, но интересно защо красивите, умните и добрите са винаги сини. Извинете, такава морална узурпация е първата крачка към фашизма. /.../ Всъщност, тези деца, тези студенти са използвани, всъщност

⁹² Използвам терминологията на Ивайло Знеполски. Той употребява и други термини, за да разграничи двата лагера – догматиците ги нарича партийни апаратчици, а ревизионистите – университетски учени. Виж: Знеполски, И., Как се променят нещата, от инциденти до голямото събитие първа част, Институт за изследване на близкото минало, Изд. Ciela, С., 2016 г., стр. 63

тяхното невежество.⁹³

Мая Иванова продължава да се противопоставя на използването на СУ „Св. Кл. Охридски“ за политически цели. В предаване на БТВ на 18.11.2013 год. тя влиза в спор с Кристиан Таков, подкрепящ окупацията на СУ „Св. Кл. Охридски“.⁹⁴ Ето какво казва Мая Иванова в това предаване: „Аз съм непрекъснато сред студентите. Волно или неволно чувам техните разговори. Милите те! Те са дълбоко аполитични. Ако направите едно допитване, те не знаят колко партии има в България. Честно ви казвам. Техните интереси са съвсем други. Първото нещо – университет и окупация, университет и вериги. Университет и окови. Това е nonsens. То е заченато като комедия“. Това е ясна позиция, че СУ „Св. Кл. Охридски“ не бива да се използва за арена на политически битки. Щом искат да се занимават с политика, нека си направят партия, казва тя.

През декември във в. „Дума“ излиза интервю с Мая Иванова. В него тя с болка споделя тревогата от моралните щети, които поведението на „догматиците“ нанася върху морала на студентите, за „политическото покваряване на младежта“.⁹⁵

Другият „ревизионист“ – Силвия Минева също още от началото на „събитията“ успява да „пробие“ в публичното пространство. Най-напред е-мил вестник публикува коментар на събитията от нейната лична страница.⁹⁶ По късно във вестник „Дума“ от 27 ноември 2013, брой: 276 излиза интервю на Светла Василева с нея под заглавие – „Сега усилено ни се глаголи за морал“. Подзаглавието му е многозначително – „Свидетели сме на опит за подмяна на моралността с политичността, казва преподавателката по етика от СУ“. В това интервю Силвия Минева публично се противопоставя на из-

⁹³ <http://bnr.bg/post/100075932/doc-maya-ivanova-okupaciyata-na-su-prilichana-socialen-rasizym>

⁹⁴ Дискусията е публикувана от БТВ под заглавие – „Окупацията раздели преподавателите в СУ“. Виж: <http://chara.blog.bg/politika/2013/12/12/doc-maia-ivanova-okupatorite-stignaha-do-absurda.1218457>

⁹⁵ Виж Приложение № 1: Мая Иванова: Окупаторите стигнаха до абсурда <http://chara.blog.bg/politika/2013/12/12/doc-maia-ivanova-okupatorite-stignaha-do-absurda.1218457>

⁹⁶ Виж Приложение № 2: Силвия Минева: Когато здравите сили побеждават здравия разум, от страницата на Силвия Минева, в е-вестник: <http://e-vestnik.bg/19025/kogato-zdravite-sili-pobezhdavat-zdraviya-razum/>

ползването на СУ „Св. Кл. Охридски“ за политически и геополитически цели под претекста на искането за морал в политиката:

„– Бяхте сред преподавателите, които не подкрепиха окупацията на СУ. Какво мислите за „моралните“ искания на студентите?

– Не одобрявам окупирането на университета – като цяло или на части. Това е морално неоправдано прекрачване на редове, което по аналогия бих оприличила на объркването на човек, който се нуждае от хляб, но отива да го търси не в хлебарницата, а в магазина за плодове. Подобно прекрачване води неизбежно до пренебрегване и омаловажаване на ценности и принципи, като академичната автономия и общата волята на академичната общност. Университетът открива време е „общност на културното гражданство“, на тези, чиято културност ги обединява в името на уважението и любовта към познавателните истини, тяхното търсене, откриване и споделяне. СУ беше такава общност, когато протестираше на жълтите павета през 2010 г. срещу финансовите рестрикции, наложени на университетите от тогавашните управляващи. Но дори тогава, когато всички заедно – преподаватели и студенти, протестирахме срещу нещо, което ни засяга съвсем пряко, не сме си позволявали такова своеволие и „светотатство“ като блокиране на университета. Излязохме да протестираме навън, а не станяхме заложници на самите себе си, окупирайки автономната университетска територия.

Университетът продължи да бъде такава общност и когато през февруари т.г. негови преподаватели и студенти се присъединиха и участваха в общественото недоволство срещу монополизма и растящата мизерия – по своя воля, а не защото някой е блокирал, окупира мястото, където учат, преподават, работят. Към това нека добавим и собствената му нормативна уредба, която ясно казва, че автономията на университета не може да се нарушава чрез намеса в дейността му, освен в случаите, изрично предвидени в закон, че в сградите на университета и прилежащите им територии не може да се извършва политическа, партийна или религиозна дейност, нито се допуска насилствено възпрепятстване на дейността на университета и на членовете на академичната общност.

Тези правила не са случайно хрумване, те са обсъждани и гласувани от Общото събрание, в което участва представителството от преподаватели и студенти на всички факултети и звена на институцията, т.е. създадени са по демократичен начин и тяхното пренеб-

регване е равнозначно на недемократичност и произвол.

– Опитайте ли да дискутирате с „окупаторите“ онова, което се случи?

– Невъзможно е, особено когато някой е прегърнал езика на ултиматумите. Може да изглежда много въодушевяващо и „революционно“ да заповядваш морал на другия, да му налагаш волята си с ултиматуми, нарушаване на закони и правила, вдигане на шум и глаголене за морал. Нека не забравяме обаче старата максима, че пътят към ада може да е покрит с рози.

Моралът, особено моралът с главно „М“, не е застрахован от поемането на този път. И го е правил. Моралът също има своята лъжа – единствена, но своя, за да излъже разкъсващия бяс на самотата. Нейното име е „двоен стандарт“: този, който ни дели на добри и лоши, свои и чужди, наши и ваши, праведни и грешни, когато мястото на моралните авторитети и техните източници – природа, Бог и човек, се подменят от властолюбието и жаждата за власт.“⁹⁷

„Ревизионистът“ Силвия Минева продължава и с други свои прояви да се противопоставя на политизацията на СУ „Св. Кл. Охридски“, и на превръщането от „догматиците“ на Философския факултет, в частност, на идеологическо звено обслужващо по най-примитивен начин интересите на управляващата класа, преди всичко на тези нейни фракции, свързани с американското посолство и действащи против българския интерес.

Такива са например разговорите с нея за окупацията по Хоризонт и радио Дарик.⁹⁸ А също и второто нейно интервю във в. „Дума“.⁹⁹

Интересно е, че на окупацията на СУ „Св. Кл. Охридски“ се противопоставят и двама „десни“ преподаватели от Философския факултет.

В интервю на Петър Волгин с бившия зам. министър-

⁹⁷ <http://www.duma.bg/node/67308>

⁹⁸ Виж: <https://www.youtube.com/watch?v=ic99iveKWd0>;
<https://www.youtube.com/watch?v=DDwfG6ElO6s>;
<http://imperiya.by/video/yaSVyzm0YtZ/dots-silviya-mineva-universitetyt-nachin-na-upotreba.html>

⁹⁹ <http://pogled.info/avtorski/Valentin-Georgiev/prof-silviya-mineva-vmesto-otgovorni-polititsi-poluchavame-vinoven-narod.60340>

председател на правителството на Филип Димитров и министър на просветата – Николай Василев, последният казва следното:

„Това са провокатори, едни кретени, келеши, които или са стимулирани от Борисов, Костов или от някакви агресивни протестъри в жалък опит да съживят миналогодишните глупости, или са стимулирани от правителството, просто да ги използва като фарс за окончателно компрометиране на всякакви протести. Но и в двата случая е отвратително морално падение“.

Според проф. Н. Василев е крайно време прокуратурата да се намеси:

„Аз мисля, че трябва да бъдат съдени и да платят за всички открити липси. Истинските студенти от университета могат да ги съдят за пропуснати ползи. Нахално и антидемократично безобразие е десетина келеши, и двайсетина да са, да връзват свещения ми университет с веригите на собствената си мозъчна недостатъчност. /.../ Да кажем, парламентът на мен също не ми харесва, но милиони българи са избрали този парламент. Може да е неудачно избирането им, но кои сте вие?! Тези хора допринесли ли са за избирането на по-нормален парламент.“¹⁰⁰

Подобна е позицията и на Людмил Георгиев. По повод на това, че Йоло Денев държи речи в двора на СУ „Св. Кл. Охридски“, той казва следното:

„Можете да си представите, че това е краят. По-ниско – нито протест, нито окупация не може да стигне. За мен това е провокация на младежкото ГЕРБ. Виждам познати физиономии, които са от личната група на Цветан Цветанов. Стана ясно, че половината от тези 20 човека са студенти, от тях повече от половината не са от Софийския университет. Това е уникална ситуация. Грешката е на ръководството на СУ, не биваше да се позволи още първата окупация. Когато едни път се позволи такова беззаконие, всеки, който иска нещо, може да окупира Ректората.“ Проф. Георгиев призова да се

¹⁰⁰ Виж: Проф. Николай Василев: Окупацията на СУ е отвратително морално падение, публикувано на 27.01.14, *Терористична атака*. Такова определение даде на окупацията на Софийския университет "Свети Климент Охридски" проф. Николай Василев, преподавател в Алма Матер, <http://bnr.bg/post/100291156/prof-l-georgiev-kogato-edin-pat-se-pozvoli-takova-bezzakonie-vseki-moje-da-okupira-rektorata>

изяви по-категорично позицията на хората, които учат и преподават в СУ.¹⁰¹

Интересно е, че както Николай Василев, така и Людмил Георгиев свързват окупацията и протестите с Бойко Борисов и ГЕРБ. Те са „врели и кипели“ в партийни битки и знаят за какво става дума. Тоест, че окупацията е партийно, а не морално „мероприятие“. И че е свързана с интересите на така наречения „десен“ Реформаторски блок, който иска да използва ГЕРБ като ракета-носител за влизане във властта.

Несъмнено мотив на двамата може да бъде и фактът, че Н. Василев отдавна е напуснал „дясното“ политическо пространство и неприязънта му към Реформаторския блок и ГЕРБ има политически причини. Л. Георгиев пък работи дълги години за ДПС, а тази окупация директно е насочена към властта, упражнявана от ДПС в правителството на Орешарски. Да, политически мотив при двамата сигурно има. Но позициите им и тезите им са **верни**. Защитата на носителната автономия на СУ „Св. Кл. Охридски“ от политическите „баталии“ е **достойна позиция**.

В друго свое интервю направено от Светла Василева на 21.11.2013 г. по повод на контра митинга, организиран от ДПС и БСП, Л. Георгиев фиксира, че е необходимо нашият народ „...да започне да мисли себе си като нация. Имам предвид нация, която е съставена не само от мнозинствения български етнос, но нация, която включва в себе си и турци, и роми, и помаци, и всички общности, които традиционно населяват тази земя. Досега това нещо не се е случвало. За първи път лидер от турски произход от такъв мащаб говори в центъра на София. Тези нюанси е добре да се маркират. Намирам, че е крайно време народът да почне да мисли себе си като нация. Българският гражданин Хасан от Ардино е еднакво значим с Петър от Радомир, както и със Зюлкие, да речем, от Якоруда, или Иван от Факултета. Те са еднакво значими с Асен Генов например от жълтите павета на София. Аз не мога да разбера от позициите на какво самочувствие някой може да казва, че единият е по-важен от

¹⁰¹Виж: Проф. Людмил Георгиев: Когато един път се позволи такова беззаконие, всеки може да окупира Ректората, публикувано на 27.01.14, интервю на Петър Волгин с проф. Л. Георгиев, <http://bnr.bg/post/100291156/prof-l-georgiev-kogato-edin-pat-se-pozvoli-takova-bezzakonie-vseki-moje-da-okupira-rektorata>

другия. Това е абсурд. Ако продължаваме така, доникъде няма да стигнем. Полезни-безполезни, качество-количество. Това са абсурдни разделения. Това е един откровен фашизъм, зле преведен при това.¹⁰²

Казаното от него е много вярно. То се отнася както за българският народ, така и за преподавателите от СУ „Св. Кл. Охридски“, подкрепящи окупацията. Защото тези преподаватели, наричани „сороиди“, не си позволяват да проявяват национализъм. Но те всячески се стараят да докарат на власт националистическата партия ГЕРБ. С една единствена цел – чрез нея да влезнат във властта.¹⁰³

По време на окупацията Л. Георгиев има и редица други „ревизионистични“ изказвания.¹⁰⁴

Резервирано за окупацията се изказва и Здравко Попов. В интервю на Явор Дачков с него на въпроса за намесата в окупацията на „външни“ фактори (тоест, доколко тя е организирана от политически партии), той отговаря, че има както такъв момент, така и момент на спонтанност. Но че при всяко положение тази форма на несъгласие с конкретното управляващо мнозинство **не е приемлива**. Университетът, според него има други функции. Много важна, от които е да организира публичен дебат по наболелите проблеми. Именно чрез тази форма – публичният дебат, според него би трябвало да реагират недоволните преподаватели и студенти.¹⁰⁵

Лично аз свидетелствам, че има политическа намеса. Когато окупацията стана „частична“ и в СУ „Св. Кл. Охридски“ можеше да се влиза, участвах в следната „случка“. Провеждаме конференция на първия етаж в крилото на Философския факултет. В дъното на етаж, горките „окупанти“ от „кумова срама“ все още подържат „боен“ пост. Една маса, зад нея съответните лозунги и едно „дежурно“

¹⁰² Проф. Людмил Георгиев: На идиотията трябва да бъде сложен край, <http://chara.blog.bg/politika/2013/11/21/prof-liudmil-georgiev-na-idiotiata-triabva-da-byde-slojen-k.1209060>

¹⁰³ Както и стана!

¹⁰⁴ Виж например В: <https://frognews.bg/novini/prof-liudmil-georgiev-ako-oresharski-podade-ostavka-otivame-kam-grajdanska-voina.html>; <https://fakti.bg/bulgaria/80631--prof-georgiev-ako-oresharski-podade-ostavka-otivame-kam-grajdanska-voina>.

¹⁰⁵ Виж: Здравко Попов за протестите https://www.youtube.com/watch?v=2srrUa_9ODs

омърлушено студентче. Докато съм в коридора се приближава Емил Коен, мой бивш състудент, платен соросоид и активист на крайната десница. Той започва инструктаж на студента. Очевидно се опитва да му вдъхне малко кураж. Изкуших се и минавайки покрай тях подхвърлих – „Инструктажа на партийния секретар“. Емил Коен се вбеси. На мен ми беше „гот“.

Необходимостта в университета да се организира дебат, а не окупация е мнението и на друг „ревизионист“ във Философския факултет – Димка Гочева. В разговор в БНР по програма „Хоризонт“ за окупацията на Университета през 2013 г., проведен на 20 ноември 2013 г. в предаването „Хоризонт до обед“ с водеща журналистката Нина Колева, тя казва – **дебата** е мисията на университета. Как обаче да се организира дебат, продължава тя, след като окупаторите си крият лицата и не искат да разговарят, като използват грубата сила на ръцете и юмруците. Това е мутренско поведение, а не поведение на университетски хора.¹⁰⁶

Като „ревизионист“ се проявява и Николай Гочев от класическа филология в интервю на Явор Дачков.

Студентите, противници на окупацията, организират протест в двора на Ректората. Те се организират в студентското движение „Призив“ и прочитат декларация против окупацията. На 4.11.2013 год. е публикувано интервю на Елиана Димитрова „Протестът – начин на употреба“, с докторанта във Философския факултет Александър Николов, който е участник в този протест.¹⁰⁷ В интервюто той определя окупацията на СУ „Св. Кл. Охридски“ като политическа. И я разграничава от протестите през 2010 год., които нямат политически, а по скоро „синдикален“ характер. Тази окупация е антистудентска, казва той.

Преподавателите „ревизионисти“, също реагират и организират подписка в защита на академичната автономия. Целта на подписката е ректорът на университета проф. Иван Илчев, да иницира

¹⁰⁶ https://www.youtube.com/watch?v=_f01VYkHe3Y

¹⁰⁷ Александър Николов като студент е един от организаторите на протеста през 2010 год. против орязания бюджет за образование. Той е главен герой и на филма на БНТ "Искаме да останем...", в който младите хора настояват за повече пари за образование, именно защото искат да останат в родината си. Протестите им тогава, през 2010 год. са на **улицата**.

референдум относно окупацията, за да се разбере преподавателското тяло и студентите дали подкрепят окупацията или са против нея.¹⁰⁸ По този повод на 5.11.2013 год. радио Дарик прави интервю с Димитрина Гочева. В това интервю тя казва следното: „Упоритото продължаване на окупацията на Ректората е във вреда единствено и само на Университета като институция на знанието, разума и мъжеството на духа. Обръщаме се с предложение към Академичния съвет да инициира референдум „за“ или „против“ продължаването на окупацията по примера на Медицинска академия“.¹⁰⁹

5.2. Сравнителен анализ на борбата между „догматици“ и „ревизионисти“ през 60-те и 70-те години на XX век и през 2013 год.

За мен именно окупацията през зимата на 2013 год. е събитието, което предизвиква консолидиране на „ревизионистите“. Окупацията като бумеранг се връща срещу „догматиците“. „Тайните“ „ревизионисти“ стават „явни“. Разглеждането на СУ „Св. Кл. Охридски“ като инструмент на комунистическата номенклатура за насаждане на нейната нова идеология – антикомунизъм и русофобия, за реализиране на нейната стратегия на ценови шокове, за водене на антинационална политика, става непоносимо за университетската гилдия. „Ревизионистите“ започват своите изяви, чувствайки подкрепата на гилдията и на обществеността. Тези изяви, обаче не означават, че СУ „Св. Кл. Охридски“ ще извоюва същата относителна автономия, както става през 60-те и 70-те години на XX век.

Какво имам предвид?

Ще направя сравнителен анализ на борбата между „догматици“ и „ревизионисти“ през 60-те и 70-те години на XX век и през 2013 год.

а) Периодът непосредствено след буржоазните революции.

Двата процеса (60-те и 70-те години на XX век, и второто де-

¹⁰⁸ Виж: Приложение № 3: Обръщение към академичната общност на СУ „Св. Климент Охридски“

¹⁰⁹ <https://dariknews.bg/novini/bylgariia/studenti-i-prepodavateli-s-podpiska-v-zashtita-na-akademichnata-avtonomiq-1169296>

сетилетие на ХХІ век) са втори етап на идеологическите и кадровите борби в СУ „Св. Кл. Охридски“ при прехода от един етап към следващия в генезиса и развитието на капиталистическия начин на производство. Първият етап – периодът непосредствено след буржоазните революции (вторичната буржоазна революция на 9.09.1944 год. и вторичната буржоазна революция след 10.11.1989 год.), е свързан с налагане на новата идеология на управляващата класа и съответно кадровите промени в СУ „Св. Кл. Охридски“. В този първи етап „комунистическите“ при деветосептемврийската и „анти комунистическата“, при десетоноемврийската революция „революционери“ са **единни**. Те не се делят на „догматици“ и „ревизионисти“. Напротив, те действат в единен фронт срещу представителите на предишната управляваща класа в университета. Става „зачистване“ на старите кадри. Разликата е в степента на зачистване. След Деветосептемврийската революция „зачистването“ е доста **сериозно**. След Десетоноемврийската революция като цяло „зачистването“ е **малко**.

В качеството си на „зачистен“ след 10.11.1989 год. мога да споделя личните си впечатления. Ние, преподавателите по идеологическите дисциплини се опитахме да извършим мимикрия. Това се направи чрез преименуване на катедрите.¹¹⁰ В някои университети това стана успешно. Например в УНСС мимикрията е успешна. Бившата катедра по „Научен комунизъм“ се преименува на катедра „Политология“. Бившата катедра по „История на БКП“ стана катедра „Стопанска история“. Опитите на провъзгласилите се за „революционери“ преподаватели от УНСС да „зачистят“ колегите си, обявени от тях за „мръсни комунисти“ не успяват. В СУ „Св. Кл. Охридски“ мимикрията не е много успешна. Катедрите по „Научен комунизъм“ и „История на БКП“ са разтурени. Но все пак за доста преподаватели от тези катедри се намериха места в университета.

В моя университет – Техническият, мимикрията не успя. Ние,

¹¹⁰ Преименоваха се преди всичко катедрите по „Научен комунизъм“ и „История на БКП“. Тяхното преименоване се извърши във всички ВУЗ-ове, защото те в най-висока степен не отговаряха на новата идеология на комунистическата номенклатура – антикомунизма. Лично аз, в качеството ми на преподавател в кат. „Научен комунизъм“ предложих нашата катедра да се преименува на кат. „Социология“. Така и стана. В другите вузове катедрите по научен комунизъм се преименуваха в катедри по политология.

четири идеологически катедри институционално бяхме обединени в „Център по идеологически дисциплини“.¹¹¹ Преименувахме нашия център на „Център по обществени науки“. Преименувахме катедрата по „Научен комунизъм“ на катедра по „Социология“. Преименувахме катедра „История на БКП“ на катедра „История“. Ректорското ръководство назначи комисия, която искаше от нас едно единствено нещо – да редуцираме състава си от 70 човека до 30 – 35 човека. Като бяха съгласни ние сами да извършим тази редукция.

За зла беда, въпреки многобройните събрания на центъра и обсъжданията в катедрите, ние не можахме да извършим тази процедура. Катедра „Философия“ и катедра „Политикономия“ искаха въпросът да се разреши без те да намаляват своя състав. А като се закрият катедрите „Социология“ и „История“. На което въпросните две катедри не бяха съгласни.

След като ни чака доста време, комисията внесе предложение на Академичния съвет да бъде закрит целият център. Така и стана. Закриха ни и Академичния съвет откри процедура за 7 места по нашите „обществени“ науки, за които ние трябваше да кандидатстваме за преназначаване. Направена беше нова комисия, основно от учени от БАН, която на основата на научната ни продукция да направи своеобразна класификация и да предложи на Академичния съвет кой може да бъде преназначен.

Интересното е, че ние толкова бяхме омръзнали на Академичния съвет с нашите безкрайни простотии, че вместо седем, той преназначи само двама от нас – моя милост и Иван Костов, който по това време беше вече министър в правителството на Ф. Димитров.

В първият етап, както казах, няма особена разлика между поведението на „революционерите“ в периода непосредствено след двете вторични буржоазни революции.¹¹²

Не е така през следващия етап – периода на 60-те и 70-те години на XX век, и второто десетилетие на XXI век. Сравнителният анализ на борбата между „догматици“ и „ревизионисти“ в тези два

¹¹¹ Четирите катедри бяха: Философия, Политикономия, Научен комунизъм и История на БКП.

¹¹² Революциите на 9-ти септември 1944 год. и на 10.11.1989 год. са вторични, защото ролята на първична буржоазна революция в нашите земи изиграва Руско-турската освободителна война 1877-1878 год.

периода показва съществени различия.

б) Идеологическите борби в СУ „Св. Кл. Охридски“ в периода на 60-те и 70-те години на XX век, и второто десетилетие на XXI век – сравнителен анализ.

* Различно е времето, когато започват първите прояви на ревизионистите. Първите прояви на „ревизионизъм“, първите опити за противопоставяне срещу превръщането на философията в прислужница на властта след Деветосептемврийската революция са още в началото на 60-те години.¹¹³ От 1944 до 1962 год., когато е първият опит за „ревизия“, са минали 18 години. Първите прояви на „ревизионизъм“ след Десетоноемврийската революция са през 2013 год. Тоест, 24 години по късно. „Сгъстяването“ на социалното време не се е отразило на проявите на „ревизионизъм“. Вместо периодът да се съкращава, обратно, той се удължава. Каква е причината е трудно да се каже. Най вероятно причината е, че сегашното поколение преподаватели нямат морално-волевите качества на предишното поколение. Те са се оформили и утвърдили в университета в условията на извоювана от предишното поколение относителна автономия. Работили са в условията на защитеност и комфорт. Те нямат боевия опит на един Кирил Василев, който е бил политкомисар на партизански отряд. Те не познават „Злото“ в неговите крайни прояви. Така че тяхната мотивировка за борба срещу „Злото“ не е толкова силна, колкото на предишното поколение. С тези думи ни най малко не искам да омаловажавам **мъжеството** и **доблестта** на Мая Иванова, Силвия Минева, Димитрина Гочева, Здравко Попов, Людмил Георгиев, Александър Николов, Николай Гочев и др. „ревизионисти“. Но, несъмнено тяхната „боева“ закалка не е същата, като тази на предишното поколение „ревизионисти“.

* Различен е характера на борбата. Първото поколение „ревизионисти“ водят не само идеологическа борба, но и институционална. Те влагат значителни усилия за завоюване на позиции в институциите на СУ „Св. Кл. Охридски“. Те стават ръководители на катедри, декани и пр. Сегашното поколение „ревизионисти“ не води

¹¹³ Виж: Знеполски, И., Философията – прислужница на политиката: протестът на един аспирант, В: Как се променят нещата, от инциденти до голямото събитие първа част, Институт за изследване на близкото минало, Изд. Ciela, С., 2016 г., стр. 64-72.

такава борба. По простата причина, че институциите на СУ „Св. Кл. Охридски“ не са злонамерени спрямо тях. Дългогодишният декан на Философския факултет Димитър Денков не е от „догматиците“. Академичното ръководство на университета също не е от „догматиците“. Борбата на „ревизионистите“ за извоюване на относителна автономия на университета и ограничаване на политическите прояви в него се посрещат с разбиране и съчувствие от академичното ръководство.

* Сериозна разлика е и липсата на финансова облага както за „догматиците“, така и за „ревизионистите“ през първия период, в сравнение със сериозната финансова облага на „догматиците“ през втория период. През първия период нито „догматиците“ нито „ревизионистите“ имат пряка материална облага от защитата на своите идеологически разбирания. Съвсем различно е положението през втория период. През него за „догматиците“ е извънредно изгодно от финансова, от материална гледна точка да защитават новите идеологии на комунистическата номенклатура – антикомунизма и русофобията, и да използват СУ „Св. Кл. Охридски“ във фракционните битки на комунистическата номенклатура, в реализиране на нейната стратегия на ценовите шокове през 90-те години. Срещу активното съдействие в реализиране на стратегията на ценовите шокове те получават достъп до най-висшите етажи на властта, стават доверени хора на контролираните от ЦРУ фондации, съответно получават финансиране на свои проекти, заемат важни, ключови позиции в Министерството на образованието и науката, печелят национални и международни проекти. Така че – понастоящем „догматиците“ имат силен материален интерес да пречат на постигането на тази относителна автономия, която имаше СУ „Св. Кл. Охридски“ през 60-те и 70-те години.

* Различен е и резултатът на борбата между „догматици“ и „ревизионисти“ в двата периода. В първия период резултатът е изцяло в полза на „ревизионистите“. Във Философския факултет се създават нагласи, които принуждават по голяма част от „догматиците“ да напуснат СУ „Св. Кл. Охридски“ и да се „устроят“ основно в АОНСУ и Института по философия на БАН. Сега такъв резултат не може да се очаква. Първо, защото самите „ревизионисти“ не си поставят такава цел; Второ, на „догматиците“ им харесва в СУ „Св. Кл. Охридски“. Институционалната позиция – преподавател в СУ „Св.

Кл. Охридски“ им помага в спечелване на национални и международни проекти. Трето, като идейни представители на „градската десница“ „догматиците“ имат подкрепата на американското посолство. То няма да позволи отслабване на своите позиции в основното идеологическо звено в страната.

В **заключение** – сравнителният анализ показва сериозни разлики в борбата между „догматици“ и „ревизионисти“ през двата периода, през които СУ „Св. Кл. Охридски“ се опитва да се еманципира от властта. Понастоящем все още е невъзможно да се постигне тази степен на относителна автономия, която е постигната през първия период.

5.3. Антиваско

5.4.1. Позволявам си дребно „кокетство“ с Фридрих Енгелс, вземайки по аналогия заглавието на неговия бележит труд „Анти-дюринг“. Класиците на марксизма не са се „гнушили“ да правят критика на индивиди, възприемани в работническото движение като „леви“ идеолози, които обаче в своите теории практически защитават интересите на буржоазията. Класиците са изобличавали **реакционността** на възгледите на подобни личности.

В този параграф, макар и накратко, ще направя критика на идеологемите лансирани в публичното пространство от водещият понастоящем „ляв“ идеолог – Васил Проданов. Именно В. Проданов най-умело защитава интересите на комунистическата номенклатура, налагайки в публичното пространство идеологемите на нейната „лява“ фракция.¹¹⁴

Ето списък на идеологемите, които ще разгледам:

- Идеологемата за „успешната трансформация на социализма в Китай и неуспешната в СССР и у нас“;
- Идеологемата за „предателството“ на Горбачов;
- Идеологемата за „краха на неолиберализма“;

¹¹⁴ Изрично искам да подчертая, че за мен В. Проданов е изключително квалифициран учен. Той е може би най-ерудирания преподавател в сферата на обществените науки. Жалко е, че такъв безспорно водещ учен се занимава с идеологическо обслужване на управляващата класа.

- Идеологемата за „държавния социализъм“;
- Идеологемата за временната „реставрация“ на капитализма и „светлото бъдеще“ на комунизма.

В йерархията за идеологическия принос на реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура на „левите“ идеолози, определена от експертите, Васил Проданов заема седмо място. А в йерархията на политическия принос заема шесто място. На пръв поглед той не е водещ идеолог на „левите“ през 90-те години. Защо разглеждам именно него?

Мотивите ми са следните:

– През 90-те години водещ идеолог на „левицата“ беше безспорно А. Лилев. Но той, уви, отдавна е в небитието. Факт е, че през 90-те години В. Проданов не беше толкова активен, както понастоящем. Но още тогава именно той лансира в научното и публичното пространство идеологемата за „държавния социализъм“. Е, времето показва, че именно тази идеологема е **стратегическа** за левите идеолози.

– Понастоящем Васил Проданов е несъмнено водещия идеолог на „левицата“. Той е най-активният идеолог в публичното пространство. Първо, като книги, статии, участия в конференции и пр. Второ, като публицист. Трето, самата БСП го признава за водещ идеолог, тъй като основния доклад на почти всички нейни конференции се изнася именно от Васил Проданов.

– Имам и лични мотиви да се насоча към В. Проданов, като най-подходящ за критика на левите идеологеми.

Какви са тези лични мотиви и как В. Проданов обосновава „теоретично“ идеологемите на „лявата“ фракция на комунистическата номенклатура?

С Васил Проданов дълги години бяхме приятели.¹¹⁵ Световната криза 2008-2012 год. сложи край на нашето приятелство. Как?

Още от началото на икономическата криза В. Проданов започна много активно да пропагандира в публичното пространство идеологемата за „краха на неолиберализма“. По мейла му написах писмо, в което го призовавах да спре с активната агитация и пропаганда

¹¹⁵ Поне така аз възприемах нашите отношения. Дали и той ги е възприемал така – не знам.

на тази идеологема на едрия американски финансов капитал. Той ми отговори много остро. Враждебно! И продължи с агитацията и пропагандата на тази ключова за едрия американски финансов капитал идеологема. Тази негова агитация и пропаганда промени моето отношение към него. Защото виждах, че плюсовете му като учен, уви вече сериозно отстъпват на минусите му като идеолог.

През 2011 год. в сп. „Ново време“ излезе моя статия – „Лявата“ идеологема за успешната трансформация на „социализма“ в Китай.¹¹⁶ В тази статия критикувам, идеологемата за „успешната трансформация на социализма в Китай“, интензивно лансирана в публичното пространство от А. Лилов и В. Проданов. Тъй като все още възприемах отношенията ни с В. Проданов като приятелски, му изпратих по мейла тази статия. На 30 юни той ми отговори по мейла по крайно обиден начин. Мисля, че има смисъл разменените между нас писма да добият публичност:

„Здравей, Жоро! Днес успях да видя текста ти за Китай. Смятам, че критиката която се опитваш да правиш на мои възгледи е академично некоректна и манипулативна, в разрез с каквито и да е научни стандарти.

1. Ти не цитираш никакъв мой текст и това ти дава възможност да си съчиняваш тези и след това да ги громиш.

2. Понятието ляво е твърде многозначно като между различните му значения има често противоречия и общата му употреба не значи нищо. Затова и в никакъв мой текст не съм характеризирал себе си като „ляв“, както ти си опитваш да го съчиниш. Това са общи и размити политически характеристики.

3. Абсолютно некоректно е да ме вкарваш в една група с Лилов, с който по повечето въпроси имаме много различни позиции, включително и по Китай, но тъй като ти не се опираш на никакви текстове, това ти дава възможност да правиш такива манипулативни обединявания на имена.

4. В никакъв мой текст не съм говорил за успешна трансформация, промяна и каквото и да е на „китайския социализъм“ и ти просто ми приписваш измислени тези и след това се опитаваш да ги

¹¹⁶ Виж: Найденов, Г., „Лявата“ идеологема за успешната трансформация на „социализма“ в Китай, сп. „Ново време“, №6, 2011 г.

громиш.

В крайна сметка смятам, че така не се прави нито наука, нито сериозно изследване!

Пожелавам ти здраве и лични успехи!“

Веднага отговорих:

„♦ 2/1562 ♦

Дата: Thu, 30 Jun 2011 10:13:03

От: “Georgi N Najdenov SF 2180 *“ <naidenov@tu-sofia.bg>

До: vassil prodanov vkprodanov@gmail.com

Тема: Жоро Найденов

Детайли

„Привет! Васко, ти за втори път отправяш лични обвинения към мен. Аз ще принтирам тези две твои писма, ще взема и моята и твоя публикувани статии за Китай и двамата с теб ще седнем да видим имаш ли право на такива обвинения. Защото и в личен и в научен план тези обвинения са твърде сериозни. Аз съм убеден, че са несправедливи и това ще го разберем като погледнем твоя и моя текст. Но още сега искам да ти кажа, че съм силно учуден от искането ти да не те разглеждам като „ляв“ интелектуалец. Обърни внимание, че аз винаги поставям „ляв“ и „десен“ в кавички. Тъй като, както и ти самият отбелязваш, тези понятия са твърде размити. А освен това за мен е трудно да възприема идеология, която защитава интересите на едрия централизиран държавно-монополистичен капитал като „лява“. А особено в момента, когато тази идеология защитава интересите на едрия американски финансов капитал – примерно с тезите си за „грешния“ либерализъм. Но употребявам все пак тези понятия, защото са общоприети. Бъди убеден, че гилдията възприема теб като ляв (без кавички) учен. Просто защото пишеш в сп. „Понеделник“, сп. „Ново време“ и защитаваши официалната идеология на БСП. А да не говорим, че не само преди 10.11.1989 год., но и сега заемаш институционални позиции именно в „левия“ спектър (с кавички). Но след като ти не искаш да те определям като „ляв“ учен, няма никакъв проблем – няма да го правя, още повече, че това напълно съвпада с моето разбиране. Лично аз нямам никакви притеснения да се определям като комунист. И другите да ме определят като такъв. Защото това е личностната ми идентификация. Това не ми пречи в продължение на повече от две десетилетия единствен в

България да защитавам последователно либералния вариант на социална трансформация и да критикувам официалната парадигма на съвременната наука – лениновата парадигма. Както и да е! До края на тази седмица разполагам с времето си. Напиши ми кой от следващите дни и кога ти е удобно да се видим в УНСС и да изясним тази страна на нашите отношения. Чао, до скоро!“

В. Проданов не ми отговори на писмото. Станаха и още няколко неща, с които той ме обиди. От доста години вече не се поздравяваме, когато се разминаваме по коридорите на УНСС. Ако бяхме седнали с „молив“ в ръка, щяхме лесно да установим основателни ли са обидите, които Васко с лека ръка хвърля върху мен. Но, ето, сега е момента публично да му отговоря.

Вярно ли е, че „1. Ти не цитираш никакъв мой текст и това ти дава възможност да си съчиняваш тези и след това да ги громиш.“ И че „4. В никакъв мой текст не съм говорил за успешна трансформация, промяна и каквото и да е на „китайския социализъм“ и ти просто ми приписваш измислени тези и след това се опитавш да ги громиш.“?

Не съм цитирал текст от Васко, но не съм си „съчинявал“ негови тези, които след това „гроя“. Хайде да видим в публикацията си през 2010 год., която визирам в моята статия, какво пише В. Проданов за трансформациите в Китай след 1978 г.!

„Никога преди в историята такава огромна маса от население не е извършвала за толкова кратко време с такива бързи темпове такъв огромен скок в своето жизнено равнище и начин на живот.“¹¹⁷

„Китай демонстрира печеливш постиндустриален модел на догонваща индустриализация.“¹¹⁸

„Основни елементи на китайския преход от държавно планиран тип социалистическа модернизация към пазарен тип модернизация са повторими и могат да доведат до икономически успехи на страните, в които се прилагат.“¹¹⁹

Е, уважаеми читатели, приписвам ли аз на В. Проданов „измислени“ от мен тези? Не, не си измислям!

¹¹⁷ Проданов, В., Уникално, специфично и универсално в китайския модел на догонващо развитие, сп. „Понеделник, № 1/2 стр. 28

¹¹⁸ Пак там, стр. 35

¹¹⁹ Пак там, стр. 40

Ето – публично ще задам на В. Проданов следния въпрос. Сега, със задна дата ли ти дойде „ъкъла“, че „Основни елементи на китайския преход от държавно планиран тип социалистическа модернизация към пазарен тип модернизация са повторими и могат да доведат до икономически успехи на страните, в които се прилагат.“? Или си имал този „ъкъл“ през 80-те години, когато беше съветник на Милко Балев, втория по власт човек в политбюро на ЦК на БКП? Защото аз не съм чел нищо от теб през 80-те години, в което да препоръчваш китайския модел на трансформация. Има една приказка – „Късно е либе за китка!“. Ми, той и Александър Лилев пише същото – трябвало е да използваме китайския опит. Ми, защо не сте използвали китайския опит? Сега се изкарвате „света вода ненапита“. Някой друг е, виждате ли „виновен“, че не сте използвали китайския опит. Васкоooooо, крайно нечистоплътни и морално уязвими са твоите и на А. Лилев приказки! Гнусни са! Измивате си ръцете, като че ли някой друг, а не именно вие, които бяхте по върховете на властта, е виновен за лошите резултати от социалната трансформация в България.

Като споменах А. Лилев, да кажа още нещо – лъже Васко, че „абсолютно некоректно“ го вкарвам в една група с А. Лилев, „...с който по повечето въпроси имаме много различни позиции, включително и по Китай.“ Ми, не, никакви различия нямат В. Проданов и А. Лилев по отношение на Китай. Ето какво казва А. Лилев – „Опитът на Китай, който светът нарече „китайското чудо“, показва, че има и успешни пътища за обновление и модернизация на социализма.“¹²⁰ Да виждате някакви разлики между В. Проданов и А. Лилев по отношение на социалната трансформация в Китай, драги читатели? Не, няма никакви разлики! А други схоластични спорове между тях изобщо не ме интересуват.

Ето мои публикации, където всеки може да се запознае с моята критика на идеологемата за „успешната трансформация на социализма в Китай и неуспешната в СССР и у нас“.

1. „Лявата“ идеологема за успешната трансформация на „со-

¹²⁰ Лилев, А., Четири урока от перестройката и прехода, сп. „Понеделник“, № 1/2 стр. 27. Целият този брой на списание „Понеделник“ е посветен на 60 години от образуването на Китайската народна република.

циализма“ в Китай, сп. „Ново време“, №6, 2011 г.

2. Прогнозиране на кризи – икономическата динамика на Китай и „светлите перспективи“, Четвърта международна научна конференция „Общество на знанието“. Несебър, 2011, ISSN 1313-4787, в съавторство

3. Динамика на експлоатацията в Китай и Индия през последните десетилетия – сравнителен анализ, Юбилейна конференция посветена на 40 години от създаване на кат. „Икономическа социология“, С., 2016, в съавторство

4. Съкращават ли се дългите вълни на Кондратиев? Случаят Китай и Великобритания, Юбилейна научна конференция „Статистика, информационни технологии и комуникации“. София, 2011, изд. компл. – УНСС, С. 2012 г., в съавторство

5. Теория и история на цивилизациите, Издателски комплекс – УНСС, С., 2017 г., Осма глава: Историческият континуитет на китайската цивилизация

6. Рискове и социални трансформации, Издателски комплекс – УНСС, С., 2018 г., Глава седма: Глобални рискови фактори свързани с особеностите на периода, в който се намира световната икономика и социално-икономическото развитие на Китай.

Какви са моите основни тези относно идеологемата за „успешната трансформация на социализма в Китай и неуспешната в СССР и у нас“?

* Трансформациите в Китай и европейските „социалистически“ страни са **еднотипни** – тяхната същност е преход от съветски държавен капитализъм към корпоративен държавен капитализъм;

* Разликата – това, че в европейските страни трансформацията се извършва в условията на демократична политическа система, а в Китай в условията на авторитарна политическа система, се дължи на разликата в **степената на индустриализация** – в Китай по време на извършване на икономическата трансформация, индустриализацията е в ранна фаза, а това предполага едни, или други форми на авторитарни режими.

* Неизбежната трансформация в близките десетилетия от еднoпартийна към плуралистична политическа система ще създава големи рискове за социално-икономическото развитие на Китай и света.

Органично свързана с идеологемата за „успешната трансфор-

мация на социализма в Китай и неуспешната в СССР и у нас“ е другата идеологема – за „предателството“ на Горбачов.

Описвайки погрешни стратегии на ръководителите на КПСС в периода преди Горбачов, В. Проданов продължава – „Още по авантюристично неадекватен е Горбачов, а и голяма част от съветското общество по време на перестройката, когато се обявяваха програми за преход към пазарна икономика за няколкостотин дни.“¹²¹

Забелязал съм, че всички „леви“ идеолози мразят Горбачов. За какво го мразят?

Самите те твърдят, че го мразят заради разпада на СССР и неуспешната трансформация на „социализма“. Да, но Горбачов правеше всичко възможно да спре разпада на СССР. Разпада на СССР стана чрез свалянето на Горбачов от власт. А трансформацията на съветския държавен капитализъм през 90-те години, чрез стратегията на ценовите шокове, в Русия стана по времето на Елцин, а не на Горбачов.

Понякога изтъкват, че го мразят, защото той „евтино“ е изтъгувал изтеглянето на съветските войски от Източна Германия. Можехме да им „смъкнем“ много мангизи за изтеглянето на войските, казват „левите“ идеолози. Е, да! Но кои **вие**, можехте да им „смъкнете“ много мангизи? **Вие** – номенклатурата на КПСС, несъмнено можехте да смъкнете много мангизи от германските данъкоплатци. Аз се радвам, че Горбачов не удовлетвори вашите апетити! Не ви жалия, вас, напълно провалили се буржоа, за това, че Горбачов не ви позволи да ограбите германския народ. Стига ви това, че ограбихте руския народ.

На практика „левите“ идеолози мразят Горбачов за две неща:

а) За това, че той въведе плуралистична политическа система в Русия. И лиши КПСС от **монопола** над политическата власт. Е, това не могат да му простят! Във вече цитираната многократно статия на В. Проданов, той изрично подчертава, че запазването на еднопартийната политическа система е важно условие за „успешна“ модернизация. „Политическата стабилност“, казва той е това, което е универсалното в китайския модел на трансформация, което, уви, не бе

¹²¹ Цит. Произв., стр. 32

приложено в СССР.¹²² И още – приемствеността в елита също има ключово значение за успеха на налагания модел.¹²³ Хо, хо, хо – „приемственост“??? Не им стига, че **успешно** трансформираха политическата си власт в икономическа, но още „витаят“ във „възвишеното“ пространство на еднопартийната власт. **Монополът** над властта – това е „розовата“ мечта на „левите“ идеолози. Мечта, разрушена от Горбачов. Това те никога няма да му простят.¹²⁴

б) Българските „леви“ идеолози мразят Горбачов още и за това, че той ликвидира **преференциалните** цени, на които СССР снабдяваше с енергоносители българската икономика.¹²⁵ Българската номенклатура препродаваше енергоносителите и техните продукти на многократно по високи цени, което впрочем беше забранено от договорите. Но руснаците си „затваряха“ очите. За българската комунистическа номенклатура Горбачов е много „лош“ човек, тъй като я лиши от възможността да ограбва съветския данъкоплатец. Е, аз не „жаля“ българската комунистическа номенклатура. Нищо лошо не виждам в това, че Горбачов „затегна кранчето“ и българската комунистическа номенклатура от втората половина на 80-те години ограбва само българите, но не и руснаците.

¹²² Пак там, стр. 40

¹²³ Пак там, стр. 41

¹²⁴ След дискусията за Китай през 2010 год. в много свои публикации В. Проданов надълго и нашироко се занимава с „вината“ на Горбачов. Виж например: Проданов, В., Пета глава. Какви са ролята, отговорността и вината на личността в историята, или без Горбачов бихме ли живели в една алтернативна история, В. „Теория на българския преход“, изд. „Захари Стоянов“, С., 2012 г., стр. 268-295.

¹²⁵ „... рухването (на СИВ и „социализма“ – бел моя), казва Илиана Марчева, се дължи на опита на СССР да престане да бъде икономически, финансов и суровинен донор на своите съюзници. Затова още през 1985 г. Михаил Горбачов формулира новата си политика, която и досега следва ръководството в Кремъл: "Приятелството си е приятелство, но сиренето е с пари". Горбачов в съгласие с голяма част от източноевропейските си колеги въвежда през 1990 г. текущите международни цени в СИВ, което заедно с отказа от преводната рубла прави икономическата социалистическа интеграция неизгодна.“, в. Дума, интервю, Проф. Илиана Марчева: Модернизацията преди 1989 г. е бърза, защото е под "съветски чадър", сряда, 21 Юни 2017 / брой: 119, автор: Георги Георгиев

5.4.2. Последните години „леви“ сайтове постоянно слагат на стените си във Фейсбук статии на В. Проданов. Статиите са отлично написани. Като критика на капитализма те звучат съвсем добре. В същото време в тези статии В. Проданов упорито прокарва идеологемите на „левицата“. При това с много голям патос.

Е, този **патос**, за мен е **неприемлив**. Както ме дразни и считам за дълбоко неморален патоса на „десните“, така ме дразни и патоса на „левите“. Защото „дясната“ и „лявата“ фракция на политическия елит, заедно, и в отличен синхрон, през 90-те години реализираха стратегията на ценовите шокове – стратегия на брутален грабеж на българското гражданство. Отдавна във фейса, когато срещна патетични критики на сегашното състояние на българското общество от хора като Иван Костов, Димитър Луджев, Иван Пушкарров и пр. „десни“ идеолози и политици, моят коментар е един – „Крадецът вика – дръжте крадеца“. От няколко години същият коментар правя и на „критиките“ на В. Проданов и други „леви“ идеолози и политици.

Тези мои коментари не се харесват на мои ФБ-приятели с „леви“ убеждения. Например!

На 23.08.2018 г. Вихра Павлова публикува във ФБ статия на Васил Проданов „Нарастващата експлоатация и появата на Маркс 3.0.“

На следващия ден – мой коментар: „Васко Проданов е типичен пример за поговорката – „Крадецът вика – дръжте крадеца!“ Той е идеологическия лидер на „лявата“ фракция на управляващата класа. Лесно може да се провери, като се види кой чете основния доклад на всички конференции организирани от БСП. Е, някой да счита, че „лявата“ фракция на управляващата класа не участва в политиката на груб, брутален грабеж??? Ако има такъв – да се обади! А да морализаторство – всеки може. И. Костов морализаторства и „оплаква“ народната съдба не по зле от Васко Проданов. Такива са те – бандитите! Крадът, а след това ни оплакват.“

Получавам писма от Симеон Харалампиев и от Вихра Павлова:

Симеон Харалампиев: „Драги проф. Найденов, от сутринта думите Ви срещу проф. Проданов не ми дават мира...Може би ги виждам за втори път. Мисля си, като човек далеч от Вашите професорски, академични среди, дали имам право да се намесвам въобще.

Уважавам и двама Ви! Вярвам, че за това ми отношение към Вас, сте се убедили в думите ми от контактите ни във Фейса. Първият път премълчах тези Ваши думи, сега ако премълча, викам си, ще бъде малко подлично и мижитурски....И затова реших този път да споделя несъгласието си с Вас. Допускам, че имате някои Ваши аргументи, вероятно и лични – дългогодишни учени сте, сигурно се и познавате добре, но няколко аргумента ме карат да Ви опонирам – не съм срещал някаква теза при проф. Проданов, която да е укорима от възприетата от Вас позиция, Вие самият не го обвинявате за някаква негова конкретна научна постановка, а съм виждал и отношението на други уважавани учени към него самия. Всичко това, пак подчертавам, без претенции за изчерпателно познание ме кара да се чувствам огорчен, защото най-малко от обозримите за мен работи на проф. Проданов, намирам същите за особено актуални и полезни! Не вярвам и да се е лъгал например и проф. Митрю Янков, като вероятно той му е поверил, на проф. Проданов, да произнесе словото при представянето на, за мен фундаменталния му труд, „ПРЕХОДЪТ“– Българският преход от социализъм към капитализъм, на което събитие присъствах на 9 март 2016 год., и щеше ли да го направи, ако имаше и най-малко съмнение или някакви колебания?! Огорчен съм и от обстоятелството, че хора, на които такива като нас вярват и се упоават за възраждане на левите идеи, продължават да не намират общ език и вместо да се наричат „Братя во идеи“, теглят в различни посоки все още неспособната за осъществяване на необходимата промяна българска левица.“

Вихра Павлова: „Професоре, аз чета какво пише и е писал отдавна самият проф. Проданов, а не псевдолявата фракция. От това, което съответват учените до това, което правят политиците, не разлика – въобще НИЩО ОБЩО НЯМА. Като докторант на проф. Проданов неизбежно кореспондирам с него непрекъснато. До сега нямам спомен той да се е изказал положително за „левите“ политики на „левите“ фракции в Бг! Напълно напротив! Критиката му към ултрадесните мерки на псевдолевите у нас е непрекъсната. Така е в книгите му, и в статиите му, и в разговорите ни в секцията, на конференции, навсякъде! Честно и искрено, аз не мога да разбера (тъй като чета и вас, вашите научни статии...) какъв е проблемът помежду ви! Вярно, това не са неща, в които бих се задълбочила, но не откривам фундаментални противоречия. Освен това (и което според

мен е много важно), моят научен р-л НИКОГА НЕ Е КАЗАЛ ЛОША ДУМА ЗА ВАС! НИКОГА! Напротив! В секцията дори сме обсъждали ваши разработки!“

Пиша отговор до Симеон Харалампиев, който прашам и на Вихра Павлова:

„Симеон Харалампиев, „не сме „Братя во идеи“ с Васко Проданов. Бяхме приятели до 2008 год. Но, подчертавам – не и съмишленици. По време на голямата финансова, а след това и икономическа криза написах по мейла писмо до Васко с призив да спре с активната си агитация и пропаганда на идеологемите на едрия американски финансов капитал. Защото по това време той извънредно активно пишеше по масмедиите за кризата на „неолибералния“ капитализъм. Предупредих го, че идеологемата за „кризата на неолиберализма“ има една единствена цел – да даде повод на Б. Обама да подпише искане на ФЕД за ново, огромно по мащаби печатане на долари. Нужно ли е да обяснявам, че печатането на долари от ФЕД е практически грабеж на национален доход от другите страни??? Васко ми възрази много остро и от тогава отношенията ни се влошиха. Какво стана със световните финанси и със световната икономика? Ми, стана това, което аз очаквах! ФЕД напечата 3 трилиона долара за американския пазар, още 3 трилиона за европейския пазар и още 3 трилиона за пазара на Япония и Канада. Агитацията и пропагандата за „кризата на неолиберализма“ даде повод на Б. Обама да се „коригира“, да се „вслуша“ в съвета на „учените глави“ и да „засили ролята на държавата“. Хо, хо, хо!!! Всъщност никакъв „неолиберализъм“ няма. Напротив, американският англосаксонски и американският еврейски елити използват цялата мощ на американската държавна машина, на първо място военната мощ, за да ликвидират всякакви възможности за неолиберални практики в световните икономически отношения. По пазарен ли път, по пътя на конкуренцията ли американският петролен бизнес измести руските и френските петролни компании, които до 2003 год. доминираха в Ирак??? Не, не по пазарен път, не по пътя на конкуренцията! А чрез война, чрез брутална агресия в Ирак. И ще ми пише Васко за някакъв „неолиберализъм“??? Ми, в Либия какво стана??? Ми в Афганистан какво стана? Ми какво става сега в Сирия??? Американският англосаксонски и американският еврейски елити налагат в световния икономически ред всичко друго, но не и „неолиберализъм“. Да коментирам ли как

блокират чрез високи мита достъпа до техния пазар на евтините текстилни и селскостопански стоки на Индия, Мексико и пр.??? Да коментирам ли сегашната търговска война на Тръмп, която засяга и европейските интереси. Запомни, никакъв „неолиберализъм“ не съществува в световния икономически ред!!! Има единствено брутална военна агресия, чрез която американския военно промишлен комплекс, американския петролен и наркобизнес налагат своите интереси. Широкото популяризиране от Васко Проданов и други „леви“ интелектуалци за „кризата на неолиберализма“ обслужваше единствено американския едър финансов капитал. Защото даде повод за печатане на 9 трилиона долара. Това е истината!!! А сега за идейните ни различия с Васко относно България!

Идейните ни различия с Васко са много съществени. Още в началото на „прехода“ аз лансирах в публичното пространство нова парадигма за „социалистическите“ революции и „социализма“. А именно парадигмата „буржоазна революция, държавен капитализъм, групов собственоост“. Тази парадигма позволяваше да се разкрие континуитета на българската история и да се покаже, че българският народ не е виновен за икономическия банкрут. Тази парадигма ми даде основание да взисквам публично от нашата номенклатура да обяви фалит. Тоест, да направи бърза приватизация и от постъпленията да изплати външния си дълг, да възстанови изпразнените от нея пенсионни и здравно-осигурителни фондове, да изплати рентата на селяните и пр. По същото време Васко Проданов лансира друга теза – че общественият строй в България е бил „държавен социализъм“. Е, от това директно следва, че стратегията на комунистическата номенклатура на ценови шокове през зимите на 1990/91, 1994, 1996/97 години е напълно справедлива. Страдат тези, които са виновни!!! Българският народ, а не комунистическата номенклатура е бил собственик на националния капитал??? Следователно той е виновен за икономическия банкрут??? Следователно на кого трябва да се обяви фалит??? Ми на него, на българския народ. Което и направиха!!! Заедно!!! Двата отряда – „червения“ и „синия“ на комунистическата номенклатура!!! Кой е главния идеолог на „червената“ фракция на комунистическата номенклатура??? Ми, основно Васко Проданов!!! Именно той е най активния пропагандатор на тезата за „държавния социализъм“. Впрочем – проверете, като него мисли и Иван Костов. Защото тази теза позволява на „червената“ и „синята“

фракции на политическата класа да „насъскват“ двата „електората“ един срещу друг. А двете фракции заедно и синхронизирано да реализират стратегията си на брутален грабеж! Горещо ти препоръчам да прочетеш 8.5. „Червеният“ и „синият“ квазиетноси – субстратна основа на двуполюсния политически модел, от книгата ми „Стогодишната парадигма“. Има я в интернет. Бъди жив и здрав!“

Симеон Харалампиев ми изпраща следното писмо: „Уважаеми проф. Найденов, искрено съм Ви благодарен за отделеното време и за подробните разяснения, както и главно за това, че тези разяснения лично на мен ми помогнаха да разбера повече и по-подробно за Вашите научни прения с проф. В. Проданов. Искам да Ви уверя, че ще продължа да следя с интерес Вашите коментари и постове, нещо което и до сега сме правили като ФБ приятели, вкл. и от Вашата книга „Стогодишната парадигма“ както и др. Ваши статии вкл. и в съавторство със сътрудниците Ви. Като Ви благодаря още веднъж, оставам с уважение.“

В моят отговор на Симеон Харалампиев са фиксирани две от идеологемите на „лявата“ фракция на управляващата класа – идеологемата за „кризата“, за „провала“ на „неолиберализма“. И идеологемата за „държавния социализъм“. Посочвам на заинтересованите читатели мои публикации, в които могат да се запознаят по подробно с критиката ми на тези две идеологии:

а) Критика на идеологемата за „провала на неолиберализма“ има в:

– Найденов, Г., В защита на икономическия либерализъм, В: Изводи от кризата – поуки, препоръки, стратегии, изд. „Авто принт“ – Пловдив“, 2011 г.

– Найденов, Г., Ценностите на войната и мира при англосаксонските и европейските елити, В: Българските национални ценности Статика и динамика в евроинтеграционния процес, ИИОЗ-БАН, С., 2012

– Найденов, Г., Изстребление и рискове от световна война, В: Етиката в българската правна система, ИК-УНСС, С., 2013

– Найденов, Г., Великата депресия и сегашната криза, сп. „Социология и икономика“, №4, 2013

– Найденов, Г., Сегашната криза – тя ли е „Великата депресия“ в третия цикъл на еволюция на световния пазар, В: Икономика и общество: глобални и регионални предизвикателства пред България,

ИК-УНСС, С, 2014

б) Критика на идеологемата за „държавния социализъм“ и на други идеологеми от полето на лениновата парадигма – „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“ има в десетки мои публикации. Но най-добре е да се прочетат двете монографии – „Какво става“ и „Стогодишната парадигма“.¹²⁶ Първата е издадена през 1991 год. и трудно може да се намери. Втората е преиздадена фототипно през 2015 год. и може да се закупи в книжарницата на УНСС.

5.4.3. Каква е критиката на В. Проданов на лансираната от мен нова парадигма в обществените науки – парадигмата „буржоазна революция, държавен капитализъм, груповата собственост“?

В. Проданов слага моя милост в „кюпа“ на привържениците на тезата за държавния капитализъм. Е, несъмнено аз считам, че общественият строй в СССР и България преди „нежните“ революции може да се определи като **държавен капитализъм**. Но така считат и троцкистите. А моята концепция е **алтернативна** на концепцията на Троцки и троцкистите. В книгата ми „Стогодишната парадигма“ съм отделил специално място за критика на троцкизма.¹²⁷ Лично аз високо ценя постиженията на някои троцкисти в критика на съветския държавен капитализъм. В мои публикации посочвам, че например Тони Клиф е авторът направил най-задълбочен политикономически анализ на съветския държавен капитализъм. Цитирам:

„Тони Клиф е неотроцкист. Като такъв, той се придържа към концептуалната схема за „**предадената**“ революция, тоест към разбирането на Троцки, че болшевиките са направили една прекрасна „социалистическа“ революция, но за зла беда по-късно „лошите“ хора в техните редици, начело със Сталин, завземат властта, извършват предателство към идеалите на комунизма, отклоняват партията от верния път в строителството на „социализма“ и създават предпоставки за връщане към капитализма. Въпреки съществените си

¹²⁶ Найденов, Г., Какво става? Социалната промяна – същност и идеологеми, ВИКОМ – КОС, С, 1991; Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015

¹²⁷ Виж: Найденов, Г., 11 глава. „Сбърканият“ модел – концепциите за „предадената“ революция, В: Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 326-348.

слабости, тази концептуална схема е една от най-плодотворните по отношение на анализа на съветското общество. Оставайки в рамките на създадената от Ленин и общоприета в световната наука парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“, теоретичната схема за „предадената“ революция в най-висока степен **ерозира** лениновата теоретична парадигма.

Най-голяма заслуга за „ерозирането“ на официалната парадигма има Тони Клиф. Именно Тони Клиф още в средата на XX век прави **най-задълбочения** политикономически марксистки анализ на така наречения „социализъм“. Той реално разрушава два от трите опорните теоретични постулата на лениновата парадигма: а) доказва че съветското общество е държавен капитализъм, а не „социализъм“; б) че държавната собственост е групова, а не „обществена“.¹²⁸

Забавно е, че В. Проданов, за да ме сложи в „кюпа“ на троцкистите, през 2017 год. прави нещо свършено ненормално. Дватама участваме в конференция посветена на 100-годишнината на Октомврийската революция. В доклада си, по повод на Тони Клиф¹²⁹, Васко казва следното:

„През 1991 г. книгата на Тони Клиф беше преведена и на руски и се появи неин последовател и у нас, който заяви, че е истинският „комунист“ и единствен „марксист“ в България, а още двама били споделяли неговото мнение. За троцкистката идеологическа интерпретация Ленин е водач на буржоазна революция.“¹³⁰

Лъже Васко, че съм „последовател“ на Тони Клиф. Уви, много късно, чак през 2011 год. прочетох великолепната му книга.¹³¹ Много харесвам неговият политикономически анализ на съветския държавен капитализъм, но аз работя в друга парадигма – „буржоазна революция, държавен капитализъм, групова собственост“. И се лас-

¹²⁸ Найденов, Г., Концепцията на Тони Клиф за „социалистическата“ държавна собственост в СССР, сп. „Икономически и социални алтернативи“, №2, 2013, с. 120-121.

¹²⁹ Васко чете стриктно моите „писания“. Лаская се от мисълта, че аз първи лансирах в публичното пространство теорията на Тони Клиф.

¹³⁰ Проданов, В., „Червеният“ „кратък двадесети век“ и битките за неговите интерпретации, В: „Октомврийската революция – преди 100 години, днес и утре“, изд. Авангард Прима, С., 2018 г., стр. 20.

¹³¹ Клиф, Т., „Государственный капитализм в России“, <http://revsoc.org/archives/884>

кая от мисълта, че не само в българската, но и в световната наука, пръв **реактивирах** тази парадигма след почти цял век забрава.

Проблемът не е в това, че Васко лъже за моите възгледи. Нека си лъже! Не му е за първи път. Няма и да е за последен. Проблемът е, че лъже за възгледите на троцкистите. Възгледите на Троцки и троцкистите за Октомврийската революция са, че тя е „социалистическа“ революция, „**предадена**“ след смъртта на Ленин, когато на власт идва фракцията на Сталин.¹³²

Възмутен от лъжата на Васко, когато дойде моят ред да прочета своя доклад, преди да започна, извадих две банкноти от по 50 лв. Размахих ги пред всички и заявих – давам сто лева на всеки, който ми посочи едно изречение от Троцки, в което той обявява Октомврийската революция за буржоазна. И сложих двете банкноти на масата пред мен. След като си прочетох доклада, скокна един субект, който почна да чете от телефона си цитат от Троцки, в който той казва, че Октомврийската революция започва като буржоазна революция. И иска стоте кинта. Донеси при мен телефона си, му казах аз. Е, донесе го, и в същият текст на Троцки аз му посочих цитат, че Октомврийската революция е „социалистическа“, а не буржоазна. Октомврийската революция започва като буржоазна, но се превръща в социалистическа, това е азбучно положение за всички болшевики. Преди да стабилизират властта си през 1918 год. никой от тях не нарича Октомврийската революция „социалистическа“. Наричат я **социална** революция. В книгата ми „Стогодишната парадигма“ аз детайлно съм разгледал защо Троцки счита, че започнала като буржоазна, Октомврийската революция неизбежно се превръща в „социалистическа“.¹³³

¹³² Виж: Троцки, Л., Д. „Преданная революция“, Изд. Iskra Research, 1936 г.

¹³³ Найденов, Г., „Според Троцки, поради слабостта на руската буржоазия задачите на назрялата в Русия буржоазна революция (ликвидация на монархията и остатъците от крепостничеството) са могли да бъдат решени единствено чрез диктатура на пролетариата. След като с помощта на селячеството завзема властта, пролетариатът не спира до разрешаването на буржоазнодемократичните задачи, а продължава по-нататък – буржоазната революция се преплита с първия стадий на социалистическата революция. Причината, според Троцки е, че в условията на упадък на капитализма, слаборазвитите страни не могат да решат чрез буржоазни революции основните задачи на своето „цивилизоване“. „Стигнаха сами до задънена улица, цивилизаторите преграждат пътя на цивилизуемите“. Според него в

Така че, уважаеми читатели, предложението ми е в сила и сега – ако някой от вас намери цитат от Троцки, в който той обявява Октомврийската революция за буржоазна, ще получи от мен сто кинта.

А критиката на В. Проданов на тезата, че „социализмът“ е държавен капитализъм е съвсем „постна“ и добре известна. Основните му аргументи са следните твърдения:

а) Номенклатурата „...не притежава индивидуално собствеността, а се разпорежда с нея като колективен субект“.¹³⁴

Отбелязвам – Васко хабер си няма от същността на функциите разпореждане, владееене и ползване. Висшата функция – разпореждането, може да се упражнява само от собственика на вещта. Така че с това изречение, че номенклатурата се разпорежда със собствеността, той опровергава сам себе си. А това, че упражнява **колективно** тази функция ни най-малко не променя нейната характеристика като класа собственик на средствата за производство. Този въпрос съм разгледал много подробно в книгата „Стогодишната парадигма“.¹³⁵ Тук давам само един кратък цитат от тази книга, в който се коментира, че не индивидуалното или колективно притежание на средствата за производство определя характера на собствеността, а отношенията между собственика и непосредствения производител:

„Един е характерът на собствеността в съсловните общества, където непосредственият производител не е собственик на работната си сила и е лично зависим (различна степен на зависимост има в различните цивилизации, в различните епохи, различните слоеве на населението) от привилегированото съсловие – собственик на основното средство за производство – земята. Друг е характерът на собствеността в капиталистическите общества, където непосредственият производител е собственик на работната си сила и е юридически независим от собствениците на капитала. **Субектът** на собст-

Русия се извършва пролетарска революция, не защото нейната икономика първа е съзряла за социалистически преобразования, а защото тя изобщо не би могла да се развива по-нататък на капиталистически основи.“, Виж: Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 327.

¹³⁴ Проданов, В., Теория на българския преход“, изд. „Захари Стоянов“, С., 2012 г., стр. 202.

¹³⁵ Найденов, Г., 4 глава Същност на държавния капитализъм, В: Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 58-120.

веността и при двата типа общество може да е **индивидуален** или **групов**.¹³⁶ Кой вид собственост преобладава – индивидуалната или груповата, безспорно влияе на **спецификата** на обществото. Но не определя неговия **характер**. Характерът на обществото, ще повторя, се определя от отношенията между собственика на средствата за производство и непосредствения производител. За да се определи характерът на доминиращата при държавния капитализъм държавна собственост, трябва да се установи кой е собственик на средствата за производство и какви са неговите отношения с непосредствения производител – работническата класа.¹³⁷

б) Личното потребление на номенклатурата е ниско, според В. Проданов, в сравнение с потреблението на управляващата класа в буржоазните общества. „...разликата в доходите не е по-голяма, а в много отношения е и по-малка от разликата в доходите между менажери и изпълнители във всяко западно общество“.¹³⁸ Следователно, номенклатурата не е експлоататорска класа, прави той своя извод.

На този въпрос, че номенклатурата има по-ниска степен на потребление, в сравнение с управляващата класа в западните общества акцентират много изследователи. Най-подробно тази теза е разработена от Стоян Михайлов.¹³⁹ Отдавна съм обяснил, че този факт ни най-малко не променя същността на номенклатурата като експлоататорска класа, колективен собственик на средствата за производство.

„**Личното** потребление на номенклатурата на управляващата

¹³⁶ Каззионната комунистическа идеология насаждаше възгледа, че държавната собственост е „откритие“ на „социализма“. Този възглед за съжаление е доминиращ в общественото съзнание в бившите „социалистически“ страни. Струва ми се, че е доминиращ в общественото съзнание в целия свят. Истината е точно обратна. В основните центрове, където се е развивала човешката цивилизация от древността до новото време основната форма на собственост е била държавната. Собственикът на основното средство за производство – земята е бил **групов**, а не **индивидуален**.

¹³⁷ Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 79

¹³⁸ Проданов, В., Теория на българския преход“, изд. „Захари Стоянов“, С., 2012 г., стр. 205

¹³⁹ Михайлов, С., Сталинският тоталитаризъм, изд. М-8-М, С., 2000 г.

комунистическа партия е съвсем второстепенен въпрос в сравнение с въпроса за присвояването на принадлежащия продукт. Тоест, дали по принцип е възможно при държавна собственост да се ликвидира възможността управляващата класа да отчуждава и присвоява принадлежащия продукт, произведен от непосредствените производители. Защото освен за лично потребление управляващата класа използва принадлежащия продукт и за **производствено** потребление. И дори при най-голяма **скромност** на управляващата класа в сферата на личното потребление тя може да упражнява извънредно висока степен на експлоатация, влагайки преобладаващата част от принадлежащия продукт в сферата на производственото потребление“.¹⁴⁰

в) Важен аспект в критиката на В. Проданов на концепцията за държавния капитализъм е, че при „социализма“, за разлика от капитализма не печалбата „определя логиката на функциониране на системата“. „Липсва пазарът, пише той, монополите, функционирането на капитала, характерни за капитализма. Нямаме формално свободна работна сила, която се конкурира на трудовия пазар.....“¹⁴¹ и пр.

Тази теза В. Проданов е заимствал от Фридрих фон Хайек и Хана Аренд. Има я и при много други буржоазни идеолози. Подробна критика на тези двама автори и други поддръжници на тази теза, съм направил в книгата „Стогодишната парадигма“¹⁴² Тук ще дам два откъса от моята критика.

* „... Хайек взема за реалност декларациите и самосъзнанието на управляващите комунистически партии, а не техните реални действия. Хайек не се занимава с реалния проблем – **как чрез планирането управляващата класа – номенклатурата на комунистическата партия – в качеството си на собственик на националния капитал защитава частните си социалногрупави интереси.** Такъв проблем за него не съществува. Той си **измисля** проблем – комунистите искат да планират в интерес на „общото благо“, но то-

¹⁴⁰ Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 83

¹⁴¹ Проданов, В., Теория на българския преход“, изд. „Захари Стоянов“, С., 2012 г., стр. 209

¹⁴² Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 274-307

ва е невъзможно по технологични причини. Това обаче е **измислен проблем**. Въпреки фалшивото си самосъзнание, че планира и действа в интерес на „общото благо“, управляващата комунистическа партия, по-точно комунистическата номенклатура, много последователно и настойчиво прокарва **частния си социалногрупов интерес**. За нея „общото благо“ е бюджетът! И тъй като бюджетът се пълни от печалбите на държавните предприятия, то основната цел на всички действия на „колективистите“ е **печалбата!** Съответно планирането се извършва по механизма на така нареченото „достигнато ниво“. Предприятията се задължават следващата година да произведат продукция, надвишаваща с еди-колко си процента достигнатото ниво. Работните заплати не се увеличават или се увеличават незначително, но нормите се повишават осезаемо, за да се изпълнят новите, планирани в името на „общото благо“ цели. Този механизъм на планиране води до интензификация на труда и до увеличаване на абсолютната и относителната принадена стойност, води до близо два пъти по-висока норма на принадлежната стойност, тоест до близо два пъти по-висока степен на експлоатация в страните с централизиран национален капитал в сравнение със страните с атомизиран национален капитал.¹⁴³

* „Появилият се на социалната сцена нов социален актьор – предприемачът, с всички сили се стреми към печалба. Стремекът към печалба не е плод на „лошия характер“ на капиталиста. В средствата за производство е овеществена обществената производителна сила на труда. С цел да осигури максимално благоприятни условия за развитието на обществената производителна сила на труда, с цел да гарантира максимално успешно изпълнение на основната си роля в общественото разделение на труда – разширеното възпроизводство на средствата за производство, съвкупният капиталист се стреми към максимална печалба. **Печалбата** осигурява финансов ресурс за **разширено** възпроизводство на средствата за производство. Когато се говори за капиталиста като за хищник, не бива да се забравя, че в неговата хищническа, експлоататорска природа се проявява стремекът на капитала към самонарастване.

¹⁴³ Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 301

Когато се обърнем към държавния капитализъм, ще видим, че двете основни характеристики на фигурата на предприемача – стремежът към **печалба** и постигането на печалба чрез **рационална** организация на производствения процес, са същностно присъщи на новата управляваща класа – номенклатурата на комунистическата партия.

Разгледаните в последната част на книгата автори се опитват да „докажат“ принципната разлика на държавния от традиционния капитализъм. Опитват се да докажат, че обществата с централизиран национален капитал не са капиталистически. Те често изтъкват аргумента, че мотивацията на управляващата класа в тези общества не е стремежът към печалба, а стремежът към агресия и господство, че мотивите в нейната дейност са **политически**, а не **икономически**.

В това няма нищо вярно!

По принцип управляващата класа на всеки социален организъм се стреми към **агресия и господство**. Проблемът идва от тук нататък. Финансовите средства за своето могъщество и евентуална агресия управляващата класа в докапиталистическите общества си осигурява основно от **рентата**, а в капиталистическите – от **печалбата**. Безспорно е, че при държавния капитализъм икономическото могъщество на управляващата класа е резултат на нейната изключително активна **предприемаческа** дейност. Доходите си номенклатурата на комунистическата партия получава от печалбите от производствената си дейност по първо и второ направление на производството. А също и от услугите. Печалбите на номенклатурата ѝ осигуряват възможност да увеличава военното си могъщество. Освен това ѝ осигуряват възможност да реализира основната си функция в общественото разделение на труда – разширеното възпроизводство на средствата за производство. В предприемаческата дейност на номенклатурата на комунистическата партия в продължение на десетилетия основен стремеж, формулиран като решения на висшите партийни форуми, е преимущественото развитие на първо подразделение на производството – производството на средства за производство. Дори когато през седемдесетте и осемдесетте години се отчиташе изоставането на второ подразделение на производството – производство на предмети за потребление, и се вземаха решения за наваксване на изоставането, отново се оказваше, че темповете на растеж на първо подразделение са **по-високи** от темповете на рас-

теж на второ подразделение. Преимущественото развитие на първо подразделение на производството е още един индикатор за същността на класовите отношения при държавния капитализъм. То е още едно доказателство, че номенклатурата на комунистическата партия е съвкупен капиталист и нищо друго. В него намира израз класовият рефлекс на номенклатурата – да реализира основната си социална функция – разширеното възпроизводство на средствата за производство. И именно поради това тя се стреми към печалба.

Номенклатурата на комунистическите партии винаги се стреми към печалба.¹⁴⁴ Дори не просто към печалба, а и към **свръхпечалба**. Но „срамежливо“ крие това свое съкровено желание.

За откритото поставяне на въпроса за печалбата като движещ мотив на предприемаческата дейност на болшевишката номенклатура огромна роля изиграват авторитетът и прагматичността на Сталин. Още през 1941 г. при обсъждане на макета на първия учебник по политическа икономия на „социализма“ той изказва редица мисли, които за догматичното съзнание звучат като кошунство – например, че и при „социализма“ съществува диференциалната рента от земята. По късно – през февруари 1952 г., на среща с група икономисти във връзка с неговите „Забележки по икономическите въпроси, свързани с ноемврийската дискусия 1951 г.“ (проведена за обсъждане на готовия учебник по политикономия на „социализма“), на въпроса, как да се разбира категорията печалба при „социализма“, Сталин отговаря: „На нас ни е нужна известна печалба. Без печалба ние не можем да образуваме резерви, натрупвания, да обезпечим задачите на отбраната, да задоволим обществените нужди.“¹⁴⁵ След това изказване на Сталин стремежът към печалба се **легитимира** и всяко предприятие освен другите показатели изпълнява и план за печалбата.

¹⁴⁴ В учебника „История на КПСС“ се отбелязва, че необходимите средства за индустриализация са се осигурявали от печалбата. „Държавните фабрики и заводи, транспортът, банковата система, външната и вътрешната държавна търговия даваха **печалба** (подч. от мен), която отиваше за развитието на социалистическата промишленост.“. Виж: „История на Комунистическата партия на Съветския съюз“, Изд. „Партиздат“, С, 1978 г., стр. 501.

¹⁴⁵ Цит. по Дмитрий Валовой, „Економика в човешко измерение“, Изд. „Политиздат“, 1988 г., стр. 59.

Висшето ръководство на БКП също обръща изключително внимание на въпроса за печалбата в производствената сфера и в сферата на услугите. „Печалба, печалба и пак печалба!“ – възкликва Т. Живков в доклада си пред Националното съвещание на партийния, държавния, стопанския и обществен актив, 24 октомври 1981 г.¹⁴⁶

Но не просто стремежът към печалба, а получаване на печалба в резултат на **рационално организирано производство**, е характерно за държавния капитализъм. И с тази си характеристика държавният капитализъм напълно отговаря на специфичния за капиталистическия начин на производство метод за получаване на печалба. Печалбата е резултат на **предприемаческата дейност** на съвкупния капиталист – номенклатурата на комунистическата партия.¹⁴⁷

Надявам се, че макар и само от два цитата, читателят разбира как още през 1991 год. в книгата „Какво става“¹⁴⁸, а по-късно и в книгата „Стогодишната парадигма“ оборвам несъстоятелните критики на Фридрих фон Хайек и другите буржоазни идеолози. В. Проданов не казва нищо срещу моите аргументи. Не защото не ги знае. Отлично ги знае.¹⁴⁹ А защото нищо не може да каже против тях.

¹⁴⁶ Веднага след този лозунг Т. Живков прави уговорка: „Някой ще каже: към същото се стремят и капиталистите. Това е девизът на корпорациите, на икономическите организации в капиталистическите страни. Да, и те се стремят към същото. Но тук има една „малка“ разлика. В разговор с един западен политически деец, когато засегнахме въпроса за печалбата, аз му казах: да, и вие, и ние искаме да постигнем по-голяма печалба. Но у вас лъвският пай отива в корпорациите, изземва се от монополистите, от буржоазията. А у нас печалбата отива за разширяване на производството, за увеличаване на обществените фондове, за повишаване на реалната работна заплата и така нататък. Ето, в това, казвам, е „малката“ разлика.“ (Виж: Живков, Т. „Икономическата политика на Българската комунистическа партия“, Изд. „Партиздат“, С, 1982 г., стр. 559.) Ироничната забележка за „малката“ разлика, колкото и да е артистична, просто не е вярна. Разлика няма! Тезата за разликата има чисто идеологически характер. Вярна е констатацията, която се прави както от западните бизнесмени, така и от комунистическата върхушка, че и при едните, и при другите най-важният движещ мотив на стопанската им дейност е „Печалба, печалба и пак печалба!“.

¹⁴⁷ Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 112-115

¹⁴⁸ Найденов, Г., Какво става? Социалната промяна – същност и идеологемии, ВИКОМ – КОС, С, 1991 г.

¹⁴⁹ В. Проданов систематично чете моите книги. Те оказват силно влияние

Може само като папагал да повтаря „брадясалите“ идеологемите на Фридрих фон Хайек, Хана Аренд и други буржоазни идеолози.

5.4.4. Относно така наречения „дискурсивен подход към държавния социализъм, неговата перестройка и разпад“.

В четвърта глава на книгата си „Теория на българския преход“, В. Проданов предлага като инструмент за теоретичен анализ на „социализма“ и „прехода“ така наречения от него – „дискурсивен подход“.

Какъв е този подход?

В. Проданов ни обяснява, че марксисткият подход в изследване на социалните процеси е неприложим през XX век. Марксисткият подход е приложим за ранния период на капитализма, но не и за XX век. През XX век, според него, става „инверсия (преобръщане – бел. моя) на каузалните взаимодействия в процеса на развитието“.¹⁵⁰ Вместо „икономическата каузалност“ на предходния период, през XX век вече има идеологическа и политическа каузалност. Тоест, до

върху него. През 90-те години на една конференция той прочете доклад, в който аз чувам разработения от мен сравнителен анализ на насилието при генезиса на капиталистическия начин на производство в Русия и в страните от първия ешелон на капитализма. Но не чувам моето име. В почивката отивам при него и му казвам – Васко, защо не си ме цитирал, след като използваш моя подход. Той най „невинно“ ми казва – „Жоро, щях да те цитирам. Но не можах да намеря книгата ти в моята библиотека. Кой знае къде съм я забутал.“ Това се случи още веднъж. При разговор с Искра Баева споделих за тези „случки“. Тя се засмя и каза. „Същото прави Васко и с мен. Взема мои идеи, но не ме цитира.“ Здраве да е! На основата на моя подход той написа една чудесна книга – Насилието в модерната епоха. Забавното е, че и в тази „дебела“ книга нито веднъж не ме е цитирал. Но, ето – в доклада си на конференцията, посветена на 100-годишнината на ВОСР Васко казва „Възникналият в периферията на световната система **съветски тип капитализъм** (подчертана от мен) драматично или дори трагично катастрофира.“ Виж: Проданов, В., „Червеният“ „кратък двадесети век“ и битката за неговите интерпретации“, В: Октомврийската революция – преди 100 години, днес и утре, изд. Авангард Прима, С., 2018 г., стр. 42. Да се смееш ли, или да плачеш?! Понятието съветски държавен капитализъм до сега използвам само аз. И толкова силно се набиват в главата на Васко моите тези, че той **неволно** използва моя израз. Колкото и да критикува моята парадигма, той е под нейното влияние. Това се доказва не само от книгата за насилието, която написа на основата на моя подход, но ето – и от този неволно допуснат израз.

¹⁵⁰ Проданов, В., Четвърта глава. Какви са възможностите за един дискурсивен подход към държавния социализъм, неговата перестройка и разпад“, В. „Теория на българския преход“, изд. „Захари Стоянов“, С., 2012 г., стр. 230

XX век измененията в политиката и идеологията са резултат от промените в икономиката, а през XX век е обратно – „чрез политиката и идеологията се създават определени икономически реалности и интереси, а не обратното“.¹⁵¹

Е, да но това е тезата на Хана Аренд.

Например, според нея Сталин по „идейни и пропагандни“ съображения „унищожава“ класите и създава „атомизирано“ общество. Ето моята критика на нейната теза:

„В тази теза има множество неверни неща:

а) Например, че съображенията на Сталин да прибегне до терор спрямо селячеството са **идейни**, а не някакви други – например класови, държавнически и пр. Истината е точно обратната! Причината за масовия терор са **най-грубите материални интереси** на новия собственик на националния капитал – партийно-държавната бюрокрация. Нейният интерес – да заграби основното тогава средство за производство – земята, я тласка към прилагането на масов терор към селячеството.“¹⁵²

Ето още един, малко по дълъг цитат от Стогодишната парадигма:

„1.3. Следващото, което трябва да отбележа, е, че Х. Аренд винаги изтъква идеологическата мотивираност на действията на нацисткия и комунистическия елит. За нея **цялата** дейност на фашистките и болшевишките лидери и активисти е **идеологически** мотивирана, фашисткият и болшевишкият елит **подчиняват дейността си на идеологическата доктрина, а не на рационално осмислен интерес**. Нещо повече, когато интересите влизат в противоречие с доктрината, действията са съобразени с **доктрината, а не с интересите**. В стремежа си да докаже тази теза Хана Аренд е **трогателно наивна**. Тя се позовава на публикуван материал от доклади на военни, „оплакващи се, че депортирането на милиони евреи и поляци се провежда без оглед на каквито и да било „неотложни военни и икономически потребности“.“¹⁵³

Изводът е, че депортирането и изстреблението на милиони ев-

¹⁵¹ Пак там

¹⁵² Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 278-279

¹⁵³ Аренд, Х. „Тоталитаризмът“, Изд. „Панорама“, 1993 г., стр. 73

реи и поляци е било военно и икономически неизгодно, но, виждате ли, понеже **доктрината** на нацизма го е изисквала, Хитлер пристъпва към това **неизгодно** от гледна точка на интересите мероприятие.

Подобни примери дава Х. Аренд и за действията на болшевишката върхушка. Масовите репресии, на които болшевишкият елит подлага селячеството през трийсетте години, според нея не са свързани с никакъв рационално осмислен интерес, а са чисто идеологически мотивирани, „...терорът се развихря цялостно не през двайсетте, а през трийсетте години, когато опозицията на селячеството вече далеч не е решаваща в създалата се обстановка.“¹⁵⁴ Следователно според нея терорът не е свързан с никакъв пряк интерес.¹⁵⁵

А ето моя отговор на тезата на Х. Аренд, копирана от В. Проданов.

„2.3. Съвършено невярна е тезата на Х. Аренд, че причината за депортирането и изстреблението на милиони евреи и поляци през времето на войната е била **доктринална** и то е било **икономически** неизгодно за управляващата върхушка. Истината, разбира се, е точно обратна. Основната причина за изстреблението на евреите е най-грубият **материален интерес** на германския капитал. Еврейската буржоазия през двайсетте и трийсетте години на XX век е притежавала в Германия огромни капитали и богатства. Тя е конкурирала успешно германския капитал. Заемала е значително пространство в банковото дело, в промишлеността и търговията. Изстреблението на евреите, от една страна, унищожава един мощен конкурент на класата, чиито интереси изразява нацистката партия. А, от друга страна, концентрира в ръцете на партийната върхушка огромни богатства. Ограбеното от нацистите еврейско богатство и в момента е предмет на остри международни спорове. Еврейските организации водят и до днес упорита борба с швейцарските банки да им върнат заграбеното от нацистите богатство.“¹⁵⁶ Примерът, който дава Х. Аренд в защита на тезата си, всъщност доказва точно обратното – че в действията си политическият елит на нацистката партия се ръко-

¹⁵⁴ Пак там, стр. 129

¹⁵⁵ Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 291-292

¹⁵⁶ Този проблем детайлно е изследван в книгата на Жан Зиглер „Швейцарските банки, златото и мъртвите“, ИК „Албор“, С, 1998 г.

води от най-примитивен груб материален интерес.

2.4. Съвършено невярно е и твърдението, че терорът, упражнен от болшевишката върхушка в края на двайсетте и началото на трийсетте години спрямо селячеството, е бил **идеологически** мотивиран, а не свързан с някакъв **пряк интерес** на болшевишкия елит. Историата свидетелства за обратното. През трийсетте години се извършва така наречената „колективизация“. нейната същност разгледах по-рано. Тук ще кажа отново, че масовото насилие срещу селячеството в периода на „колективизацията“ е свързано с най-преките материални интереси на болшевишкия елит – заграбването на основния производствен ресурс – земята.¹⁵⁷

Материалните интереси на болшевишкия елит и борбата му за заграбване на основното през 20-те години на XX век средство за производство в СССР – земята, съм разгледал в параграфа „4.2. Колективизацията – важен етап в утвърждаването на капиталистическия начин на производство в СССР“ на Стогодишната парадигма.¹⁵⁸ А в монографията „Дългите вълни на Кондратиев при „социализма“, съм разгледал **представителството** на тези интереси и вариантите на трансформация на поземлената собственост, застъпени от трите фракции на болшевишкия елит – центристи, „леви“ и „десни“.

Ще си позволя да дам един дълъг цитат от тази книга. Защото от него може да се разбере **евристичността** на класическия марксизъм в анализа на процесите на социална трансформация през XX век. В. Проданов повтаря като папагал тези с почти вековна давност. Друго и не може да прави, след като се е отказал от марксизма. Аз не се отказвам от марксизма. И това има резултат:

„За да разберем трагичната съдба на Н. Кондратиев, трябва да посочим същността на социалните промени, трансформации, класови битки, а също и междифракционната борба в болшевишката партия, в периода между 1924 и 1928 г.! И съответно мястото на Н. Кондратиев в тези битки.

Да започнем със ситуационен анализ на този период.

Каква е изходната ситуация?

¹⁵⁷ Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г., стр. 294-295.

¹⁵⁸ Цит. Произв. стр. 63-76

От една страна, е налице стабилизиране на съветската икономика. Интервенцията на Великобритания, Франция, САЩ и Япония, подкрепяна от вътрешните контрареволуционни сили, е претърпяла поражение. Персонализираният в болшевишкия партийно-държавен апарат, в болшевишката номенклатура **едър, централизиран, държавно-монополистичен капитал**, получава възможност да разгърне творческите си възможности. Той организира с много бързи темпове индустриализацията на страната. Предприемаческата дейност на съвкупния капиталист постига **грандиозни успехи**. Успехи постига и **дребният, и средният бизнес**. Това е резултат на въведената благодарение на настойчивостта на Ленин още от началото на 20-те години „Новая экономическая политика“ – НЕП. Особено важни са резултатите, постигнати от дребния и средния бизнес в аграрния сектор. Чрез НЕП, въпреки че поземлената собственост в Русия е отдавна одържавена – непосредствено след Октомврийската революция, и формално тя е държавна собственост, нейното **владение и ползване** са предоставени на непосредствените производители. Именно това позволява развитието на дребен и среден бизнес в аграрния сектор. Успешната предприемаческа дейност на едрия, централизиран, държавно-монополистичен капитал, води до „набъбване“ на класата на наемния труд. В процеса на индустриализация се засилват миграционните потоци от селата към градовете. Увеличава се класата на промишлените работници в големите градски центрове.

От друга страна, в този период назряват и остри противоречия между основните класи.

В селата и в аграрния сектор като цяло се получава **разслояване** между непосредствените производители. Едни от тях, които от самото начало на НЕП, поради едни или други причини, обработват по-големи парцели земя, постепенно забогатяват, разширяват аграрния си бизнес, като успоредно с него някои от тях развиват успешно и дребна търговия. Тяхната класа – на дребния и средния аграрен бизнес, все по-често започва да използва като наемни работници малоимотните си съселяни. Оформят се класите на така наречените „кулаци“ и на селската „беднота“. Това разслоение го има и преди Първата световна война. Но то се развива с бързи темпове едва ко-

гато в резултат от двете буржоазни революции – Февруарската и Октомврийската¹⁵⁹, и въведената нова икономическа политика, се ликвидират остатъците от докапиталистически отношения в Русия, а в аграрния сектор се създават пълноценни възможности за утвърждаване на капиталистическия начин на производство.

В резултат от неговото утвърждаване и бързото развитие на производителните сили в аграрния сектор се засилват два вида класови противоречия.

Първият вид е между класата на „кулаците“ и тази на селската „беднота“. Обезземляване на масата от непосредствените производители е общо правило при генезиса на капиталистическия начин на производство във всички страни. От тази класа се формира „резервната“ армия на труда в промишлените центрове. И навсякъде този процес е свързан с насилие, жестокости и т.н. В Русия този процес има следната **особеност**. Селската „беднота“ възприема като насилник и експлоататор своя съселянин – „кулака“, а не едрия централизиран държавно-монополистичен капитал. И това е така, въпреки че персонифицирания в болшевишката номенклатура едър държавно-монополистичен капитал още от 1926 г. започва да прибягва до практики от времето на „военния комунизъм“ и да „разтваря ножиците“ между цените на промишлените стоки и тези на аграрните стоки. От тази нагласа в съзнанието на селската „беднота“ се възползва едрия държавно-монополистичен капитал, когато започва по време на „Големия скок“ в колективизацията през 1929 г. своята война против дребния и средния бизнес в аграрния сектор. Той използва за свой класов съюзник селската „беднота“.

А битката между едрия държавно-монополистичен капитал и дребния и средния бизнес в аграрния сектор е била неизбежна. Това са **вторият вид** противоречия. През втората половина на двадесетте години на XX в. обемът на едрия, централизиран държавно-монополистичен капитал е нараснал съществено. Основните му елементи – банковият и промишленият капитал, имат доминираща роля в икономиката. Самият съвкупен капиталист – болшевишкият партийно-държавен апарат, болшевишката номенклатура, е нарас-

¹⁵⁹ Много убедително е другото мнение – че това не са две революции, а две фази на една и съща революция.

нал многократно, създал си е строга йерархия и дисциплина, преизпълнен е с ентузиазъм за предприемаческа дейност и е зареден идеологически с **мисията**, че строи последното, най-справедливото общество. Поради това неговата готовност и нагласа да прилага брутално насилие срещу „враговете“ на „строителството на социализма“ е извънредно голяма. А тези врагове са все по-засилващата се класа на „кулаците“ и на градския дребен и среден бизнес. На първо място – на „кулаците“. Защо?

Защото, въпреки усилените темпове на индустриализация, по това време Русия е все още предимно аграрна страна. Основният ресурс за износ е зърното, по-специално – пшеничното зърно. А по-голямата част от зърненото производство е в ръцете на „кулаците“. Те са готови да предоставят излишъците си от зърно на едрия централизиран държавно-монополистичен капитал и съответно чрез износ той да трупа финансов ресурс за развитие на индустрията. Но са готови да продават излишъците си на **пазарни** цени! В това е основното противоречие между персонифицирания в болшевишката номенклатура едър, централизиран държавно-монополистичен капитал, и дребния и средния аграрен бизнес, развиван от „кулаците“.

Интересите на все по-засилващата се класа на „кулаците“ стават пречка и ограничител за предприемаческата дейност и инвестиционната активност на съвкупния капиталист. И това при положение, че юридически именно болшевишката номенклатура е собственик на поземления фонд в Русия, която временно го е предоставила във владение и ползване на селското население; при положение че болшевишката номенклатура вече е изградила силен репресивен апарат; при положение че тя вече има готовност за предприемаческа дейност и в аграрния сектор, защото индустриалната база, с която разполага, ѝ дава възможност да **механизира** двете основни дейности в зърнопроизводството – оранта и жътвата. Отделно, че вече разполага с кадрови потенциал да „усвои“ и аграрния сектор¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Не се спираме на противоречията между труда и капитала в промишлеността. Защото те са странични по отношение на трагичната съдба на Кондратиев. Но тези противоречия също се разрешават в този период в полза на персонифицирания в болшевишката номенклатура капитал, като постепенно се изпразват от съдържание, а впоследствие и ликвидират така наречените "тричленки" в заводите, и наемният труд е лишен от всякаква възможност за защита на своите интереси.

Какво е мястото на Н. Кондратиев в битката на класовите сили? Поради своя произход, своя манталитет, политически симпатии и антипатии и т.н., в своята изследователска дейност и в публикациите си той защитава интересите на дребния и средния аграрен бизнес. Как?

В качеството си на директор на Конюнктурния институт, а и поради личния си авторитет на водещ аграрикономист Н. Кондратиев е привлечен още през 1923 г. в Плановата комисия на Наркозем и Земплан, за подготовката на перспективния план за развитие на селското и горското стопанство в СССР. През януари 1924 г. Н. Кондратиев подготвя съдоклад по неговия профил и го внася в селскостопанската секция на Госплан. Там той е одобрен и през юни 1925 г. след интегрирането му в общия перспективен план за развитието на селското и горското стопанство получава официална положителна оценка от Президиума на Госплан, и е публикуван. Отношението на управляващата класа към този перспективен план обаче не е еднозначно. Появяват се не само положителни оценки, но и остри критики. Появява се и квалификацията „кондратиевщина“. С нея възгледите на Кондратиев за социалната трансформация в аграрния сектор и в икономиката като цяло се определят като стремеж към налагане в СССР на държавен капитализъм или „кооперативен капитализъм“.

Какво в тезите на Н. Кондратиев дразни и то, при положение че той се придържа към основата на болшевишката стратегия за индустриализация на страната?

Дразни пътят, който той очертава като оптимален, за постигане на целите на индустриализацията. Като една от най-важните точки на този път Н. Кондратиев сочи, че селското стопанство трябва да се развива в посока: „...първо, да осигури пълноценно суровинната база за развитие на производството; второ, да ускори процеса на натрупване на средства вътре в страната и повиши покупателната сила на населението; трето, да повиши налогоплатежните сили на населението. Но всичко това е възможно само при разширение на селскостопанската продукция, при повишаване на нейната ценност, при ускоряване на нейните експортни възможности¹⁶¹.

си.

¹⁶¹ Кондратиев, Н. Д. Проблемы экономической динамики. Москва, Инсти-

„Повишаване на покупателната сила на населението, разширяване на селскостопанската продукция и повишаване на нейната ценност, ускоряване на нейните експортни възможности и т. н.“ – всичко това е действало като „червено на бик“ на болшевишката номенклатура.

Защото през втората половина на двадесетте години едрият централизиран държавно-монополистичен капитал, за разлика от края на предходното десетилетие, вече е укрепнал; изградил е солидна промишлена база; създал е строга йерархия около „центриста“ Сталин; вече има кадровия потенциал да се превърне от юридически и във фактически собственик на поземления фонд. Има и репресивен апарат годен да „съдейства“ за това. Тоест болшевишката номенклатура има пълна готовност за мащабна предприемаческа дейност не само в индустрията, но и в аграрния сектор. Нейният „апетит“ и хищнически инстинкти не само не са намалели от времето на „военния комунизъм“, тоест от времето, когато се опитва, но не ѝ достигат сили да владее и ползва поземления фонд, но напротив – те са се увеличили! И срещу тези хищнически апетити на едрия централизиран държавно-монополистичен капитал застават Н. Кондратиев, А. В. Чаянов и други авторитетни аграрикономисти, които апелират за „фермерски“ път в развитието на аграрния сектор в Русия. Тоест апелират владеенето и ползването на поземления фонд да остане в ръцете на „кулаците“, а „социализирането“ в този сектор да става на доброволен принцип чрез селскостопански кооперации.

Към тази стратегия апелира Н. Кондратиев и в следващите няколко години. Например през 1927 г. той прави остра и научно аргументирана критика на публикувания вариант за първия петгодишен план за развитие на народното стопанство¹⁶². Н. Кондратиев показва вътрешната противоречивост на този план; посочва, че проектът за мащабни инвестиции в промишлеността и инфраструктурата, съчетани с многократно по-ниските инвестиции в аграрния сектор, ще доведе до кризисно, а не безкризисно развитие на съветската

тут экономики АН СССР, 1989, с. 15.

¹⁶² Виж: Кондратьев, Н. Критические заметки о плане развития народного хозяйства. – В: Н. Д. Кондратьев. Проблемы экономической динамики. Москва, Институт экономики АН СССР, 1989, с. 135-169.

икономика; показва, че планът няма балансираност и обвързаност между планирания размер на натрупването и данните за дохода и потреблението на населението; отбелязва, че има пълно противоречие между планираното увеличаване на жизненото равнище на населението и другите показатели, които сочат обратното – че се планира **реално понижаване** на доходите на населението¹⁶³. Кондратиев показва, че заложените в плана намерения за инвестиции и ръст на доходите в аграрния сектор ще доведат не до повишаване на жизненото равнище, а обратно – до намаляване на жизненото равнище и потреблението на селското население¹⁶⁴. Той обвинява централния орган за планиране – Госплан, в „боязън“ от прогреса и растежа на производителните сили в селското стопанство, в недооценяване и пренебрегване на ролята на държавните инвестиции в аграрния сектор – инвестициите в този сектор, набелязани в плана, са „свършено недостатъчни“, пише той, и т. н.¹⁶⁵

Всеки може да си представи какъв „бяс“ предизвикват тезите на Кондратиев в групираното около Сталин ядро на болшевишката номенклатура. Това ядро (можем да наречем членовете му „центристи“) възприема тезите на Кондратиев като пряка подкрепа на враждебната им фракция в болшевишкия елит – тази на Бухарин, Риков и Томски – така наречената „десница“.

През втората половина на двадесетте години в болшевишкия елит има три основни фракции. Едната е на Троцки и Преображенски. Тази фракция се определя като „лява“. Нейната идеология за индустриализация, по-точно – за „свръхиндустриализация“, и за трансформация на аграрния сектор като източник на приходи за държавния бюджет, чрез износ на селскостопанска продукция, се опира на опита от периода на „военния комунизъм“. „Левите“ са пределно откровени. За да се извърши „свръхиндустриализация“, е необходимо селското население да се подложи на свръхексплоатация. Отношението на болшевиките към селското население трябва да бъде като към колониално население. Тоест те са за прилагане на „английс-

¹⁶³ Пак там, с. 148-151.

¹⁶⁴ Виж: Кондратиев, Н. Критическите замечки о плане развития народного хозяйства. – В: Н. Д. Кондратиев. Проблемы экономической динамики. Москва, Институт экономики АН СССР, 1989, с. 155.

¹⁶⁵ Пак там, с. 163, 164.

кия вариант“ на генезиса на капитализма – завоюване на територии чрез брутално насилие и подлагане на местното население на свръхексплоатация, чрез използване на извъникономически средства.

Другата – „дясната“ фракция – на Бухарин, Риков и Томски, е на противоположни позиции. Тя счита, че болшевиките не бива да подлагат руското селячество на брутално насилие, грабеж и свръхексплоатация. Те считат, че доминацията на банковия и промишлен едър капитал, който се намира в ръцете на болшевишката номенклатура, е достатъчна да гарантира постепенната трансформация на аграрния сектор по пътя на социализма. Не конфликти и война със селячеството, а подпомагане на развитието на кооперативното дело е верният път в строителството на „социализма“ и успешната индустриализация – това е тезата на тази „дясна“ фракция. Тоест те искат аграрният сектор в Русия да се развива в „американския“ вариант – като фермерство.

Третата фракция е най-многобройна и силна. Тя е на групирания около Сталин ядро от „центристи“. Те търсят среден път между „колониалния“ и „фермерския“ път. От една страна, нагласите им са в посока към „колониалния“ вариант. Защото едрият, централизираният държавно-монополистичен капитал е млад хищник. Неговите естествени рефлексии са за брутален грабеж. По инстинктите си болшевишката номенклатура е „английска“. В същото време тя си дава добра сметка, че „английският“ вариант е трудноприложим и рисков. Той има някакво оправдание по време на гражданската война. Но дори и тогава предизвиква бунтове на селското население. И единствено многократно по-голямата бруталност на руското дворянство и войната, в която то влиза на страната на чуждестранните агресори против Русия, в крайна сметка наклоняват везните на симпатиите на руското селячество в полза на болшевиките – като по-малкото зло. Ето защо „центристите“ се съюзават временно с „десните“ и нанасят поражение на „лявата“ фракция на Троцки и Преображенски.

Но „центристите“ ни най-малко не симпатизират на „десницата“ на Бухарин, Риков и Томски. Още през 1926 г. ядрото на болшевишката номенклатура, групирано около Сталин, започва да „разтваря ножицата“ между цените на индустриалните стоки и изкупните цени на селскостопанската продукция. В същото време Н. Кондратиев зове тази „ножица“ да се „затваря“, а не „разтваря“. Естествено

е, че те го възприемат като враг, подкрепящ враждебната им фракция на Бухарин, Риков и Томски. През 1927 г. „кулаците“ „свиват“ производството на пшеница и продават на болшевишката номенклатура с 2 млн. тона по-малко зърно по държавните доставки, отколкото предходната година (продават 4,8 млн. т). През 1928 г. резултатите от държавните доставки са още по-катастрофални въпреки мащабните репресивни мерки. „Центристите“ приемат „хвърлената ръкавица“ и започват война срещу „кулаците“. На своя страна те успяват да привлекат класата на селската „беднота“.

Следствието и репресиите срещу Н. Кондратиев са част от общото „настъпление“ на „центристите“ срещу „кулаците“, и в частност – срещу „дясната“ фракция в ръководството на болшевишката партия. Центристите отлично знаят, че нито Н. Кондратиев, нито А. Чаянов, нито другите аграрикономисти, призоваващи за еволюционно „приобщаване“ на селячеството към социализма, принадлежат към фракцията на Бухарин, Риков и Томски. Но те възприемат тези аграрикономисти като свои врагове, реално подкрепящи дясната фракция и косвено – класата на „кулаците“. И това действително е така¹⁶⁶! Затова „центристите“ сфабрикуват дело за така наречената „Трудова партия“ и започват репресиите срещу всеки, който е изразявал симпатии към „фермерския“ път за развитие на аграрния сек-

¹⁶⁶ Самият Н. Кондратиев в Суздалския политически изолатор, изглежда, осмисля този факт, макар и чрез тогавашното идеологемно мислене. В писмото му до председателя на ОГПУ – В. Р. Менжински, с копия до Сталин, Молотов и Калинин, той изрично отбелязва, че напълно е осъзнал, че в своите възгледи и изследвания *обективно* (подчертано от него – бел. наша) е защитава интересите на горните кулашки слоеве в селата. (Виж: "Письмо Н. Д. Кондратьева председателю ОГПУ В. Р. Менжинскому". – В: Кондратиев, Н. Д. Суздальские письма. Москва, ЗАО Издательство "Экономика", 2004, с. 122.) Но, признавайки погрешността на своите възгледи, той изтъква, че субективният му мотив е бил горещото му желание да съдейства на Съветската власт в стопанското строителство. Нямаме представа, доколко е бил искрен Н. Кондратиев, защото в крайна сметка това писмо има за цел да предизвика преразглеждане на неговото дело. Допускаме, че е бил напълно искрен. Историята е свидетел, че икономическите успехи на "центристите" "сломяват" и врагове на Сталин от болшевишкия елит с колосална вътрешна енергия и мотивираност. Така че най-вероятно и Н. Кондратиев, сломен физически и психически, е приел "погрешността" на своите възгледи. Впрочем избухването и хода на Втората световна война доказва, че историческата "истина" действително е на страната на Сталиновия план за индустриализация (бел. на авторите).

тор в Русия.

Трагичната лична съдба на Н. Кондратиев е част от общата съдба на руското селячество, по-точно – на дребния и средния бизнес в аграрния сектор, осмелили се да защитават своите интереси срещу апетитите на едрия, централизиран, държавно-монополистичен капитал. Те са били **обречени**. Защото в Русия по това време не е имало никакви условия за утвърждаване на капиталистически начин на производство по „американски“ път. Първо, защото за разлика от Америка, където има изобилие от свободни земи, продавани от държавата на фермерите на много ниски цени, в Русия е било точно обратното – имало е **недостиг** на земи, а не изобилие. Сблъсъкът за земя между „кулаците“ и селската „беднота“ е протичал по цялата територия на Русия. Факт е, че болшевиките са се „месили“ в тези сблъсъци. Но много често, особено в Украйна и Южна Русия, те са „пламтели“ и без намесата на болшевиките. Селската „беднота“ е създавала отряди и дори цели армии в борбата си против „кулаците“ за земя. През 1929 г. „центристите“ се възползват от сблъсъка на интереси между „кулаците“ и селската „беднота“. Едрият, централизиран, държавно-монополистичен капитал привлича селската „беднота“ и започва брутална война за изземване функциите на владение и ползване на поземления фонд от класата на „кулаците“. Това е годината на „Големия скок“ в колективизацията. Той е успешен, не само защото на страната на едрия капитал се сражава и селската „беднота“, а и защото персонализиранят в болшевишката номенклатура едър банков и промишлен капитал вече има **сили и организация** да реализира предприемаческата си активност и в аграрния сектор. За много кратко време съвкупният капиталист механизира най-трудоемките дейности в аграрния сектор – оранта и жътвата. И превръща аграрния сектор в суровинен придатък на едната промишленост и пазар на нейните стоки. Тоест, въпреки че не се реализира „колониалният“ вариант на „левицата“ на Троцки и Преображенски, се стига до доста подобен вариант, който бихме могли да наречем „**полуколониален**“.

Н. Кондратиев отлично е знаел за „глад“ за земя и за „свръхнаселението“ в руската провинция. Но той е допускал, че този проблем е решим, чрез мащабни държавни инвестиции в аграрния сектор и съответно интензификация на селскостопанския труд и повишаване на неговата производителност. Тези негови позиции са в проти-

воречие с намеренията на едрия национален капитал, който е планирал инвестиции в аграрния сектор само в размер, позволяващ да се механизират най-трудоемките дейности, както и евентуална мелиорация. Защото едрият, централизиран държавно-монополистичен капитал е имал за основна цел да създаде машинната база на една равностойна на западните държави **военна индустрия**. Защото той с пълно право е очаквал нова агресия от страна на западните държави. Аграрният сектор го е интересувал единствено като източник на суровини и принадлежна ценност, за изкупуване на евтините заводски комплекси, широко предлагани от развитите страни в условията на световна криза след 1929 г. Историческата „истина“ е била на страната на едрият, централизиран държавно-монополистичен капитал.

Прави чест на Н. Кондратиев, че в суровата битка между едрия, централизиран, държавно-монополистичен капитал, и дребния и среден аграрен бизнес, той не предава интересите на класата, от която произхожда. Неговата лична съдба е трагична.

Още от 1927 г. в печата започва охулване на Н. Кондратиев, А. В. Чаянов и техните съмишленици аграрикономисти. Те са обявени за „неонародници“, за „либерални буржоа“; техните изказвания по научни форуми се определят като „манифести на кулашка партия“. След уволнението на Н. Кондратиев от Конюнктурния институт срещу него започва разследване, а самият институт е закрит. През 1930 г. Н. Кондратиев е арестуван и впоследствие осъден на 8 години затвор по изфабрикувано дело за несъществуваща „Трудова селска партия“. От 1932 г. той е затворен в Суздалския политизолатор.

От запазените от съпругата му – Евгения Давидовна, писма от политическия изолатор, сега ние научаваме много за личността на Н. Кондратиев¹⁶⁷. Ние виждаме една **трагична личност**, която, подложена на физически и морални изтезания, не губи човешкото си достойнство и чест. В тези безкрайно тежки условия Н. Кондратиев не губи изследователската си „стръв“ и кураж. Чрез съпругата си той се снабдява с нови книги и списания и следи световната наука. Планира да напише цикъл от пет икономически монографии. Първата е общометодологическа част, която в чернова той предава на Е. Давидовна. Втората, която също успява да завърши, е за икономи-

¹⁶⁷ Кондратиев, Н. Д. Суздальские письма. Москва, изд. "Экономика", 2004.

ческият тренд. Пише и нов труд за дългите вълни на икономическата конюнктура. Планира да напише още два труда – единият – за малките цикли и кризите, а другият – статистическа теория по социално-икономическа генетика. За съжаление цялото това научно наследство на Н. Кондратиев е унищожено от органите на НКВД.

Дори и от изолатора той успява да поддържа топли и сърдечни отношения с преданата си съпруга Евгения Давидовна и малката си дъщеричка – Елена (на галено той я нарича Алена). В края на книгата публикуваме поемата, написана от Н. Кондратиев в политическия изолатор през 1934/35 година за необикновените приключения на котето Шамми, с неговия почерк, и неговите рисунки, изпратена като подарък за именния ден на дъщеричката му Алена (виж приложение 4). Тя е родена през 1925 г. През всичките години на тяхната насилствена раздяла Н. Кондратиев не спира да се грижи за нейното възпитание¹⁶⁸. Изключително трогателни са неговите писма към Алена и Евгения Давидовна. Как Н. Кондратиев е успял да запази мъжеството, доблестта, любовта и оптимизма си в тези години на нечовешки физически и нравствени изпитания?! Четейки суздалските писма на Н. Кондратиев, за сетен път се убеждаваме, че руската земя винаги, дори и в най-трагични периоди, е раждала могъщи умове с огромна нравствена сила!

През 1938 г. изтича срокът на присъдата. По трагична случайност това съвпада с последната „чистка“ във висшия ешелон на болшевишката номенклатура. Последните от болшевишките лидери на Октомврийската революция и гражданската война, един от които е и българинът Кръстьо Раковски, са „осъдени“ на смърт от фракцията на Сталин. Това е и последната съпротива против „култа към личността“ на Сталин. Въпреки че Н. Кондратиев нито идейно, нито организационно е имал нещо общо с тази последна съпротива, той също е осъден на смърт и екзекутиран.

След XX конгрес на КПСС – 1956 г., на който е изобличен култът към личността на Сталин, Евгения Давидовна започва систематични действия за посмъртната реабилитация на Н. Кондратиев. Пълна ре-

¹⁶⁸ Елена Николаевна Кондратиева също като баща си запазва високия си дух, занимава се упорито с изследователска работа в областта на микробиологията и биотехнологиите и става академик в Академията на науките на СССР.

абилитация Н. Кондратиев получава чак през 1987 г.¹⁶⁹

Е, драги читатели, впечатли ли ви моя анализ? Евристичен ли е класическият марксизъм в изследване на социалните трансформации през XX век? Евристичен е! Писанията на Хана Аренд, Фридрих фон Хайек и техния сегашен апологет – В. Проданов са „пост-ни“. Всички автори, които си поставят за цел да обслужват идеологически управляващата класа, и в частност номенклатурата на комунистическите партии, в научно отношение са **импотентни**. Впрочем, термина „инверсия“, който използва В. Проданов в психологията има значение на **хомосексуалност**. Проверете в уикипедия! Не се учудвам, че В. Проданов използва този термин. Теоретичната **импотентност** на идеолозите на управляващата класа намира своя израз и в използването на подобни термини.

5.4.5. Идеологемата за „временната реставрация“ на капитализма и „светлото бъдеще“ на „социализма“.

В съзнанието на „червения“ квазиетнос съществува разбиране, че на 10.11.1989 год. е извършен контрареволюционен преврат, в резултат на който в България е станала „реставрация“ на капитализма. Тази идеологема успешно се експлоатира от „червения“ елит. Използва се за **насъскване** на „червения“ квазиетнос срещу „синия“. И ликвидиране на възможностите за обединение на трудовия народ срещу грабежа, на който той беше подложен от комунистическата номенклатура през 90-те години, а и след това.

Използва се и до сега за разпалване на „розови“ надежди, че виждате ли, „реставрацията“ на капитализма е **временна**; Все пак „социализмът“ рано или късно пак дойде на дневния ред на човечеството; Все още има шанс нашите деца и внуци да доживеят „светлото бъдеще“ на комунизма.

В. Проданов като водещ идеолог на „левицата“ се захваща да обоснове „теоретично“ тази идеологема.

„В Източна Европа, пише той, беше извършена безочлива, брутална и безнаказана реставрация на капитализма, и в това нямаше абсолютно нищо необичайно. Историята открай време върви в

¹⁶⁹ Найденов, Г., К. Харалампиев, Дългите вълни на Кондратиев при „социализма“, Издателски комплекс – УНСС, 2014 г., стр. 12-20

цикли напред, но също винаги има и временни връщания назад. Реставрацията е била характерна и преди това за буржоазните революции. След Кромвел и английската буржоазна революция имаме реставрацията на Чарлз II, а после и на славната революция на Вилхем Орански. След Робеспьер и Френската буржоазна революция имаме Луи XVIII и Шарл X. След това, обаче, историята продължава неспирно своя динамичен ход, независимо от временното връщане назад в един или друг регион на света.¹⁷⁰

а) Има ли в България „реставрация“ на капитализма? Не! Има **естествен** преход от съветски държавен капитализъм към корпоративен държавен капитализъм. Корпоративният държавен капитализъм е съществено различен от комуналния държавен капитализъм, доминирал в България преди 9.09.4 год.

– При комуналния държавен капитализъм основното средство за производство е земята. При корпоративния държавен капитализъм основното средство за производство е машината.

– При комуналния държавен капитализъм основна част от брутния вътрешен продукт се формира в земеделието. И то преди всичко – в ръчното земеделие. При корпоративния държавен капитализъм основната част от БВП се формира в сферата на услугите. Които са механизирани и снабдени със съвременни електронни технологии.

– При комуналния държавен капитализъм масата от населението са независими производители. При корпоративния държавен капитализъм масата от населението са наемна работна сила.

– При комуналния държавен капитализъм по голямата част от населението обитава малки и големи села. При корпоративния държавен капитализъм по голямата част от населението живее в градовете.

Могат да се посочат още много разлики между двата етапа в развитието на държавния капитализъм в България. Разбира се, могат да се посочат и прилики. Например, че както тогава, така и сега изнасяме стоки с малка добавена стойност. Важно е да се разбере

¹⁷⁰ Проданов, В., „Червеният“ „кратък двадесети век“ и битките за неговите интерпретации, В: „Октомврийската революция – преди 100 години, днес и утре“, изд. Авангард Прима, С., 2018 г., стр. 43.

следното – трите етапа в генезиса и развитието на капиталистическия начин на производство в България са **органично свързани** един с друг. В България има **континуитет** (приемственост) в икономиката, политиката, правото, философията и пр. през трите етапа на капитализма.

Съвсем друг е въпросът за начина по който беше извършена трансформацията от съветски към корпоративен държавен капитализъм. Тя беше извършена чрез „безочлив, брутален и безнаказан“ грабеж. Важна роля за тази форма на трансформацията изигра В. Проданов. Който сега е много „възмутен“. И виждате ли, няма нищо общо с това???

Уважаеми читатели!

Много пъти съм отправял публично следния призив: Посочете ми едно изречение от В. Проданов, в което той се противопоставя на стратегията на ценовите шокове, стратегия на брутален грабеж! За всяко едно изречение давам по сто лева. Е, до сега стоте лева си стоят в моя джоб. Призивът ми продължава да е в сила, драги читатели. Ще спечели ли някой от вас сто и повече кинти?

б) „Реставрацията“ в Англия и Франция, за която говори В. Проданов и последващото след нея наново „движение напред“, няма нищо общо с неговите „розови“ мечти за „светлото бъдеще“ на „социализма“. Лично аз също вярвам в „светлото бъдеще“ на социализма и комунизма. По точно вярвам, че капитализмът в хода на своето саморазвитие, когато развие универсалните производителни сили и универсалната стокова връзка, в резултат на разгръщането и задълбочаването на неговите вътрешни противоречия ще се самоотрече и ще се превърне в посткапиталистическо общество.¹⁷¹ Но какво общо има това с примерите, които дава В. Проданов? Нищо общо!

– Под движение към „светлото бъдеще“ на „социализма“ В. Проданов очевидно има предвид възстановяване на еднопартийната политическа система и заграбване от комунистическата номенклатура на целия национален капитал. Е, такова нещо няма как да стане. Защото именно комунистическата номенклатура предизвика

¹⁷¹ При условие, че американският англосаксонски и американския еврейски елити не разпалят ядрена война.

превръщането си от съвкупен капиталист в съвкупност от капиталисти. И тя се чувства **отлично** в качеството си на съвкупност от капиталисти. Ако някаква друга, тайна организация подготви въоръжен метеж с цел заграбване на целия национален капитал и установяване на авторитарна политическа система, то тази организация ще срещне брутален и жесток отпор от комунистическата номенклатура.

– В. Проданов сам противоречи на себе си. Примерът с реставрацията в Англия и Франция е неуместен. Защото той счита обществения строй в България в периода от 9.09.1944 до 10.11.1989 год. за нов, качествено различен обществен строй спрямо дотогавашния „капитализъм“. След 10.11.1989 год. се „реставрира“, според неговите разбирания, предишният обществен строй. Е, да, но при реставрацията в Англия и Франция се реставрира **монархията**, но не и **съсловното общество**. Нито в Англия, нито във Франция се възстановяват докапиталистическите производствени отношения. А и самата монархия при „реставрацията“ вече е **конституционна**, а не **абсолютна**, както преди революцията. Така че примерът, с тази реставрация не подкрепя тезата му, дори и според неговите разбирания.

Това, което очаква В. Проданов – група от заговорници да организират въоръжен метеж и отново да заграбят националния капитал, въпреки че по принцип не е изключено е, първо малко вероятно, второ не е движение напред, а е връщане назад. В момента има ясен процес на концентрация и централизация на световния капитал в ръцете на все по-малка група от управляващата класа. Именно този процес прогнозира Маркс. И дава заключение, че когато този процес стигне върховата си фаза, ще удари часът на „комунизма“. Тоест, гигантската маса от наемни работници ще постави под свой контрол средствата за производство. Тоест, ще експроприира концентрирания в малка група хора капитал. Кога и как ще стане това, не можем да знаем. Но знаем, че връщане към съветския държавен капитализъм няма как да стане.

– В още едно нещо В. Проданов сам противоречи на себе си. Връщането назад, за което говори Маркс, е резултат от избягването напред. Тоест, според Маркс, когато в хода на една революция са се установили обществени отношения, на които все още не им е времето, то тогава става връщане назад и се установяват такива отноше-

ния и институции, които отговарят на достигнатото равнище в развитието на обществото. Е, самият Васко твърди, че през 80-те години управляващата класа не е направила това, което е било нужно – да започне прилагането на „китайския опит“. Следователно има **изоставане**, а не **изпреварване**. Значи примерите, които той дава са съвсем неуместни. В хода на двете буржоазни революции има изпреварване. И, съответно – връщане към реалността на достигнатата степен на развитие. При нас и в СССР няма **никакво** изпреварване. Напротив – има **изоставане**, спрямо достигнатата степен на развитие на производителните сили и обществените отношения като цяло. Следователно не може да се прави никаква аналогия между Английската и Френската буржоазни революции, от една страна и революцията след 10.11.1989 год. Още повече, че двете революции са първични, а нашата е вторична революция.

Мисля, да спра до тук. Вниманието, което отделих на водещия идеолог на „лявата“ фракция на комунистическата номенклатура е предостатъчно. Теоретичната **импотентност** на В. Проданов е много показателна за състоянието на официалната наука. Колко далече е В. Проданов сега, през 2019 год. от Тони Клиф, чийто политико-номически анализ през 1948 год. на съветския държавен капитализъм и досега остава ненадминат??!!.

Заключение:

Писах книгата „Идеолози и власт“ с удоволствие. Планирах тя да е около стотина страници. Но се получи доста по-голяма. На което се радвам. Защото тази книга е *документ на времето*. Разказал съм личните си сблъсъци с официалната и неофициалната цензура. Стремял съм се да бъда максимално обективен. Същите случки през погледа на други участници в тях, могат да изглеждат по друг начин. Нека и те да изкажат своето мнение! Колкото повече мнения за времето, в което живеем има, толкова по добре. Различните мнения са **свидетелства**. Те могат да бъдат изследвани и анализирани.

Много важен момент в тази книга е социологическото изследване на йерархията на индивидуалните приноси в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Резултатите му надхвърлиха моите очаквания. *Първо*, с това, че почти всички експерти подкрепиха лансираната от мен парадигма за същността на съветския държавен капитализъм и на „прехода“. Може в

тяхната подкрепа да има и момент на учтивост. Но, все пак за мен тази подкрепа е окуражаваща. *Второ*, надхвърлиха моите очаквания с многото интересните критични коментарии на откритите въпроси. Те ми позволиха още веднъж да представя за публична оценка важни моменти в моята концепция. *Трето*, приятна изненада беше отзивчивостта на експертите. Честно казано, очаквах по големи трудности в събирането на експертните оценки. Бях сигурен, че ще получа отговор от около половината на призованите. Но очаквах, че ще ми се наложи да оказвам много по-голям натиск за получаване на този резултат. Не, че моя натиск беше малък. Не беше малък. Но все пак беше доста по малък от този, който очаквах, че ще ми се наложи да приложя. Така че изказвам специална благодарност на всички експерти, които участваха в изследването!!! *Четвърто*, изненада ме приятно и факта, че никой от фиксираните в анкетата идеолози не попълни анкетата. Очаквах поне няколко отговора с ругатни. Е, няма нито един. Това означава, че идеолозите все пак имат някаква **съвест**. Гузни са от участието си през 90-те години в реконцентриране на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Това е добре!

Извинявам се на читателите за правописни, стилови и пр. грешки в текста! Уви, нямам финансова възможност да го дам за литературна редакция. Ето защо се извинявам! Бъдете живи и здрави, уважаеми читатели. Надявам се четенето на тази монография ще ви достави същото удоволствие, което аз изпитвах при нейното писане!

Приложения към 1. глава:

„Теоретични основи на изследването“

Приложение №1. „Ефективност на класическия марксизъм като методологична основа на социални изследвания“

Научността на една теория в голяма степен се изразява в нейните **евристични** възможности. Ето защо тук давам не чисто научните си приноси. Такива могат да се намерят в рецензиите на двата ми доктората. Тук давам претенции за мои анализи, тези и пр., които са показали своята **евристичност**. Имам претенция, че няма друга цялостна теория от началото на прехода в България, която да има евристичните качества на моята теория за „социалистическата“ революция и съветския държавен капитализъм и за същността на прехода. Имам претенция, че **първи** не само в българската наука, но и в световната наука от 1929 г. насам **реактивирам** класическия марксов подход в изследване на така наречения „социализъм“ (съветския държавен капитализъм) и на същността на прехода. Моята книга *Какво става?*, в която разглеждам Октомврийската революция в Русия през 1917 г., Деветосептемврийската 1944 г. в България и т. н. като буржоазни революции, възникналия в резултат на такъв тип революции обществен строй като държавен капитализъм и всеобемашата държавна собственост като групова, а не „обществена“ собственост (собственост на комунистическата номенклатура), е издадена през 1991 г. А следващата книга, в която е разработена подобна теория – на А. А. Здоров: *Государственный капитализм и модернизация Советского союза (к вопросу о классовой природе советского общества)*, е издадена през 1998 г. В *Какво става?* няма нито едно нещо, което да е опровергано през тези 24 години (вече 28 – бел. моя). Моите тези, които предложих на общественото внимание през 1991 г., се потвърдиха напълно. По-долу давам два типа анализи, вече публикувани (през 1991 г. в *Какво става?*): а) анализи, които напълно са потвърдени от 25-годишния преход и вече са широко приети в обществените науки и общественото съзнание; б) анализи, които също са се потвърдили и макар и по-трудно, но постепенно също „проникват“ в обществените науки и в общественото съзнание. След това във в) изследвания, чрез които се разкриват нови по-

лета в българската и световната наука, давам най-важните си резултати в последващите си изследвания.

А. Анализи, които напълно са потвърдени от 25-годишния преход, и вече са широко приети в обществените науки и общественото съзнание

А. 1. Нито демокрацията, нито авторитаризмът сами по себе си са „добри“ или „лоши“ форми на политически отношения. Демократичното политическо устройство не може автоматично да доведе до социален просперитет. Очакванията на известни учени като З. Бжежински, Р. Дарендорф и др., публикувани в техни книги и статии в началото на „прехода“, в които те радостно прокламираха „светлото бъдеще“ в резултат на установяването на демокрация, се оказаха напълно неверни. Впоследствие те признаха своите грешки.

А. 2. Българската история има континуитет (приемственост). Икономическото, политическото, културното и социалното, в най-общ план – развитието, по времето на така наречения „социализъм“ (съветският тип държавен капитализъм) е естествено продължение на предходното историческо състояние на обществото.

А. 3. Насилието в България след 9. 09. 1944 г., чрез което се утвърждава капиталистическият начин на производство, е сравнително „цивилизовано“ в сравнение с насилието през този период (на генезис на капитализма) в страните от първия ешелон на капитализма, а и в сравнение с утвърждаването на капитализма понастоящем в развиващите се страни.

А. 4. Стратегията на ценовите шокове през 90-те години на XX век в България е брутален грабеж на националното богатство и на спестяванията на населението. Тя е възможно най-лошият вариант на социална трансформация. Най-облагодетелствани от нея са членовете на бившата номенклатура на БКП.

А. 5. В края на 80^{те} години банкрутира не българският народ, който беше обикновена работна сила, а комунистическата номенклатура, която от средата на 70-те не изпълняваше ефективно ролята си на предприемач. Съответно трябваше да се обяви фалит на номенклатурата, а не на българското гражданство. Трябваше да се направи бърза приватизация и от постъпленията от нея комунистическата номенклатура да изплати външния си дълг, да възстанови изпразнените от нея пенсионни и здравно осигурителни фондове, да

реституира заграбената собственост и изплати пропуснатите ползи – например рентата за владееенето на поземления фонд и т.н.

Б. Анализи, които също са се потвърдили и макар и трудно, но постепенно също „проникват“ в обществените науки и в общественото съзнание

Б. 1. Движението на финансовите потоци, чрез което се осъществи грабежът (концентрация и централизация на индивидуалните капитали) в продължение на 25 години, е по следната верига: 1. Спестявания на населението се акумулират в държавните банки. 2. От там има два варианта: а) директно от банките отиват като кредити на „наши хора“; б) от държавните банки отиват в държавните предприятия и от тях към фирми на „наши хора“ на изхода и входа на предприятията. 3. След три години се прави ценови шок (1991, 1994, 1997 г.), чрез който се обезценяват задълженията на „нашите хора“ към предприятията, на предприятията към банките и на банките към вложилите в тях парите си български граждани.

Б. 2. Съветският държавен капитализъм (така наречения „социализъм“) е успешна форма на генезис на капитализма в България, имаща своята възходяща и след 1976 г. изходяща фаза.

Б. 3. Авторитарният политически режим в България след 9. 09. 1944 г. е естествена форма на политически отношения за етапа на развитие на капитализма в България и за националната спецификата на българския народ.

Б. 4. „Червеният“ и „синият“ елити разиграват политически „театър“: „смяна на властта“, и насъсквайки двата електората, преследват заедно и съгласувано общите си груби материални интереси. „Легитимирането“ на източването на спестяванията на населението и декапитализацията на предприятията става чрез ценови шокове. Възлов момент в тях е отклоняването на вниманието на населението от защита на икономическите му интереси чрез „смяна на властта“. Оптималната политическа конфигурация за политическия „театър“ и ценовите шокове е БСП на власт, СДС – в опозиция.

Б. 5. Октомврийската революция 1917 г., Деветосептемврийската 1944 г. и всички други революции от този тип са буржоазни по своя характер, обществото, което възниква в резултат от тези революции, е държавен капитализъм, а държавната собственост в тези общества е групова, а не „обществена“ – собственик на средствата

за производство е комунистическата номенклатура, а не „народът“.

Б. 6. Македонската нация е реалност, а не фикция. Тя е резултат на продължителните борби на българските македонци (и власи) за политическа автономия и държавност. В резултат на историческото развитие, при което българската народност в етапа на генезиса на капитализма е била териториално разделена, от нея се раждат две нации и държави – българска и македонска“ (Найденев и др. 2012а: 142–143).

Към тези вече публично афиширани през 2012 г. претенции ще добавя още следното:

В. Изследвания, чрез които се разкриват нови полета в българската и световната наука

В. 1. Ново проблемно поле за българските обществени науки, и по специално за икономическата наука, е анализът на държавната собственост при съветския държавен капитализъм с методологията на класическия марксизъм. Както вече отбелязах, още преди 10. 11. 1989 г. успях да публикувам осем статии и доклади, в които държавната собственост се разглеждаше като отношения на отчуждаване и присвояване на принадлеен продукт между социални субекти. В новата монография – *Българската „социалистическа“ държавна собственост – политикономически анализ*, вече детайлно съм изследвал формите, степента и динамиката на експлоатация на работническата класа от комунистическата номенклатура.¹⁷² Това проблемно поле не е ново за световната наука. Защото изследването на Тони Клиф, в което се прилага класическият марксистки подход към съветското общество от 1948 г., и досега е ненадминато. Но за българската икономическа наука моето изследване създава ново проблемно поле.

В. 2. Съществена за разбиране на квазиетническото съзнание на „червения“ и „синия“ електорат е лансираната от мен теза, че причината за това е смяната на социалните роли на значителни маси от населението след двете възлови в новата и най-новата ни история дати – 9. 09. 1944 г. и 10. 11. 1989 г.

В. 3. Важно за разбирането на политическите и социалните процеси, е разбирането за Българската комунистическа, впоследст-

¹⁷² Марков, М., Г., Найденев и др., Българската „социалистическа“ държавна собственост Политикономически анализ, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г.

вие социалистическа партия, като дясна партия. В първите години след 10. 11. 1989 г. много малко бяхме авторите, които защитавахме тази теза. Освен моя милост – това разбиране се защитаваше от проф. Ивайло Дичев и проф. Мартин Табаков.

В. 4. Ново проблемно поле за световната наука е лансирането на парадигмата „буржоазна революция, държавен капитализъм, групова собственост“. След сто години тотална доминация на Лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“ лансирането на нова, алтернативна парадигма, при това която има своите идейни корени, която има своите предшественици, и която се отнася за толкова голям клас явления като така наречените „социалистически“ държави, за мен е възможно най-голямата претенция, която може да има един учен.

В. 5. От същият мащаб като научно достижение и ново проблемно поле е клъстерният анализ на видовете капитализъм. За пръв път в световната наука типологията на капиталистическия начин на производство се прави по индуктивен, а не по дедуктивен път. Това изследване, винаги изрично го подчертавам, използва за своя методология класическия марксизъм.

В. 6. Значимо за световната наука е проблемното поле, разкрито с изследванията на дългите вълни на Кондратиев при „социализма“. На тези изследвания, също навсякъде изрично го подчертавам, методологическата основа е класическият марксизъм. Разкриването на последните две полета – клъстерният анализ на видовете капитализъм и дългите вълни на Кондратиев при „социализма“, станаха възможни благодарение на сътрудничеството с доц. Калоян Харалампиев, един чудесен статистик. Съществено беше неговото участие и в изследване на степента и динамиката на експлоатацията в България.

В. 7. В последните години се занимавам с проблем, който е ново поле за българската и другата славяноезична наука. Става дума, защо една поредица от възлови **понятия** в класическата политикономия – ценност, разменна ценност, принадена ценност, и пр., на руски, а впоследствие и на български, е превеждана и използвана, в началото на XX век и досега, чрез термините стойност, разменна стойност, принадена стойност, и пр.

Така че в заключение, на въпроса за ефективността на марксистката методология в съвременността, отговарям – който се съмнява в нейната ефективност, да прочете моите изследвания!

Приложения към 2. глава:

Методика на изследването

Приложение № 1 –

Писмо до Факултетния съвет на Философския факултет

До членовете на Факултетния съвет на Философския факултет.
УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ!

Участието ми в конкурса за доцент по обща социология във вашия факултет приключи неуспешно за мен. Нямам навик да занимавам другите със своята особа. Сега обаче си позволявам да ви обърна внимание на вече приключилия конкурс, защото две обстоятелства за мен са силно смущаващи: 1. Видът на рецензиите, които се пишат във Философския факултет; 2. Че Факултетният съвет приема за „нормални“ този тип рецензии.

1. Рецензиите за мен са „смущаващи“ по две причини – научна и морална.

а) „Научният“ анализ на моите публикации е на такова равнище, че създава впечатление за четене на „галоп“. Например в рецензията си доц. Г. Димитров твърди, че основната ми теза за същността на „социализма“, разработена в книгата ми „Какво става?“, е „общо място в литературата за модернизацията“. В това твърдение няма нищо вярно. Моята теза, че така нареченият „социализъм“ е специфична форма на преход от докапиталистическо към капиталистическо общество е теоретична алтернатива на теориите за модернизацията. Всички основни тези на моята теория са в пълно противоречие с тезите на теориите за модернизацията. Аз защитавам тезата за естествения произход на „социалистическите „общества, докато според теориите за модернизацията техният произход е доктринален. Аз защитавам тезата за буржоазния характер на „социалистическите“ революции, докато в теориите за модернизацията те се разглеждат като антибуржоазни. Аз доказвам, че в резултат на така наречените „социалистически“ революции се дава силен тласък в утвърждаването на капиталистическия начин на производство, докато в теориите за модернизацията се твърди, че „социалистическите“ революции блокират, дори връщат назад процеса на утвържда-

ване на капиталистическият начин на производство и т. н.

Бих могъл да възразя по почти всички тези на доц. Г. Димитров, но не това е целта ми. Не мога да разбера начина по който е чел книгата ми, за да твърди, че „тъкмо социалистическата специфика на формата на преход от традиционно към модерно общество изобщо е отпаднала от полезрението на Найденов“. Та цялото съдържание на книгата ми е точно това – анализ на спецификата на прехода към капитализъм чрез пълна централизация на националния капитал и установяване на еднопартийна политическа система. Моят анализ обхваща различните страни на този процес – икономическа, политическа, социално-психическа и пр. А анализът на причините на кризата на централизираната икономика? Целият конкретен анализ на необходимостта и ограничеността на този тип социално устройство, който аз съм направил, все едно че не съществува за доц. Г. Димитров.

Не по-различна от научна гледна точка е и рецензията на проф. И. Стефанов. Представяйки крайно схематично моите възгледи, той като че ли изобщо не забелязва теоретичния „пълнеж“ на моята концепция. За него също като че ли изобщо не съществува анализът, аргументите, с които обосновавам моите тези. Много автори са писали върху причините за кризата на централизираната икономика, но нито един не е стигнал до най-важната причина, която аз съм разгледал в книгата си – че в условията на централизиран национален капитал и еднопартийна политическа система не може да се реализира преходът към следващата фаза на капиталистическия начин на производство, свързан с раздвоението на капитала на капитал-собственост и капитал-функция, тоест на акционерния капитал, и съответно със следващия етап в развитието на разделението на труда в класата на съвкупния капиталист. За проф. И. Стефанов, както тази принципно нова, така и многото други авторски тези са „една по-традиционна гледна точка“. Как ще е „по-традиционна“ като както конкретния анализ, така и тезите, и аргументацията ги няма при другите автори. А да не говорим за цялостната концепция за „социализма“ като преход от докапиталистическо към капиталистическо общество. Кое то го има само като подхвърлени изречения при някои автори, но не и като цялостна, аргументирана концепция. Смятам, че рецензии от типа „отгоре-отгоре“ не правят чест на Философския факултет.

б) По-смущаваща от научната е, обаче, моралната страна на двете рецензии.

В рецензията си доц. Г. Димитров пише, че изпитва огромно неудобство, защото четейки моите работи се натъква на „класическата личностна драма на човек, който се опитва да бъде честен, умен и комунист едновременно“. Уверявам ви, уважаеми колеги, че не изживявам никаква личностна драма. Никога не съм изпитвал дискомфорт от това, че съм се стремил да съм честен и да правя наука, и в същото време съм се чувствал комунист. Доц. Г. Димитров пише за моя „ценностен избор на политическа кауза“, за верността ми към Партията и т. н. Малко е да се каже, че съм шокиран от подобни изрази. Първо, защото дори и да имах политически пристрастия, какво общо имат те с една научна рецензия. И второ, което е по-важно. Всички, които са чели моята книга, независимо дали са „сини“ или „червени“ я възприемат като честна книга. Но това, което се забелязва от обикновените читатели, не може да бъде забелязано от професионалния социолог доц. Г. Димитров. Парадоксът е в това, че аз съм може би единствения от колегиалния бранш, който нямам политически пристрастия и не се занимавам с политика. За мен да си комунист е въпрос на моралност и няма нищо общо с политиката. Хората от различните страни възприемат понятията за добро и зло, за чест и достойнство през призмата на доминиращата в момента идеология. Аз съм се родил в страна, в която доминираше комунистическата идеология. Цялата ми фамилия са комунисти. Понятията за добро и зло, за чест и достойнство съм ги попил през призмата на тази идеология. И както аз нямам претенции към един мохамедан (правилната дума е „мюсюлманин“ – бел. моя), или католик, или протестант и пр., родени съответно в мюсюлманска, или християнска страна, да се откажат от своята религия, защото под знамето на полумесеца или кръста са се проливали реки от кръв, така и не желая да се иска от мен да се откажа от самосъзнанието си на комунист, защото буржоазните революции на XX век, съпътствани от масово насилие, са се извършили под червеното знаме на комунизма.

Политическите квалификации, които доц. Г. Димитров ми прави не само, че нямат нищо общо с действителността. Те са рецидиви на един стил на професионални отношения, който за мен никога не е бил приемлив. Още по-неприемлив е сега, когато пряк политически натиск върху колегиалната общност няма. Тук трябва да добавя, че

другият рецензент – проф. И. Стефанов, смело ми е дал пък друга – идеологическа квалификация. Аз, според него съм истматчик, и следователно не съм социолог. Според него в България още преди две десетилетия е направено разграничение между социологията и истмата, и тъй като аз идентифицирам тези две сфери, значи се връщам двадесет години назад. Ей Богу, колкото и да се напъвам не мога да видя какво общо има моята книга с водените преди двадесет години спорове за социологията и истмата. В моите разработки аз прилагам материалистическото разбиране на историческия процес. Това е метод, който се прилага от безброй социолози. Проф. И. Стефанов, работейки в катедра по социология, би трябвало да знае, че едно от основните направления в социологията са теориите за конфликта, в основата на които лежат възгледите на К. Маркс. Как може да се твърди, че като използвам тази методология (впрочем не само нея), значи не съм социолог, излиза извън рамките на всякакви разбирания.

Във връзка с тази втора страна – даването на политически и идеологически квалификации, не мога да не изразя учудването си, че Факултетният съвет приема за нормални подобен вид рецензии. Аз много добре си спомням моите преподаватели във Философския факултет. Това бяха хора с чест и достойнство. В условията на тоталитарен политически режим, те се стремяха да ни учат да търсим истината и да имаме доблест. Не мога да си обясня какво става сега във Философския факултет. Нима смяната на поколенията толкова драстично е променила нравствения климат и достойнството на преподавателския състав? Надявам се, че „случката“, с рецензиите на моите работи е изолирано явление. Като възпитаник на Философския факултет оставам с най-добри чувства към хората, работещи в него.

доц. Георги Найденов, кат. „Хуманитарни науки“,
Стопански факултет, ТУ – София, 11.11.1994 г.

Приложение № 2 „Анкетна карта“

Анкетна карта

Уважаеми колега,

Молим Ви да участвате като експерт в изследване на тема: „Приносът на университетските и академични идеолози за реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура през 90-те години“. За целта трябва да попълните две таблици с Вашата оценка на индивидуалния принос на посочените 30 имена на университетските и академични идеолози. И да отговорите на няколко открити въпроса.

Изследователският проблем е – доколко университетските и академични идеолозите съзнателно са участвали в стратегията на ценовите шокове през 90-те години, доколко те са осъзнавали това, което вършат, и доколко от дистанцията на времето те осъзнават личната си отговорност, или – обратно, търсят отговорност не в себе си, а в други социални субекти. *Основната цел* е да се изследва самосъзнанието на идеолозите на стратегията на ценовите шокове. Успоредно с това си поставяме *задача* да изследваме индивидуалният принос на нашите колеги. Вие трябва да направите експертна оценка на индивидуалния принос на университетските и академични идеолозите в две таблици – Таблица на приноса на „десните“ университетски и академични идеолозите и Таблица на приноса на „левите“ университетските и академични идеолозите.

Приложили сме две мои публикации от 2001 и 2011 години, които са в основата на това изследване и от които можете по подробно да се запознаете с неговите теоретични основи (Найденев, Г., Приносът на преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ за реализиране стратегията на ценовите шокове през деветдесетте години, В: „Философия и европейски ценности“, УНСС, С., 2001 г.; Нашият морал и нашето морализаторстване, Седма национална конференция по етика, София, 4-5 ноември, 2011 г., изд. компл. – УНСС, С., 2012 г.). Но има известни разлики в методологията на настоящето и предишното изследвания. Първо, Вие трябва да направите оценка, без да разграничавате „десните“ идеолози по професионален признак, както е направено в публикацията през 2012 год. Второ, оценката ще я давате по петобална сис-

тема, а не по трибална, както е направено тогава.

В приложената публикация сме оценили 30 идеолози. Предлагаме да използвате тези имена като основа за Вашата оценка. Но, Вие можете да добавяте имена, или да изключвате имена от списъка през 2011 год. Можете да класирате и повече имена, а не само 20 за „десните“ и 10 за „левите“ идеолози. Най-общо казано *обект* на изследването са преподаватели и изследователи в обществените науки взели активно участие в реконцентрирането на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Имайте предвид следните ограничения:

1. Оценява се не приносът на идеолозите в България „изобщо“, а само на идеолозите от университетските и академични среди. Несъмнено идеолозите от средите на политическия и журналистическия елити имат също принос за реконцентрация на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Но в случая техният „принос“ не е тема на това изследване.

2. Оценява се „приносът“ на идеолозите за реконцентрация на конкретен вид власт – икономическата власт. Тоест, участието им в реализиране на стратегията на ценовите шокове. След 10.11.1989 год. комунистическата номенклатура реконцентрира не само икономическата си власт, но и други видове власт – например политическата, идеологическата, медийната и пр. Но тяхната реконцентрация не е тема на изследването.

3. Оценява се „приносът“ по време на трите ценови шока през 90-те години.

Важно е да се знае, че не натоварваме с негативен смисъл използваните понятия – „идеолози“ и „комунистическа номенклатура“. Това са научни понятия. Идеолози са всички преподаватели и научни работници в сферата на обществените науки. Идеолози са поради обекта на своите изследвания. Комунистическа номенклатура е понятие достатъчно точно определено от редица изследователи, например М. Восленски. За съжаление, както това понятие, така и понятието – идеолози, понастоящем се възприемат в общественото съзнание негативно. За това подчертаваме – ние игнорирам този негативен смисъл в използването на двете понятия.

Молим Ви да оценявате приноса в две сфери – на идеологията и на политиката. Причината да се дава оценка и в сферата на политиката е, че много университетски преподаватели участваха в соци-

алната трансформация не само като идеолози, но и като политици. Но ще се дава оценка само на идеолози, които се идентифицират от Вас като **университетски** (академични) личности. За тях присъствието им в политиката е било временно явление. Трайната им самоидентификация и публичния им образ е именно на университетски (академични) преподаватели и учени. Такъв е например проф. Николай Василев, който беше министър на образованието и вицепремиер в правителството на Ф. Димитров. Други, като например Александър Томов, Димитър Луджев и пр., въпреки продължителната им (включително и досега) университетска кариера, и академични титли, не бива да се включват в класификацията, защото те са **политици** и съответно трябва да бъдат класифицирани именно като политици.

Вие ще оценявате приноса в политиката, като отчитате не само участието, макар и недълготрайно в определени политически органи и формации, но и участието в реализацията на ценовите шока през 90-те години (преди всичко ценовите шокове през зимите на 1990/91 и 1996/97 години). Тъй като може да не сте съгласен с нашата формулировка за приноса – „Участие в реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура“, то приноса е формулирано и по друг начин – „Участие в свалянето от властта на комунистите“. Един и същи процес – ценовите шокове през зимите на 1990/91 и 1996/97 год. може да се схваща по различен начин от различните съвременници. Така че Вие изберете формулировката, която според Вас е по точна. Като задрасквате другата формулировка. Или задраскате и двете и напишете своя формулировка на процесите, в които сте участвали, или само наблюдавали.

Уместен е въпросът – защо за „десните“ идеолози се определят 20 места за индивидуалния им принос, а на „левите“ идеолози – само 10 места.

Причината е, че „десните“ идеолози бяха **активната** страна в манипулациите на общественото мнение. „Левите“ интелектуалци също имат принос. Ни най-малко не подценяваме техния принос за изграждането на конфронтационния биполярен политически модел. Но все пак тяхната роля беше „пасивна“ и „отбранителна“. „Левите“ интелектуалци“ нямаха храброст и доблест. Те бяха „статисти“, а не „актьори“ в „идеологическата пиеса“. Така че естествено е, че те не заслужават същото количество „бройки“ като „десните“ идеолози.

Количествената оценка на **идеологическия** принос ще се дава, като се отчита участието на дадения интелектуалец в реактивирането на: а) лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“; б) на архетипите „изкупителна жертва“ и „черно минало светло бъдеще“. Участието се изразява най-вече в публикуване на монографии и статии в публичния и научния печат.

Количествената оценка на **политическия** принос се дава, като се отчита участието на дадения интелектуалец в политическата власт и политическите събития, на първо място в политическия „театър“ – „смяна на властта“, който е важен момент от реализиране на ценовите шокове през 90-те години.

Оценката се дава по най широко използваната петстепенна скала:

- а) единица – при нищожен принос;
- б) двойка – при слаб принос;
- в) тройка – при среден принос;
- г) четворка – при голям принос;
- д) петица – при извънредно голям принос.

Анкетата е анонимна. Четирите отворени въпроса също са анонимни. Само по изрично желание на експерта негов коментар може да се публикува с неговото име.

На отворените въпроси можете да отговорите писмено по мейла. Но по ваше желание това може да стане и устно, пред анкетатор, който ще направи запис. Можете да направите заявка за това по мейла.

Анкетна карта

Таблица 1: Принос на „десни“ идеолози: а) В реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура / б) В свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в).....(Добавете своя формулировка)

	Име	Идеологически принос	Политически принос	Обща оценка	Мотиви за оценката	Институция
1	Асен Давидов					СУ „Св. Кл. Охридски“
2	Васил Гарнизов					НБУ
3	Вяра Николова					Инст. по философски изсл.
4	Димитър Димитров					СУ „Св. Кл. Охридски“
5	Димитър Иванов					СУ „Св. Кл. Охридски“
6	Евгени Дайнов					НБУ
7	Емил Георгиев					СУ „Св. Кл. Охридски“
8	Иван Калчев					СУ „Св. Кл. Охридски“
9	Иван Кръстев					
10	Иван Славов					СУ „Св. Кл. Охридски“
11	Калин Янакиев					СУ „Св. Кл. Охридски“
12	Милена Стефанова					СУ „Св. Кл. Охридски“

	Име	Идеоло- гически принос	Полити- чески принос	Обща оценка	Мотиви за оцен- ката	Институ- ция
13	Момчил Баджаков					НБУ
14	Николай Василев					СУ „Св. Кл. Охридски“
15	Огнян Минчев					СУ „Св. Кл. Охридски“
16	Румяна Коларова					СУ „Св. Кл. Охридски“
17	Светослав Малинов					СУ „Св. Кл. Охридски“
18	Сергей Герджиков					СУ „Св. Кл. Охридски“
19	Стефан Гайтанджиев					Инст. по Философс- ки изсл. БАН
20	Цочо Бояджиев					СУ „Св. Кл. Охридски“
21						
22						
23						
24						
25						

Таблица 2: Принос на „леви“ идеолози: а) В реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура / б) В свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в) В.....(Добавете своя формулировка)

№	Име	Идеологически принос	Политически принос	Обща оценка	Мотиви за оценката	Институция
1	Александър Лилов					Център за стратег. проучвания
2	Андрей Райчев					Галъп интернешънъл – България
3	Васил Проданов					БАН
4	Иван Ангелов					БАН
5	Искра Баева					СУ „Св.Кл. Охридски“
6	Кънчо Стойчев					Галъп интернешънъл – България
7	Минчо Минчев					ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
8	Стефан Стоилов					БАН
9	Чавдар Кюранов					БАН
10	Янаки Стоилов					СУ „Св. Кл. Охридски“

Молим Ви да отговорите и на няколко открити въпроса.

1. Доколко сте съгласен с теоретичните основи на изследването, експлицирани в приложените публикации и други публикации на проф. Г. Найденов? Имате ли забележки, несъгласия и препоръки

по теоретичната основа на изследването?

2. Какво е мнението Ви за следната хипотеза: Идеолозите на трансформацията, чрез ценови шокове, нямат чувство за отговорност за резултатите от своята дейност. Виновни за резултатите от този вид трансформация са „лошите комунисти“.

3. Доколко, според Вас, участниците в идеологическото и политическото „осигуряване“ на: а) реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура / б) свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в) (Добавете своя формулировка), са получили лични материални облаги от своята идеологическа и политическа активност под формата на издигане на платени постове в различни организации, печелене на национални и международни държавни и недържавни проекти и пр?

4. Спечели, или обратно загуби престиж основното идеологическо звено в България СУ „Св. Кл. Охридски“ от активното участие на свои преподаватели в: а) реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура / б) свалянето от властта на комунистите. (Зачертайте излишното) / в) (Добавете своя формулировка)?

5. Желаете ли ваш коментар по някой от четирите отворени въпроса да бъдат публикувани с Вашето име в предстоящото издание на изследването?

А) Да, желая да се публикува отговорът ми на въпрос №

Б) Не желая.

Благодарим Ви за участието!

Два доклада, които бяха прикрепени към анкетната карта, с цел да са ясни теоретичните основи на изследването.

Доц. Георги Найденов Технически университет, София

**ПРИНОСЪТ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ ОТ ФИЛОСОФСКИЯ
ФАКУЛТЕТ НА СУ „СВ. КЛ.ОХРИДСКИ“ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ
СТРАТЕГИЯТА НА ЦЕНОВИТЕ ШОКОВЕ ПРЕЗ ДЕВЕТДЕСЕТ-
ТЕ ГОДИНИ.**

1. Кратък ситуационен анализ.

В края на седемдесетте години, държавният капитализъм беше изчерпал възможностите си като форма на организация на икономическите отношения. Това доведе до банкрут на номенклатурата на БКП като собственик на националния капитал. От гледна точка на обществения интерес беше нужно да се извърши бърза приватизация, с постъпленията от която да се изплати външния и вътрешния дълг, да се изплати рентата на селяните, да се създадат пенсионни и осигурителни фондове, да се реституира национализираната собственост и се изплатят пропуснатите ползи и пр. Това бяха ясните действия, които се изискваха от управляващата класа при условие, че тя си поставя за цел преход към „пазарна“ икономика, че тя иска да постигне „общото благо“, каквито бяха декларациите и на „червения“, и на „синия“ политически елит.

От гледна точка на състоянието на икономиката, този модел беше напълно възможен. Но реализацията на този модел беше в противоречие с икономическите интереси на „червения“ и „синия“ политически елит, които искаха, възползвайки се от властовите си позиции, да натрупат личното си богатство, чрез източване на предприятията и приватизиране на националния доход. Вместо трансформация чрез приватизация, върхушката на управляващата класа взе решение за трансформация чрез модела на ценови шокове. Утвърди се модел на трансформация на икономическата система, същността на който беше отказа от бърза и всеобхватна приватизация и използване на държавните предприятия като помпа за източване на доходите на населението и на средния и дребния бизнес. Стартира се моделът на ирационалния капитализъм, ако използвам терминологията на М. Вебер, при който печалбата е резултат не на рационална организация на производството, а на използване на държавната власт за спекулации и грабеж. През деветдесетте години се уста-

нови устойчив тригодишен ритъм на ценовите шокове.

Стратегията на ценовите шокове се реализираше с помощта на политически театър „смяна на властта“. Политическият елит много ловко използваше предубежденията, нагласите, страховете, омразите и т. н. на „червения“ и „синия“ квазиетноси, като ги насъскваше един срещу друг и вместо да се организира и противопостави на този модел на трансформация, българското гражданство сваляше ту „сините“, ту „червените“, а в това време те ловко легитимираха източването на неговите спестявания през поредния тригодишен цикъл. Насъскването на двата квазиетноси стана чрез масирана идеологическа обработка. Възловият момент в идеологическата обработка на общественото съзнание беше реактивиране на основната стратегическа идеология на болшеvizма „Социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“.

В края на осемдесетте години лениновата теоретична парадигма беше силно амортизирана. Тя вече не играеше нужната роля за манипулацията на общественото съзнание. Необходимо беше нейното реактивиране. Това стана по два начина: 1. Чрез обръщане на оценъчния знак, чрез широкото, масирано пропагандиране на антикомунизма. 2. Чрез „социалдемократизиране“ на комунизма.

Реактивирането на лениновата парадигма позволи:

1. Отново, както преди 45 години да се манипулира ефективно общественото съзнание, чрез архетипа „черно минало – светло бъдеще“, и архетипа „изкупителна жертва“.

2. Създаде морална предпоставка за грабежа. След като собствеността е обществена, а не на управляващата класа, то не те – управляващата класа, номенклатурата на БКП е банкрутирала, като собственик на националния капитал, а е банкрутирала държавата, тоест банкрутирал е българският народ. Политиката на ценовите шокове е напълно справедлива – затягат коланите тези, които са виновни за кризата – собствениците на националното богатство – българският народ, българското гражданство.

3. Лениновата теоретична парадигма беше идейна основа за насъскване на двете твърди ядра – червеният и синият твърд електорат.

2. Приносът.

Няма друго институционално звено, което да е изиграло по-голяма роля за реактивирането на парадигмата „Социалистическа

революция, социализъм, обществена собственост“ и за идейната обработка и манипулацията на общественото съзнание през деветдесетте години, от Философският факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“. Особено голяма роля изиграха преподавателите от катедра „Философия“ и от катедра „Теория на политиката“ и двете лаборатории към специалността „Политология“.

Катедра „Философия“ излъчи двама лидери на нови антикомунистически политически партии: Николай Василев – председател на Алтернативната социаллиберална партия (АСП) и Иван Калчев – председател на партията Съюз на свободните демократи. От същата катедра в ръководството на АСП влезе Асен Давидов, който освен това стана и гл. редактор на партийния орган „Начало“. Олег Георгиев и Валери Динев бяха в най-приближения актив на двамата председатели. Двете партии развиха изключително активна идеологическа работа за реактивирането на парадигмата „Социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“. Вестник „Начало“ на АСП се превърна в рупор на антикомунизма. Същото може да се каже и за в. „Нов ден“, популярен като „Черния ден“ на И. Калчев.

През деветдесетте години Николай Василев, Иван Калчев, Асен Давидов имаха изключително силно присъствие в медиите – те постоянно даваха интервюта, правеха антикомунистически изказвания и пр. по радиото, телевизията, различните вестници и списания. И. Калчев в средата на деветдесетте години, започна активна пропагандна дейност за забраната на БСП като наследница на БКП. От същата катедра силни антикомунистически изяви по медиите имаше и нейният ръководител – Сергей Герджиков, а също и Емил Георгиев, Иван Славов и др. През 1994 г. беше публикувана книгата на С. Герджиков – „Феноменът комунизъм“, написана в духа на последователния антикомунизъм.¹⁷³

Не изоставаха в медийните си изяви и преподавателите от другите катедри. На първо място трябва да отбележа Огнян Минчев от катедра „Теория на политиката“, който се утвърди през деветдесетте години, като един от тримата „сини“ шамани. От двете лаборатории към специалността силни медийни изяви имаха Димитър Димитров

¹⁷³ Герджиков, С., Феноменът комунизъм, УИ "Св.Кл.Охридски", С, 1994 г.

и Стефан Влахов. От кат. „Социология“ активен идеолог на антикомунизма беше Йордан Венедиков.

От кат. „Културология“ на първо място трябва да бъде изтъкнат Калин Янакиев, който и в момента води активна антикомунистическа пропаганда.

В другата насока на манипулация на общественото съзнание – чрез „социалдемократизация“ на комунизма, най-активно участваха крупни фигури от специалността „Политология“ – Александър Томов, Петър-Емил Митев и Георги Карасимеонов. Томов беше идеен вдъхновител на поредица от „социалдемократически“ фракции в БСП, после на отцепили се от БСП социалдемократически образowania, като например Демократична алтерива за републиката (ДАР), а сега е лидер на парламентарно представената политическа партия Евролевица. Петър-Емил Митев още през 1990 г. стана лидер на „социалдемократическо“ идейно течение в БСП – Платформа „Български път към Европа“ В ръководството на идейното течение участваха Иван Стефанов, Живко Георгиев и Благовест Георгиев от кат. „Социология“. Като експерти в „лявото“ пространство участваха Мария Пиргова, Васил Пенев и Таня Буруджиева от специалност „Политология“.

Ал. Томов изигра възлова роля в стартирането на стратегията на ценовите шокове през януари 1991 г. Тогава той беше вицепремиер в правителството на Димитър Попов. Считаю, че единствено Андрей Луканов и Иван Костов имат по-голяма роля от Ал. Томов в идеологическата обосновка и практическата реализация на стратегията на ценовите шокове.

Особено силни бяха изявите на преподавателите от Философския факултет на „Св. Кл. Охридски“ в политическия театър по време на ценовия шок януари-март 1997 г. По времето на този ценови шок те продължиха активната си дейност като идеолози и манипулатори на общественото съзнание. Многобройни бяха изказванията, интервютата и пр. по масмедиите. Например във в. „Демокрация“ през м. януари, имаха изява В. Стефанов, С. Герджиков, А. Давидов, Н. Василев и др. Специално трябва да изтъкна двете големи статии на А. Давидов – „Гражданското неподчинение и студентите“ 27.01.1997 г. и „Чия е кризата на легитимността?“, 29.01.1997 г. Изключително емоционално наситена, със силен, решителен тон е и статията на В. Стефанов „Чувствителността на студентите е геният

на един народ“ 21.01.1997 г. Ето една показателна фраза от нея: „Студентския уличен Университет е закъснялото ускорено развитие на българския народ от 50 години“. Колко много антикомунизъм в една фраза! В обработката на общественото мнение активно участваше и Ал. Томов. В неговата партия се приютиха голяма част от изигралите възлова роля в политическия театър политически фигури от така наречената група Г-19.

Силната идеологическа работа на преподавателите от Философския факултет на „Св. Кл. Охридски“ изигра не малка роля, за създаване на представи в българското гражданство, че основният социален проблем в края на 1996 и началото на 1997 г. е свалянето на правителството на Жан Виденов, и щом комунистите бъдат отстранени от властта, и кормилото на управлението се овладее от синия политически елит, всичко ще тръгне по „мед и масло“. В резултат на което беше унищожена всякаква възможност българското гражданство да се обедини и да започне борба в защита на икономическите си интереси – тоест в защита на своите спестявания.¹⁷⁴

Преподавателите от Философския факултет участваха не само като идеолози в ценовите шокове, но и като преки участници в политическия театър.

През януари 1997 г. в СУ „Св. Кл. Охридски“ бяха изградени две структури, изиграли изключително голяма роля в политическия театър – Координационен преподавателско-студентски съвет (КПСС) и Бюро на студентския протест (БСП). В ръководството и дейността на КПСС много дейно участие имаха декана на Философския факултет – Витан Митев и зам. декана Георги Димитров. Активно участваше и ръководителят на катедра „История на философията“ Цочо Бояджиев.

Няма да е пресилено да се каже, че те изиграха възлова роля в организирането на студентския протест. Техните високи институционални позиции, а също и личен авторитет, създаваха самочувствие на студентите. Активистите, които работеха с тях, се ласкаеха от то-

¹⁷⁴ Например да се изисква от властта стабилизиране на банковата система, като се задължат нейните основни кредитни длъжници – държавните предприятия да върнат своите заеми, или ако не са в състояние, да бъдат продадени и от постъпленията да бъдат покрити техните задължения; кредитните милионери (някои от които депутати от различни бои) да покрият своите задължения и пр.

ва, че имат, „общо дело“, че ежедневно общуват с тях. Те бяха, така да се каже, символ на моралността на протестите, а и гаранция срещу евентуални неприятни последствия.¹⁷⁵

От 11.01.1997 г. когато в 272 аудитория на СУ „Св. Кл. Охридски“ се създаде съвместна организация на студентите и преподавателите от всички столични вузове, студентските манифестации се превърнаха в енергийно ядро на протестите. Студентските прояви със своя ентузиазъм, артистичност и симпатичност въодушевяваха останалите участници в манифестациите. Студентите бяха много изобретателни. Те измисляха най-разнообразни форми, за да изразят своя протест. Например: Слепи студенти се молят на „Позитано“, Жан да им върне очите, а БСП да прогледне; Чрез струпване на грамада от камъни около червено знаме на „четвърти километър“, символично наказват своите изедници; Манифестация под формата на погребение на БСП; Конкурс „Мис Протест“ по бельо и др. От 25.01.1997 г. до приемането на Декларацията за национално съгласие на 04.02.1997 г., последната страница на в. „Демокрация“ беше предоставена на Координационния преподавателски-студентски съвет (КПСС) и Бюрото на студентския протест (БСП), които с изключително тънък хумор се подиграваха на управляващата Българска социалистическа партия. В списването на страницата съществена помощ им оказваха преподавателите от Философския факултет.

Освен това, по време на протестите, Витан Стефанов, Георги Димитров, Цочо Бояджиев и др. през цялото време бяха заедно със студентите, подкрепяха ги и ги окуражаваха. Тяхната активност беше важен фактор, само за три месеца – от януари до края на март, да се легитимира грабежа на около два милиарда долара.

Не искам казаното от мен да се възприеме, като обвинение спрямо нашите колеги от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ в неморалност и меркантилност. Несъмнено мотивиров-

¹⁷⁵ Много интересно е поведението на Христо Паунов. Той също е активен участник по време на януарските събития в дейността на Координационния преподавателско-студентски съвет. Но на 12.05.1999 г. на конференция "Агресията на НАТО в Югославия, новият световен ред и геополитическото пространство на Балканите", в СУ "Св. Кл. Охридски", той се извини на студентите, че ги е подвел в тези манипулирани акции. Извини се на студентите и в интервю с него по радио "Свободна Европа".

ката на някои от тях действително е такава. За повечето от тях, обаче предполагам, че мотивировката за активната им дейност за реализация на стратегията на ценовите шокове е желанието да участват пряко в промяната на вече омръзналата на всички система на обществени отношения. Дълбоката им убеденост в правотата на Лениновата теоретична парадигма, безрезервната им преданост към интересите на управляващата класа, според мен им изигра лоша шега. Резултатът е тъжен.

НАШИЯТ МОРАЛ И НАШЕТО МОРАЛИЗАТОРСТВАНЕ

Георги Найденов

В доклада се разглеждат три йерархии на идеолози на прехода, допринесли в най-висока степен за реализацията на стратегията на ценовите шокове и реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура. Въз основа на лична експертна оценка по два показателя – идеологически принос и политически принос, са построени три таблици – таблица на приноса на „десните“ политолози; таблица на приноса на „десните“ философи, таблица на приноса на „левите“ идеолози. Очертана е възможност за научно изследване, което да доведе до обективна оценка, като: а) се вземе експертното мнение на достатъчен брой интелектуалци от университетските и академичните среди; б) се направи контент анализ на научните и публицистичните прояви на университетските и академичните публични личности.

1. Моята мотивация

Поводът да напиша този доклад е, от една страна, предизвикателната тема на конференцията. А от друга, моето усилващо се възмущение от активното морализаторстване в публичното пространство на водещи идеолози на прехода. Заглавието на темата „Нашият морал и нашето морализаторстване“ се отнася за нашата гилдия – учените и преподавателите от обществените науки. Именно нашата гилдия „захрани“ с идеолози политическата класа, която осъществи в България прехода от съветски към корпоративен държавен капитализъм. В момента водещи фигури на идеолозите на прехода – например Евгени Дайнов, Огнян Минчев, Андрей Райчев, Кънчо Стойчев и др., активно морализаторстват в публичното пространство, „обливат с кал“ политическата класа и си „измиват ръцете“ от това, което става в България последните две десетилетия. Трудно ми е да преглътна тази арогантност и аморалност. Не че политическата класа не заслужава да бъде „обливана с кал“. Но точно идеолозите на прехода да правят това – ми идва в повече.

Ето защо в моя доклад ще им „кажа имената“. Мисля че това е важно. Политическата класа вече два пъти – след 9.09.1944 г. и след 10.11.1989 г. манипулира общественото съзнание чрез архетипите „черно минало – светло бъдеще“ и „изкупителна жертва“. За съжаление твърде успешно и твърде дълго. Тези систематични дългов-

ременни манипулации унищожиха чувството за историчност в нашия народ. А историческата памет е много важна за създаването на доблест и достойнство в един народ и в частност в неговия интелектуален елит. Моралността и относителната независимост на нашата гилдия от политическата класа може да се изгражда, като ние знаем и помним имената на тези, които обслужваха идеологически политическата класа. Аз отказвам да слушам морализаторството на идеолозите на управляващата класа. Отказвам да се „радвам“ на тяхното „красноречие“, „компетентност“ и т. н. Преди да им „кажа имената“ най-напред ще направя кратък ситуационен анализ

2. Ситуационен анализ

В момента общоприета теза е, че в резултат на така наречения „преход“ комунистическата номенклатура е заграбила националното богатство и е възстановила властовите си позиции. При цялата условност на понятието „комунистическа номенклатура“ и отчитайки разместванията на пластове в нея (включително и генерационни), мисля, че тази теза в общи черти е вярна. Как стана това и каква е ролята на идеолозите на прехода?

Краят на осемдесетте години и началото на деветдесетте години бяха бифуркационна точка в развитието на България. Ние – комунистическата номенклатура, бяхме банкрутирали като собственик на националния капитал [1]. Предстоеше преход от съветски държавен капитализъм към корпоративен държавен капитализъм. При трансформацията комунистическата номенклатура, възползвайки се от властовите си позиции, всмуква националното богатство и спестяванията на населението чрез стратегията си на ценови шокове (1991, 1994, 1997 г.) и от съвкупен капиталист се превърна в съвкупност от капиталисти, като прехвърли върху нейния кредитор – българското гражданство, изплащането: а) на нейния външен дълг; б) на изпразнените от нея пенсионни фондове; в) на изпразнените от нея здравноосигурителни фондове и пр.

Тази стратегия на управляващата класа на практика блокира реформите. Реализира се „плитък“ вариант на социалното развитие.

Значим принос за осъществяване на именно този (чрез ценови шокове) вариант на социална трансформация имат много университетски и академични „десни“ и „леви“ интелектуалци. Университетските преподаватели и учени изиграха важна роля в реактивирането на Лениновата парадигма „социалистическа революция, социали-

зъм, обществена собственост“. Чрез преобръщане на оценъчния знак на комунизма на първо място десните интелектуалци оказаха съществено влияние за създаването на биполярния конфронтационен политически модел през 90-те години. Това даде възможност на раздвоилата се комунистическа номенклатура да „насъсква“ един срещу друг „червения“ и „синия“ квазиетноси и да реализира розовата си мечта от 80-те години – ценови шок срещу своя кредитор – българското гражданство [2]. Ето защо сега ще им „кажа имената“, като дам моята класация на университетските преподаватели (и учените от БАН), които имат най-голям принос в реконцентриране на икономическата власт на комунистическата номенклатура чрез реализиране на нейната стратегия на ценовите шокове.

3. Какъв е подходът?

Представил съм две таблици от имена на „десни“ идеолози и една на „леви“ идеолози. Основната причина за тази „неравнопоставеност“ е, че „десните“ идеолози бяха активната страна в манипулациите на общественото мнение [3]. „Левите“ идеолози също имат принос за реактивирането на Лениновата парадигма и за изграждането на конфронтационния биполярен политически модел. Защото, за да се „люлее“ идеологическата „люшкарка“, освен от „десни“ тя се нуждае и от „леви“ идеолози. Но ролята на „левите“ за всичките години на прехода беше „пасивна“ и „отбранителна“. „Левите“ идеолози нямаха храброст и доблест. Те бяха „статисти“, а не „актьори“ в „идеологическата пиеса“. Когато се опитах да направя таблици за „левите“ интелектуалци по гилдии – философи, политолози, социолози, историци и т. н., се оказа, че „пейката“ на гилдиите е твърде къса. Ето защо направих само една обща таблица на „левите“ идеолози, в която влизат представители на всички гилдии.

От „десните“ разглеждам приноса само на политолози и философи [4]. Причината е, че именно тези гилдии познавам най-добре. Със сигурност приноса на икономисти, историци, прависти и пр. е не по-малък. Надявам се, че един изследователски екип би могъл да очертае приноса на целия интелектуален елит – не само на университетския, но и на интелектуалците от сферата на изкуството, журналистиката и пр. Хубаво би било да се направи такова изследване и на приноса на политическия елит.

Моля моя доклад да се разглежда като малка стъпка в това отношение, да се разглежда като частно субективно експертно мнение [5].

Разглеждам приноса в две сфери – на идеологията и на политиката. Причината да давам оценка и в сферата на политиката е, че много университетски преподаватели участваха в социалната трансформация не само като идеолози, но и като политици. Но в моята класификация са включени само интелектуалци, които идентифицирам като университетски (академични) личности. За тях присъствието им в политиката е било временно явление. Трайната им самоидентификация и публичният им образ са именно на университетски (академични) преподаватели и учени. Такъв е например проф. Николай Василев, който беше министър на образованието и вицепремиер в правителството на Филип Димитров. Такъв е и проф. Чавдар Кюранов, водеща фигура от „червения“ политически елит, който обаче се идентифицира в нашата гилдия – на социолозите, като учен и преподавател, а не като политик. Други, като например Александър Томов, Димитър Луджев и пр., въпреки продължителната им (включително и досега) университетска кариера и академични титли, не включвам в класификацията, защото за мен те са политици и съответно трябва да бъдат класифицирани именно като политици [6].

Оценката я давам по три степенна скала: а) единица – при слаб принос; б) двойка – при среден принос; в) тройка – при голям принос.

Количествената оценка на идеологическия принос давам, като отчитам участието на дадения интелектуалец в реактивирането на: а) Лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“; б) на архетипите „изкупителна жертва“ и „черно минало – светло бъдеще“ [7]. Участието се изразява най-вече в публикуване на монографии и статии в публичния и научния печат.

Количествената оценка на политическия принос давам, като отчитам участието на дадения интелектуалец в политическата власт и политическите събития.

Първо разглеждам приноса на политолозите, защото той е най-голям. Правя класация до 10-о място. Мисля, че на този етап, в доклад с ограничени размери, това е достатъчно.

4. Таблицы за количествената оценка на приноса

4.1. Таблица на приноса на „десните“ политолози

	Име	Идеологически принос	Политически принос	Обща оценка	Мотиви за оценката	Институция
1	Евгени Дайнов	3	3	6	Голяма публицистична, популяризаторска и политическа активност	НБУ
2	Огнян Минчев	3	2	5	Голяма публицистична, популяризаторска и средна политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
3	Иван Кръстев	3	2	5	Голяма публицистична, популяризаторска и средна политическа активност	ЦЛС
4	Васил Гарнизов	2	2	4	Средна публицистична, популяризаторска и политическа активност	НБУ
5	Румяна Коларова	2	2	4	Средна публицистична, популяризаторска и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
6	Димитър Димитров	2	2	4	Средна публицистична, популяризаторска и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
7	Светослав Малинов	1	1	2	Слаба публицистична, популяризаторска и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
8	Димитър Иванов	1	1	2	Слаба публицистична, популяризаторска и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
9	Момчил Баджаков	1	1	2	Слаба публицистична, популяризаторска и политическа активност	НБУ
10	Милена Стефанова	1	1	2	Слаба публицистична, популяризаторска и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“

4.2. Таблица на приноса на „десните“ философи

	Име	Идеологически принос	Политически принос	Обща оценка	Мотиви за оценката	Институция
1	Иван Калчев	2	2	4	Голяма, но сравнително краткотрайна публицистична и средна-политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
2	Николай Василев	2	2	4	Средна популяризаторска, публицистична и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
3	Асен Давидов	2	2	4	Средна популяризаторска, публицистична и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
4	Сергей Герджиков	2	1	3	Средна популяризаторска и публицистична и слаба политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
5	Емил Георгиев	2	1		Средна популяризаторска и публицистична и слаба политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
6	Иван Славов	2	1	3	Средна популяризаторска и публицистична и слаба политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
7	Калин Янакиев	1	1	2	Слаба популяризаторска, публицистична и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
8	Цочо Бояджиев	1	1	2	Слаба популяризаторска, публицистична и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
9	Стефан Гайтанджиев	1	1	2	Слаба популяризаторска, публицистична и политическа активност	Инст. по философски изсл. - БАН
10	Вяра Николова	1	1	2	Слаба популяризаторска, публицистична и политическа активност	Инст. по философски изсл. - БАН

4.3. Таблица на приноса на „левите“ идеологии

№	Име	Идеологически принос	Политически принос	Обща оценка	Мотиви за оценката	Институция
1	Александър Лилов	3	3	6(3)	Голяма публичност, популяризаторска и политическа активност	Център за стратег, проучвания
2	Чавдар Кюранов	3	2	5 (2,5)	Голяма публичност, популяризаторска и средна политическа активност	УНСС
3	Андрей Райчев	3	2	5 (2,5)	Голяма публичност, популяризаторска и средна политическа активност	Галъп интернешънъл - България
4	Васил Проданов	2	2	4(2)	Средна публичност, популяризаторска и политическа активност	УНСС
5	Янаки Стоилов	2	2	4(2)	Средна публичност, популяризаторска и политическа активност	СУ „Св. Кл. Охридски“
6	Кънчо Стойчев	2	2	4(2)	Средна публичност, популяризаторска и политическа активност	Галъп интернешънъл – България

№	Име	Идеологически принос	Политически принос	Обща оценка	Мотиви за оценката	Институция
7	Искра Баева	2	1	3(1,5)	Средна публицистична и популяризаторска и слаба политическа активност	СУСв.Кл. Охридски“
8	Минчо Минчев	1	2	3 (1,5)	Слаба публицистична и популяризаторска и средна политическа активност	ВТУСв.св. Кирил и Методий“
9	Иван Ангелов	1	1	2(1)	Слаба публицистична, популяризаторска и политическа активност	БАН
10	Стефан Стоилов	1	1	2(1)	Слаба публицистична, популяризаторска и политическа активност	БАН

В скоби след общата оценка на „левите“ идеолози съм сложил цифра – двойно по-малка от оценката. Причината е, че според мен ролята на „левите“ е най-малко двойно по-малка от тази на „десните“ идеолози. По-вероятно е, че е многократно по-малка.

В заключение отново ще помоля моя доклад да се разглежда като частно субективно експертно мнение. Обективна оценка може да се направи, когато:

а) се вземе експертното мнение на достатъчно количество интелектуалци от университетските и академичните среди;

б) се направи контент анализ на научните и публицистичните прояви на университетските и академичните публични личности.

За мен е несъмнена нуждата нашата гилдия – на учените и преподавателите в обществените науки, да имаме саморефлексия и да изграждаме вътрешни неформални морални критерии за научна доблест, достойнство, честност и моралност. Ние не можем да избягаме от въпроса – „Каква е нашата роля в това, което се случи?“.

Моят доклад е малка крачка в търсенето на отговора на този въпрос.

Информация: 0886621716; naidenov@tu-sofia.bg; <http://prof-georgi-naydenov.110mb.com>

1. Въпреки че съм ренегат на своята класа, имам право да употребявам този израз. Ренегат съм, защото при варианта, който предлагам, комунистическата номенклатура губеше 35 млрд. дол. капитал. Но мисля, че имам правото да говоря за „моите хора“, тъй като по произход съм от комунистическата номенклатура и поемам моралната отговорност за това, което моята фамилия е вършила. Най-интересното е, че въпреки враждебните ми действия, никога не съм срещал омраза към мен от бивши комсомолски и партийни дейци. Защото моите „писания“ защитаваха тяхното достойнство и чест. А това за тях има значение!

2. „Раздвояването“ на комунистическата номенклатура не е резултат на „злокобен“ заговор. Това е естествен процес в общество, изпаднало в аномия, имащ своите икономически, психологически, житейски и пр. причини.

3. Водещите „десни“ идеолози са по произход от висшата комунистическа номенклатура. От книгата на Достена Лаверн „Експертите на прехода“ може да се разбере, че на трима от четиримата „сини шамани“ – Евгени Дайнов, Иван Кръстев и Красен Станчев, бащите им са били членове на ЦК на БКП. Висши комунистически функционери са и бащите на други „десни“ идеолози, имащи също големи заслуги за реализиране на стратегията на ценовите шокове – Николай Василев, Асен Давидов и пр. Защо именно децата на висши комунистически дейци станаха идеолози на антикомунизма, е отделен въпрос, имащ своите икономически, социологически, психологически, психиатрически и др. страни. Факт е, че именно тези идеолози, поради своя класов инстинкт, по-добре от бащите си осъзнаха „необходимостта“ чрез идеологията на антикомунизма да се реактивира Лениновата парадигма и да се създадат идейните и психологическите предпоставки за трансформация на съвкупния капиталист (класата, от която те произхождат и на която принадлежат) в съвкупност от капиталисти.

4. Резултатите на това изследване са изнесени на Международна научна конференция „Интелектуалците и/в политиката“, Нов български университет, 29-30 април 2011 г., под заглавие „Приносът

на „десните“ университетски интелектуалци за реконцентриране на икономическата власт на комунистическата номенклатура“.

5. Оценка на конкретния принос на конкретни университетски интелектуалци (повечето от които са включени и в сегашната оценка) в реконцентриране на икономическата власт на комунистическата номенклатура съм направил в доклада „Приносът на преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ за реализиране стратегията на ценовите шокове през деветдесетте години“, В: „Философия и европейски ценности“, УНСС, С, 2001 г.

6. В таблицата на „левите“ интелектуалци съм включил и чл.-кор. проф. Александър Лилев. Може би бъркам, но ми се струва, че във философските среди него го възприемат преди всичко като учен, а не като политик.

7. Генезиса на лениновата парадигма съм разгледал в 1-ва глава, а как чрез смяна на оценъчния знак на „комунизма“ „десните“ интелектуалци реактивираха тази парадигма и двата архетипа след 10.11.1989 год. и какви функции имаше тя за манипулация на общественото съзнание, съм изследвал във втора глава на монографията „Стогодишната парадигма“. Виж: Найденов, Г., „Стогодишната парадигма“, изд. на Института по социология на БАН, С, 2003 г., с. 19-46.

Приложения към 4. глава: Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов

Приложение № 1. Доклад – Приморско

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ЕДИНЕН ЦЕНТЪР ЗА ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ

София. — 1142
бул. „П. Евтимов“ 6
Директор тел. 87-67-26

Иск. № 29. IV. 1986 г.

Другари Найденов,

Редколегията на сборника за Националната младежка школа по философия, социология и психология, Приморско, 1986 г. не може да приеме за печат предложения от Вас доклад в сегашния му вид, поради следните съображения.

1. В доклада Ви се застъпва идеята за постепенно трансформиране на държавната собственост в колективно-групова, което не съответствува на концепцията за отношенията между държавата като собственик и трудовия колектив като стопанин. Освен това Вие се позовавате избирателно на схващания, които не отразяват най-точно политиката на Партията по тези въпроси именно сега, в 1986 г.

2. Заключениеният Ви извод за собствеността в развитото социалистическо общество е произволно свързан с Марксовата постановка за заплатите. Никъде Маркс не свързва своята мисъл с контекст, в който Вие я интерпретирате.

3. В доклада липсват последните партийни постановки по обсъждания от Вас проблем.

Предлагаме Ви в едноседмичен срок да преработите доклада съобразно тези бележки. В противен случай той няма да бъде публикуван, а Вие ще си запазите правото да го прочетете на школата във вид, който сам смятате за най-правилен.

От Редколегията

ДО
ОРГАНИЗАЦИОННИЯ КОМИТЕТ НА
НАЦИОНАЛНАТА МЛАДЕЖКА ШКОЛА
ПО ФИЛОСОФИЯ, СОЦИОЛОГИЯ И
ПСИХОЛОГИЯ

Т У К

Копие:

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ,

В рамките на указания от Вашето писмо срок (10.IV.1986 г.) предложих научно съобщение под заглавие "Интензификация на народното стопанство и развитие на формата на собственост" за сборника, който ще бъде издаден за Националната младежка школа по философия, социология и психология, Приморско 1986 г.

На 5.V.1986 г. получих материала обратно със забележка от Редколегията на сборника, че той не може да бъде публикуван в този си вид. В забележката към мен се отправят обвинения, че:

1) развивам идеята за постепенна трансформация на държавната собственост в колективно групово, което не съответствува на концепцията за отношенията между държавата като собственик и трудовия колектив като стопанин и че се позовавам избирателно на схващания, които не отразяват най-точно политиката на Партията по тези въпроси именно сега в 1986 г.;

2) заключителният ми извод за собствеността в РСО е произволно свързан с Марксовата постановка за заплатите;

- 2 -

3) липсват последните партийни постановки по този проблем.

Последното е вярно. Причината е, че материалът беше предаден в Редколегията преди провеждането на XIII конгрес на БКП.

Но първите две обвинения са неверни и ме смущава това, че са отправени без всякаква аргументация.

Върнатият екземпляр е съвършено чист. На него няма никакви забележки, никакви пасажки не са отбелязани като неуместни или потвърждаващи отправените ми обвинения.

Обърнах се към научния секретар на Редколегията д-р. Ангел Стефанов с молба да ме свърже с редактора на научното съобщение, за да получа разяснения, какво се има предвид, когато съм обвинен по същество в десен ревизионизъм, какви са конкретните забележки и претенции на Редколегията за преработването на материала. Д-р. А. Стефанов ми каза, че не става дума за конкретни забележки, а за духа на материала. Освен това той смята, че не е етично да ме свързва с редактора на моя материал. Предложи ми да преработя някоя страница, да му го предам и той отново ще го внесе за обсъждане.

Уважаеми колеги,

За пръв път се облъсквам с подобна позиция. Как да преработя някоя страница след като не знам какво се има пред вид, когато съм обвинен в сериозни теоретични прегрешения? И как да преработя "духа" на материала?

И що за странни разбирания за етика във взаимоотношенията редколегия - автор. При всичките ми досегашни публикации преработката на материала е ставала след разговор и съобразно забележките на редактора. Такава е практиката на всички редакционни колегии. Защо е нужна подобна "тайнственост" в работата на Вашата редколегия?

Имам предчувствие, че "тайнствеността" се дължи на личност-

- 3 -

та на редактора на моя материал. Не бих се изненадал, ако редактор е др. Здравко Дунов.

А др. Ангел Стефанов, като член на редколегиата на сп. "Философска мисъл", много добре знае, че миналата година предложих в това списание статия, в която възразявах срещу опoшлнването на философската проблематика в романа "Везни" на големия български писател Павел Вежинов и апологетиката на неговото творчество от Здравко Дунов, който в своя статия го обявява за най-големия съвременен философ.

За сметка на личния морал на Здравко Дунов остава това, че е имал претенцията именно той да бъде редактор на моя материал и го е стхвърлил без да се аргументира. Но др. Ангел Стефанов, в качеството си на научен секретар, е могъл да даде материала на специалисти по тези проблеми за компетентно мнение.

Уважаеми колеги,

За няколко дни, които ми бяха поставени като срок, преработих позоваванията си, като сега всичките ми цитирани пасажии са от материалите на XIII конгрес на БКП и новия Кодекс на труда (стр. 5, 6, 7). Дано тези позовавания "най-точно отразяват политиката на Партията по тези въпроси именно сега, в 1986 г.!"

Но с обвиненията за "духа" на материала и затова че предлагам трансформация на държавната собственост в колективно-групова не съм съгласен. В моя материал защитавам тезата, че при интензивния тип развитие става обществено необходимо функциите на собствеността - присвояване, владееене, стопанисване във все по-голяма степен, да се прехвърлят от държавата на трудовия колектив (стр. 10). Но това не означава преминаване от държавна към колективно-групова собственост. Добре е известно, че функцията на разпореждане определя субекта на собствеността. Останалите функции могат да бъдат прехвърляни върху други юридически лица.

- 4 -

Но това не променя нито характера, нито субекта на собствеността. Може да се спори, дали трябва да се употребява терминът присвояване, а не терминът ползуване, но това вече е друг въпрос.

На нито едно място в моя материал не съм писал за прехвърляне на разпореждането със собствеността от държавата на трудовия колектив!

Така че обвиненията, които ми се отправят, са голословни и неверни.

Не мога да разбера и второто обвинение, което ми се отправя. В края на материала, описвайки в най-общи черти как си представям отношенията на собственост в развитото социалистическо общество, отбелязвам, че именно при такива отношения ще се реализират разпределителни отношения, при които, както Маркс пише, административните разноси ще се намаляват с развитието на новото общество, заплатата на всички (включително и на най-висшите) длъжностни лица ще бъде на нивото на заплатата на работника и пр.

Обвинен съм, че произволно свързвам Марксовата постановка за заплатите с извода си за собствеността в РСО, че при Маркс няма контекст, в който аз я интерпретирам. За какъв контекст става дума, за какво "произволно свързване"? Аз изказвам едно предположение. Нищо повече!

В края на краищата, ако цитатите от Маркс, с които завършвам научното съобщение, чак толкова "бодат" очите на някои членове на Редколегията, нейно право е да ги съкрати. А не материалът да се отхвърля като неподходящ.

Уважаеми колеги,

Струва ми се, че към моето научно съобщение не беше подхордено коректно, колегиално и компетентно. Предоставям на Вашето

- 5 -

внимание преработения материал. Допълнителни корекции мога да направя след разговор и конкретни забележки от редактора, чието име все още не знам.

София, 8.V.1986 г.

С уважение:

/гл.ас.к.ф.н. Г. Найденов/

Другарю Найденов,

Като взе предвид Вашето дълго възражение срещу своето решение ред-колегията за сборника за V-тата национална младежка школа взе единодушно решение да предостави вашия доклад и съпроводящата го преписка на компетентен суперрецензент.

В случая това е ст.н.с.д-р Иван Митров, чиято записка веднага Ви се представя.

От редколегията

До Редколегията на сборника по филосо-
фия, социология и психология —

Национална младежка школа - Пришореко 86

РЕЦЕНЗИЯ

на доклада на к.ф.н. Георги Н.Наиденов "Интензификация на народното стопанство и развитие на формите на собственост"

Рецензент: ст.н.с. д.и.н. Иван Миронов

Доклад на посочената тема е подходящ за школата. При така формулираната тема би следвало да се разкрие връзката между интензивния тип на развитие и възможностите, които отделните форми на собственост предоставят или съдържат за това развитие. В такъв случай биха се открили проблемите, които следва да се решават. Тези проблеми са безспорно много и сложни по съдържание. Поради това е напълно обяснимо да съществуват различни схващания, които да се изложат от различните автори.

След обстоятелството за запознаване с доклада и установицето по него от страна на Редколегията стигам до извода, че съдържанието не отговаря в необходимата степен на заглавието. Недостатъчно добре е изяснена връзката между прехода към интензивен тип на развитие на икономиката и формата на собственост. Вобщо не е засегнат проблемът за предимствата и недостатъците на отделните форми на собственост при социалистическите условия на стопанисване.

Според мен докладът следва да се оценява на фона на обоснованата от др.Т.Живков идея за създаването на условия, при които отделните трудови колективи ще се изявяват като добри стопани на държавната собственост, за усъвършенстване на взаимоотношенията между държавата като собственик и трудовите колективи като стопани. Същевременно следва да се има предвид и изискването, че ръководителите на предприятията и са задължени да отстояват обществените интереси и да провеждат държавната

политика, изисквания, формулирани много ясно в доклади, изказвания и в Седма лекция, изнесена в АОНСУ през 1984 г./с.28-29/.

Др.Намденов се опитва да обоснове необходимостта от промени във формата на собственост. Не става обаче ясно на какви изисквания следва да отговаря развитието на формите на собственост, не са разгледани предимствата и недостатъците на всяка една от възможните при социалистическите условия, за да се формулира ясно идеята, която той защитава. Тя обаче е подсказана с мисълта че бъдещето е "бъв все по-голяма степен функцията на собствеността - присвояване, владение, стопанисване ще се прехвърлят върху трудовите колективи"/с.10 от доклада/. Този текст, като се свърже с изложеното от автора становище, че държавната собственост е била оптимална в преходния период и през шейсетте години /с.4/ дава основание да се направи заключението, че авторът защитава възглед за трансформация на държавната собственост в колективно групово /вж. стр.10. "Отношенията, при които държавата определя условията.....ще се трансформират в отношения, при които трудовете колективи определят условията. Тази форма на собственост ще бъде вече социалистическа в точния смисъл на думата ще бъде собственост на развитото социалистическо общество."/

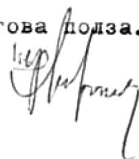
Смятам, че приведените позовавания не са подходящи за защита на авторовата теза. Авторът би следвало да съсредоточи вниманието си върху проблемите, които възникват с идеята за трудовия колектив като стопанин и по отношение на целесъобразните, според него, насоки за по-доброто им решаване - в икономически, социален, психологически и др. аспекти като например: за диференциацията на функциите по управлението, за оценката и подбора на кадрите, за регулирането на процесите в национален, отраслови и регионален аспект, за функциите на общественно-политическите и ^{ругите} организации в трудовите колективи, за решаването на конфликтите и пр. В това би се изразила преди всичко ползата от доклади по темата

Написаното за работната заплата противоречи на изискването за разпределение според количеството и качеството на труда. За да се изявяват трудовите колективи и отделните работещи възможно най-активно в трудовата дейност е обективно необходимо да се засили диференциацията с придзаплащането на труда, като се премахне уравниловката, а не да се пледира за прилагане на опита на Пакижката комуна. Проблемът за работната заплата не е чужд на темата, но той следва да се разглежда в светлината на функциите, които тя изпълнява, да се изяснят конкретните въпроси, които възникват и как би следвало те по-добре да се решават в новите условия, когато предприятията ще бъдат самоуправляващи се и същевременно ще се изисква да се провежда единна държавна политика в тази област.

В заключение смятам за необходимо да предложа Редколегията да предостави възможност на д-р. Г. Найденов да преработи доклада си в светлината на направените бележки и препоръки, като има предвид и забележките по отделните страници на доклада. В настоящия си вид докладът не отговаря на изискванията да бъде публикуван в сборника. Надявам се, че авторът ще се отнесе с внимание към бележките, което непременно би било в негова полза.

София, 19 май 1986 г.

Рецензент:

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЕДИНЕН ЦЕНТЪР ЗА ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ

София, — 1142
бул. „П. Евтимий“ 6
Директор тел. 87-67-26

Изх. № 2107, 1986 г.

ДО

ДРУГАРЯ ГЕОРГИ НАЙДЕНОВ

Т У К

Редколегията на сборника с доклади за V-тата национална младежка школа по философия, социология и психология не намира, че в последния вариант на Вашия доклад има промяна на Вашата постановка, залегнала в първия му вариант. Поради това, както и в съгласие с писменото мнение на суперрецензента на др. Иван Миронов, редколегията отклонява предложението за отпечатване. Вие си запазвате правото да изнесете доклад, отговарящ на темата на школата по време на нейното провеждане.

ОТ РЕДКОЛЕГИЯТА

ДО

ОРГАНИЗАЦИОННИЯ КОМИТЕТ

НА НАЦИОНАЛНАТА МЛАДЕЖКА ШКОЛА ПО
ФИЛОСОФИЯ, СОЦИОЛОГИЯ И ПСИХОЛОГИЯТ У ККопие:

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ,

През месец май изпратих до Организационния комитет на националната младежка школа по философия, социология и психология писмо във връзка с некоректното и неколегиално отношение към мен от страна на Редколегията на сборника за тазгодишната школа.

Отговор на това писмо все още не съм получил. Не знам какви са причините. Може би писмото не е стигнало до Организационния комитет или ако е стигнало, не е разглеждано, или Организационния комитет не счита за нужно да се занимава с особени въпроси?

Искам да споделя, че от непосредственото ми участие в няколко поредни школи съм останал с чудесни впечатления от колегиалната и творческа атмосфера, създавана от досегашните ръководства. Предлагам, че некоректното отношение към моя материал от страна на сегашното ръководство е неприятно изключение. Пиша Ви второ писмо с надежда, че недоразуменията рано или късно ще бъдат изяснени.

След моето първо писмо до Организационния комитет Редколегията е предоставила моя доклад заедно със "съпровождащата го преписка" на др. Ив. Мирнєв. Това е забавен прецедент в редак-

- 2 -

ционната практика. Може би Редколегията не е убедена в своята компетентност? Може би в нея няма компетентни специалисти? Но в нея влиза и социологът П. Симеонов, който между другото е чел материала и най-малко би могъл да се вземе неговото мнение. Още по-забавно е дали името на "суперрецензента" не е посочено от същия Здр. Дунев, който преди това беше отхвърлил неаргументирано моя материал.

Уважаеми колеги,

След запознаване с рецензията на д-р. Ив. Миронев:

1. Махнах цитата от Маркс, въпреки че не считам, че чрез него се пледира за уравниловка в заплащането.

2. Махнах фразите, посочени по страници от Ив. Миронев, които според него могат да се тълкуват в смисъл за превръщане на държавната собственост в колективно-групова (стр. 4, 10).

3. Написах допълнителен пасаж за ролята на стопанския ръководител в отношенията между държавата и трудовия колектив — също по препоръка на Ив. Миронев.

Но и този трети вариант на моя материал е отхвърлен. Защо?

Претенциите на Редколегията са удовлетворени! Махнати са цитатите от Маркс, махнати са фрази, които според "суперрецензента" могат да се тълкуват двусмислено.

В писмото, което получих, ми се съобщава, че последният вариант на моя доклад се отхвърля, тъй като в него няма промяна на постановката, залегнала в първия му вариант.

Уважаеми колеги,

Да се иска от един автор да промени постановката си, за да бъде отпечатан неговият материал, е смешно. И ако така разбира своята работа Редколегията, а не отделни нейни членове, то мога само да кажа — твърде жалко за тази Редколегия!

- 3 -

Аз съм убеден, че това не е така.

А специално за постановката искам изрично да подчертая, че разглеждането на собствеността в условията на интензивно развитие, чрез анализ на отношенията между държавата и трудовите колективи, чрез прехвърляне на нейните функции върху трудовите колективи, е залегнала във всички партийни и държавни документи от последно време. Това е постановка, към която се придържат най-авторитетните учени в обществените науки. В рецензията си др. Ив. Мирнов също подчертава значението на тази постановка.

Уважаеми колеги,

Авторитетът на Националната младежка школа по философия, социология и психология пред научната ни общност е голям. Случаят с некоректното отношение към моя материал не може да хвърли сянка върху самоствержеността и всеотдайността, с която ръководството на школата работи за нейното успешно протичане.

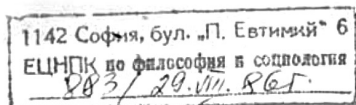
Надявам се, че до началото на школата това недоразумение ще бъде изяснено.

В обратен случай ще бъда принуден да откажа участието си в нейното тазгодишно провеждане.

София, 5.VIII.1986 г.

С уважение:

/гл.ас.к.ф.н. Георги Найденов/

До др. Георги Найденов

Тук

Организационният комитет на Петата национална младежка школа по философия, социология и психология се запозна с Вашето писмо, пристигнало на 21.VIII.1986 г. Нашето становище по въпроса е следното:

1. Редколегията на сборника правилно е отклонила предложението от Вас доклад. Той не е написан върху основата на водещата постановка у нас за държавата като собственик и трудовият колектив като стопанин на социалистическата собственост. Вашата постановка по въпроса е друга – това е изтъкнато и в първоначалните бележки на редколегията, и в рецензията на д-р И. Митров. Вие имате право да се придържате към собствените си разбирания, но няма защо да лишавате и редколегията от правото да предявява изисквания към материалите, които се утвърждават за публикуване.

2. Редколегията има право на изисквания към авторите, без чието вземане пред вид докладите не се публикуват. Позоваването на н.с. П. Симеонов като член на редколегията е некоректно. Той не е посещавал нейните заседания (вместо него е упълномощен друг представител на Института по социология) и в никаква форма не е изразявал пред редколегията подкрепа на Вашия доклад. Ако е изразил такава подкрепа лично пред Вас, това си е негово частно мнение, за което редколегията нито знае, нито е длъжна да знае.

3. Организационният комитет не смята за необходимо да коментира Вашите предположения относно компетентността на редколегията, или пък проявата на някакво лично отношение към Вас. Никакви данни

- 2 -

за подобно отношения няма.

4. Организационният комитет не изпраща лични покани за участие в работата на младежката школа с доклади, научни съобщения и изказвания. Дали някой ще участва или не, това се решава лично от него и от ръководството на научното звено, в което той работи.

От Организационния комитет

копие:

ДО
ОРГАНИЗАЦИОННИЯ КОМИТЕТ НА НАЦИОНАЛНАТА
ШКОЛА ПО ФИЛОСОФИЯ, СОЦИОЛОГИЯ
И ПСИХОЛОГИЯ
Т У К

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ,

Получих вашето писмо от 28.08.1986 год. В него вие не смятате за нужно да вземете становище по редицата въпроси, които поставих във връзка с некоректното, неколегиално и некомпетентно отношение от страна на Редколегията към моя доклад "Интензификация на народното стопанство и развитие на формата на собственост".

Дълго време смятах, че недоразуменията ще бъдат изяснени с намесата на Организационния комитет. След вашето писмо се убедих, че не се касае за недоразумения, а или за лично отношение към мен, или за утвърден лош стил на работа. И в двата случая дейността на Редакционната колегия и на Организационния комитет за мен е компрометирана.

Ето защо оттеглям заявката си за участие в V-тата Национална школа по философия, социология и психология.

18.09.1986 г.

С о ф и я

С уважение:

/гл.ас.к.ф.н.Георги Найденов/

До дружествените Бюро на ДКМС към
Единния Център по философия и социология

Друhari,

Пряко се занимавах с организирането и провеждането на 2 национални младежки школи за млади научни работници по философия, социология и психология /79 и 82г./, участвах и в школата от 1984г. Резултатите от тези школи като: дух на творческа активност, сътрудничество между отделните социални науки, толерантност, демократизъм и свободно научно търсене с условията на истинска научна дискусия, са от най-ценните успехи на нашите научни институции и обществени организации в работата им с младите учени. Това е признавано не веднъж и от ДКМС и от БЦФС. Добрите успехи трябва да се пазят и развиват. В подготовката на поредната - V-та Нац. младежка школа обаче, се забелязват тенденции за подмяна на духа на творческо самоуправление в подготовката и със стил на бюрократично администриране.

В досегашната практика по организиране на школите, се привличаха наклучително млади научни работници от комсомолските дружества в БЦФС които бяха избирани и посочвани от събранието на Д-вото. След това те си разпределяха цялата работа по научната и техническа организация на школата. Само председателят на орг. комитет /последните 3 школи, това е проф. Иван Калайков/ се рекрутираше от ръководството на БЦФС. Този начин на подбор досега е давал само добри резултати.

Сега обаче, по-голямата част от пряко занимаващите се със школата не са избрани, а са назначени. Проф. Калайков например, е назначил н.с. Ангел Стефанов за научен секретар на школата, без да има предложения за това от никое дружество. Румен Крикорян /който на 3 школи изпълняваше важни организационни задачи/ досега бе предлаган от дружеството на ДКМС при И-та по философия, а сега това е заобиколено. Ас. Здравко Попов фигурира в състава на комитета, но нито е предлатан ~~ни~~ от Д-вото на СУ /Философски ф-т/, нито дори знае за това /затова и не идва на заседанията/. Функционира освен това и Редакционна колегия /около 6 човека/, които не са посочвани, нито избирани, нито от комсомолските дружества, нито дори от организационния комитет. Фактически броят на назначените превишава броя на избраните.

В резултат още от сега се набелязват някои отрицателни явления:

1. Не беше зачетено мнението на Комсомолските дружества по избора на тема на школата.

-2-

2. Не беше зачетено мястието на комсомолските дружества относно начина на провеждане на школата. Наложен е един "елитерен" подход - някои от материалите /които бъдат одобри от назначените редактори/ ще бъдат изнасяни и публикувани, дружите се обявяват за "III-ро качество" и няма да се публикуват, а евентуално може само да се изнесат в съкратен вид. Срецу такъв модел е имало възражения от най-голямото комсомолско д-во /на философски и-т/, но те са пренабритнати.

Само по себе си, преценяването на качеството на докладите не е вредно, но когато те се извършват назначени от администрацията хора, които дори са авторитетни за авторите, това може да има лош ефект.

а/ Назначеният е назначен на базата на лична преданост и че се съобразява само със становищата на назначилия го, а не със принципите на избора.

б/ Разделянето на групи и сета тласка някои млади хора към подмизване спрямо групата "назначени-назначавачи" с цел да поладнат изобщо на школата. Допълнително се засилва тази тенденция от обявеното намерение на ръководството на Института по философия да командирова на школата само по 1 човек от секция /значи-8 човека!?!/, след като броят на младите учени до 35 т. е около 70!

3. Връщат се доклади на хора, които са неулюбени на административното ръководство на школата и не оцветени приближени. Такъв е случаят с доклада на к.ф.и. Георги Найденов /от ВМБИ "В.И. Ленин"/ посветен на промяната на функциите на собственост и интензификацията на народното стопанство. Тук освен личен момент, има и нещо по-сериозно-идеологическа тенденция, която според мен е пряко свързана с възприетия стил на ръководство.

Тезата на к.ф.и. Г. Найденов е, че трудовият колектив трябва да поем функциите на стопанин на соц. собственост, като и сам определя нивото на административните разходи, в т.ч. и заплатите на ръководството. Не е случайно, че назначеният му редактор /доц. Давидко Дунов-лично предан на ръководството/ е счел, че това е идеологически "трих", че Найденов ратувал за ликвидиране на единната държавна собственост и превръщането и в колективно-групова, че той "избирателно" се позовавал на Маркс и пр.

Бюрократията при социализма не иска да загуби "привилегиите" властта си", и е естествено, че вижда в процеса на превръщане на някои функции на собствеността върху колектива удар върху статута си. Вместо тази теза да бъде обсъждана, дискутирана и да се очертаят подходи към решаването/проблема е повече от сложен и същевременно-социално значим/ ти се задущава, предвзрително се канализира. Случаят с този доклад не е просто обикновен инцидент, а закономерно свързан с подменяването на творчеството с самоуправление и демократичния централизъм с личната преданост и бюрократично-административен стил на ръководство.

-3-

Причастен съм към делото на младежките научни школи, въпреки че от 4 год. вече не съм комсомолец. Вярно ми е, че едно хубаво дело може да се деформира. Младите хора в ЕЦФС са компетентни, умни и политически зрели. На тях може и трябва да се даде възможност да решават сами проблемите си

Бих ви препоръчал, след като се запознаете с обстоятелствата, на раз ледате тези въпроси на общо събрание, и ако болшинството от членовете на ДКМС действително смятат че има подобни деформации в организирането на школата, да поставят проблемите си пред КК на БАН до ЦК на ДКМС.

С поздрав:

11.V.1986

СТЕФАН ТАЙТАНДЖИЕВ

Приложение № 2. „Две писма“

Моето писмо до Нонка Богомилова:

„Привет! Вчера като те видях се сетих, че още нямам отговор от вашата редколегия за моята статия. А мина доста време. За мен е важно да имам отговор, за да знам какво да правя. Не ми е ясно защо редакцията е попаднала под такава силна идеологическа цензура от Д. Тодоров. Защото винаги съм бил с впечатление, че ти и Нина трудно понасяте идеологически натиск. Впрочем за Нина е разбираемо сегашното и положение – тя е в зависимост от Добрин, защото той и дава часове в МГУ. Ако и ти имаш някаква подобна зависимост от него – просто ми кажи, аз ще проявя разбиране. Още повече, че мога да ти помогна – аз зная как. Не за пръв път се боря срещу идеологическа цензура. Разбира се при условие, че ти стоиш на старите си позиции – че науката повече или по малко трябва да има известна независимост. Но така или иначе – чакам официален отговор. Много поздрави на Тошко! Бъди жива и здрава!“

Писмото на Нонка Богомилова до мен:

„Жоро, здравей, Да, наистина се забавих много с отговора по предложената от теб статия, за което моля за извинение. Причината за забавянето на решението и отговора е, че опитвах различни форми и начини и статията ти да бъде публикувана, и да се запази консенсуса в редколегията, на който много държа. Редколегията беше раздвоена по въпроса – имаше колеги „за“, имаше и колеги „против“, но без някоя от позициите да надделее. Аргументите и на двете страни засягаха и теоретичните, и идеологическите постановки в статията. При тази „патов“ ситуация, която се развиваше в продължение на няколко заседания /т.е. няколко месеца/ решихме да дадем статията за външна рецензия. Външната рецензия беше колегиална, доброжелателна, но отправяше сериозни бележки към теоретичната издържаност на основни постановки и категории в статията ти, без да дава становище дали да се публикува или не – това в крайна сметка си е работа на редколегията и на главния редактор. Дори и след този сериозен „глас“ в подкрепа на една от страните в дискусията около публикуването на статията ти, търсех още въз-

можности – публикуване на статията като дискуссионна и отваряне на дискусия около нея, публикуването ѝ заедно с друга статия, споделяща противоположна гледна точка и пр. Вложих много време и усилия в търсене на балансиран подход, удовлетворяващ спорещите страни. За съжаление не успях да намеря достатъчно удовлетворителен вариант. Опитът ни с публикуването на дискусии от този характер е достатъчно горчив – хората след това се хващат „гуша за гуша“ и в продължение на години ни атакуват с отговори, въпроси, нападки, защиты, нови аргументи и пр. – така списанието ни се политизира и лъха агресия... Но това, с което категорично не съм съгласна в писмото ти, е свързването ни с „идеологическа цензура“. Полагала съм много усилия това да не се получи: публикували сме критични материали както към публикации на „червения“ проф. Проданов, така и към „синия“ кръг на проф. Цочо Бояджиев, Калин Янакиев и др. Един от най-критикуваните автори на страниците на нашето списание е самият Добрин Тодоров – в публикации на Д.Славова, Ив.Кацарски, Д.Цацов. След няколко дни в бр. 5/2011 г. ще излезе изключително критичен материал на Д.Цацов по отношение някои анализи на Д.Тодоров на българската философска мисъл и пр. Метафизично погледнато, не приемам червено-синята дилема като адекватна на философската „оптика“ на Философски алтернативи. Философията е „над“ и „отвъд“, а не „до“ и „под“ политическите алтернативи. Оставам с уважение към теб за това, че не изменяш на позициите си /независимо дали съм и дали някой е съгласен с тях или не/ и за това, че пишеш откровено и прямо това, което мислиш. Радвам се, че се развиваш добре в кариерата и имаш уважението на гилдията социолози, политолози и пр. Бъди жив и здрав, и много щастлив през Новата 2012 г., ако не се видим до началото ѝ. Приятелски, Нонка“

Приложение № 3. „Отразени бележки“

До Главния Редактор,
на списание „Философски алтернативи“,
проф.д.ф.н. Мартин Табаков

Информация от проф.д.с.н. Георги Найденов относно отразените бележки в трите рецензии.

Уважаеми г-н Гл. Редактор,

Най-напред искам да благодаря на Редколегията и по специално на тези, които са извършили редакторската работа над моята статия! Статията сериозно се е „стегнала“ и четивността ѝ е подобрена. Благодаря и на тримата рецензенти за положителната оценка на статията и за добронамерената критика и бележки!

Искам да каже, че с повечето от направените бележки, с едно изключение, съм съгласен. Във връзка с направените бележки и препоръки съм извършил следното:

1. Съгласен съм с бележката: „Първо – според мен няма нужда да се подчертава толкова много самоквалификацията на автора като марксист, защото се остава с впечатлението, че едва ли не той е последният и единствен марксист в България. Например ръководителите на комунистическите партии у нас също декларираат, че са марксиста. Освен това марксизмът има различни ипостаси – от западния марксизъм до Сталиновия има много модификации.“. Тази бележка кореспондира и със следната препоръка от друга рецензия: „Не на последно място – в текста има силно застъпен личен и междуличностен момент. Авторът се обявява за истински (автентичен) марксист. И назовава свои примери за „неистински“ марксиста. Включително са налице обобщения, чрез които се характеризира поведението/позицията на широк кръг от хора... И дали е възможно и необходимо „обезличаване“ на патоса?“

Ето защо махнах някои фрази и мои самоопределения като „марксист“. Например на 6 стр. махнах фразата „последният комунист, и един от малкото български марксиста“, а на 12 стр. фразата „На чиято страна аз, като марксист, твърдо стоя!“ и др. Махнах и едно споделено впечатление от поведението на проф. Николай Василев – стр. 3. Не възразявам, ако редколегията прецени да махне

целия пасаж за Николай Василев. Което ще отслаби „патоса“.

2. Съгласен съм и с бележката: „Общото критично отношение е, че в статията са засегнати много проблеми, всеки от който е изключително комплексен и това създава на моменти впечатлението за концептуално „галопиране“. Вероятно това се дължи на доминиращия полемичен характер на статията.“ Доколкото авторът използва за обяснение като основен инструмент схемата на Кондратиев за дългите вълни, дали не е добре в информационните източници да се посочи подходящ текст на Кондратиев? Тази бележка кореспондира и със следната препоръка от друга рецензия: „Доколкото авторът използва за обяснение като основен инструмент схемата на Кондратиев за дългите вълни, дали не е добре в информационните източници да се посочи подходящ текст на Кондратиев?“

Да, действително са засегнати много проблеми. За отразяване на тези бележки:

а/ С цел по-голяма яснота прибавих няколко пасажа. Добавих, например на стр. 8. „Този цикъл, според Владимир Пантин ще продължи до началото на 40-те години на XXI век. (Пантин, В.И., В.В. Лапкин, 2006, 283); Пак там добавих и следния пасаж: „Преместването на центъра на световната търговия (или запазване за още един цикъл стария център на световната търговия), става обикновено чрез два импулса на световни войни или буржоазни революции. Първият е през нисходящата фаза на първата дълга вълна на Кондратиев в съответния цикъл на еволюция на световния пазар. Например през XIX век това са наполеоновите войни. През XX век това е Първата световна война. Вторият импулс е през възходящата фаза на втората дълга вълна на Кондратиев в съответния цикъл на еволюция на световния пазар. През XIX век това са буржоазните революции 1848 год. През XX век това е Втората световна война.“ И още на стр. 10: „Открит е въпросът доколко кланът на рокфелерите е „ядро“ на тази капиталова група. Или по скоро е **координатор** на действията им. Има немалко индикатори, че банковата група на Голдън Сакс е „ядро“ на тази най-мощна капиталова група. Въпреки че са в симбиозата, отношения между американският англосаксонски и американският еврейски елити са доста противоречиви. Причината за това са различните сфери на инвестиции в американската икономика. Инвестициите на американския англосаксонски елит са основно във военно-промишления комплекс, в нефтения и наркобиз-

неса. А на американския еврейски елит са основно в сферата на финансите, на масмедиите, на комуникациите, търговията и пр. Агресивните войни, разпалвани под влияние на военно-промишления комплекс, на нефтения и наркобизнеса се отразява катастрофално на американската икономика. Ето защо, под влияние на американския еврейски елит агресивната политика на войни периодично си прави „почивки“. Тоест, след възходящата фаза на американския военен бюджет, която е свързана с воденето на войни, следва неизбежно **нисходяща** фаза на американския военен бюджет. През нисходящата фаза американската икономика „въздъхва“ и се „закрепва“. Когато е достатъчно укрепнала, могъщият военно-промишлен комплекс налага на управляващата класа отново повишаване на военния бюджет. За тази цел се разпалват нови, големи войни.“

б/ Посочих (и цитирах) още една книга на В. Пантин: Пантин, В. И., В. В. Лапкин, 2006. Философия исторического прогнозирования: ритмы истории и перспективы мирового развития, Дубна: изд. „Феникс+“; Посочих и основни произведения на Н. Кондратиев В: Кондратиев, Н. Д. 1989. Проблемы экономической динамики. Москва, Институт экономики АН СССР стр.7.

3. Има бележки в две рецензии относно използването на термините „рокфелери“ и „ротшилди“ за означаване на двете основни капиталови групи – едната, чиито инвестиции са основно в американския военно-промишлен комплекс и в американския нефтен и наркобизнес. И другата, чиито инвестиции са основно в Югоизточна Азия и Китай. Тези бележки се свързват и употребата на понятието „еврейски“, като ми се препоръчва да избягвам това понятие. Това е „**изключението**“. Отразявам тези препоръки **частично**. Не искам да правя отстъпки пред евентуални антисемитски настроения, ако има такива сред някои членове на редколегията!!!

а/ Мислех, че уговорката в статията, че употребата на понятията „рокфелери“ и „ротшилди“ е **условна**, е достатъчно ясно. Но от рецензиите установявам, че това не е така. Ето защо, както по-горе вече отбелязах, добавих пасаж за уточняване на понятието „рокфелери“ – стр. 10. В нея подчертавам противоречивите отношения между американският англосаксонски и американския еврейски елити и положителната роля на американския еврейски елит за намаляване на военната агресия и военния бюджет и „нормализирането“ на американската икономика. Някой да има нещо против под-

чертаването на този факт? Надявам се, че в редколегията няма анти-семити!

б/ Нямам намерение да махам следния пасаж: „Ротшилдите отдавна инвестират в Югоизточна Азия, в Китай и другите страни от БРИКС, тоест в развиващите се пазари, най-общо казано. Те се придържат към древната традиция на **еврейския** капитал, да се инвестира в тези страни, където капиталистическият начин на производство е в подем, там където в момента е концентрирана човешката интелектуална мощ и енергия. Така е при движението на центъра на световната търговия последователно от Венеция към Генуа, след това към Антверпен, Амстердам, Великобритания, САЩ. Както е казал Хегел – „Духът търси своето тяло“. „Духът“, тоест финансовия капитал, се движи последователно към тези региони, където „тялото“, тоест промишленият капитал, в конкретния момент има най-добри условия за растеж.“ – стр.10/11. **Откъде накъде ще махам положителната си оценка за ролята на еврейския капитал в развитието на капиталистическият начин на производство и на човешката цивилизация?** Вярвам, че се води протокол! Който е против – да го каже ясно!

в/ Няма да махна и следния пасаж: „Мисля, че в това отношение ротшилдите, за разлика от рокфелерите нямат илюзии. Това са капитали, тоест знание,¹⁷⁶ с трихилядолетна история. Дори ако сравним само вещественния израз на знанието – **златото**, притежавано от двата клана, неговото натрупване при клана на ротшилдите има хилядолетна преднина.¹⁷⁷ Стратегията на ротшилдите е несъмнено по дълбока от тази на рокфелерите. Защото те печелят и в двата случая – и при конвенционална и при термоядрена война. Докато при термоядрена война рокфелерите губят автоматично.“

г/ Нито пък ще махна моята критика на руския антисемитизъм, на руския национализъм и използването на православието за разпалване на войнствени чувства сред руския народ. Някой да има

¹⁷⁶ Капиталът, това е овеществения в средствата за производство хилядолетен опит на човечеството. Това е знанието, превърнало се в обществена производителна сила.

¹⁷⁷ Златото е трупано в Европа от евреите-радонити, обслужващи Великия път на коприната, още от I век н.е. Това е **старо** злато, това е **стар** капитал, това е **хилядолетно** знание.

нещо против следните пасаж: „Руският славянски и руският еврейски елити широко използват както идеологията на патриотизма, така и идеологията на национализма. Нещо повече, те използват дори **антисемитизма**. Изглежда парадоксално. Но руският еврейски елит, от чиито среди са руските олигарси и част от руските политици, са **руски патриоти**. Дори националисти! Например Жириновски.“; „За съжаление, сплотеността на руския народ и елит за национално-освободителната борба се „допингира“ с идеологията на национализма и антисемитизма. „Впечатлението ми е, че Путин, който много строго се противопоставя на криминалните прояви на руския национализъм, в сферата на изкуството, използвайки държавни ресурси, му дава сериозно „рамо“.“ (Найденев 2012: 252); Сегашният руски елит е непосредствен наследник на съветския елит. Естествено, че е наследник и на неговия великоруски национализъм, шовинизъм и антисемитизъм. Но сегашният руски елит освен присъщите на съветската епоха идеологически инструменти на национализма използва още един, нов за него инструмент – **руското православие**... Руското православие широко се използва за разпалване на въодушевление и ентусиазъм, че руският народ ще бъде „Божията ръка на Възмездието“ в деня на „Страшния съд“! Който в момента „чука на вратата“! Тоест, обективните процеси на движение на Запад на центъра на световната търговия и арбитърската роля на Русия в съперничеството между стария център и претендента, се интерпретира в сегашната руска идеология като вечния сблъсък между Доброто и Злото. Руският народ възприема себе си не като ръката, която ще реализира стремежите на клана на ротшилдите, а като „Божията ръка на Възмездието“. В качеството си на марксист аз съм длъжен да обясня това явление. Не му симпатизирам. Но го възприемам като неизбежен идеологически момент на национално-освободителната борба на руския народ. А ние, марксистите винаги сме подкрепяли национално-освободителните движения. Така че аз съм путинофил, тъй като Путин е **лидер** на руското национално-освободително движение!“; И още, че това: „Не означава и симпатия към клана на ротшилдите. А само признание, че техният клан с помощта на Путин извършва необходимите трансформации в световната финансова система и съотношение на силовите средства за въздействие, в условията на движение на центъра на световната търговия на Запад. Нищо друго!“ Който е против моята критика на руския

антисемитизъм и руския национализъм, както и на използването на православието с идеологическа цел – да си поеме отговорността!!! Да се изкаже ясно и открито!

Уважаеми г-н Гл. Редактор! Извинявам се за „патоса“ си! Но отдавна публично воювам против всякакви форми на национализъм и антисемитизъм. Имам редица научни изследвания по тези проблеми. Така че ако, термините, които използвам – американски еврейски елит, руски еврейски елит и британски еврейски елит, може да „се използват от злонамерени читатели и да обвинят автора в пропагандирана на расова омраза, което е наказуемо по съответният член от НК.“, както е писано в една от рецензиите, съм готов за битка! Не отстъпвам пред национализма и антисемитизма! Надявам се редколегията – също!

Още веднъж благодаря на редколегията и на рецензентите! Надявам се статията да бъде публикувана и да предизвика интерес!

Гр. София подпис:

29.05.2016 год. /проф.Г.Найденев/

Приложение № 4: Молба за предоставяне на препис от протокол

До Ръководителя на кат. „Социология“
СУ „Св. Кл. Охридски“
Тук

МОЛБА

От проф. д.с.н. Георги Найденов,
кат. „Икономическа социология“, УНСС

Уважаеми г-н ръководител катедра,

Получих рецензия на доклада ни с доц. Калоян Харалампиев „Третият арбитраж – апокалипсис сега? Или по-късно!“ от участието ни във вашата юбилейна конференция. Изпратил съм до катедрата моя отговор. Моля Ви да ми се предостави протокол или запис при обсъждането на рецензията и моя отговор на катедреното заседание!

Тъй като предполагам, че само нашият доклад е „проблемен“, то се надявам да бъда поканен на обсъждането!

Чувствам, че създавам проблем на катедрата. Не ми е за първи път да създавам проблеми. Досега имам няколко срещи с „философската бригада на Тодор Павлов“ за идеологическа цензура. Тя имаше силни позиции в Института по философия, а също и в СУ „Св. Кл. Охридски“. Ивайло Знеполски е направил отлично изследване в два тома на идеологическите и кадровите борби във Философско-историческия факултет на университета. По начало Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ е благодатно поле за изследване на идеологическото „осигуряване“ на политиките на управляващата класа. А също и на опитите самата университетска гилдия да се отърве от прякото вмешателство и сама да определя как и по какъв начин да „обслужва“ идеологически властта. Несъмнено, за разлика от Института по философия академичната гилдия на СУ „Св. Кл. Охридски“ през 70-те и 80-те години успя да си извоюва относителна автономия от властта в своите изследвания. През 90-те години, обаче управляващата класа отново реактивира прякото си влияние върху университетската гилдия. Така че много интересен проблем е как властта успя да си създаде нови ипостаси на „философската

бригада на Тодор Павлов“ във Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ през 90-те години и досега.

Темата е интересна, но лично аз нямам време да се занимавам с нея.

Имам няколко изследвания за ролята на Философския факултет в реактивиране на лениновата парадигма „социалистическа революция, социализъм, обществена собственост“ и съответно за реконцентрацията на икономическата власт на комунистическата номенклатура след 10.11.1989 год.

Изследването на Ивайло Знеполски, обаче ме „въодушеви“. Мисля, да направя още две кратки изследвания – за моите три срещи с новите ипостаси на „философската бригада на Тодор Павлов“ сред философите от бившия Институт по философия. И за двете ми срещи с тях във Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Четири от срещите ми са добре документирани. От последната ми среща имам рецензията, която ми изпратихте и моя отговор. А сега и това писмо към Вас. Надявам се да получа и документация за обсъждането в катедрата. Убеден съм, че във вашата катедра, за разлика от някои други катедри от Философския факултет „философската бригада на Тодор Павлов“ няма да наложи влиянието си. Но все пак ще е интересно да запазим за историята на българската социология имената на тези, които се опитват да възразят функциите и позициите на „философската бригада на Тодор Павлов“. А и на тези, които им се противопоставят!

Бъдете жива и здрава!

Гр. София подпис:

20.09.2017 год. /проф. Г. Найденов/

Приложение № 5 Рецензия 2

„Рецензия за статията „Третият арбитраж – апокалипсис сега? Или по-късно!“

Започвам със заключението: НЕ препоръчвам представената за рецензиране статия за публикуване в Юбилейния годишник на Катедра Социология, СУ „Св. Климент Охридски“.

Накратко:

- Статията представлява съобщаване на Истината за историята на света през последните 2-3 века, както и за очакваното света близко бъдеще (остава единствено въпросът ядрената война след десетина или трийсетина година ще се случи).

Ясно е, че подобен текст няма как да постави социологически релевантен въпрос/проблем, нито да проведе социологически анализ на каквото и да е.

- Статията представлява поредица от твърдения без каквато и да било аргументация.

Към всяко от тях могат да се поставят въпроси и е възможно авторите и да имат отговори на някои от тях, но подобни проблематизации биха довели до друг текст в друг жанр и би отпаднала възможността да ни се съобщи Истината за миналото и бъдещето на света. Смятам за излишно да давам примери – те могат да бъдат открити буквално на всяка страница от текста.

- Напълно подвеждаща е първата част на текста – „1. За какъв „трети арбитраж“ става дума?“, – доколкото създава очакването за изясняване на употребата на „арбитраж“ и „арбитър“.

Нищо в тази част не прояснява какъв е смисълът на употребата на тези две думи: „Става дума за арбитраж в битката на стария център на световната търговия и новия претендент, в третия пореден цикъл на еволюцията на световния пазар след промишлената революция във Великобритания през 18-ти век. Руският народ има трагичната съдба всеки век след промишлената революция да бъде арбитър в конкуренцията и съперничеството на стария център и новия претендент за център на световната търговия.“ Това са първите две изречения. Руският народ очевидно не може да бъде какъвто и да е „арбитър“, ако все пак се използва някое от познатите ми значения

на думата; т.е. „арбитър“ е Русия, както става ясно малко по-късно, отново след подчертаване на трагедията на народа: „Трагична е съдбата на руския народ. В сблъсъците си за контрол на световните ресурси и пазари, съперническите си фракции на световния капитал неизбежно опират до арбитража на Русия“ (с. 1). „Арбитърът“ Русия всъщност се оказва обект на завладяване на „съперническите си фракции на световния капитал“ (с. 2). Но „континенталният претендент за нов център на световната търговия“ решително бърка, доколкото „разглежда руския елит и руския народ като подобни на себе си“ (с. 2) – това се случва през XX век. „Сега през 21-ви век ситуацията е идентична“, заявява авторът, след което остава да се изясни единствено „времето“ на неизбежния световен „ядрен апокалипсис“, защото въпросът, с който завършва тази първа част на текста е: „Защо времето на световната ядрена война има толкова голямо значение за арбитража на Русия? За да разкрием това ще разгледаме движението на запад на центъра на световната търговия, което е свързано с динамиката на дългите вълни на Кондратиев и динамиката на американския военен бюджет.“ Защо „дългите вълни на Кондратиев“? Защо „американския военен бюджет“? И още подобни въпроси, които нямат отговор.

- Употребата на (по-скоро злоупотребата с) „дългите вълни на Кондратиев“ и на „петте цикъла на икономическата конюнктура на Владимир Пантин“ (не са ми познати в оригинал) и обвързването им с (неаргументирано подбрани) данни за военния бюджет и за федералния дълг на САЩ би могло да създаде впечатление за аналитично извеждане на заключителния въпрос, който фактически е: Кое от днешните поколения ще доживее до ядрения апокалипсис?

Подобно впечатление би било напълно погрешно. Ясно е, навявам се, че избягвам да квалифицирам рецензията текст. Но няма как да не отбележа, че текстовете, в които се случва свързване на неаргументирани твърдения с произволно подбрани данни, има всички основания да се определят като манипулативни.“

Приложение № 6 Благовест Георгиев, писмо 2

Здравей, Георги,

Благодаря за „Новите ипостаси...“. Много нови неща научих за близкото минало, не бях си представял, че философските бригади са били толкова добре организирани. Но, има нещо, което ги отличава по принцип от новите им следовници. Старите поне имаха някаква методологическа основа и методическа дисциплина за оправдаване на догматизма си. Новите изхождат единствено от вярата – вяра, че миналото е лошо, а бъдещето светло; вяра, че демокрацията трябва да бъде една в цял свят и насила насаждана, ясно коя демокрация; вяра, че русофобството може да бъде позитивен принцип за анализ; вяра, че нормата, т.е. текстът, прави историята и пр., и пр. Просто, новите са светски мисионери (ясно защо светски, защото църквата със закон е отделена от държавата и от държавното образование и наука, някак си не е удобно да наденат раса). Само че, „светски мисионери“ е дървено желязо, както и дървено-железни са техните аргументи против тезите и изводите във вашия, с Калоян, доклад. Мнението ми е, че не трябва да участваш в този фарс със „суперрецензитите“. Вчера на катедрата обясних на редколегията, че и „двадесет суперрецензенти да назначат, резултатът ще е все същият“. Решението за отхвърляне на доклада беше взето още преди прочитането му от първия рецензент, и ако не се лъжа, именно той каза, още преди официално да е получил и прочел доклада ви, че рецензията му ще бъде отрицателна.

Поздрави, Благовест

P.S. Подготвям представянето на книгата си, но не знам още кога и къде, залите в Ректората се оказаха все заети през декември. Ще ти се обадя.

Приложения към 5 глава: Първи прояви на „ревизионизъм“

Приложение №1 Доц. Мая Иванова: Окупаторите стигнаха до абсурда

*Неслучайно движението без цел тръгна от нашия факултет, казва преподавателката по естетика на Софийския университет
интервю на Светла Василева с Мая Иванова*

– **Доц. Иванова, вие отдавна сте свързана с Философския факултет на университета. Оттук започна окупацията. Как коментирате този факт?**

– Може би си заслужава да кажем какво е философското образование днес, какви са критериите. Те са сведени до нула, така да се каже. Ако навремето това беше факултет, в който влизаха най-добрите, с много съревнование и борба, сега вече се влиза по диплома, след 3-то, 4-то класиране. Можеш да влезеш с тройка, т.е. влизат хора с нулева подготовка. Но една от претенциите на тези студенти е, че те са цветът... В интелектуално отношение те са аграматически субекти и това не е само мое мнение. Те са на нивото на ПУЦ, на доброто гимназиално образование навремето, дори не достигат и него. Вижте начина, по който те говорят. Не могат да направят едно съждение, нямат семантичното богатство. Давам ви примери от студентите, на които преподавам – студент, завършващ културология, не може да напише правилно своята специалност. Няма да коментирам журналисти, на които три пъти трябва да напишеш на дъската разликата между „скулптура“ и „скулптор“. Пишат ви примерно „поддръжателна функция“. От дръжка ли идва, не знам. Невежеството е пълно. Но тези деца, искам да подчертая, не са виновни. Те са в такъв контекст. И след като духът на времето е такъв, университетът се е превърнал, общо взето, в бизнес предприятие и ето какви са резултатите.

Тук е един от големите проблеми и аз не знам защо никой не взема отношение за един очебиен факт. Защо движението тръгна от Софийския университет, и то от т.нар. хуманитарни специалности, а не от медици, инженери, архитекти? Всъщност проблемът е, че това са хора – бъдещи безработни, и ако говорим за какво трябва да се борят тези студенти, то е за конкретни практики и политики, най-вече такива, които се отнасят за тях самите.

– **Само студентите ли са в основата на случващото се?**

– В някакво предаване се каза, че 85% от преподавателите не били компетентни. Има и такъв момент. Но има и по-страшни неща и те трябва отвътре да се кажат. Софийският университет е може би единственото място, където преподавателите могат да не си вземат часовете и да си получават заплатата. При нас е пълна разхайтеност. Извинявайте, но ако ние сме морални субекти, би следвало да си връщаме част от заплатите и студентите би следвало да пледират за това.

Другото, което трябва да се направи. Държавата има нужда от лекари, от инженери, от информатици. Обаче в нашата специалност приемът е 60 човека. Бога ми, защо са необходими 60 човека само във философия? До края на обучението остават 20-30 души, но и тези, които завършат, изобщо не могат да се реализират. Според мен е крайно време нашите дисциплини да се изучават като свободно избираеми във всички специалности – те са, така да се каже, общообразователни, те формират изяществото на речта, на душата. Няма такава професия философ. Каква ти е професията – „аз мисля“! „Аз мисля“ е можел Декарт да си го позволи в онези времена, с което искам да кажа, че неслучайно движението без цел тръгна от нашия факултет.

– **Защо да нямат цел, те искат оставка?**

– Студентите – 99% от тях, са абсолютно аполитични. Това до известна степен е и духът на времето. Не им пука. Докато беше на власт предишното правителство с неговите лидери, те кротко стояха и наблюдаваха – „Цоко и Боко“, „Боко и Цоко“. Хубаво. Когато настъпиха изборите за президент, аз казах: „Трябва да гласувате“. Те отговориха: „Госпожо, ние ще гласуваме за Светльо Витков“. Казах им: „Добре, вие сте ироници, но все пак мислете за съдбата на България“. И в крайна сметка какво се получи, човекът от плевнята ни дойде на главата. Ето, това е одиозното.

– **Това е бунтът на младите, не мислите ли?**

– Първото нещо, което ме кара да се усъмня. Тръгвам от чисто психологическа гледна точка. Гневът е нетърпеливо състояние. Както казва Ницше: благородните хора са гневливи. Мигът, в който нещо те разгневи, ти го казваш и след това забравяш. Какво се получи. Първият гняв заради онова одиозно предложение изкара всички ни на улицата. И този вик беше чут. А какво направиха тези дечица?

Всичко това те превърнаха в комедия. Трагедията, продължена във времето, става комедия. Истинският гняв беше тогава. Какви са тези сърдити, гневни млади хора, които толкова дълго са задържали в себе си този гняв?

Второ. Кога избухва техният гняв? Той избухва съвсем неслучайно един ден преди нашето събрание на Философския факултет. Предната вечер те окупираха аудиторията, на следващия ден идват при нас треперещи да ни молят за нашето съгласие. Кой нормален човек би дал подобно съгласие.

Другото нещо. Симпатичното при гнева на младите е, че той е бурно, смело, дръзко нахалство, но с някакво ако щете чувство на хумор, с някакво ако щете усъмняване. Ако трябва да направим аналогия – то тя е с дадаистите. Само че нашите са недодръзнали дадаисти, те не притежават и тази култура, не притежават и тези дарби. Какво казват дадаистите: „Колко лесно е дада, като детската игра, да се смееш без глава“, а нашите – колко лесно е така ти един вид да правиш революция, окупация. Основният патос на дадаизма е деструктивния. Всичко трябва да бъде разрушено, за да се започне наново. Обаче, пита се – колко време трае дадаизма, този симпатичен младежки гняв, който поставя някакви ирационални желания. Един от тях казва: не трябва да има нищо – империалисти, болшевики, политици, демократи, буржоа, пролетарии, аристокрация, полиция. Нищо. Ние искаме абсурда. Ние искаме да пикаем в различни цветове. Това са дадаистите. Е, да де, ама това течение трае 2 години. След тях на древен ред идва много по-мъдрият сюрреализъм, но вече насочен към това да се съгражда.

От тази деструкция ухае на инфантилизъм. Те не могат да разберат, че в обществото има психологическа умора от тяхната истерия. Те ми приличат на разказа на Хулио Кортасар – Речите на догелвикто. Едни ежедневни клиширани фрази, които нищо не говорят. Те не могат да разберат, че и Френската революция и Октомврийската революция и 1968 година са дълбоко назад във времето и че човечеството е разбрало, че изхода не е в революцията, е а в еволюцията. А те са превърнали университета в щаб на революцията. Това е един много зле скъльпен политически миманс. Те се изживяват като революционери. Някакви юмруци, някакви вериги, някакви вопли „ние ще победим“.

Това, което искам да кажа от гледна точка на естетиката, тръг-

вайки дори от античността – може би първата естетическа категория най-важната – това е мярата. Неслучайно в античността съществува категорията „хюбрис“. Човек е наказан когато пристъпи мярата. Тези деца се вживяха в ролята на някакви непрекословни авторитети.

– „Вживяването“ в ролята не беше ли подпомогнато от-
вън?

– Аз гледам на тези деца с уплах и състрадание, защото те са безвинно виновни жертви на своите манипулатори. Една от характеристиките на фашизма, на този толкова обикновен фашизъм, е политическото покрваряване на младежта. За мен това е най-голямото престъпление по отношение на тези млади хора, защото те идват като едни чисти души. Ние, преподавателите, ги възпитаваме. Но трябва да ги възпитаваме да мислят диалогично, да се съмняват, не да им налагаме ценности, а да ги караме те самите да ги проиграват в живота. Това, което е ужасяващо за тези млади революционери, е, че им липсва именно усъмняването. Това е страшно. В една крехка възраст те се превръщат във фанатици. Неслучайно Кант казва – мисли със своя собствен ум, имай дързостта да мислиш! Те не мислят самостоятелно, това първо. Второто, което им липсва, е естетическата добродетел, която е в основата на човешките взаимоотношения. Пак Кант казва: в своите общувания ти винаги се поставяй на мястото на другия, винаги имай чувство за другия, емпатия за другия. А те не искат да чуят другата гледна точка. В момента най-актуалните философско-морални учения са за човека през призмата на другия. Човекът става човек през другите в общуването с тях. Ето това е изчезнало. Тях ги възпитават като някакви нарциси. Его. ХиперЕго. Изчезва емпатията, съчувствието, състраданието. Те живеят в една виртуална стерилна реалност. За да изградиш себе си като чувствително същество, най-важното сетиво е осезанието, докосването, а те живеят алиенирани пред екрана. Няма досег с реалния човек, нямат представа за него и стават абсолютни еготици в морален смисъл.

Реално много повече са студентите, които искат да учат, но техният глас не се чува, защото медиите не им поднасят микрофон. Много деца работят през лятото, за да могат да учат. Други работят и учат. Питам аз: кой ви спонсорира, кой стои зад вас, как вие може да си позволите този лукс. Бих казала, че това е една от най-тъмните страници в историята на университета.

– **Те казват друго: „Нас не ни чуват“, „Не ни забелязват“...**

– Нарцисизъм е това и своеобразен естетически есхибиционизъм. Хубаво, излезли по площадите но и самите постановки и самите хепънинги толкова вяли, толкова клиширани – ние вече това сме го виждали. Оправдано е да търсят някаква естетическа изява. Всички тези неща, които ги разиграват – те са една условна реалност. Изкуството е условна реалност. Именно в изкуството нещата могат да бъдат свършени. Никога в живота такова нещо не може да се случи. Те действат на принципа – тук, сега и веднага, улови мига! Такова нещо може да се случи само във вълшебните приказки. Вижте какво четат днес децата (Хари Потър например) и какво им се вменява и това е дълбоко обработване на душите, един вид им се казва – няма нужда да учите, няма нужда да се трудите, важното е вълшебството, магията, всичко на света става с вълшебна пръчица. А всъщност животът е труд, животът е усилие. Още Ницше го казва – за да изваяш себе си като произведение на изкуството, се изискват страхотна дисциплина и усилие, това не е да отидеш в пластичната хирургия и да те направят Аполон. А тези деца са зарибени по този начин – тук, сега, веднага, на часа и ако може никаква отсрочка.

– **Те претендират за „нов морал“.**

– Да, повтарят тази мантра, но ако ги запиташ, няма да могат да ти отговорят що е то. Ето това е страшното. Те не могат да узурпират морала. Те бяха една шепа хора, между които – не всички студенти. Аз затова питам – те кого представляват? Освен себе си? Второто нещо, което бих питала, като оставим настрана нелепия въпрос „Кой“. Аз бях на пресконференцията при ректора и на въпроса кой им даде ключовете и веригите, тогава казаха, че това не е важно и това е реторичен въпрос. Те искат оставка сега и веднага, но не си задават въпроса, че зад всеки депутат стоят хора и ти не можеш да оспорваш избора на тези хора, на хиляди хора. Те изповядват вид социален расизъм – те са висша раса, те се чистите, моралните. Аз обаче питам, доколко вие сте чисти и морални, като пристъпихте много от правните норми. Второ. Вие в момента в качеството на какви се явявате – студенти ли сте, революционери ли сте или обслужващо средство на политически партии, невлезли в парламента. Моралът си е морал, но във всички цивилизовани общества има правни норми! Затова Платон навремето е казал нещо много мъдро след хиляди опити да въдвори идеалната държава –

идеална държава не е възможна за хората, защото те са все пак човешки същества! Законите уреждат човешките взаимоотношения. Затова тези студенти да бъдат така добри да се вгледат в законите, да видят хилядите несъответствия и разминавания на законите в академичното пространство, да се опитат да ги усъвършенстват, да имат изисквания по отношение на дейността на преподавателите, на преподаването, на своите собствени права.

– Как ви се струва университетът тези дни, върна ли се академичният дух?

– Онзи ден влязох и се ужасих. Първо, докато беше окупиран – ранички, шалтета и т.н. Сега е другият цирк – минали сме на фаза дадзибао, хунвейбинската история. Облепено отвсякъде и се питаш къде се намиращ – в политическа централа или в един храм, в който сме единени от общи ценности и пориви към знанието. Гледам залепено и за Украйна: „Ние сме за Украйна“. Изпратили трима студенти там. А кой ги спонсорира, кой ги изпрати? За нас са ясни нещата. Сценариите са едни и същи и режисьорите са едни и същи, няма разнообразие. Там един от лозунгите – познайте какъв е: „Кой не скача, е руснак“. Кой не скача, у нас е червен! И те претендират че са млади, оригинални. Ако сте същинско ново поколение, откъде изровихте това „червени боклуци“? Знаете ли например, че Пикасо е бил комунист, че всички сюрреалисти са били комунисти, че всички авторитети в момента хуманитари – са неомарксисти по някакъв начин. А всички повтарят мантрата „ние сме десни“.

– Сега тук десните са праведници, а левите – грешници! И то някак изначално!

– По принцип всички млади хора са леви. На Запад всички тези движения са леви. А нашите окупатори един вид са десни. От каква позиция са десни?! На тях им е осигурено време да учат, а не да развиват политика. Но не са виновни те. Двойно по-виновни са тези, които ги манипулират и които им създават фалшиво самочувствие, което ще гръмне като един балон, както гръмват всички балони. И тогава за тези деца ужасът ще бъде много по-голям.

В първите дни на окупацията ми се наложи да отида до кабинета си. На излизане с най-добро чувство им казвам: Вижте какво, мили деца, играта свърши, излезте с чест от ситуацията. Колкото повече я разтягате във времето, ще изпаднете в карикатурата и във фарса. Спрете дотук. Не спряха. И сега какво? Те подчиняват своето

действие на някакви разнородни желания. Сега вече не е оставка, не е кой кого назначил, а „ние ще помагаме на Украйна“. След това – ние се противопоставяме на новия закон за полицията. Така може да си избират неща до безкрай и това ще бъде перманентната революция, може би ще я изнасяме и в чужбина. Това е движение заради самото движение. Ето, историята с двамата професори. Този клип показва много ниска черта на техния характер. Трябва да се прави разлика между битовата личност на един човек и неговата социална роля. Едгар Алън По – завършен алкохолик – гений. Второ. Тези професори са там в собствения си кабинет в битността си на обикновени хора, не са там в статуса си на професори. Те не изнасят лекция. Трето. Във всеки кабинет има вино, бонбони и т.н. Те са там в частно пространство и се черпят за нещо. Какво правят там тези студенти? Това е толкова мерзко, толкова долно. Това е Оруел 1984 – нравствената полиция, те вече се изживяват като такива. В един момент ще стигнат до извода на дадаистите: „Абе, искаме да пикаем в различни цветове“. Това е абсурдът. Те всъщност стигнаха до абсурда. И в крайна сметка нищо няма да постигнат.

– **Как ще приключи всичко това?**

– Изкуство е да излезеш от тази ситуация, и то с минимални морални щети. Иначе ставаш карикатура. Това е техният проблем. Те са вече в ситуация без изход. Вместо честно да кажат: направихме някои грешки, дотук сме, те продължават. Можеха сега в чест на студентския празник да го направят. Времето, в което живеем, е време на диалога, на консенсуса, на плурализма. Не може да си досадно монологичен и да имаш пълна глухота – морална и интелектуална, за доводите на другия. Те злоупотребиха и продължават да злоупотребяват с търпението и с почитеността на останалите студенти, на преподавателите и персонала, на българите изобщо.

Приложение № 2: Когато здравите сили побеждават здравия разум¹⁷⁸

Доц. Силвия Минева, 30 октомври 2013

Открай време университетът е „общност на културното гражданство“, т.е. на тези, чиято културност ги обединява в името на уважението и любовта към познавателните истини, тяхното търсене, откриване и споделяне. Такава общност би трябвал да е и Софийският университет. И беше.

Той беше такава общност, когато протестираше на жълтите павата през 2010 г. срещу финансовите рестрикции, предприети спрямо университетите от тогавашните управляващи. Но дори тогава, когато всички заедно – преподаватели и студенти, протестирахме срещу нещо, което ни засяга съвсем пряко, не сме си позволявали такова своеволие и светотатство като блокиране на университета и излязохме да протестираме навън, а не да се самоблокираме и самоокупираме (виж тук).

Университетът продължи да бъде такава общност и когато през февруари 2013 г. негови преподаватели и студенти се присъединиха и участваха в общественото недоволство срещу монополизма и растящата мизерия в България по своя воля, доброволно, а не защото някой е блокирал, окупирал мястото, където учат, преподават, работят. Към това нека добавим и собствената му нормативна уредба, която ясно ни казва следното:

Чл. 6 (1) Автономията на Университета не може да се нарушава чрез намеса в дейността му освен в случаите, изрично предвидени в закон.

(2) В сградите на Университета и прилежащите им територии не може да се извършва политическа, партийна или религиозна дейност.

(3) Не се допуска насилствено възпрепятстване на дейността на Университета и на членовете на академичната общност.

(4) Органите на сигурността и обществения ред имат право на достъп до сградите на Университета и прилежащите им територии само със съгласието на Ректора, освен за предотвратяване на непосред-

¹⁷⁸ От страницата на Силвия Минева, в е-вестник: <http://e-vestnik.bg/19025/kogato-zdravite-sili-pobezhdavat-zdraviya-razum/>

редствено предстоящо или започнало престъпление, за залавяне на извършителя му, както и в случаи на природни или обществени бедствия и авариии.

Въпреки тази уредба, в момента университетът е заплашен от превръщането си в плацдарм на политически борби и реполитизация, бидейки блокиран от шепа протестиращи студенти с политически искания, а неговата общност става заложник на самата себе си, на собствената си окупация и самоокупация, губейки опората на академичната автономия, осигуряваща ѝ независимост, уважение и самоуважение.

Така здравите сили на политически страсти и пристрастия, властолюбиви амбиции и партийно инженерство разбиват главата на здравия разум на академизма под предлог, че се борят за „повече морал“, за да го коронясат с трънения венец на катинарите и веригите, с които блокададжите опасаха Алма Матер.

Колко морал трябва да се пожертва, за да станеш заложник на самия себе си? Отговорът е кратък, но страшен: Всичкия.

Така става, когато този разум отстъпва пред нездравата мисъл, че е по-важно да претендираш за висок морал на другия, оставяйки собствения морал безпризорен да се снишава и снижава все по-ниско, все по-надолу до пълно изчезване.

Протестирането може да е белег за „ранобудност“, каквото и да значи това. Нека който смята, че е нужно да протестира, да го прави колкото и както иска там, където се протестира. Блокирането на университета заради протестиране е белег не на „ранобудност“, а на терор, на насилие и издевателство над свободния дух на академичната общност.

Тази общност достатъчно много пъти е показала и доказала своята сила като общност на културното гражданство, когато нейните членове по своя воля и доброволно, а не защото някой е окупирал университета, са подкрепяли и са се присъединявали към различни форми на гражданско недоволство и неподчинение.

Нека не компрометираме „общността на културното гражданство“, на която дължим нейната автономия, респект и самоуважение!

Университетът не е площад, нито улица, а Алма Матер и никой не е по-голям от него!

Доц. д-р Силвия Минева е преподавателка по етика от Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Ох-

ридски“

От страницата на Силвия Минева, в е-вестник: <http://e-vestnik.bg/19025/kogato-zdravite-sili-pobezhdavat-zdraviya-razum/>

Приложение №3: Обръщение към академичната общност на СУ „Св. Климент Охридски“

От преподаватели и студенти

Уважаеми колеги – студенти, докторанти, преподаватели и служители на Софийския Университет „Свети Климент Охридски“,

Днес, 4 ноември, 2013 година се изпълва вече десети ден от окупирането на сградата на Ректората, наложено от група колеги в петък вечерта, 25 октомври. Най-голямата и най-представителна сграда на най-стария и най-важен наш Университет е затворена, а вратите са опасани с вериги вече десети ден. Студентите не учат, преподавателите не преподават, няколко филиални библиотеки и два музея, както и десетки кабинети на преподаватели са недостъпни. Животът на академичната общност в тази най-необходима сграда на Университета е замрял. Прекъснати са лекциите и семинарите на студенти от Исторически, Философски, Юридически, Факултета по славянски филологии, Факултета по класически и нови филологии, Геолого-географския факултет и Факултета по педагогика.

Няколко хиляди студенти изгубиха пет учебни дни и остава неясно колко още ще изгубят.

Окупирането на университетски сгради е чест феномен в историята на световните университети през XX век. Тази окупация е първата университетска криза през XXI век в нашата страна. Когато я съпоставим с големите катаклизми, преживени от университетската ни общност в историята на XX век и документиращи за поколенията, с огорчение можем да цитираме думите на д-р Кръстьо Кръстев, написани по повод на първата университетска криза от началото на XX век: *„бруталното затваряне на университета и разгонването на професори и студенти е скърбен факт като признак: и за ужасающа дивота и безкултурност в висшите политически сфери на страната, и за безсилието на общественото мнение и въобще на всеки духовен фактор в нашия живот“*.

За съжаление, това и сега е основната причина, посочвана от нашите *гневни* колеги като двигател на тяхната крайна форма на

съпротива: те са недоволни от ставащото в страната и са убедени, че по никакъв друг начин не могат да предизвикат съществени промени в нея.

Ние, подписалите това обръщение, не сме съгласни с тази форма на протест. Мнозина от нас също са недоволни или възмутени, разтревожени, обезверени, даже ужасени от политическите процеси в нашата страна и глобализирания свят, в който живеем.

Но окупирането на университетски сгради в много случаи от световната университетска история не е водило до никакъв позитивен резултат, а само до вандализъм, грозни силови сблъсъци, загуба на цели месеци от живота на университетското тяло, агресия срещу преподаватели и най-важното – до изгубването на смисъла на университета, до забравяне на неговата мисия и на неговата същина.

Ние споделяме с колегите, които окупираха сградата на Ректората преди десет дни, почти всички техни преценки за тежката криза на институциите в Родината – и в законодателната, и в съдебната, и в изпълнителната власт.

Но нима предизвикването на още една изключително тежка институционална криза в Софийския Университет ще помогне за оздравяването и стабилизирането на останалите институции на властта у нас?

Нима провалянето на учебната година в нашия Университет ще преодолее конфликта между президентската институция и Министерския съвет, който вече прераства във война между тях?

Нима чрез ултимативни и безапелационни искания за оставка на правителството и парламента ще си позволим да обезсмыслим волята на три милиона и половина български граждани, даден на 12 май тази година?

Не, колеги. Нашият отговор и на трите въпроса е „НЕ“. Продължаването на тази изключително тежка институционална криза, каквато е окупацията на нашия Университет, няма да помогне с нищо за подобряването на останалите институции на трите власти у нас. Провалянето на учебната година няма да изгладя конфликта между изпълнителната и президентската власт. И последно, но не и по важност. Дори и цялата почти 30-хилядна университетска общност да беше в пълно единодушие по искането за оставка на правителството и парламента, ние не бихме имали моралното право да изнудваме обществото и да поставяме себе си над милионите бъл-

гарски граждани. Всички ние сме равноправни и равнопоставени, ние по закон сме равни с всички останали български граждани и това е основното в идеала за демокрация от преди двадесет и пет века на територията на Европа.

Ние бяхме призовани чрез декларация на Академичния съвет от неговото извънредно заседание на 28 октомври да проявим търпение. Ние проявихме уважение към апела на Академичния съвет и проявихме толерантност. През изминалата една седмица само два от шестнадесетте студентски факултетни съвети се солидаризира с окупацията като форма на протест. Само Студентските съвети на Исторически и Философски факултет категорично подкрепят окупацията, а останалите 14 Студентски съвета се въздържат да направят това. Не повече от триста щатни преподаватели са подкрепили окупацията досега.

Ние можем да благодарим на колегите от другите и особено от конкурентните университети за тяхната съпричастност към кризата на нашия Университет, но няма как да не забележим, че докато при нас колизията продължава, при тях университетското житие протича непрекъснато и необезпокоявано. Призивите на колегите, окупирани Ректората, изразени в декларация на студентите и подкрепящите ги преподаватели от 1 ноември, за предизвикване на общонационална стачка, очевидно не са последвани от нито един от големите синдикати в страната.

Упоритото продължаване на окупацията на Ректората е във вреда единствено и само на Университета като институция на знанието, разума и мъжеството на духа.

Обръщаме се с предложение към Академичния съвет да инициира референдум „за“ или „против“ продължаването на окупацията по примера на Медицинска академия.

Специално за колегите, извършили и подкрепящи окупацията, изразяваме убеждението: Колеги, чудодейни промени и буреносни краткотрайни акции не водят до резултат. Както в науката, така и в политическото битие трябва години на труд, посветеност, всеотдайност, а понякога и на жертви, за да се достигне до нещо истинско, добро и красиво. Много по-прозаично, но и много по-резултатно от романтиката на революционната окупация ще бъде прякото, търпеливо и дългогодишно включване в работата по създаването на нова партия или в личностното обновяване на някоя от традиционните

политически формации у нас.

Направете го!

Нека Ректоратът да бъде освободен и университетският живот да бъде възстановен!

София, 4 ноември 2013 г.

Обръщението се подкрепя от:

доц. д-р Димка Гочева, Философски факултет

доц. д-р Николай Гочев, ФКНФ

доц. д-р Силвия Минева, Философски факултет

доц. д-р Мая Иванова, Философски факултет

Цитирана литература

Аврамов, Р., „Стопанският XX век на България“, Център за либерални стратегии, С., 2001.

Аренд, Х., „Тоталитаризмът“, Изд. „Панорама“, 1993 г.

Валовой, Д., „Економика в человеческом измерение“, Изд. „Политиздат“, 1988 г.

Везенков, А., „9 септември 1944 г.“, изд. „Сиела“, 2014.

Восленский, М., Номенклатура, господствующий клас советского союза, изд. МП „Октябрь“, „Советская Россия“, Москва, 1991 г.

Герджиков, С., Феноменът комунизъм, УИ „Св. Кл. Охридски“, С., 1994 г.

Димитрова, З., „Любен Гоцев, човекът в сянка“, изд. „Millennium“, С., 2010 год.

Живков, Т., „Икономическата политика на Българската комунистическа партия“, Изд. „Партиздат“, С., 1982 г.

Здравчев, Х., „Защо преходът от капитализъм към социализъм не се осъществи?“, сп. „Понеделник“, №1-2, 2003.

Зиглер, Ж., „Швейцарските банки, златото и мъртвите“, ИК „Албор“, С., 1998 г.

Златков, Д., Войната ВИС СИК“, изд. „Ню медиа груп“, С., 2007 г.

Знеполски, И., Как се променят нещата – от инциденти до голямото събитие, Институт за изследване на близкото минало, изд. „Сиела“, С., 2016 г.

Кондратиев, Н. Д., Проблемы экономической динамики. Москва, Институт экономики АН СССР, 1989.

Кондратьев, Н. Критические заметки о плане развития народного хозяйства. – В: Н. Д. Кондратьев. Проблемы экономической динамики. Москва, Институт экономики АН СССР, 1989.

Кондратиев, Н. Д. Суздальские письма. Москва, изд. „Экономика“, 2004.

Костов, Г., Смяната на социално-икономическата система, сп. „Ново време“, №10, 1991.

Лаверн, Д., „Експертите на Прехода. Българските think-tanks на прехода и глобалните мрежи за влияние“, изд. Изток-Запад, С., 2010 г.

Лилов, А., Четири урока от перестройката и прехода, сп. „Понеделник“, № 1/2 стр., 2010

Лилов, Г., „Тайният проект Бойко Борисов“, изд. „Кайлас“ ЕООД, 2009 г.

Марков, М., Г., Найденов и др., Българската „социалистическа“ държавна собственост Политикономически анализ, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г.

Марчева, И., Модернизацията преди 1989 г. е бърза, защото е под „съветски чадър“, в. „Дума“, сряда, 21 Юни 2017 / брой: 119, автор: Георги Георгиев

Минев, Д., П. Кабакчиева, „Преходът, елити, стратегии“, УИ „Св.Кл.Охридски“, С., 1996.

Михайлов, С., Сталинският тоталитаризъм, изд. М-8-М, С., 2000 г.

Моралиев, Н. „Социалната същност на руската революция“, сп. „Философски преглед“, № 1, 1929 г.

Найденов, Г., Да, какво става с марксизма и марксистите след рухването на системата, сп. „Философски алтернативи“, № 1, 2018 год.

Найденов, Г., Субективният фактор и обективните възможности на социализма в НРБ, изд. Наука и изкуство, С., 1986 г.

Найденов, Г., Стогодишната парадигма, Издателски комплекс – УНСС, С., 2015 г.

Найденов, Г., „Марксизъм и ленинизъм, сп. „Философски алтернативи“, №3, 2015 г.

Найденов, Г., Историческото преобръщане и самосъзнанието за групова идентичност, В: „Трансцендентална философия, наука и морал“, С., 1993 г.

Найденов, Г., Субектните противоречия при държавната форма на собственост, В: „Икономическият механизъм и стратегията на социално-икономическо развитие, С., 1988 г.

Найденов, Г., Какво става?, „ВИКОМ-КОС“, С., 1991 г.

Найденов, Г., Приносът на преподавателите от Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ за реализиране стратегията на ценовите шокове през деветдесетте години, В: „Философия и европейски ценности“, УНСС, С., 2001.

Найденов, Г., Нашият морал и нашето морализаторстване, В: „Етиката в българската наука“, Седма национална конференция по етика, София, 4-5 ноември, 2011 г., изд.компл. – УНСС, С., 2012.

Найденов, Г., Новите ипостаси на „философската бригада“ на Тодор Павлов, В: Научни трудове, Том 1/2018 г., Издателски комплекс – УНСС, С., 2018 г.

Найденев, Г., Приносът на „десните“ университетски интелектуалци за реконцентриране на икономическата власт на комунистическата номенклатура, научна конференция: „Интелектуалците и/или властта“, 29-30 април 2011 г., Нов български университет, София

Найденев, Г., Държавният капитализъм – произход, същност, идеологии, Дисертация за присъждане на научната степен доктор на социологическите науки, 2001.

Найденев, Г., К. Харалампиев, Дългите вълни на Кондратиев при „социализма“, Издателски комплекс – УНСС, 2014.

Найденев, Г., и съавт., Клъстерите капитализъм (типология и динамика на капиталистическите икономики), Издателски комплекс – УНСС, С., 2012.

Найденев, Г., „Лявата“ идеология за успешната трансформация на „социализма“ в Китай, сп. „Ново време“, №6, 2011 г.

Найденев, Г., Концепцията на Тони Клиф за „социалистическата“ държавна собственост в СССР, сп. „Икономически и социални алтернативи“, №2, 2013

Найденев, Г., К. Харалампиев, Рискове и социални трансформации, Издателски комплекс – УНСС, С., 2019 г.

Пачкова, П., Елитът на прехода, М8М, С., 2003 г.

Петров, Г., Връзки и взаимодействие между вътрешните и световните цени, сп. „Икономическа мисъл“, №3, 1987.

Петрова, К., „Войната на групировките“, изд. „Слънце“, С., 2007 г.

Петков, К., „Държавата, това съм аз“ (Социологически портрет на Бойко Борисов), С., 2013 г.

Проданов, В., „Теория на българския преход“, изд. „Захари Стоянов“, С., 2012 г.

Проданов, В., Уникално, специфично и универсално в китайския модел на догонващо развитие, сп. „Понеделник“, № ½, 2010

Проданов, В., „Червеният“ „кратък двадесети век“ и битките за неговите интерпретации, В: „Октомврийската революция – преди 100 години, днес и утре“, изд. Авангард Прима, С., 2018 г.

Табаков, М., Марксизмът след рухването на системата (логически поглед отстрани), сп. „Философски алтернативи“, № 1, 2015 г.

Табаков, М., Марксизмът след рухването на системата (логически поглед отстрани) (част 2) сп. „Философски алтернативи“, № 2, 2015 г.

Табаков, М., Марксизмът след рухването на системата (логически поглед отстрани) (част 3) сп. „Философски алтернативи“, № 5, 2015 г.

Тодоров, Д., *Философската публичност в тоталитарна и посттоталитарна България*, С, 2009.

Троцки, Л., Д. „Преданная революция“, Изд. Iskra Research, 1936 г.

Христов, И., „Право и модерност“, „Кротал“, С., 2003.

Христов, М., *Социализъм и преход към пазарно общество в България*, „Авангард“, С., 2003.

Цацов, Д., „Линии на кохерентност в българската философска история“, В: *Философията като призвание*, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2010.

Цацов, Д., „Предупреждение към младия читател на книгата на Добрин Тодоров „Философската публичност в тоталитарна и посттоталитарна България“, сп. „Философски алтернативи“, №3, 2010.

Чалъков, И., А. Бунжолов, И. Христов и др., „Мрежите на прехода – какво всъщност се случи в България след 1989 г.“, „Изток-Запад“, С., 2008.

„История на Комунистическата партия на Съветския съюз“, Изд. „Партиздат“, С, 1978 г.

Naidenov, G., „The Turnovo Constitution and the Establishment of Bonapartist Statehood in Bulgaria“, *Sociology and Law*, (Ed. by M.Serafimova, St.Hunt et all). 2009. Cambridge Scholars Publishing

<http://bnr.bg/post/100075932/doc-maya-ivanova-okupaciyata-na-suprilicha-na-socialen-rasizym>

„Окупацията раздели преподавателите в СУ“. Виж: <http://chara.blog.bg/politika/2013/12/12/doc-maia-ivanova-okupatorite-stignaha-do-absurda.1218457>

Иванова, М., Окупаторите стигнаха до абсурда <http://chara.blog.bg/politika/2013/12/12/doc-maia-ivanova-okupatorite-stignaha-do-absurda.1218457>

Минева, С., Когато здравите сили побеждават здравия разум, от страницата на Силвия Минева, в е-вестник: <http://e-vestnik.bg/19025/kogato-zdravite-sili-pobezhdavat-zdraviya-razum/>

<http://www.duma.bg/node/67308>

<https://www.youtube.com/watch?v=ic99iveKWd0>

<https://www.youtube.com/watch?v=DDwfG6EI06s>

<http://imperiya.by/video/yaSVyzm0YtZ/dots-silviya-mineva-universitetyt-nachin-na-upotreba.html>

<http://pogled.info/avtorski/Valentin-Georgiev/prof-silviya-mineva-vmesto-otgovorni-polititsi-poluchavame-vinoven-narod.60340>

Василев, Н., Окупацията на СУ е отвратително морално падение, публикувано на 27.01.14, Терористична атака. Такова определение даде на окупацията на Софийския университет „Свети Климент Охридски“ проф.

Николай Василев, преподавател в Алма Матер, <http://bnr.bg/post/100291156/prof-l-georgiev-kogato-edin-pat-se-pozvoli-takova-bezzakonie-vseki-moje-da-okupira-rektorata>

Георгиев, Л., Когато един път се позволи такова беззаконие, всеки може да окупира Ректората, публикувано на 27.01.14, интервю на Петър Волгин с проф. Л. Георгиев, <http://bnr.bg/post/100291156/prof-l-georgiev-kogato-edin-pat-se-pozvoli-takova-bezzakonie-vseki-moje-da-okupira-rektorata>

Георгиев, Л., На идиотията трябва да бъде сложен край, <http://chara.blog.bg/politika/2013/11/21/prof-liudmil-georgiev-na-idiotiata-triabva-da-byde-slojen-k.1209060>

<https://frognews.bg/novini/prof-liudmil-georgiev-ako-oresharski-podade-ostavka-otivame-kam-grajdanska-voina.html>; <https://fakti.bg/bulgaria/80631--prof-georgiev-ako-oresharski-podade-ostavka-otivame-kam-grajdanska-voina>.

https://www.youtube.com/watch?v=2srrUa_9ODs

https://www.youtube.com/watch?v=_f01VYkHe3Y

<https://dariknews.bg/novini/bylgariia/studenti-i-prepodavateli-s-podpiskav-zashtita-na-akademichnata-avtonomiq-1169296>

Клиф, Т., „Государственный капитализм в России“, <http://revsoc.org/archives/884>

Георги Найденов

ИДЕОЛОЗИ И ВЛАСТ

Приносът

на университетските и академични идеолози
за реконцентрация на икономическата власт
на комунистическата номенклатура

Българска

Първо издание

Рецензенти:

проф. д.ик.н. Кирил Петков Ангелов

доц. д.п.н. Минчо Христов Куминов

Формат 70/100/16

Печатни коли 17

Издателство: „Авангард Прима”

ISBN 978-619-239-163-8

София, 2019